

Debian GNU/Linuxin asennusohje

22. huhtikuuta 2017

Debian GNU/Linuxin asennusohje

Copyright © 2004 – 2017 Debianin asentimen työryhmä

Tämä ohjekirja on vapaa; voit levittää sitä edelleen ja/tai muuttaa sitä GNU yleisen lisenssin (GPL lisenssi) ehtojen mukaisesti. Ole hyvä ja lue käyttöehdot Liite **F**.

Sisältö

1	Tervetuloa Debianin pariin	1
1.1	Mikä Debian on?	1
1.2	Mitä GNU/Linux on?	2
1.3	Mitä on Debian GNU/Linux?	2
1.4	Mikä on Debian GNU/kFreeBSD?	3
1.5	Mikä on Debian GNU/Hurd?	3
1.6	Debianin hankkiminen	3
1.7	Tämän ohjeen uusimman version hankkiminen	3
1.8	Tämän ohjeen rakenne	3
1.9	Apu ohjeen kirjoittamiseen on tervetullutta	4
1.10	Tekijänoikeuksista ja ohjelmistojen käyttöehdoista	4
2	Laitteistovaatimukset	6
2.1	Tuetut laitteet	6
2.1.1	Tuetut laitealustat	6
2.1.2	Tuetut suorittimet, emolevyt ja näytönohjaimet	7
2.1.2.1	Suoritin	7
2.1.2.2	I/O Väylä	7
2.1.3	Sylimikrot	7
2.1.4	Moniprosessorijärjestelmät	7
2.1.5	Graphics Hardware Support	7
2.1.6	Verkkolaitteet	8
2.1.6.1	Langattomat verkkokortit	8
2.1.7	Pistekirjoitusnäytöt	8
2.1.8	Puhesyntetisaattorilaitteet	8
2.1.9	Oheislaitteet ja muu laitteisto	8
2.2	Laiteohjelmistoa tarvitsevat laitteet	8
2.3	Purchasing Hardware Specifically for GNU/Linux	9
2.3.1	Vältä suojattuja tai suljettuja laitteita	9
2.4	Asennustaltiot	9
2.4.1	CD-ROM/DVD-ROM/BD-ROM	10
2.4.2	USB-muistitikku	10
2.4.3	Verkko	10
2.4.4	Kiintolevy	10
2.4.5	Un*x- tai GNU-järjestelmä	10
2.4.6	Tuetut massamuistit	10
2.5	Muistivaatimukset ja levytilan tarve	11
3	Ennen Debian GNU/Linuxin asennusta	12
3.1	Katsaus asennusprosessiin	12
3.2	Ota varmuuskopiot koneen tiedoista!	13
3.3	Tarvittavat tiedot	13
3.3.1	Ohjeet	13
3.3.1.1	Asennusohje	13
3.3.1.2	Laitteiston ohjekirjat	13
3.3.2	Laitetietojen löytäminen	13
3.3.3	Laitteiden yhteensopivuus	14
3.3.3.1	Testing hardware compatibility with a Live-System	15
3.3.4	Verkkoasetukset	15
3.4	Vähimmäisvaatimukset laitteistolle	15
3.5	Monikäynnistettävän koneen osiointi etukäteen	16
3.6	Laitteasetukset ja käyttöjärjestelmän asetukset ennen asennusta	17
3.6.1	BIOSin asetusvalikon käynnistäminen	17
3.6.2	Käynnistyslaitteen valinta	17

3.6.3	Systems with UEFI firmware	17
3.6.4	Disabling the Windows 8 "fast boot" feature	18
3.6.5	Varottavia laitetason ilmiöitä	18
4	Asennustaltioiden hankkiminen	19
4.1	Official Debian GNU/Linux CD/DVD-ROM Sets	19
4.2	Tiedostojen noutaminen Debianin asennuspalvelimilta	19
4.2.1	Mistä asennusotokset löytyvät?	19
4.3	Tiedostojen valmistelu käynnistettäessä USB-muistilta	19
4.3.1	Preparing a USB stick using a hybrid CD or DVD image	20
4.3.2	Manually copying files to the USB stick	20
4.3.3	Manually copying files to the USB stick — the flexible way	21
4.3.3.1	Osioiden teko USB-muistille	21
4.3.3.2	Asentimen levyotoksen lisääminen	21
4.4	Tiedostojen valmistelu käynnistettäessä kiintolevyiltä	22
4.4.1	Hard disk installer booting from Linux using LILLO or GRUB	22
4.4.2	Hard disk installer booting from DOS using loadlin	22
4.5	Tiedostojen valmistelu verkosta käynnistämiseen TFTP:llä	22
4.5.1	DHCP-palvelimen asetukset	23
4.5.1.1	PXE-käynnistyksen käyttöönotto DHCP-asetuksissa	23
4.5.2	BOOTP-palvelimen käyttöönotto	24
4.5.3	TFTP-palvelimen käyttöönotto	24
4.5.4	Siirretään TFTP-otokset paikalleen	25
4.6	Automaattinen asennus	25
4.6.1	Automaattinen asennus Debianin asentimella	25
5	Asennusjärjestelmän käynnistäminen	26
5.1	Asentimen käynnistäminen suoritinperheellä 32-bit PC	26
5.1.1	Käynnistys USB-muistilta	26
5.1.2	Käynnistäminen CD-levyiltä	26
5.1.3	Käynnistäminen Windowsista	27
5.1.4	Bootting from DOS using loadlin	27
5.1.5	Käynnistäminen Linuxista LILLO :lla tai GRUB :lla	27
5.1.6	Käynnistys TFTP:llä	28
5.1.6.1	NIC tai emolevy joka tukee PXE:tä	28
5.1.6.2	NIC jossa on BootROM verkosta käynnistämiseen	28
5.1.6.3	Etherboot	28
5.1.7	Käynnistysruutu	28
5.1.8	The Graphical Installer	29
5.2	Esteettömyys	30
5.2.1	Installer front-end	30
5.2.2	USB pistekirjoitusnäytöt	30
5.2.3	Sarjaportin pistekirjoitusnäytöt	30
5.2.4	Software Speech Synthesis	31
5.2.5	Puhesyntetisaattorilaitteet	31
5.2.6	Lisälaitteet	31
5.2.7	Suurikonstrastinen teema	31
5.2.8	Zoom	31
5.2.9	Expert install, rescue mode, automated install	31
5.2.10	Accessibility of the installed system	31
5.3	Käynnistysparametrit	32
5.3.1	Boot console	32
5.3.2	Debianin asentimen parametrit	32
5.3.3	Valmiita vastauksia käynnistysparametreilla	34
5.3.4	Parametrien välittäminen ytimen moduuleille	35
5.3.5	Ytimen moduulien lisääminen kieltolistalle	35
5.4	Asennusprosessin vianetsintä	35
5.4.1	CD-levyjen luotettavuus	35
5.4.1.1	Yleisiä pulmia	35

5.4.1.2	Miten pulmia tutkitaan ja ehkä selvitetään	36
5.4.2	Käynnistysasetukset	37
5.4.3	Software Speech Synthesis	37
5.4.4	Yleisiä suoritinperheen 32-bit PC asennuspulmia	37
5.4.4.1	Järjestelmä jumittuu PCMCIA:n asetuksia tehtäessä	37
5.4.5	Ytimen käynnistysviestien tulkinta	37
5.4.6	Asennuspulmista ilmoittaminen	38
5.4.7	Asennusraporttien lähettäminen	38
6	Debianin asentimen käyttö	39
6.1	Asentimen toiminta	39
6.1.1	Using the graphical installer	39
6.2	Osien esittely	40
6.3	Yksittäisten osien käyttäminen	41
6.3.1	Debianin asentimen asetusten teko ja laiteasetukset	41
6.3.1.1	Käytettävissä olevan muistin määrä / niukan muistin tila	41
6.3.1.2	Maa-asetuston valinta	42
6.3.1.3	Näppäimistön valinta	42
6.3.1.4	Etsitään Debianin asentimen ISO-otosta	42
6.3.1.5	Verkkoasetusten teko	43
6.3.1.5.1	Automatic network configuration	43
6.3.1.5.2	Manual network configuration	43
6.3.1.5.3	IPv4 and IPv6	43
6.3.1.6	Valitaan aikavyöhyke ja asetetaan kellonaika	43
6.3.2	Käyttäjät ja salasanat	44
6.3.2.1	Asetetaan pääkäyttäjän salasana	44
6.3.2.2	Luo tavallisen käyttäjän tunnus	44
6.3.3	Osioiden teko ja liitoskohtien valinta	44
6.3.3.1	Tuotut osioiden vaihtoehdot	44
6.3.3.2	Ohjattu osiointi	45
6.3.3.3	Tee osiot itse	47
6.3.3.4	Monilevylaitteen asetukset (ohjelmallisesti toteutettu RAID)	47
6.3.3.5	Loogisten levyniteiden hallintaohjelman (LVM) asetukset	49
6.3.3.6	Salattujen levyniteiden asetukset	50
6.3.4	Perusjärjestelmän asennus	52
6.3.5	Asennetaan lisää ohjelmia	52
6.3.5.1	Tehdään apt:n asetukset	52
6.3.5.1.1	Asennus monelta CD- tai DVD-levyltä	52
6.3.5.1.2	Asentaminen verkossa olevalta asennuspalvelimelta	53
6.3.5.1.3	Choosing a network mirror	53
6.3.5.2	Ohjelmien valinta ja asentaminen	54
6.3.6	Järjestelmä käynnistymään kiintolevyltä	55
6.3.6.1	Etsitään muita käyttöjärjestelmiä	55
6.3.6.2	Asennetaan käynnistyslatain GRUB kiintolevylle	55
6.3.6.3	Asennetaan käynnistyslatain LILO kiintolevylle	55
6.3.6.4	Jatketaan ilman käynnistyslatainta	56
6.3.7	Päätetään asennus	56
6.3.7.1	Tehdään kellon asetukset	56
6.3.7.2	Järjestelmän uudelleenkäynnistys	56
6.3.8	Troubleshooting	56
6.3.8.1	Asentimen lokien tallentaminen	56
6.3.8.2	Komentotulkin käyttö ja lokien lukeminen	56
6.3.9	Etäasennus	57
6.4	Puuttuvan laitetiedoston lataaminen	58
6.4.1	Taltion valmistelu	58
6.4.2	Laiteohjelmisto ja asennettu järjestelmä	59

7	Asennetun Debian-järjestelmän käynnistäminen	60
7.1	Totuuden hetki	60
7.2	Salattujen levyniteiden liittäminen	60
7.2.1	Vikojen etsintää	61
7.3	Sisäänkirjautuminen	61
8	Mitä seuraavaksi?	62
8.1	Ajetaan järjestelmä alas	62
8.2	Uusille Unix-käyttäjille	62
8.3	Asennoidu oikein Debianiin	62
8.3.1	Debianin paketointijärjestelmä	62
8.3.2	Additional Software Available for Debian	63
8.3.3	Vaihtoehtoja sovelluksille	63
8.3.4	Tehtävien ajastettu suoritus	63
8.4	Lisää lukemista ja lisätietoja	63
8.5	Järjestelmän asetukset sähköpostin käyttöönottoon	63
8.5.1	Sähköpostin oletusasetukset	64
8.5.2	Sähköpostien lähetys ulkomaailmaan	64
8.5.3	Exim4 Mail Transport Agentin asetukset	64
8.6	Uuden ytimen kääntäminen	65
8.6.1	Useita asennettuja ytimiä	65
8.7	Hajonneen järjestelmän korjaaminen	66
A	Asennus-Howto	67
A.1	Valmistelevat toimet	67
A.2	Asentimen käynnistys	67
A.2.1	CD-levy	67
A.2.2	USB-muisti	67
A.2.3	Verkkokäynnistys	68
A.2.4	Käynnistys kiintolevyltä	68
A.3	Asennus	68
A.4	Lähetä asennusraportti	69
A.5	Ja lopuksi...	69
B	Asennuksen automatisointi valmiilla vastauksilla	70
B.1	Johdanto	70
B.1.1	Valmiiden vastausten tallennustapoja	70
B.1.2	Rajoituksia	71
B.2	Valmiiden vastausten käyttö	71
B.2.1	Valmiiden vastausten tiedoston lataaminen	71
B.2.2	Annetaan valmiita vastauksia käynnistysparametreilla	72
B.2.3	Auto mode	72
B.2.4	Valmiiden vastausten yhteydessä hyödylliset lyhennysmerkinnät	74
B.2.5	DHCP-palvelin kertomaan mistä valmiiden vastausten tiedosto löytyy	74
B.3	Valmiiden vastausten tiedoston tekeminen	74
B.4	Valmiiden vastausten tiedoston sisältö (julkaisulle stretch)	75
B.4.1	Kotoistus	75
B.4.2	Verkkoasetukset	76
B.4.3	Pääteyhteys verkon kautta	77
B.4.4	Asennuspalvelimen asetukset	78
B.4.5	Käyttäjätunnusten luonti	78
B.4.6	Kellon ja aikavyöhykkeen asetukset	79
B.4.7	Osiointi	79
B.4.7.1	Esimerkki osioinnista	79
B.4.7.2	Osiointi käyttäen RAIDia	81
B.4.7.3	Määritellään miten osiot liitetään	82
B.4.8	Perusjärjestelmän asennus	82
B.4.9	Apt:n asetukset	82
B.4.10	Pakettien valinta	83

B.4.11	Käynnistyslataimen asennus	83
B.4.12	Asennuksen lopetus	84
B.4.13	Valmiit vastaukset muille paketeille	84
B.5	Lisäasetukset	85
B.5.1	Mielivaltaisten komentojen käynnistämien asennuksen aikana	85
B.5.2	Oletusarvojen muuttaminen valmiilla vastauksilla	85
B.5.3	Valmiiden vastausten tiedostojen lataaminen ketjussa	86
C	Osiot Debianille	87
C.1	Debianin osiot ja osioiden koot	87
C.2	Hakemistopuu	87
C.3	Osiointisuositus	88
C.4	Laitenimet Linuxissa	89
C.5	Debianin osiointisovellukset	89
C.5.1	32-bit PC ja osiointi	90
D	Sekalaista	91
D.1	Linuxin laitetiedostot	91
D.1.1	Hiiren asetukset	91
D.2	Tehtävien vaatima levytila	92
D.3	Debian GNU/Linuxin asentaminen Unix/Linux-järjestelmästä.	93
D.3.1	Alkuunpääsy	93
D.3.2	Asennetaan debootstrap	93
D.3.3	Suoritetaan debootstrap	94
D.3.4	Perusjärjestelmän asetukset	94
D.3.4.1	Luo laitetiedostot	94
D.3.4.2	Liitetään osiot	95
D.3.4.3	Aikavyöhyke	95
D.3.4.4	Verkon asetukset	96
D.3.4.5	Aptin asetukset	97
D.3.4.6	Näppäimistön asetukset ja maa-asetusto	97
D.3.5	Asennetaan ydin	97
D.3.6	Käynnistyslataimen asetukset	97
D.3.7	Remote access: Installing SSH and setting up access	98
D.3.8	Viimeistely	98
D.4	Debian GNU/Linux:in asennus käyttäen Parallel Line IP:tä (PLIP)	98
D.4.1	Vaatimukset	99
D.4.2	Lähdekoneen asetukset	99
D.4.3	Asennetaan kohdekone	99
D.5	Debian GNU/Linux:in asennus käyttäen PPPP over Ethernet:tä (PPPoE)	100
E	Hallinnolliset tiedot	101
E.1	Tietoa tästä ohjeesta	101
E.2	Ohjetalkoisiin osallistuminen	101
E.3	Tärkeimmät avustajat	101
E.4	Tavaramerkit	102
F	GNU yleinen lisenssi (GPL lisenssi)	103
F.1	Johdanto	103
F.2	GNU yleinen lisenssi (GPL lisenssi)	104
F.3	Miten näitä ehtoja voi soveltaa uusiin ohjelmiin?	106

Taulukot

3	Ennen Debian GNU/Linuxin asennusta	
3.1	Hardware Information Helpful for an Install	14
3.2	Suosittelut vähimmäisvaatimukset laitteistolle	16

Tiivistelmä

Tässä oppaassa on asennusohjeet Debian GNU/Linux version 9 käyttöjärjestelmän (koodinimi "stretch") asentamisesta 32-bit PC -laitealustalle ("i386"). Mukana on myös linkkejä lisätietoon ja neuvoja miten parhaiten käyttää Debian-järjestelmääsi.

HUOMAA

Vaikka tämä asennusohje laitealustalle i386 onkin pääasiassa ajan tasalla, aiomme tehdä joitakin muutoksia ja järjestää ohjeen osia uudelleen kun stretch on virallisesti julkistettu. Tämän ohjeen uudempi versio on löydettävissä Internetistä [debian-installer aloitussivulta](#). Sieltä voi löytyä myös enemmän käännöksiä.

VAROITUS

This translation of the installation guide is not up-to-date and currently there is no one actively working on updating it. Keep this in mind when reading it; it may contain outdated or wrong information. Read or double-check the English variant, if in doubt. If you can help us with updating the translation, please contact debian-boot@lists.debian.org or the [debian-i10n-xxx mailinglist](#) for this language. Many thanks

Suomennos on valmis mutta tarkistuslukijoita kaivataan. Jos tarkistusluet suomennosta, lähetä korjausehdotuksia vaikkapa sähköpostiosoitteella debian-i10n-finnish@lists.debian.org.

Debian GNU/Linux version 9 asentaminen laitealustalle i386

Päätöksesi kokeilla Debiania ilahduttaa, ja olemme varmoja Debianin GNU/Linux-jakelun osoittautuvan ainutlaatuisiksi. Debian GNU/Linux on koostanut yhteneväisen kokonaisuuden korkealaatuisista vapaista ohjelmista kaikilta maailman kulmilta. Uskomme tämän kokonaisuuden olevan enemmän kuin osiensa summa.

On ymmärrettävää joidenkin haluavan asentaa Debian lukematta tätä käsikirjaa, ja Debianin asennin on suunniteltu mahdollistamaan tämä. Mikäli ei ole aikaa koko käsikirjan lukemiseen, suositellaan Asennus-Howton lukemista. Se vie kädestä pitäen perusasennuksen läpi, ja ohjaa linkeillä käsikirjan edistyneempiin aiheisiin tai vikatilanteiden käsittelyyn. Asennus-Howto on liitteenä: Liite [A](#).

Toivomme silti aikaa löytyvän koko käsikirjan lukemiseen ja lisätiedon auttavan todennäköisesti menestyksellä käämpään asennuskokemukseen.

Luku 1

Tervetuloa Debianin pariin

Tässä luvussa on katsaus Debian-projektiin ja Debian GNU/Linux -jakeluun. Jos olet jo perehtynyt Debian-projektin historiaan ja Debian GNU/Linux -jakeluun, voit halutessasi siirtyä seuraavaan lukuun.

1.1 Mikä Debian on?

Debian on vapaaehtoisjärjestö, joka on omistautunut vapaaohjelmien kehittämiseen ja Free Software Foundationin ihanteiden tukemiseen. Debian-projekti aloitti 1993, kun Ian Murdock päätti luoda täydellisen ja yhdenmukaisen ohjelmistojakelun, joka perustui silloin suhteellisen uuteen Linux-ytimeen, kutsumalla avoimesti mukaan avustamaan halukkaita ohjelmistokehittäjiä. Tämä suhteellisen pieni joukkio asialle omistautuneita innokkaita, joka aluksi sai varansa [Free Software Foundationilta](#) ja oli saanut vaikutteita [GNU-aatteesta](#), on kasvanut vuosien varrella noin 1062 *kehittäjän* järjestöksi.

Kehittäjät osallistuvat erilaisiin tehtäviin, muun muassa: [WWW](#)- ja [FTP](#)-palvelimien hallintaan, grafiikan suunnitteluun, ohjelmistokäyttöehtojen lainmukaisuuden tutkimiseen, dokumenttien kirjoittamiseen ja luonnollisesti ohjelmistopakettien ylläpitämiseen.

Aatteemme julistamiseksi ja Debianin edustamiin asioihin uskovien kehittäjien houkuttelemiseksi Debian-projekti on julkaissut joukon dokumentteja, jotka valottavat arvojamme ja opastavat siihen, mitä Debian-kehittäjänä toimiminen tarkoittaa.

- [Debianin yhteisösojimus](#) on ilmoitus Debianin sitoutumisesta vapaiden ohjelmien yhteisöön. Jokainen, joka sitoutuu noudattamaan yhteisösojimusta, voi ryhtyä [ylläpitäjäksi](#). Kaikki ylläpitäjät voivat esittää uusia ohjelmistoja lisättäväksi Debianiin — sillä edellytyksellä, että ne täyttävät Debianin ehdot vapaudesta ja ohjelmapaketit noudattavat laatustandardeja.
- Debianin [vapaiden ohjelmien ohjeisto](#) on selkeä ja kattava esitys Debianin ehdoista vapaille ohjelmille. Sillä on suuri vaikutusvalta vapaiden ohjelmien liikkeessä, ja se antoi perustan julistukselle [The Open Source Definition](#).
- [Debianin linjan kuvaus](#) on laaja määritelmä Debian-projektin laatuvaatimuksista.

Debian-kehittäjät osallistuvat myös joukkoon muita projekteja: jotkin niistä liittyvät Debianiin, kun taas toiset Linuxiin ja koko yhteisöön yleensä, esim.:

- [Linux Standard Base](#) -projektin tavoitteena on GNU/Linux-järjestelmän perustan standardoiminen, jotta kolmannen osapuolen ohjelmisto- ja laitesuunnittelijat voisivat helpommin tehdä ohjelmia ja laiteajureita kaikille Linuxeille eikä vain tietyille GNU/Linux-jakelulle.
- [Filesystem Hierarchy Standard](#) (FHS) pyrkii standardoimaan tiedostojen sijoittelun Linuxin tiedostojärjestelmässä. FHS auttaa ohjelmien kehittäjiä keskittymään ohjelmien suunnitteluun eikä pohtimaan miten ohjelmapaketti asennetaan eri GNU/Linux-jakeluissa.
- [Debian Jr.](#) on Debianin sisäinen projekti varmistamaan Debianilla olevan tarjottavaa nuorimmille käyttäjille.

Yleisempää tietoa Debianista löytyy [Debianin usein kysytyistä kysymyksistä](#).

1.2 Mitä GNU/Linux on?

Linux on käyttöjärjestelmä: joukko ohjelmia tietokoneen käyttämiseen ja muiden ohjelmien käynnistämiseen.

Käyttöjärjestelmä koostuu erilaisista perusohjelmista, joita tietokone tarvitsee lähettääkseen tietoa ja vastaanottaa komentoja käyttäjiltä; tiedon lukemiseen ja kirjoittamiseen kiintolevyille, nauhoille ja tulostimille; muistin hallintaan; ja muiden ohjelmien käynnistämiseen. Käyttöjärjestelmän tärkein osa on ydin. GNU/Linux-järjestelmässä ydin on Linux. Muu järjestelmä koostuu ohjelmista, joista monet on kirjoittanut GNU-projekti tai ne on kirjoitettu GNU-projektia varten. Koska pelkkä Linux-ydin ei ole toimiva käyttöjärjestelmä, käytämme mieluummin termiä ”GNU/Linux” tarkoittamaan järjestelmiä joista usein käytetään epätarkkaa nimeä ”Linux”.

Linux on tehty käyttäen Unix-käyttöjärjestelmää mallina. Linux on alusta lähtien suunniteltu moniajoon ja monen käyttäjän järjestelmäksi. Jo näillä eväillä Linux erottuu muista tunnetuista käyttöjärjestelmistä. Linux on kuitenkin erilaisempi kuin ehkä kuvitteletkaan. Toisin kuin muut käyttöjärjestelmät, kukaan ei omista Linuxia. Suuren osan sen kehitystyöstä tekevät vapaaehtoiset palkatta.

Myöhemmin GNU/Linuxina tunnetun järjestelmän kehitystyö aloitettiin vuonna 1984, kun **Free Software Foundation** aloitti vapaan Unixin kaltaisen käyttöjärjestelmän kehittämisen nimeltään GNU.

GNU-projekti on kehittänyt kattavan valikoiman vapaita ohjelmatyökaluja käytettäväksi käyttöjärjestelmissä kuten Unix™ ja Unixin kaltaisissa käyttöjärjestelmissä kuten Linux. Näillä työkaluilla käyttäjä voi tehdä töitä jokapäiväisistä hommista (kuten tiedostojen kopiointi tai poistaminen järjestelmästä) salatiedettä hipoviin (kuten ohjelmien kirjoittaminen ja kääntäminen tai tekstin muokkaus muokkaus kehittyneillä tekstoreilla useissa tiedostomuodoissa).

Vaikkakin useat ryhmät ja henkilöt ovat avustaneet Linuxin teossa, on suurin yksittäinen avustaja yhä Free Software Foundation, jonka luomuksia ovat paitsi useimmat Linuxissa käytettävät työkalut myös aate ja yhteisö jotka mahdollistivat Linuxin.

Linux-ydin ilmaantui vuonna 1991 suomalaisen tietojenkäsittelytieteen opiskelijan Linus Torvaldsin julkistaessa varhaisen version Minixin ytimen korvaajasta Usenetin uutisryhmässä **comp.os.minix**. Lisää tietoa löytyy Linux Internationalin **Linuxin historia** -sivulta.

Linus Torvalds continues to coordinate the work of several hundred developers with the help of a number of subsystem maintainers. There is an **official website** for the Linux kernel. Information about the **linux-kernel** mailing list can be found on the **linux-kernel mailing list FAQ**.

Linuxin käyttäjät voivat hyvin vapaasti valita ohjelmansa. Esimerkiksi komentotulkkeja on tusina erilaista ja graafisia työpöytä useita. Tämä valinnan vapaus on usein hämmäntävää muiden käyttöjärjestelmien käyttäjille, jotka eivät ole tottuneet pitämään komentotulkkia tai työpöytää valinnaisina.

Linux on myös vähemmän herkkä kaatumaan, parempi usean ohjelman ajamisessa samaan aikaan ja tietoturvallisempi kuin monet käyttöjärjestelmät. Näillä avuilla Linux on nopeimmin yleistyvä käyttöjärjestelmä palvelinkäytössä. Viime aikoina Linux on lisännyt suosiotaan myös koti- ja yrityskäytössä.

1.3 Mitä on Debian GNU/Linux?

Debian-filosofian ja -menettelytapojen yhdistäminen GNU-työkaluihin, Linux-ytimeen ja muihin tärkeisiin vapaisiin ohjelmiin on johtanut tähän ainutlaatuiseen ohjelmistopakeluun, joka tunnetaan nimellä Debian GNU/Linux. Jakelu on muodostettu suuresta joukosta *ohjelmistopaketteja*. Jokainen paketti koostuu suorituskelteisistä ohjelmista, komentotiedostoista, ohjeistoista ja asetustiedoista. Jokaisella paketilla on *ylläpitäjä*, jolla on päävastuu paketin pitämisestä ajan tasalla, vikailmoitusten seuraamisesta ja yhteydenpidosta ohjelman tekijöiden kanssa. Debianin käyttäjien suuri määrä yhdessä vianseurantajärjestelmän kanssa varmistaa vikojen nopean löytymisen ja korjaamisen.

Yksityiskohtiin paneutumisen ansiosta Debian-jakelu on korkealaatuinen, vakaa ja skaalautuva. Asennuksista on moneen lähtöön: pelkistetyistä palomuuereista työpöydän tieteellisiin työasemiin ja suorituskykyisiin verkkopalvelimiin.

Debianin teknisen erinomaisuuden ja tiukan sitoutumisen Linux-yhteisön odotuksiin ja tarpeisiin ansiosta se on erityisen suosittu edistyneempien käyttäjien keskuudessa.

Debian oli esimerkiksi ensimmäinen Linux-jakelu jossa oli paketinhallintajärjestelmä, jolla ohjelmien asennus ja poistaminen oli helppoa. Se oli myös ensimmäinen Linux-jakelu joka voitiin päivittää asentamatta uudelleen.

Debian jatkaa Linux-kehityksen johdossa. Debianin kehitysprosessi on esimerkki vapaiden ohjelmien kehitysmallin erinomaisesta toimimisesta — jopa hyvin vaativissa kohteissa kuten kokonaisen käyttöjärjestelmän toteuttaminen ja ylläpito.

Selkein ero Debianin ja muiden Linux-jakeluiden välillä on paketinhallintajärjestelmä. Näillä työkaluilla Debian-järjestelmän ylläpitäjä hallitsee täydellisesti järjestelmään asennetut paketit. Ylläpitäjä voi asentaa yksittäisen paketin tai päivittää automaattisesti koko käyttöjärjestelmän. Yksittäisen paketin päivittämisen voi myös estää. Paketinhallinnalle on jopa mahdollista kertoa itse käännettävistä ohjelmista ja niiden toteuttamista riippuvuuksista.

Debianin palvelimet tarkistavat asennuspalvelimelle siirrettyjen pakettien tulevan paketin rekisteröidyltä ylläpitäjältä. Näin asentamaasi Debian-järjestelmää suojataan ”troijalaisilta” ja muilta haittaohjelmilta. Debianin ylläpitäjät myöskin pyrkivät huolellisesti tekemään pakettiensa asetukset tietoturvalisiksi. Kun tietoturvakorjauksia ilmenee jaetussa paketissa, korjaukset ovat yleensä saatavilla hyvin nopeasti. Debianin yksinkertaisten päivitysmahdollisuuksien ansiosta tietoturvapäivitykset voidaan noutaa ja asentaa automaattisesti Internetistä.

Ensisijainen ja paras tapa saada tukea Debian GNU/Linux -järjestelmälle ja tietojen vaihtoon Debianin kehittäjien kanssa ovat Debian-projektin ylläpitämät lukuisat sähköpostilistat (tätä kirjoitettaessa listoja on yli 283). Yhden tai useamman listan tilaaminen sujuu helpoimmin [Postilistoille liittyminen](#) -sivulla täyttämällä lomake.

1.4 Mikä on Debian GNU/kFreeBSD?

Debian GNU/kFreeBSD is a Debian GNU system with the kFreeBSD kernel.

This port of Debian is currently only being developed for the i386 and amd64 architectures, although ports to other architectures is possible.

Please note that Debian GNU/kFreeBSD is not a Linux system, and thus some information on Linux system may not apply to it.

For more information, see the [Debian GNU/kFreeBSD ports page](#) and the debian-bsd@lists.debian.org mailing list.

1.5 Mikä on Debian GNU/Hurd?

Debian GNU/Hurd is a Debian GNU system with the GNU Hurd — a set of servers running on top of the GNU Mach microkernel.

Hurd on vielä keskeneräinen ja sopimaton tavalliseen käyttöön, mutta työtä jatketaan. Hurdia kehitetään tällä hetkellä vain i386-arkkitehtuurille, mutta siirroksia muille arkkitehtuureille tehdään kunhan järjestelmä saadaan vakaammaksi.

Please note that Debian GNU/Hurd is not a Linux system, and thus some information on Linux system may not apply to it.

Lisää voi lukea [Debian GNU/Hurd -siirroksen sivulta](#) ja sähköpostilistalta debian-hurd@lists.debian.org.

1.6 Debianin hankkiminen

Tietoa Debian GNU/Linux -jakelun noutamisesta Internetistä tai Debian-romppujen ostopaikoista löytyy [Debianin hankkiminen](#) -sivulta. [Luettelo asennuspalvelimen kopioista](#) sisältää kaikki Debianin viralliset peilikopiot, joista on helppo valita lähin.

Debian voidaan päivittää asennuksen jälkeen hyvin helposti. Asennus avustaa asetuksien teossa siten, että päivitykset voi tehdä asennuksen jälkeen jos tarvetta on.

1.7 Tämän ohjeen uusimman version hankkiminen

Tätä ohjetta muokataan jatkuvasti. Muista tarkistaa [Debianin version 9 sivuilta](#) viimeisimmät tiedot Debianin 9 Debian GNU/Linux -julkaisusta. Tämän asennusohjeen päivitettyjä versioita on saatavilla myös [virallisilta asennusohjeen sivuilta](#).

1.8 Tämän ohjeen rakenne

Tämä ohje on tarkoitettu käsikirjaksi ensimmäistä kertaa Debiania käyttäville. Lukijan asiantuntemuksen tasosta pyritään oletamaan mahdollisimman vähän. Lukijalla oletetaan kuitenkin olevan perustiedot tietokoneensa laitteiden toiminnasta.

Asiantuntevat käyttäjätkin löytänevät kiinnostavia tiedonjyväsia ohjeesta, muun muassa asennuksen vähimmäiskoosta, Debianin asennusjärjestelmän tukemista laitteista ja niin edelleen. Asiantuntevien käyttäjien kannattaa selailla ohjeesta kiinnostavia kohtia.

Pääpiirteissään tämä ohje on tarkoitettu luettavaksi järjestyksessä, jolloin asennus käydään läpi vaiheittain alusta loppuun. Tässä ovat Debian GNU/Linuxin asennuksen vaiheet ja tämän ohjeen vastaavat luvut:

1. Katso luvataanko asentimen toimivan laitteistollesi: Luku [2](#).

2. Tee varmuuskopiot, mahdollinen asennussuunnitelma ja laitteiston asetusten säätö ennen Debianin asentamista, luvussa Luku 3. Jos järjestelmässä käytetään monikäynnistystä, on kiintolevyille ehkä järjestettävä tilaa Debianin tarvitsemille levyosioille.
3. Luvun Luku 4 avulla löydät käytettävän asennustavan tarvitsemat asennustiedostot.
4. Luku 5 kertoo asennusjärjestelmän käynnistämisestä. Luvussa käsitellään myös vianetsintää jos tässä vaiheessa vaikkapa pulmia ilmeni.
5. Perform the actual installation according to Luku 6. This involves choosing your language, configuring peripheral driver modules, configuring your network connection, so that remaining installation files can be obtained directly from a Debian server (if you are not installing from a CD/DVD set), partitioning your hard drives and installation of a base system, then selection and installation of tasks. (Some background about setting up the partitions for your Debian system is explained in Liite C.)
6. Käynnistä vasta asennettu perusjärjestelmä, luvussa Luku 7.

Kun järjestelmän asennus on valmis, voidaan lukea luku Luku 8. Luvusta ilmenee mistä löytyy lisätietoa Linuxista ja Debianista ja miten ydin vaihdetaan.

Lopuksi luvussa Liite E on tietoa tästä ohjeesta ja osallistumisesta ohjeen kirjoittamiseen.

1.9 Apu ohjeen kirjoittamiseen on tervetullutta

Kaikki apu, ehdotukset ja erityisesti korjaustiedostot ovat erittäin tervetulleita. Työn alla olevat versiot tästä ohjeesta löytyvät osoitteesta <http://d-i.alioth.debian.org/manual/>. Sieltä löytyy luettelo arkkitehtuureista ja kielistä, joille tämä ohje on saatavilla.

Ohjeen lähdekoodikin on julkisesti saatavilla; luvussa Liite E kerrotaan miten ohjeen laatimiseen voi osallistua. Tervetulleita ovat ehdotukset, huomautukset, korjaustiedostot ja vikailmoitukset (kohdista vikailmoitukset paketille nimeltä `installation-guide`).

1.10 Tekijänoikeuksista ja ohjelmistojen käyttöehdoista

Olet varmaankin lukenut joitakin useimpien kaupallisten ohjelmien mukana tulevista käyttöehdoista — tavallisesti ohjelmasta saa käyttää yhtä kopiota yhdellä tietokoneella. Tämän järjestelmän käyttöehdot eivät ole lainkaan samantyyppiset. Olisi jopa hyväkin jos käyttäjä asentaisi kopion Debian GNU/Linux -jakelusta jokaiseen tietokoneeseen koulussa tai työpaikalla. Lainaa asennustaltio kavereillesi ja auta heitä asentamaan se tietokoneelleen! Voit jopa tehdä tuhansia kopioita myytäväksi; tosin muutamia reunaehtoja on. Järjestelmän asentamisen ja käytön vapaus on suoraa seurausta Debianin perustana olevista vapaista ohjelmista.

Calling software *free* doesn't mean that the software isn't copyrighted, and it doesn't mean that CDs/DVDs containing that software must be distributed at no charge. Free software, in part, means that the licenses of individual programs do not require you to pay for the privilege of distributing or using those programs. Free software also means that not only may anyone extend, adapt, and modify the software, but that they may distribute the results of their work as well.

HUOMAA

The Debian project, as a pragmatic concession to its users, does make some packages available that do not meet our criteria for being free. These packages are not part of the official distribution, however, and are only available from the `contrib` or `non-free` areas of Debian mirrors or on third-party CD/DVD-ROMs; see the [Debian FAQ](#), under "The Debian FTP archives", for more information about the layout and contents of the archives.

Monien järjestelmän ohjelmien käyttöehtona on *GNU yleinen lisenssi* (General Public Licence), johon usein viitataan vain nimellä "GPL". GPL vaatii jaettavaksi myös ohjelman lähdekoodin aina kun ohjelman suorituskelpoista versiota levitetään ja käyttöehtojen takaavan kaikille käyttäjille oikeuden muokata ohjelmistoa. Tämän ehdon ansiosta kaikkien tuollaisten ohjelmien lähdekoodi¹ on saatavilla Debian-järjestelmässä.

¹ Ohjeet Debianin lähdekoodipakettien löytämiseen, purkamiseen ja suorituskelpoisten ohjelmien koostamiseen löytyvät [Debian VUKK:sta](#) kohdasta "Basics of the Debian Package Management System".

Muunkinlaisia tekijänoikeusilmoituksia ja ohjelmien käyttöehtoja on käytössä Debianissa olevissa ohjelmissa. Tekijänoikeudet ja käyttöehdot jokaiselle asennetulle paketille löytyvät tiedostosta `/usr/share/doc/paketin-nimi/copyright`.

Lisää tietoa käyttöehdoista ja ohjelmiston riittävästä vapaudesta liitettäväksi Debianin pääjakeluun löytyy [Debianin vapaiden ohjelmistojen ohjeistosta \(DFSG\)](#).

Tärkein tämän ohjelmiston mukana tuleva oikeudellinen ilmoitus on *ettei mitään takuuta ole*. Ohjelmoijat ovat tehneet ohjelmiston hyödyttämään yhteisöä. Mitään takeita ei anneta ohjelmiston soveltuvuudesta mihinkään tiettyyn tarkoitukseen. Koska ohjelmisto on vapaa on käyttäjällä kuitenkin mahdollisuus muokata ohjelmistoa tarpeisiinsa — ja nauttia muiden käyttäjien tekemistä parannuksista.

Luku 2

Laitteistovaatimukset

Tässä luvussa on tietoa laitteista joilla pääsee alkuun Debianin kanssa. Mukana on myös viitteitä lisätietoon GNU:n ja Linuxin tukemista laitteista.

2.1 Tuetut laitteet

Debian does not impose hardware requirements beyond the requirements of the Linux or kFreeBSD kernel and the GNU tool-sets. Therefore, any architecture or platform to which the Linux or kFreeBSD kernel, `libc`, `gcc`, etc. have been ported, and for which a Debian port exists, can run Debian. Please refer to the Ports pages at <http://www.debian.org/ports/i386/> for more details on 32-bit PC architecture systems which have been tested with Debian GNU/Linux.

Tässä luvussa ei kerrota kaikkia laitealustan 32-bit PC tuettuja laitteistokokoonpanoja, vaan kerrotaan yleisempää tietoa ja annetaan viitteet joista lisätietoa löytyy.

2.1.1 Tuetut laitealustat

Debian GNU/Linux 9 supports ten major architectures and several variations of each architecture known as "flavors".

Suoritinperhe	Nimi Debianissa	Suoritinarkkitehtuuri	Malli
Intel x86-koneet	i386	default x86 machines	default
		Xen PV domains only	xen
AMD64 & Intel 64	amd64		
ARM	armel	Marvell Kirkwood and Orion	marvell
ARM with hardware FPU	armhf	multiplatform	armmp
64bit ARM	arm64		
32bit MIPS (big-endian)	mips	MIPS Malta	4kc-malta
		Cavium Octeon	octeon
64bit MIPS (little-endian)	mips64el	MIPS Malta	5kc-malta
		Cavium Octeon	octeon
		Loongson 3	loongson-3
32bit MIPS (little-endian)	mipsel	MIPS Malta	4kc-malta
		Cavium Octeon	octeon
		Loongson 3	loongson-3
Power Systems	ppc64el	IBM POWER8 or newer machines	
64bit IBM S/390	s390x	IPL VM-lukijalta ja DASD:itä	generic

This document covers installation for the *32-bit PC* architecture using the *Linux* kernel. If you are looking for information on any of the other Debian-supported architectures take a look at the [Debian-Ports](#) pages.

2.1.2 Tuetut suorittimet, emolevyt ja näytönohjaimet

Kaikki tiedot tuetuista oheislaitteista löytyvät ohjeesta [Linux Hardware Compatibility HOWTO](#). Tässä luvussa kerrotaan vain perusteet.

2.1.2.1 Suoritin

Nearly all x86-based (IA-32) processors still in use in personal computers are supported. This also includes 32-bit AMD and VIA (former Cyrix) processors, and processors like the Athlon XP and Intel P4 Xeon.

However, Debian GNU/Linux stretch will *not* run on 586 (Pentium) or earlier processors.

HUOMAA

Jos koneessa on 64-bittinen suoritin AMD64- tai Intel 64-suoritinperheistä, haluttuun käyttöön amd64-arkkitehtuurille tarkoitettua asenninta eikä (32-bittisen) i386-arkkitehtuurin asenninta.

2.1.2.2 I/O Väylä

The system bus is the part of the motherboard which allows the CPU to communicate with peripherals such as storage devices. Your computer must use the PCI, PCIe, or PCI-X bus. Essentially all personal computers sold in recent years use one of these.

2.1.3 Sylimikrot

From a technical point of view, laptops are normal PCs, so all information regarding PC systems applies to laptops as well. Installations on laptops nowadays usually work out of the box, including things like automatically suspending the system on closing the lid and laptop specific hardware buttons like those for disabling the wifi interfaces ("airplane mode"). Nonetheless sometimes the hardware vendors use specialized or proprietary hardware for some laptop-specific functions which might not be supported. To see if your particular laptop works well with GNU/Linux, see for example the [Linux Laptop pages](#).

2.1.4 Moniprosessorijärjestelmät

Multiprocessor support — also called "symmetric multiprocessing" or SMP — is available for this architecture. The standard Debian 9 kernel image has been compiled with *SMP-alternatives* support. This means that the kernel will detect the number of processors (or processor cores) and will automatically deactivate SMP on uniprocessor systems.

Having multiple processors in a computer was originally only an issue for high-end server systems but has become common in recent years nearly everywhere with the introduction of so called "multi-core" processors. These contain two or more processor units, called "cores", in one physical chip.

2.1.5 Graphics Hardware Support

Debian's support for graphical interfaces is determined by the underlying support found in X.Org's X11 system, and the kernel. Basic framebuffer graphics is provided by the kernel, whilst desktop environments use X11. Whether advanced graphics card features such as 3D-hardware acceleration or hardware-accelerated video are available, depends on the actual graphics hardware used in the system and in some cases on the installation of additional "firmware" images (see Kohta 2.2).

On modern PCs, having a graphical display usually works out of the box. In very few cases there have been reports about hardware on which installation of additional graphics card firmware was required even for basic graphics support, but these have been rare exceptions. For quite a lot of hardware, 3D acceleration also works well out of the box, but there is still some hardware that needs binary blobs to work well.

Details on supported graphics hardware and pointing devices can be found at <http://xorg.freedesktop.org/>. Debian 9 ships with X.Org version 7.7.

2.1.6 Verkkolaitteet

Almost any network interface card (NIC) supported by the Linux kernel should also be supported by the installation system; drivers should normally be loaded automatically. This includes most PCI/PCI-Express cards as well as PCMCIA/Express Cards on laptops. Many older ISA cards are supported as well.

ISDN on tuettu, mutta ei asennuksen aikana.

2.1.6.1 Langattomat verkkokortit

Langattomat verkotkin ovat yleensä tuettuja ja kasvava joukko langattomia sovitinmisiä on tuettu virallisessa Linux-ytimessä, vaikkakin monet niistä vaativat laiteohjelmiston lataamisen.

Asennin kehoittaa lataamaan laiteohjelmiston jos laiteohjelmisto tarvitaan. Katso kohdasta Kohta 6.4 tarkempaa tietoa laiteohjelmiston lataamisesta asennuksen aikana.

Langattomat sovitimet joita virallinen Linux-ydin ei tue voidaan yleensä saada toimimaan Debian GNU/Linuxissa, mutta ne eivät ole tuettuja asennuksen aikana.

Jos langattoman kanssa on vaikeuksia eikä asennuksen aikana ole käytettävissä toista verkkosovitinta, on Debian GNU/Linux -jakelun asentaminen silti mahdollista käyttämällä täysinä CD-ROM- tai DVD-otoksia. Valitse vaihtoehtona tekemättä verkon asetuksia ja asenna käyttämällä vain CD:llä/DVD:llä olevia asennuspaketteja. Tarvittava ajuri ja laiteohjelmisto voidaan asentaa kun asennus on päättynyt (uudelleenkäynnistyksen jälkeen) ja verkon asetukset voidaan tehdä itse.

Joissakin tapauksissa tarvittavaa ajuria ei ole saatavilla Debian-pakettina. Tällöin on etsittävä lähdekoodia Internetistä ja käännettävä ajuri itse. Se miten tämä tehdään ei kuulu tämän ohjeen piiriin. Jos ei mitään Linux-ajuria ole saatavilla, viimeisin konsti on käyttää pakettia `ndiswrapper`, jonka avulla voidaan käyttää Windows-ajuria.

2.1.7 Pistekirjoitusnäytöt

Pistekirjoitusnäyttöjen tuki määräytyy `brltty`:ssä olevasta tuesta. Useimmat näytöt toimivat `brltty`:n kanssa, liitännänä voi olla sarjaportti, USB tai bluetooth. Tarkempaa tietoa tuetuista pistekirjoitusnäytöistä löytyy [brltty:n verkkosivulta](#). Debian GNU/Linux versiossa 9 tulee mukana `brltty`:n versio 5.4.

2.1.8 Puhesyntetisaattorilaitteet

Support for hardware speech synthesis devices is determined by the underlying support found in `speakup`. `speakup` only supports integrated boards and external devices connected to a serial port (no USB, serial-to-USB or PCI adapters are supported). Details on supported hardware speech synthesis devices can be found on the [speakup website](#). Debian GNU/Linux 9 ships with `speakup` version 3.1.6.

2.1.9 Oheislaitteet ja muu laitteisto

Linux supports a large variety of hardware devices such as mice, printers, scanners, PCMCIA/CardBus/ExpressCard and USB devices. However, most of these devices are not required while installing the system.

USB hardware generally works fine. On some very old PC systems some USB keyboards may require additional configuration (see Kohta 3.6.5). On modern PCs, USB keyboards and mice work without requiring any specific configuration.

2.2 Laiteohjelmistoa tarvitsevat laitteet

Besides the availability of a device driver, some hardware also requires so-called *firmware* or *microcode* to be loaded into the device before it can become operational. This is most common for network interface cards (especially wireless NICs), but for example some USB devices and even some hard disk controllers also require firmware. With many graphics cards, basic functionality is available without additional firmware, but the use of advanced features requires an appropriate firmware file to be installed in the system.

On many older devices which require firmware to work, the firmware file was permanently placed in an EEPROM/Flash chip on the device itself by the manufacturer. Nowadays most new devices do not have the firmware embedded this way anymore, so the firmware file must be uploaded into the device by the host operating system every time the system boots.

Useimmissa tapauksissa laiteohjelmisto ei ole Debian GNU/Linux-projektin kriteerien mukaisesti vapaa eikä sitä niin ollen voida ottaa mukaan jakeluun tai asennusjärjestelmään. Jos itse laiteajuri on mukana jakelussa ja jos

Debian GNU/Linux voi laillisesti välittää laiteohjelmiston, se on usein saatavilla erillisenä pakettina pakettivaraston epävapaaosta (non-free) osasta.

However, this does not mean that such hardware cannot be used during an installation. Starting with Debian GNU/Linux 5.0, `debian-installer` supports loading firmware files or packages containing firmware from a removable medium, such as a USB stick. See Kohta 6.4 for detailed information on how to load firmware files or packages during the installation.

If the `debian-installer` prompts for a firmware file and you do not have this firmware file available or do not want to install a non-free firmware file on your system, you can try to proceed without loading the firmware. There are several cases where a driver prompts for additional firmware because it may be needed under certain circumstances, but the device does work without it on most systems (this e.g. happens with certain network cards using the `tg3` driver).

2.3 Purchasing Hardware Specifically for GNU/Linux

Useat myyjät toimittavat laitteita joissa on Debian tai muu GNU/Linux-jakelu *esiasennettuna*. Mahdollisesti palvelusta on maksettava lisähintaa, mutta sillä saa jonkinlaisen mielenrauhan, kun voi varmistua laitteiston olevan hyvin tuettu GNU/Linuxissa.

Jos joudut ostamaan tietokoneen jonka mukana tulee Windows, lue Windowsin mukana tulevat käyttöehdot huolella; saattaa olla mahdollista hylätä käyttöoikeus ja saada osa rahoista takaisin myyjältä. Googlettaminen Internetistä hakusanalla "windows refund" saattaa löytää käyttökelpoisia neuvoja asiasta.

Olitpa ostamassa esiasennettua Linux-konetta tai konetta ilman käyttöjärjestelmää, tai jopa käytettyä tietokonetta, on aina tärkeää tarkistaa onko laitteille tuki Linux-ytimessä. Tarkista onko laitteisto mainittu yllä olevissa viitteissä. Kerro myyjälle ostavasi Linux-järjestelmää. Tue Linux-ystävällisiä laitevalmistajia.

2.3.1 Vältä suojattuja tai suljettuja laitteita

Some hardware manufacturers simply won't tell us how to write drivers for their hardware. Others won't allow us access to the documentation without a non-disclosure agreement that would prevent us from releasing the driver's source code, which is one of the central elements of free software. Since we haven't been granted access to usable documentation on these devices, they simply won't work under Linux.

In many cases there are standards (or at least some de-facto standards) describing how an operating system and its device drivers communicate with a certain class of devices. All devices which comply to such a (de-facto-)standard can be used with a single generic device driver and no device-specific drivers are required. With some kinds of hardware (e.g. USB "Human Interface Devices", i.e. keyboards, mice, etc., and USB mass storage devices like USB flash disks and memory card readers) this works very well and practically every device sold in the market is standards-compliant.

In other fields, among them e.g. printers, this is unfortunately not the case. While there are many printers which can be addressed via a small set of (de-facto-)standard control languages and therefore can be made to work without problems in any operating system, there are quite a few models which only understand proprietary control commands for which no usable documentation is available and therefore either cannot be used at all on free operating systems or can only be used with a vendor-supplied closed-source driver.

Even if there is a vendor-provided closed-source driver for such hardware when purchasing the device, the practical lifespan of the device is limited by driver availability. Nowadays product cycles have become short and it is not uncommon that a short time after a consumer device has ceased production, no driver updates get made available any more by the manufacturer. If the old closed-source driver does not work anymore after a system update, an otherwise perfectly working device becomes unusable due to lacking driver support and there is nothing that can be done in this case. You should therefore avoid buying closed hardware in the first place, regardless of the operating system you want to use it with.

You can help improve this situation by encouraging manufacturers of closed hardware to release the documentation and other resources necessary for us to provide free drivers for their hardware.

2.4 Asennustaltiot

This section will help you determine which different media types you can use to install Debian. There is a whole chapter devoted to media, Luku 4, which lists the advantages and disadvantages of each media type. You may want to refer back to this page once you reach that section.

2.4.1 CD-ROM/DVD-ROM/BD-ROM

HUOMAA

Whenever you see "CD-ROM" in this manual, it applies to all of CD-ROMs, DVD-ROMs and BD-ROMs, because all these technologies are really the same from the operating system's point of view.

CD-ROM based installation is supported for most architectures.

On PCs SATA, IDE/ATAPI, USB and SCSI CD-ROMs are supported, as are FireWire devices that are supported by the ohci1394 and sbp2 drivers.

2.4.2 USB-muistitikku

USB flash disks a.k.a. USB memory sticks have become a commonly used and cheap storage device. Most modern computer systems also allow booting the `debian-installer` from such a stick. Many modern computer systems, in particular netbooks and thin laptops, do not have a CD/DVD-ROM drive anymore at all and booting from USB media is the standard way of installing a new operating system on them.

2.4.3 Verkko

Verkkoa voidaan käyttää asennuksen aikana asennuksessa tarvittavien tiedostojen noutamiseen. Verkon käyttö riippuu valittavasta asennustavasta ja vastauksista muutamaasi asennuksen aikana kysyttäviin kysymyksiin. Asennusjärjestelmä tukee useimpia verkon liitännätapoja (mukaan lukien PPPoE, mutta ei ISDN tai PPP), käyttäen joko HTTP:tä tai FTP:tä. Kun asennus on valmis, järjestelmän asetukset voidaan tehdä käyttämään ISDN:ää tai PPP:tä.

You can also *boot* the installation system over the network without needing any local media like CDs/DVDs or USB sticks. If you already have a netboot-infrastructure available (i.e. you are already running DHCP and TFTP services in your network), this allows an easy and fast deployment of a large number of machines. Setting up the necessary infrastructure requires a certain level of technical experience, so this is not recommended for novice users.

Levytön asennus, jossa käynnistetään paikallisverkosta ja NFS-liitetään kaikki paikalliset tiedostojärjestelmät, on toinen mahdollisuus.

2.4.4 Kiintolevy

Booting the installation system directly from a hard disk is another option for many architectures. This will require some other operating system to load the installer onto the hard disk. This method is only recommended for special cases when no other installation method is available.

2.4.5 Un*x- tai GNU-järjestelmä

If you are running another Unix-like system, you could use it to install Debian GNU/Linux without using the `debian-installer` described in the rest of this manual. This kind of install may be useful for users with otherwise unsupported hardware or on hosts which can't afford downtime. If you are interested in this technique, skip to the Kohta [D.3](#). This installation method is only recommended for advanced users when no other installation method is available.

2.4.6 Tuetut massamuistit

The Debian installer contains a kernel which is built to maximize the number of systems it runs on.

Generally, the Debian installation system includes support for IDE (also known as PATA) drives, SATA and SCSI controllers and drives, USB, and FireWire. The supported file systems include FAT, Win-32 FAT extensions (VFAT) and NTFS.

2.5 Muistivaatimukset ja levytilan tarve

Tavallista asennusta varten on oltava ainakin 135MB muistia ja 780MB levytilaa. Huomaa näiden olevan vähimmäisvaatimukset. Järkeviä vaatimuksia on Kohta 3.4.

Installation on systems with less memory¹ or disk space available may be possible but is only advised for experienced users.

¹ Installation images that support the graphical installer require more memory than images that support only the textual installer and should not be used on systems with less than 135MB of memory. If there is a choice between booting the text-based and the graphical installer, the former should be selected on such systems.

Luku 3

Ennen Debian GNU/Linuxin asennusta

Tässä luvussa käsitellään Debianin asentamisen valmistelevia toimia, jotka tehdään ennen kuin asenninta edes käynnistetään. Tähän kuuluvat varmuuskopioiden ottaminen, tietojen kerääminen laitteistosta ja tarvittavan tiedon etsiminen.

3.1 Katsaus asennusprosessiin

Ensin huomio uudelleenasennuksista. Tilanne joka vaatisi Debianin asentamisen kokonaan uudelleen on hyvin harvinaisen; ehkäpä kiintolevyn mekaaninen hajoaminen olisi tyypillisin tapaus.

Useiden paljon käytettyjen käyttöjärjestelmien kanssa voidaan joutua asentamaan alusta asti kun on tapahtunut vakava virhe tai kun päivitetään uuteen käyttöjärjestelmän versioon. Vaikka täysin uutta asennusta ei tarvitsisikaan tehdä, joutuu usein asentamaan käytetyt ohjelmat uudelleen, jotta ne toimisivat kunnolla uudessa käyttöjärjestelmässä.

Käytettäessä Debian GNU/Linuxia, on paljon todennäköisempää, että vikatilanteessa käyttöjärjestelmä voidaan korjata eikä sitä tarvitse asentaa uudelleen. Päivitykset eivät koskaan vaadi kaiken asentamista uudelleen; Debian osaa aina päivittää itse itsensä. Lisäksi ohjelmat ovat melkein aina yhteensopivia peräkkäisissä Debianin julkaisuissa. Jos ohjelman uusi versio vaatii uudempia tukiohjelmiä, Debianin paketoitijärjestelmä varmistaa kaikkien tarpeellisten ohjelmien löytyvän ja tulevan asennetuiksi automaattisesti. Korostetaan vielä, että paljon työtä on tehty, jotta uudelleen asennus ei olisi välttämätöntä, joten uudelleenasennusta olisi pidettävä viimeisenä vaihtoehtona. Asenninta *ei* ole tarkoitettu uudelleenasennukseen jo asennetun järjestelmän päälle.

Tässä on luettelo asennusprosessin vaiheista:

1. Siltä levyltä johon asennetaan pitäisi kopioida kaikki tiedot varmuuskopioksi.
2. Kerää tietoja tietokoneesta ja kaikki tarvittavat ohjeet ennen kuin asennus aloitetaan.
3. Locate and/or download the installer software and any specialized driver or firmware files your machine requires.
4. Set up boot media such as CDs/DVDs/USB sticks or provide a network boot infrastructure from which the installer can be booted.
5. Käynnistä asennusjärjestelmä.
6. Valitse asennuskieli.
7. Käynnistä Ethernetliitäntä, jos se on käytettävissä.
8. If necessary, resize existing partitions on your target harddisk to make space for the installation.
9. Luo ja liitä ne osiot joihin Debian asennetaan.
10. Katsele kun automaattisesti noudetaan/asennetaan *peruskokoonpano* tai sen asetukset tehdään.
11. Asenna *käynnistyslatain* käynnistämään Debian GNU/Linux ja/tai tietokoneen vanha käyttöjärjestelmä.
12. Käynnistää uusi asennettu järjestelmä ensimmäistä kertaa.

Laittealustalla 32-bit PC on mahdollista käyttää graafista asennusjärjestelmää. Lisätietoja tästä graafisesta asennuksesta kertoo Kohta 5.1.8.

Jos asennuksen aikana tulee pulmia, auttaa kun tietää mitkä paketit ovat mukana missäkin vaiheessa. Esitellään tämän asennusdraaman pääosia näyttävät ohjelmat:

Tämä ohje on pääasiassa Debianin asentimen, `debian-installer`, käyttöohje. Asennin tunnistaa laitteiston ja lataa sopivat ajurit, tekee verkkoasetukset `dhcp-client:n` avulla, käynnistää `debootstrapin` asentamaan peruskokoonpanon paketit ja käynnistää `taskselin`, jonka avulla valitaan lisää ohjelmia asennettavaksi. Useat muut ohjelmat näyttävät pienempiä osia tässä prosessissa, mutta `debian-installerin` työ on päättynyt, kun uusi järjestelmä käynnistetään ensimmäisen kerran.

Järjestelmää voi sovittaa omiin tarpeisiinsa valitsemalla `taskselin` avulla erilaisia esimääriteltyjä ohjelmakokoelmia, kuten webbipalvelin tai työpöytäympäristö.

One important option during the installation is whether or not to install a graphical desktop environment, consisting of the X Window System and one of the available graphical desktop environments. If you choose not to select the "Desktop environment" task, you will only have a relatively basic, command line driven system. Installing the Desktop environment task is optional because in relation to a text-mode-only system it requires a comparatively large amount of disk space and because many Debian GNU/Linux systems are servers which don't really have any need for a graphical user interface to do their job.

Just be aware that the X Window System is completely separate from `debian-installer`, and in fact is much more complicated. Troubleshooting of the X Window System is not within the scope of this manual.

3.2 Ota varmuuskopiot koneen tiedoista!

Before you start, make sure to back up every file that is now on your system. If this is the first time a non-native operating system is going to be installed on your computer, it is quite likely you will need to re-partition your disk to make room for Debian GNU/Linux. Anytime you partition your disk, you run a risk of losing everything on the disk, no matter what program you use to do it. The programs used in the installation are quite reliable and most have seen years of use; but they are also quite powerful and a false move can cost you. Even after backing up, be careful and think about your answers and actions. Two minutes of thinking can save hours of unnecessary work.

If you are creating a multi-boot system, make sure that you have the distribution media of any other present operating systems on hand. Even though this is normally not necessary, there might be situations in which you could be required to reinstall your operating system's boot loader to make the system boot or in a worst case even have to reinstall the complete operating system and restore your previously made backup.

3.3 Tarvittavat tiedot

3.3.1 Ohjeet

3.3.1.1 Asennusohje

Ohje jota parhaillaan luet. Se on virallinen versio Debianin julkaisun stretch Asennusohjeesta, saatavilla [useina tiedostomuotoina ja käänöksinä](#).

3.3.1.2 Laitteiston ohjekirjat

Sisältävät usein hyödyllistä tietoa laitteiston asetusten teosta ja käytöstä.

- [The Debian Wiki hardware page](#)

3.3.2 Laitetietojen löytäminen

Useissa tapauksissa asennin osaa automaattisesti tunnistaa laitteet. Mutta varmuuden vuoksi suositellaan tutustumista tietokoneen laitteisiin ennen asennusta.

Laitetietoja voidaan kerätä seuraavista paikoista:

- Jokaisen tietokoneen osan mukana tulleet käsikirjat.
- The BIOS setup screens of your computer. You can view these screens when you start your computer by pressing a combination of keys. Check your manual for the combination. Often, it is the **Delete** or the **F2** key, but some manufacturers use other keys or key combinations. Usually upon starting the computer there will be a message stating which key to press to enter the setup screen.

- Kunkin osan pakkauslaatikot.
- Windowsin Ohjauskeskuksen ikkuna Järjestelmä.
- Toisen käyttöjärjestelmän järjestelmäkomennot ja -työkalut, mukaan lukien tiedostoselaimen näytöt. Tällä tavalla löytyy tietoa erityisesti keskusmuistista ja kiintolevytilasta.
- Järjestelmän pääkäyttäjä tai Internet-palveluntarjoaja. Näiltä tahoilta saa tietää verkkoasetukset ja sähköpostin asetukset.

Taulukko 3.1 Hardware Information Helpful for an Install

Laite	Mahdollisesti tarvittava tieto
Kiintolevyt	Lukumäärä.
	Niiden keskinäinen järjestys.
	Voivat olla IDE (toinen nimi PATA), SATA vai SCSI.
	Käytettävissä oleva vapaa tila.
	Osiot.
	Osiot joihin muut käyttöjärjestelmät on asennettu.
Network interfaces	Type/model of available network interfaces.
Tulostin	Malli ja valmistaja.
Näytönohjain	Type/model and manufacturer.

3.3.3 Laitteiden yhteensopivuus

Many products work without trouble on Linux. Moreover, hardware support in Linux is improving daily. However, Linux still does not run as many different types of hardware as some operating systems.

Drivers in Linux in most cases are not written for a certain "product" or "brand" from a specific manufacturer, but for a certain hardware/chipset. Many seemingly different products/brands are based on the same hardware design; it is not uncommon that chip manufacturers provide so-called "reference designs" for products based on their chips which are then used by several different device manufacturers and sold under lots of different product or brand names.

This has advantages and disadvantages. An advantage is that a driver for one chipset works with lots of different products from different manufacturers, as long as their product is based on the same chipset. The disadvantage is that it is not always easy to see which actual chipset is used in a certain product/brand. Unfortunately sometimes device manufacturers change the hardware base of their product without changing the product name or at least the product version number, so that when having two items of the same brand/product name bought at different times, they can sometimes be based on two different chipsets and therefore use two different drivers or there might be no driver at all for one of them.

For USB and PCI/PCI-Express/ExpressCard devices, a good way to find out on which chipset they are based is to look at their device IDs. All USB/PCI/PCI-Express/ExpressCard devices have so called "vendor" and "product" IDs, and the combination of these two is usually the same for any product based on the same chipset.

On Linux systems, these IDs can be read with the **lsusb** command for USB devices and with the **lspci -nn** command for PCI/PCI-Express/ExpressCard devices. The vendor and product IDs are usually given in the form of two hexadecimal numbers, separated by a colon, such as "1d6b:0001".

An example for the output of **lsusb**: "Bus 001 Device 001: ID 1d6b:0002 Linux Foundation 2.0 root hub", whereby 1d6b is the vendor ID and 0002 is the product ID.

An example for the output of **lspci -nn** for an Ethernet card: "03:00.0 Ethernet controller [0200]: Realtek Semiconductor Co., Ltd. RTL8111/8168B PCI Express Gigabit Ethernet controller [10ec:8168] (rev 06)". The IDs are given inside the rightmost square brackets, i.e. here 10ec is the vendor- and 8168 is the product ID.

As another example, a graphics card could give the following output: "04:00.0 VGA compatible controller [0300]: Advanced Micro Devices [AMD] nee ATI RV710 [Radeon HD 4350] [1002:954f]".

On Windows systems, the IDs for a device can be found in the Windows device manager on the tab "details", where the vendor ID is prefixed with VEN_ and the product ID is prefixed with DEV_. On Windows 7 systems, you have to select the property "Hardware IDs" in the device manager's details tab to actually see the IDs, as they are not displayed by default.

Searching on the internet with the vendor/product ID, "Linux" and "driver" as the search terms often results in information regarding the driver support status for a certain chipset. If a search for the vendor/product ID does not yield

usable results, a search for the chip code names, which are also often provided by `lsusb` and `lspci` ("RTL8111"/"RTL8168B" in the network card example and "RV710" in the graphics card example), can help.

3.3.3.1 Testing hardware compatibility with a Live-System

Debian GNU/Linux is also available as a so-called "live system" for certain architectures. A live system is a pre-configured ready-to-use system in a compressed format that can be booted and used from a read-only medium like a CD or DVD. Using it by default does not create any permanent changes on your computer. You can change user settings and install additional programs from within the live system, but all this only happens in the computer's RAM, i.e. if you turn off the computer and boot the live system again, everything is reset to its defaults. If you want to see whether your hardware is supported by Debian GNU/Linux, the easiest way is to run a Debian live system on it and try it out.

There are a few limitations in using a live system. The first is that as all changes you do within the live system must be held in your computer's RAM, this only works on systems with enough RAM to do that, so installing additional large software packages may fail due to memory constraints. Another limitation with regards to hardware compatibility testing is that the official Debian GNU/Linux live system contains only free components, i.e. there are no non-free firmware files included in it. Such non-free packages can of course be installed manually within the system, but there is no automatic detection of required firmware files like in the `debian-installer`, so installation of non-free components must be done manually if needed.

Information about the available variants of the Debian live images can be found at the [Debian Live Images website](#).

3.3.4 Verkkoasetukset

If your computer is connected to a fixed network (i.e. an Ethernet or equivalent connection — not a dialup/PPP connection) which is administered by somebody else, you should ask your network's system administrator for this information:

- Konenimi (tämän voi ehkä keksiä itse).
- Verkkoaluenimi.
- Tietokoneen IP-osoite.
- Verkossa käytettävä verkon peitto.
- Oletusyhdyiskäytävän IP-osoite, jos verkossa *on* yhdyskäytävä.
- Nimipalvelimena (DNS) käytettävä verkon kone.

If the network you are connected to uses DHCP (Dynamic Host Configuration Protocol) for configuring network settings, you don't need this information because the DHCP server will provide it directly to your computer during the installation process.

If you have internet access via DSL or cable modem (i.e. over a cable tv network) and have a router (often provided preconfigured by your phone or catv provider) which handles your network connectivity, DHCP is usually available by default.

As a rule of thumb: if you run a Windows system in your home network and did not have to manually perform any network settings there to achieve Internet access, network connectivity in Debian GNU/Linux will also be configured automatically.

If you use a WLAN/WiFi network, you should find out:

- The ESSID ("network name") of your wireless network.
- The WEP or WPA/WPA2 security key to access the network (if applicable).

3.4 Vähimmäisvaatimukset laitteistolle

Kun tiedot laitteistosta on kerätty, tarkistetaan laitteiston sallivan halutun asennustavan.

Käyttötarkoitus saattaa sallia laitteiston, joka ei täytä alla olevassa taulukossa mainittuja suosituksia. Useimmat käyttäjät kuitenkin turhautuvat jos jättävät huomiotta nämä suositukset.

Pöytätietokoneen olisi oltava vähintään 1 GHz Pentium 4.

The actual minimum memory requirements are a lot less than the numbers listed in this table. Depending on the architecture, it is possible to install Debian with as little as 60MB (for amd64). The same goes for the disk space

Taulukko 3.2 Suositellut vähimmäisvaatimukset laitteistolle

Aennustapa	Muisti (vähintään)	Muisti (suositus)	Kiintolevy
Ei työpöytää	128 Mt	512 Mt	2 gigatavua
Työpöytäympäristö	256 Mt	1 Gt	10 Gt

requirements, especially if you pick and choose which applications to install; see Kohta D.2 for additional information on disk space requirements.

It is possible to run a graphical desktop environment on older or low-end systems, but in that case it is recommended to install a window manager that is less resource-hungry than those of the GNOME or KDE Plasma desktop environments; alternatives include `xfce4`, `icewm` and `wmaker`, but there are others to choose from.

On melkein mahdotonta antaa yleisiä muistin tai levytilan kokovaatimuksia palvelinasennuksille, koska ne riippuvat niin paljon siitä mihin palvelinta käytetään.

Muista, ettei näihin kokoihin sisälly muu tavallisesti koneessa oleva tieto, kuten käyttäjien tiedostot, sähköpostit ja muu tieto. On aina parasta varata omille tiedostoilleen ja tiedoilleen runsaasti tilaa.

Disk space required for the smooth operation of the Debian GNU/Linux system itself is taken into account in these recommended system requirements. Notably, the `/var` partition contains a lot of state information specific to Debian in addition to its regular contents, like logfiles. The `dpkg` files (with information on all installed packages) can easily consume 40MB. Also, `apt` puts downloaded packages here before they are installed. You should usually allocate at least 200MB for `/var`, and a lot more if you install a graphical desktop environment.

3.5 Monikäynnistettävän koneen osiointi etukäteen

Levyn osiointi tarkoittaa levyn jakamista osiin. Jokainen osa on riippumaton muista. Osiointia voisi verrata talon väliseinien pystyttämiseen; huonekalujen lisääminen yhteen huoneeseen ei vaikuta muihin.

If you already have an operating system on your system (Windows 9x, Windows NT/2000/XP/2003/Vista/7, OS/2, MacOS, Solaris, FreeBSD, ...) which uses the whole disk and you want to stick Debian on the same disk, you will need to repartition it. Debian requires its own hard disk partitions. It cannot be installed on Windows or Mac OS X partitions. It may be able to share some partitions with other Unix systems, but that's not covered here. At the very least you will need a dedicated partition for the Debian root filesystem.

You can find information about your current partition setup by using a partitioning tool for your current operating system, such as the integrated Disk Manager in Windows or `fdisk` in DOS. Partitioning tools always provide a way to show existing partitions without making changes.

Periaatteessa muutoksien tekeminen osioon jossa jo on tiedostojärjestelmä tuhoaa sen sisällön kokonaan. Niinpä olisi aina tehtävä varmuuskopiot ennen kuin osioihin kosketaan. Käytetään taas talovertausta: huonekalut on parasta siirtää pois tieltä ennen väliseinien siirtämistä, muuten huonekalut menevät pirstaleiksi.

Several modern operating systems offer the ability to move and resize certain existing partitions without destroying their contents. This allows making space for additional partitions without losing existing data. Even though this works quite well in most cases, making changes to the partitioning of a disk is an inherently dangerous action and should only be done after having made a full backup of all data. For FAT/FAT32 and NTFS partitions as used by DOS and Windows systems, the ability to move and resize them losslessly is provided both by `debian-installer` as well as by the integrated Disk Manager of Windows 7.

To losslessly resize an existing FAT or NTFS partition from within `debian-installer`, go to the partitioning step, select the option for manual partitioning, select the partition to resize, and simply specify its new size.

Creating and deleting partitions can be done from within `debian-installer` as well as from an existing operating system. As a rule of thumb, partitions should be created by the system for which they are to be used, i.e. partitions to be used by Debian GNU/Linux should be created from within `debian-installer` and partitions to be used from another operating system should be created from there. `debian-installer` is capable of creating non-Linux partitions, and partitions created this way usually work without problems when used in other operating systems, but there are a few rare corner cases in which this could cause problems, so if you want to be sure, use the native partitioning tools to create partitions for use by other operating systems.

If you are going to install more than one operating system on the same machine, you should install all other system(s) before proceeding with the Debian installation. Windows and other OS installations may destroy your ability to start Debian, or encourage you to reformat non-native partitions.

Toimenpiteiden seuraukset on mahdollista korjata, mutta muiden käyttöjärjestelmien asentaminen ensiksi on helppointa.

3.6 Laiteasetukset ja käyttöjärjestelmän asetukset ennen asennusta

This section will walk you through pre-installation hardware setup, if any, that you will need to do prior to installing Debian. Generally, this involves checking and possibly changing BIOS/system firmware settings for your system. The "BIOS" or "system firmware" is the core software used by the hardware; it is most critically invoked during the bootstrap process (after power-up).

3.6.1 BIOSin asetusvalikon käynnistäminen

The BIOS provides the basic functions needed to boot your machine and to allow your operating system to access your hardware. Your system provides a BIOS setup menu, which is used to configure the BIOS. To enter the BIOS setup menu you have to press a key or key combination after turning on the computer. Often it is the **Delete** or the **F2** key, but some manufacturers use other keys. Usually upon starting the computer there will be a message stating which key to press to enter the setup screen.

3.6.2 Käynnistyslaitteen valinta

Within the BIOS setup menu, you can select which devices shall be checked in which sequence for a bootable operating system. Possible choices usually include the internal harddisks, the CD/DVD-ROM drive and USB mass storage devices such as USB sticks or external USB harddisks. On modern systems there is also often a possibility to enable network booting via PXE.

Depending on the installation media (CD/DVD ROM, USB stick, network boot) you have chosen you should enable the appropriate boot devices if they are not already enabled.

Most BIOS versions allow you to call up a boot menu on system startup in which you select from which device the computer should start for the current session. If this option is available, the BIOS usually displays a short message like "press **F12** for boot menu" on system startup. The actual key used to select this menu varies from system to system; commonly used keys are **F12**, **F11** and **F8**. Choosing a device from this menu does not change the default boot order of the BIOS, i.e. you can start once from a USB stick while having configured the internal harddisk as the normal primary boot device.

If your BIOS does not provide you with a boot menu to do ad-hoc choices of the current boot device, you will have to change your BIOS setup to make the device from which the `debian-installer` shall be booted the primary boot device.

Unfortunately some computers contain buggy BIOS versions. Booting `debian-installer` from a USB stick might not work even if there is an appropriate option in the BIOS setup menu and the stick is selected as the primary boot device. On some of these systems using a USB stick as boot medium is impossible; others can be tricked into booting from the stick by changing the device type in the BIOS setup from the default "USB harddisk" or "USB stick" to "USB ZIP" or "USB CDROM". In particular if you use an isohybrid CD/DVD image on a USB stick (see Kohta 4.3.1), changing the device type to "USB CDROM" helps on some BIOSes which will not boot from a USB stick in USB harddisk mode.

If you cannot manipulate the BIOS to boot directly from a USB stick you still have the option of using an ISO copied to the stick. Boot `debian-installer` using Kohta 4.4 and, after scanning the hard drives for an installer ISO image, select the USB device and choose an installation image.

3.6.3 Systems with UEFI firmware

UEFI ("Unified Extensible Firmware Interface") is a new kind of system firmware that is used on many modern systems and is - among other uses - intended to replace the classic PC BIOS.

Currently most PC systems that use UEFI also have a so-called "Compatibility Support Module" (CSM) in the firmware, which provides exactly the same interfaces to an operating system as a classic PC BIOS, so that software written for the classic PC BIOS can be used unchanged. Nonetheless UEFI is intended to one day completely replace the old PC BIOS without being fully backwards-compatible and there are already a lot of systems with UEFI but without CSM.

On systems with UEFI there are a few things to take into consideration when installing an operating system. The way the firmware loads an operating system is fundamentally different between the classic BIOS (or UEFI in CSM mode) and native UEFI. One major difference is the way the harddisk partitions are recorded on the harddisk. While the classic BIOS and UEFI in CSM mode use a DOS partition table, native UEFI uses a different partitioning scheme called "GUID Partition Table" (GPT). On a single disk, for all practical purposes only one of the two can be used and in case of a multi-boot setup with different operating systems on one disk, all of them must therefore use the same type of partition table. Booting from a disk with GPT is only possible in native UEFI mode, but using GPT becomes

more and more common as hard disk sizes grow, because the classic DOS partition table cannot address disks larger than about 2 Terabytes while GPT allows for far larger disks. The other major difference between BIOS (or UEFI in CSM mode) and native UEFI is the location where boot code is stored and in which format it has to be. This means that different bootloaders are needed for each system.

The latter becomes important when booting `debian-installer` on a UEFI system with CSM because `debian-installer` checks whether it was started on a BIOS- or on a native UEFI system and installs the corresponding bootloader. Normally this simply works but there can be a problem in multi-boot environments. On some UEFI systems with CSM the default boot mode for removable devices can be different from what is actually used when booting from hard disk, so when booting the installer from a USB stick in a different mode from what is used when booting another already installed operating system from the hard disk, the wrong bootloader might be installed and the system might be unbootable after finishing the installation. When choosing the boot device from a firmware boot menu, some systems offer two separate choices for each device, so that the user can select whether booting shall happen in CSM or in native UEFI mode.

Another UEFI-related topic is the so-called "secure boot" mechanism. Secure boot means a function of UEFI implementations that allows the firmware to only load and execute code that is cryptographically signed with certain keys and thereby blocking any (potentially malicious) boot code that is unsigned or signed with unknown keys. In practice the only key accepted by default on most UEFI systems with secure boot is a key from Microsoft used for signing the Windows bootloader. As the boot code used by `debian-installer` is not signed by Microsoft, booting the installer requires prior deactivation of secure boot in case it is enabled. Secure boot is often enabled by default on systems that come preinstalled with a 64-bit version of Windows 8 and there is unfortunately no standard way to disable it in the UEFI setup. On some systems, the option to disable secure boot is only made visible when a BIOS password has been set by the user, so if you have a system with secure boot enabled, but cannot find an option to disable it, try setting a BIOS password, powercycle the machine and look again for an appropriate option.

3.6.4 Disabling the Windows 8 "fast boot" feature

Windows 8 offers a feature called "fast boot" to cut down system startup time. Technically, when this feature is enabled, Windows 8 does not do a real shutdown and a real cold boot afterwards when ordered to shut down, but instead does something resembling a partial suspend to disk to reduce the "boot" time. As long as Windows 8 is the only operating system on the machine, this is unproblematic, but it can result in problems and data loss when you have a dual boot setup in which another operating system accesses the same filesystems as Windows 8 does. In that case the real state of the filesystem can be different from what Windows 8 believes it to be after the "boot" and this could cause filesystem corruption upon further write accesses to the filesystem. Therefore in a dual boot setup, to avoid filesystem corruption the "fast boot" feature has to be disabled within Windows.

It may also be necessary to disable "fast boot" to even allow access to UEFI setup to choose to boot another operating system or `debian-installer`. On some UEFI systems, the firmware will reduce "boot" time by not initialising the keyboard controller or USB hardware; in these cases, it is necessary to boot into Windows and disable this feature to allow for a change of boot order.

3.6.5 Varottavia laitetason ilmiötä

Tuki USB BIOS:lle ja näppäimistöille If you have no PS/2-style keyboard, but only a USB model, on some very old PCs you may need to enable legacy keyboard emulation in your BIOS setup to be able to use your keyboard in the bootloader menu, but this is not an issue for modern systems. If your keyboard does not work in the bootloader menu, consult your mainboard manual and look in the BIOS for "Legacy keyboard emulation" or "USB keyboard support" options.

Luku 4

Asennustaltioiden hankkiminen

4.1 Official Debian GNU/Linux CD/DVD-ROM Sets

By far the easiest way to install Debian GNU/Linux is from an Official Debian CD/DVD-ROM Set. You can buy a set from a vendor (see the [CD vendors page](#)). You may also download the CD/DVD-ROM images from a Debian mirror and make your own set, if you have a fast network connection and a CD/DVD burner (see the [Debian CD page](#) and [Debian CD FAQ](#) for detailed instructions). If you have a Debian CD/DVD set and CDs/DVDs are bootable on your machine, which is the case on all modern PCs, you can skip right to Luku 5. Much effort has been expended to ensure the most-used files are on the first CDs and DVDs, so that a basic desktop installation can be done with only the first DVD or - to a limited extent - even with only the first CD.

As CDs have a rather limited capacity by today's standards, not all graphical desktop environments are installable with only the first CD; for some desktop environments a CD installation requires either network connectivity during the installation to download the remaining files or additional CDs.

If your machine doesn't support CD booting (only relevant on very old PC systems), but you do have a CD set, you can use an alternative strategy such as hard disk, usb stick, net boot, or manually loading the kernel from the CD to initially boot the system installer. The files you need for booting by another means are also on the CD; the Debian network archive and CD folder organization are identical. So when archive file paths are given below for particular files you need for booting, look for those files in the same directories and subdirectories on your CD.

Kun asennin on käynnistetty, se osaa noutaa kaikki muut tarvitsemansa tiedostot rompulta.

If you don't have a CD set, then you will need to download the installer system files and place them on the hard disk or usb stick or a connected computer so they can be used to boot the installer.

4.2 Tiedostojen noutaminen Debianin asennuspalvelimilta

Lähimmän (ja siten luultavasti nopeimman) asennuspalvelimen löytää [Debianin asennuspalvelimien luettelosta](#).

FTP:tä käytettäessä muista noutaa tiedostot Debianin asennuspalvelimelta *binäärimuodossa*, ei tekstimuodossa tai automaattimuodossa.

4.2.1 Mistä asennusotokset löytyvät?

Asennuslevyjen otokset löytyvät jokaisesta Debianin asennuspalvelimesta hakemistosta [debian/dists/stretch/main/installer-i386/current/images/](#) — luettelossa [MANIFEST](#) on kaikki otokset ja niiden käyttötarkoitukset.

4.3 Tiedostojen valmistelu käynnistettäessä USB-muistilta

USB-muistin valmisteluun tarvitaan järjestelmä, jossa GNU/Linux on jo toiminnassa ja jossa USB on tuettu. Nykyisissä GNU/Linux-järjestelmissä USB-muisti pitäisi tunnistua automaattisesti kun se kytketään koneeseen. Jos se ei tunnistu, olisi varmistuttava ytimen moduulin `usb-storage` olevan ladattuna. Kun USB-muisti kytketään, se kuvataan laitteeseen nimeltä `/dev/sdX`, missä "X" on jokin kirjaimista a-z. Kyseisen laitteen pitäisi ilmetä komennon `dmesg` tulosteesta sen jälkeen kun muisti on kytketty. Kun muistille kirjoitetaan, on sen kirjoitussuoja ehkä otettava pois päältä.

VAROITUS

Tässä osiossa kuvatut toiminnot tuhoavat kaiken mitä laitteella jo on. Varmistu käyttäväsi USB-muistin oikeaa laitenimeä. Jos käytät väärää laitenimeä, saatat tuhota kaiken tiedon esimerkiksi koneen kiintolevyiltä.

4.3.1 Preparing a USB stick using a hybrid CD or DVD image

Debian CD and DVD images can now be written directly to a USB stick, which is a very easy way to make a bootable USB stick. Simply choose a CD or DVD image (such as the netinst, CD-1, DVD-1, or netboot) that will fit on your USB stick. See Kohta 4.1 to get a CD or DVD image.

Alternatively, for very small USB sticks, only a few megabytes in size, you can download the `mini.iso` image from the `netboot` directory (at the location mentioned in Kohta 4.2.1).

The CD or DVD image you choose should be written directly to the USB stick, overwriting its current contents. For example, when using an existing GNU/Linux system, the CD or DVD image file can be written to a USB stick as follows, after having made sure that the stick is unmounted:

```
# cp debian.iso /dev/sdX
# sync
```

The `win32diskimager` utility can be used under other operating systems to copy the image.

TÄRKEÄÄ

The image must be written to the whole-disk device and not a partition, e.g. `/dev/sdb` and not `/dev/sdb1`. Do not use tools like `unetbootin` which alter the image.

TÄRKEÄÄ

Simply writing the CD or DVD image to USB like this should work fine for most users. The other options below are more complex, mainly for people with specialised needs.

The hybrid image on the stick does not occupy all the storage space, so it may be worth considering using the free space to hold firmware files or packages or any other files of your choice. This could be useful if you have only one stick or just want to keep everything you need on one device.

Create a second, FAT partition on the stick, mount the partition and copy or unpack the firmware onto it. For example:

```
# mount /dev/sdX2 /mnt
# cd /mnt
# tar zxvf /path/to/firmware.tar.gz
# cd /
# umount /mnt
```

You might have written the `mini.iso` to the USB stick. In this case the second partition doesn't have to be created as, very nicely, it will already be present. Unplugging and replugging the USB stick should make the two partitions visible.

4.3.2 Manually copying files to the USB stick

An alternative way to set up your USB stick is to manually copy the installer files, and also a CD image to it. Note that the USB stick should be at least 1 GB in size (smaller setups are possible if you follow Kohta 4.3.3).

Tarjolla on kaikki-yhdessä-tiedostossa `-paketti hd-media/boot.img.gz`, jossa on kaikki asentimen tiedostot (myös ydin) sekä `syslinux` että ja asetustiedosto.

Vaikka tämä tapa on mukava, kannattaa huomata sen vakava haitta: laitteen looginen koko rajoitetaan 1 Gtavuun, vaikka USB-muisti olisi suurempi. USB-muistille on tehtävä uudet osiot ja uudet tiedostojärjestelmät jotta sen täysi koko saadaan taas käyttöön jos sitä joskus halutaan käyttää johonkin muuhun.

Jos käytät tätä otosta, riittää purkaa se sellaisenaan USB-muistille:

```
# zcat boot.img.gz > /dev/sdX
```

After that, mount the USB memory stick (**mount /dev/sdX /mnt**), which will now have a FAT filesystem on it, and copy a Debian ISO image (netinst or full CD) to it. Unmount the stick (**umount /mnt**) and you are done.

4.3.3 Manually copying files to the USB stick — the flexible way

If you like more flexibility or just want to know what's going on, you should use the following method to put the files on your stick. One advantage of using this method is that — if the capacity of your USB stick is large enough — you have the option of copying any ISO image, even a DVD image, to it.

4.3.3.1 Osoiden teko USB-muistille

Nyt näytetään miten käytetään USB-muistin ensimmäistä osiota eikä koko muistia.

HUOMAA

Since most USB sticks come pre-configured with a single FAT16 partition, you probably won't have to repartition or reformat the stick. If you have to do that anyway, use **cfdisk** or any other partitioning tool to create a FAT16 partition^a, install an MBR using:

```
# install-mbr /dev/sdX
```


The **install-mbr** command is contained in the `mbr` Debian package. Then create the filesystem using:

```
# mkdosfs /dev/sdX1
```

Take care that you use the correct device name for your USB stick. The **mkdosfs** command is contained in the `dosfstools` Debian package.

^a Don't forget to set the "bootable" bootable flag.

Ytimen käynnistämiseksi USB-muistilta käynnistettäessä tallennetaan muistille käynnistyslatain. Vaikkakin minkä tahansa käynnistyslataimen (esim. LILO) pitäisi toimia, on kätevintä käyttää `syslinux`:ia, koska se käyttää FAT16-osiota ja sen asetuksia voidaan muuttaa tekstiedostoa muokkaamalla. Mitä tahansa FAT-tiedostojärjestelmää tukevaa käyttöjärjestelmää voidaan käyttää käynnistyslataimen asetustiedoston muuttamiseen.

`syslinux` saadaan tallennettua FAT16-osioon USB-muistille asentamalla paketit `syslinux` ja `mtools` järjestelmään, ja antamalla komento:

```
# syslinux /dev/sdX1
```

Tarkista taas huolellisesti, että laitenimi on oikein. Osio ei saa olla liitettyä kun `syslinux` käynnistetään. Komento kirjoittaa osioon käynnistyssektorin ja luo tiedoston `ldlinux.sys`, jossa on käynnistyslataimen koodi.

4.3.3.2 Asentimen levyotoksen lisääminen

Mount the partition (**mount /dev/sdX1 /mnt**) and copy the following installer image files to the stick:

- `vmlinuz` or `linux` (kernel binary)
- `initrd.gz` (initial ramdisk image)

You can choose between either the text-based or the graphical version of the installer. The latter can be found in the `gtk` subdirectory. If you want to rename the files, please note that `syslinux` can only process DOS (8.3) file names.

Next you should create a `syslinux.cfg` configuration file, which at a bare minimum should contain the following line (change the name of the kernel binary to "linux" if you used a `netboot` image):

```
default vmlinuz initrd=initrd.gz
```

For the graphical installer you should add **vga=788** to the line. Other parameters can be appended as desired.

To enable the boot prompt to permit further parameter appending, add a **prompt 1** line.

If you used an `hd-media` image, you should now copy the ISO file of a Debian ISO image¹ onto the stick. When you are done, unmount the USB memory stick (`umount /mnt`).

4.4 Tiedostojen valmistelu käynnistettäessä kiintolevyiltä

Asennin voidaan käynnistää käyttämällä koneessa jo olevalle kiintolevyn osiolle tallennettuja käynnistystiedostoja, joko toisesta käyttöjärjestelmästä tai käynnistämällä käynnistyslatain suoraan BIOS:sta.

Kokonaan ja ”pelkästään verkosta” tapahtuva asennus on tehtävissä tällä tavalla. Tällöin vältetään kaikki vaihdettaviin taltioihin liittyvä sählinki, kuten romppuotosten etsiminen ja polttaminen tai liian lukuisten ja epäluotettavien levykkeiden kanssa tappeleminen.

4.4.1 Hard disk installer booting from Linux using LILO or GRUB

Tässä luvussa selitetään kuinka käynnistysvalikkoon lisätään tai jopa korvataan koneessa oleva Linux-asennus käyttämällä sovelluksia **LILO** tai **GRUB**.

Käynnistyksen aikana molemmat käynnistyslataimet tukevat ei vain ytimen vaan myös levyotoksen lataamista muistiin. Ydin voi käyttää tätä muistilevyä juuritiedostojärjestelmänä.

Copy the following files from the Debian archives to a convenient location on your hard drive (note that LILO can not boot from files on an NTFS file system), for instance to `/boot/newinstall/`.

- `vmlinuz` (ytimen ohjelmatiedosto)
- `initrd.gz` (muistilevyn levyotos)

Tee lopuksi käynnistyslataimen asetukset jatkamalla kohtaan Kohta [5.1.5](#).

4.4.2 Hard disk installer booting from DOS using loadlin

This section explains how to prepare your hard drive for booting the installer from DOS using **loadlin**.

Copy the following directories from a Debian CD image to `c:\`.

- `/install.386` (kernel binary and ramdisk image)
- `/tools` (loadlin tool)

4.5 Tiedostojen valmistelu verkosta käynnistämiseen TFTP:llä

Jos tietokone on kytketty paikallisverkkoon, se voidaan ehkä käynnistää verkosta toisella koneella olevista tiedostoista TFTP:tä käyttäen. Jos asennusjärjestelmä käynnistetään toiselta koneelta, on käynnistystiedostot tallennettava toisella koneella tiettyihin paikkoihin, ja sen asetukset tehtävä siten, että asennettavan koneen käynnistämistä tuetaan.

On asennettava TFTP-palvelin, ja useille koneille tarvitaan DHCP-palvelin tai BOOTP-palvelin.

BOOTP on IP-protokolla, joka kertoo tietokoneelle sen IP-osoitteen ja verkosta löytyvän käynnistysotoksen sijainnin. DHCP (Dynamic Host Configuration Protocol) on joustavampi alaspäin yhteensopiva BOOTP:n laajennus. Joissakin järjestelmissä verkkoasetukset voidaan tehdä vain DHCP:llä.

Trivial File Transfer Protocol (TFTP) siirtää käynnistyslevyn otoksen asiakas koneelle. Periaatteessa voidaan käyttää mitä tahansa nämä protokollat toteuttavaa palvelinta millä tahansa laitealustalla. Tämän luvun esimerkeissä näytetään käyttöjärjestelmissä SunOS 4.x, SunOS 5.x (eli Solaris) ja GNU/Linux käytettävät komennot.

¹ You can use either a netinst or a full CD image (see Kohta [4.1](#)). Be sure to select one that fits. Note that the ”netboot mini.iso” image is not usable for this purpose.

HUOMAA

Debian GNU/Linux-palvelimelle suositellaan sovellusta `tftpd-hpa`. Siinä on tekijä sama kuin käynnistyslataimella `syslinux`, joten todennäköisesti yhteistoiminnan kanssa on vähiten vaikeuksia. Hyvä vaihtoehto on `atftpd`.

4.5.1 DHCP-palvelimen asetukset

Eräs vapaa DHCP-palvelinohjelmisto on ISC `dhcpd`. Debian GNU/Linuxille suositellaan pakettia `isc-dhcp-server`. Tässä on esimerkki sen asetustiedostosta (katso `/etc/dhcp/dhcpd.conf`):

```
option domain-name "example.com";
option domain-name-servers ns1.example.com;
option subnet-mask 255.255.255.0;
default-lease-time 600;
max-lease-time 7200;
server-name "servername";

subnet 192.168.1.0 netmask 255.255.255.0 {
    range 192.168.1.200 192.168.1.253;
    option routers 192.168.1.1;
}

host clientname {
    filename "/tftpboot.img";
    server-name "servername";
    next-server servername;
    hardware ethernet 01:23:45:67:89:AB;
    fixed-address 192.168.1.90;
}
```

Tässä esimerkissä on yksi palvelin, `servername`, joka tekee kaikki DHCP-palvelimen, TFTP-palvelimen ja verkon yhdyskäytävän työt. Asetuksen `domain-name` arvoa joudut lähes varmasti muuttamaan, samoin kuin palvelimen nimen ja asiakaskoneen MAC-osoitteen. Asetuksen `filename` on oltava TFTP:llä noudettavan tiedoston nimi.

Kun `dhcpd`:n asetustiedosto on muokattu, käynnistetään se uudestaan komennolla `/etc/init.d/isc-dhcp-server restart`.

4.5.1.1 PXE-käynnistyksen käyttöönotto DHCP-asetuksissa

Tässä on toinen esimerkki tiedostosta `dhcp.conf`. Tässä käytetään TFTP:n käynnistystapaa Pre-boot Execution Environment (PXE).

```
option domain-name "example.com";

default-lease-time 600;
max-lease-time 7200;

allow booting;
allow bootp;

# The next paragraph needs to be modified to fit your case
subnet 192.168.1.0 netmask 255.255.255.0 {
    range 192.168.1.200 192.168.1.253;
    option broadcast-address 192.168.1.255;
    # the gateway address which can be different
    # (access to the internet for instance)
    option routers 192.168.1.1;
    # indicate the dns you want to use
    option domain-name-servers 192.168.1.3;
}
```

```
group {
    next-server 192.168.1.3;
    host tftpclient {
# tftp client hardware address
        hardware ethernet 00:10:DC:27:6C:15;
        filename "pxelinux.0";
    }
}
```

Huomaa, että PXE-käynnistyksessä asiakkaan tiedostonimi `pxelinux.0` on käynnistyslatain eikä ytimen ohjelmatiedosto (katso Kohta 4.5.4 tuonnempana).

4.5.2 BOOTP-palvelimen käyttöönotto

GNU/Linuxille on saatavilla kaksi BOOTP-palvelinta. Ensimmäinen on CMU `bootpd`. Toinen on itse asiassa DHCP-palvelin: ISC `dhcpd`. Debian GNU/Linuxissa ne sisältyvät paketteihin `bootp` ja `isc-dhcp-server`.

Käytettäessä CMU `bootpd`:tä, on ensin poistettava kommenttimerkki asiaankuuluvalla riviltä (tai lisättävä rivi) tiedostossa `/etc/inetd.conf`. Debian GNU/Linuxissa tämä voidaan tehdä komennoilla `update-inetd --enable bootps` ja sitten `/etc/init.d/inetd reload`. Siltä varalta ettei käytettävässä BOOTP-palvelimessä ole Debiania, rivin pitäisi näyttää tällaiselta:

```
bootps dgram udp wait root /usr/sbin/bootpd bootpd -i -t 120
```

Nyt on tehtävä tiedosto `/etc/bootptab`. Tiedostossa on sama tuttu ja kryptinen muoto kuin vanhassa kunnon BSD:n tiedostoissa `printcap`, `termcap`, ja `disktab`. Katso tiedoston `bootptab` man-sivulta lisätietoja. CMU `bootpd`:tä varten on tiedettävä asiakaskoneen Ethernetosoite (MAC). Tässä on esimerkki tiedostosta `/etc/bootptab`:

```
client:\
    hd=/tftpboot:\
    bf=tftpboot.img:\
    ip=192.168.1.90:\
    sm=255.255.255.0:\
    sa=192.168.1.1:\
    ha=0123456789AB:
```

On muutettava ainakin riviä "ha", joka määrittää asiakaskoneen MAC-osoitteen. Rivi "bf" määrittää tiedoston, joka asiakaskoneen on noudettava TFTP:llä; katso tarkempaa tietoa kohdasta Kohta 4.5.4.

Tähän verrattuna BOOTP:n asetusten tekeminen ISC `dhcpd`:llä on todella helppoa, koska se käsittelee BOOTP-asiakkaat DHCP-asiakkaiden erikoistapauksena. Joissakin suoritinperheissä on käytettävä monimutkaisia asetuksia asiakkaiden käynnistämiseen BOOTP:llä. Jos koneesi on joku niistä, lue Kohta 4.5.1. Muussa tapauksessa luultavasti riittää direktiivin `allow bootp` lisääminen asiakaskoneen aliverkon asetusten lohkokon tiedostossa `/etc/dhcp/dhcpd.conf` ja `dhcpd`:n käynnistäminen uudelleen komennolla `/etc/init.d/isc-dhcp-server restart`.

4.5.3 TFTP-palvelimen käyttöönotto

Valmisteltaessa TFTP-palvelimen käyttöönottoa tulisi ensin tarkistaa komennon `tftpd` olevan käytettävissä.

Palvelua `tftpd-hpa` voidaan käyttää kahdella tavalla. Järjestelmän taustaprosessi `inetd` voi käynnistää sen tarvittaessa tai se voidaan käynnistää omana taustaprosessinaan. Käyttötapa valitaan pakettia asennettaessa ja sitä voidaan vaihtaa tekemällä paketin asetukset uudestaan.

HUOMAA

Perinteisesti TFTP-palvelimet ovat jakaneet hakemiston `/tftpboot` tiedostoja. Debian GNU/Linuxin paketit voivat kuitenkin käyttää muita hakemistoja, jotta ne noudattaisivat **Filesystem Hierarchy Standard**-määrittelyä. Esimerkiksi `tftpd-hpa` käyttää oletusarvona hakemistoa `/var/lib/tftpboot`. Saatat joutua säättämään tämän luvun asetusmerkkejä vastaavasti.

Kaikissa komennon **in.tftpd** vaihtoehtoissa Debianissa on vakiona asetus lokin kirjoittamisesta järjestelmälokiin. Jotkin niistä tukevat tarkenninta **-v** jolla lokiin kirjoitetaan yksityiskohtaisempaa tietoa. Näiden lokitietojen lukemista suositellaan mikäli käynnistyksessä on pulmia, lokitiedoilla pääsee hyvään alkuun virheiden syytä etsittäessä.

4.5.4 Siirretään TFTP-otokset paikalleen

Seuraavaksi on tarvittava TFTP-käynnistysotos (kohdasta Kohta 4.2.1) tallennettava **tftpd**:n käynnistysotosten hakemistoon. Tuosta tiedostosta on ehkä tehtävä linkki tiedostoon jota **tftpd** käyttää tietyn asiakkaan käynnistämiseen. Harmittavasti tiedoston nimen määrää TFTP-asiakas, eikä nimeämiskäytännölle ole kunnollisia standardeja.

Käytettäessä PXE-käynnistystä on kaikki mitä pitäisi tarvittaman tar-arkistossa `netboot/netboot.tar.gz`. Pura vaan tämä arkisto **tftpd**:n käynnistysotosten hakemistoon. Varmista, että dhcp-palvelimen asetuksissa on **tftpd**:lle välitettävän käynnistettävän tiedoston nimenä `pxelinux.0`.

4.6 Automaattinen asennus

For installing on multiple computers it's possible to do fully automatic installations. Debian packages intended for this include `fai-quickstart` (which can use an install server) and the Debian Installer itself. Have a look at the [FAI home page](#) for detailed information.

4.6.1 Automaattinen asennus Debianin asentimella

Debianin asennin tukee automaattista asennusta valmiiden vastausten tiedostoilla. Valmiiden vastausten tiedosto voidaan ladata verkosta tai vaihdettavalta taltiolta, ja sillä saadaan annettua vastaukset asennusprosessin aikana kysytyihin kysymyksiin.

Kaikki ohjeet valmiista vastauksista mukaan lukien toimiva esimerkki jota voi muokata on Liite B.

Luku 5

Asennusjärjestelmän käynnistäminen

5.1 Asentimen käynnistäminen suoritinperheellä 32-bit PC

VAROITUS

Jos järjestelmässä on mitään muita käyttöjärjestelmiä, jotka halutaan säilyttää (ns. dual boot), varmista, että ne on sammutettu kunnolla *ennen kuin* käynnistät asentimen. Käyttöjärjestelmän asentaminen, kun toinen käyttöjärjestelmä on lepotilassa (keskeytystilassa levyllä), saattaisi aiheuttaa vahinkoa keskeytetyn käyttöjärjestelmän tilalle, mistä voisi seurata ongelmia kun se käynnistetään uudelleen.

HUOMAA

Ohjeet asentimen graafisen käyttöliittymän käynnistämiseen löytyvät kohdasta Kohta [5.1.8](#).

5.1.1 Käynnistys USB-muistilta

If your computer will boot from USB, this will probably be the easiest route for installation. Assuming you have prepared everything from Kohta [3.6.2](#) and Kohta [4.3](#), just plug your USB stick into some free USB connector and reboot the computer. The system should boot up, and unless you have used the flexible way to build the stick and not enabled it, you should be presented with a graphical boot menu (on hardware that supports it). Here you can select various installer options, or just hit **Enter**.

5.1.2 Käynnistäminen CD-levyltä

Jos käsillä on CD-kokoelma, ja jos tietokone tukee käynnistystä suoraan CD-levyltä, hienoa! Riittää kun teet koneen asetukset siten, että se käynnistyy CD-levyltä kuten neuvotaan kohdassa Kohta [3.6.2](#), asetat levyn asemaan, käynnistät ja jatkat seuraavaan lukuun.

Huomaa, että jotkin CD-asetat saattavat vaatia erikoisajureita, eikä niitä niin ollen voi käyttää asennuksen alkuvaiheissa. Jos ilmenee, ettei tavallinen CD-levyltä käynnistäminen toimi tietokoneella, lue tästä luvusta uudestaan kohdat vaihtoehtoisista ytimistä ja asennustavoista jotka saattaisivat tässä tilanteessa toimia.

Even if you cannot boot from CD-ROM, you can probably install the Debian system components and any packages you want from CD-ROM. Simply boot using a different medium and when it's time to install the operating system, base system, and any additional packages, point the installation system at the CD-ROM drive.

Jos ilmenee pulmia, katso kohtaa Kohta [5.4](#).

5.1.3 Käynnistäminen Windowsista

To start the installer from Windows, you can either

- obtain CD-ROM/DVD-ROM or USB memory stick installation media as described in Kohta 4.1 respective Kohta 4.3 or
- download a standalone Windows executable, which is available as `tools/win32-loader/stable/win32-loader.exe` on the Debian mirrors.

Jos asennustaltio on CD-ROM tai DVD-rom, esiasennusohjelman pitäisi käynnistyä automaattisesti, kun laitat levyn asemaan. Jos Windows ei käynnistä sitä automaattisesti tai käytät USB-muistia, voit ajaa ohjelman käsin ajamalla levyltä tai muistitikulta ohjelman **setup.exe**.

After the program has been started, a few preliminary questions will be asked and the system will be prepared to reboot into the Debian GNU/Linux installer.

5.1.4 Booting from DOS using loadlin

Boot into DOS (not Windows). To do this, you can for instance boot from a recovery or diagnostic disk.

If you can access the installation CD, change the current drive to the CD-ROM drive, e.g.

```
d:
```

else make sure you have first prepared your hard disk as explained in Kohta 4.4.2, and change the current drive to it if needed.

Enter the subdirectory for the flavor you chose, e.g.,

```
cd \install.386
```

If you prefer using the graphical installer, enter the `gtk` sub-directory.

```
cd gtk
```

Next, execute **install.bat**. The kernel will load and launch the installer system.

5.1.5 Käynnistäminen Linuxista LILO:lla tai GRUB:lla

Asentimen käynnistämiseksi kiintolevyllä on tarvittavat tiedostot ensin noudettava ja tallennettava, kuten neuvotaan kohdassa Kohta 4.4.

Jos tarkoitus on käyttää kiintolevyä vain käynnistämiseen ja noutaa sitten kaikki verkosta, olisi noudettava tiedosto `netboot/debian-installer/i386/initrd.gz` ja sitä vastaava ydin `netboot/debian-installer/i386/linux`. Tällöin on mahdollista osioida uudelleen levy josta asennin käynnistetään, vaikkakin tämä olisi tehtävä huolella.

Toinen mahdollisuus, mikäli on tarkoitus pitää kiintolevyllä oleva osio ennallaan asennuksen aikana, on noutaa tiedosto `hd-media/initrd.gz` ja sitä vastaava ydin, sekä kopioida CD:n (tai DVD:n) ISO-otos levyille (varmistaa tiedoston nimen lopussa olevan `.iso`). Asennin voi tällöin käynnistyä levyllä ja asentaa CD-otoksesta, eikä verkkoa tarvita.

LILO:a varten on tehtävä kaksi välttämätöntä asetusta tiedostossa `/etc/lilo.conf`:

- jotta `initrd.gz`-asennin ladataan käynnistyksen aikana;
- jotta `vmlinuz`-ydin käyttää muistilevyä juuriosionaan.

Tässä on esimerkki tiedostosta `/etc/lilo.conf`:

```
image=/boot/newinstall/vmlinuz
  label=newinstall
  initrd=/boot/newinstall/initrd.gz
```

Yksityiskohtaisempaa tietoa löytyy man-sivuilta `initrd(4)` ja `lilo.conf(5)`. Käynnistä nyt **lilo** ja käynnistä sitten tietokone uudelleen.

The procedure for **GRUB1** is quite similar. Locate your `menu.lst` in the `/boot/grub/` directory (or sometimes `/boot/boot/grub/`) and add an entry for the installer, for example (assuming `/boot` is on the first partition of the first disk in the system):

```
title New Install
root (hd0,0)
kernel /boot/newinstall/vmlinuz
initrd /boot/newinstall/initrd.gz
```

The procedure for **GRUB2** is very similar. The file is named `grub.cfg` instead of `menu.lst`. An entry for the installer would be for instance for example:

```
menuentry 'New Install' {
insmod part_msdos
insmod ext2
set root='(hd0,msdos1)'
linux /boot/newinstall/vmlinuz
initrd /boot/newinstall/initrd.gz
}
```

Tästä eteenpäin ei pitäisi olla mitään eroa **GRUB**:in ja **LILLO**:n välillä.

5.1.6 Käynnistys TFTP:llä

Booting from the network requires that you have a network connection and a TFTP network boot server (and probably also a DHCP, RARP, or BOOTP server for automatic network configuration).

The server-side setup to support network booting is described in Kohta 4.5.

i386:lla on erilaisia tapoja käynnistää TFTP:llä

5.1.6.1 NIC tai emolevy joka tukee PXE:tä

Mahdollisesti verkkokortilla tai emolevyllä on PXE-käynnistys. Se on IntelTM:in muokkaama TFTP-käynnistys. Jos PXE löytyy, voi olla mahdollista asettaa BIOS käynnistämään verkosta.

5.1.6.2 NIC jossa on BootROM verkosta käynnistämiseen

Verkkokortti osaa ehkä käynnistyä TFTP:llä.

Kerro meille (debian-boot@lists.debian.org) kuinka se onnistui. Viittaa tähän ohjeeseen.

5.1.6.3 Etherboot

[etherboot project](#) tarjoaa käynnistyslevykeitä, ja jopa bootrommeja, jotka osaavat käynnistyä TFTPbootilla.

5.1.7 Käynnistysruutu

When the installer boots, you should be presented with a friendly graphical screen showing the Debian logo and a menu:

```
Debian GNU/Linux installer boot menu

Graphical install
Install
Advanced options          >
Help
Install with speech synthesis
```

HUOMAA

This graphical screen will look very slightly different depending on how your computer has booted (BIOS or UEFI), but the same options will be shown.

Depending on the installation method you are using, the "Graphical install" option may not be available. Bi-arch images additionally have a 64 bit variant for each install option, right below it, thus almost doubling the number of options.

For a normal installation, select either the "Graphical install" or the "Install" entry — using either the arrow keys on your keyboard or by typing the first (highlighted) letter — and press **Enter** to boot the installer. The "Graphical install" entry is already selected by default.

Valikon kohdasta "Advanced options" päästään alimenuun josta asennin voidaan käynnistää expert-tilassa, hätäkäynnistyksenä tai automaattisia asennuksia varten.

If you wish or need to add any boot parameters for either the installer or the kernel, press **Tab** (BIOS boot), or **e** then **down arrow** three times then **end** (UEFI boot). This will bring the boot command for the selected menu entry and allow you to edit it to suit your needs. The help screens (see below) list some common possible options. Press **Enter** (BIOS boot) or **F10** (UEFI boot) to boot the installer with your options; pressing **Esc** will return you to the boot menu and undo any changes you made.

Choosing the "Help" entry will result in the first help screen being displayed which gives an overview of all available help screens. To return to the boot menu after the help screens have been displayed, type 'menu' at the boot prompt and press **Enter**. All help screens have a boot prompt at which the boot command can be typed:

```
Press F1 for the help index, or ENTER to boot:
```

At this boot prompt you can either just press **Enter** to boot the installer with default options or enter a specific boot command and, optionally, boot parameters. A number of boot parameters which might be useful can be found on the various help screens. If you do add any parameters to the boot command line, be sure to first type the boot method (the default is **install**) and a space before the first parameter (e.g., **install fb=false**).

HUOMAA

Tässä vaiheessa näppäimistön näppäinasetteluna käytetään American English. Tästä syystä näytölle tulevat merkit eivät ehkä ole ne jotka (kielikohtaisista) näppäinhatuista voisi luulla valitsimia kirjoitettaessa. Wikipediassa on [US näppäimistön näppäinasettelu](#) josta voidaan katsoa näppäimet joita kuuluu painaa.

HUOMAA

Käytettäessä järjestelmää jossa BIOS:n asetukset on tehty käyttämään sarjapäättettä konsolina, ei graafinen aloitusruutu ehkä näy kun asennin käynnistyy; ehkä ei näy edes käynnistysvalikko. Samoin voi käydä asennettaessa tekstikäyttöliittymän VGA-konsolille tarjoavan etähallintalaitteen kautta. Näitä laitteita ovat esimerkiksi Compaq:in "integrated Lights Out" (iLO) ja HP:n "Integrated Remote Assistant" (IRA).

Graafinen käynnistysruutu voidaan ohittaa joko painamalla sokkona **Esc** jotta saadaan käynnistyskehote tekstinä, tai (taas sokkona) painetaan "H" ja sen jälkeen **Enter** valitsemaan yllä kuvattu valikon kohta "Help". Tämän jälkeen näppäimien painallusten pitäisi kaiuttua kehoteeseen. Asenninta estetään käyttämästä ruutupuskuria (framebuffer) asennusta jatkettaessa lisäämällä käynnistyskomentoon **vga=normal fb=false**, kuten neuvontaruudussa lukee.

5.1.8 The Graphical Installer

The graphical version of the installer is only available for a limited number of architectures, including 32-bit PC. The functionality of the graphical installer is essentially the same as that of the text-based installer as it basically uses the same programs, but with a different frontend.

Although the functionality is identical, the graphical installer still has a few significant advantages. The main advantage is that it supports more languages, namely those that use a character set that cannot be displayed with the text-based "newt" frontend. It also has a few usability advantages such as the option to use a mouse, and in some cases several questions can be displayed on a single screen.

The graphical installer is available with all CD images and with the hd-media installation method. To boot the graphical installer simply select the relevant option from the boot menu. Expert and rescue mode for the graphical installer can be selected from the "Advanced options" menu. The previously used boot methods `installgui`, `expertgui` and `rescuegui` can still be used from the boot prompt which is shown after selecting the "Help" option in the boot menu.

There is also a graphical installer image that can be netbooted. And there is a special "mini" ISO image¹, which is mainly useful for testing.

Just as with the text-based installer it is possible to add boot parameters when starting the graphical installer.

HUOMAA

The graphical installer requires significantly more memory to run than the text-based installer: 293MB. If insufficient memory is available, it will automatically fall back to the text-based "newt" frontend.

If the amount of memory in your system is below 135MB, the graphical installer may fail to boot at all while booting the text-based installer would still work. Using the text-based installer is recommended for systems with little available memory.

5.2 Esteettömyys

Some users may need specific support because of e.g. some visual impairment. USB braille displays are detected automatically (not serial displays connected via a serial-to-USB converter), but most other accessibility features have to be enabled manually. On machines that support it, the boot menu emits beeps when it is ready to receive keystrokes. It beeps once on BIOS systems, and beeps twice on UEFI systems. Some boot parameters can then be appended to enable accessibility features (see also Kohta 5.1.7). Note that on most architectures the boot loader interprets your keyboard as a QWERTY keyboard.

5.2.1 Installer front-end

The Debian installer supports several front-ends for asking questions, with varying convenience for accessibility: notably, `text` uses plain text while `newt` uses text-based dialog boxes. The choice can be made at the boot prompt, see the documentation for `DEBIAN_FRONTEND` in Kohta 5.3.2.

5.2.2 USB pistekirjoitusnäytöt

USB pistekirjoitusnäyttöjen pitäisi tunnistua automaattisesti. Tällöin automaattisesti valitaan asentimen tekstikäyttöliittymä ja asennetaan kohdejärjestelmään tuki pistekirjoitusnäytölle. Pelkkä näppäimen **Enter** painallus käynnistysvalikossa siis riittää. Kun `brlTTY` on käynnistynyt, voidaan pistekirjoitustaulukko valita asetusvalikosta. Ohjeita pistekirjoitusnäyttöjen näppäinoikoteista löytyy [brlTTY:n verkkisivulta](#).

5.2.3 Sarjaportin pistekirjoitusnäytöt

Serial braille displays cannot safely be automatically detected (since that may damage some of them). You thus need to append the `brlTTY=driver,port` boot parameter to tell `brlTTY` which driver and port it should use. `driver` should be replaced by the two-letter driver code for your terminal (see the [BRLTTY manual](#)). `port` should be replaced by the name of the serial port the display is connected to, `TTYSO` is the default, `TTYUSB0` can be typically used when using a serial-to-USB converter. A third parameter can be provided, to choose the name of the braille table to be used (see the [BRLTTY manual](#)); the English table is the default. Note that the table can be changed later by entering the preference menu. A fourth parameter can be provided to pass parameters to the braille driver, such as `protocol=foo` which is needed for some rare models. Documentation on key bindings for braille devices is available on the [brlTTY website](#).

¹ The mini ISO image can be downloaded from a Debian mirror as described in Kohta 4.2. Look for `netboot/gtk/mini.iso`.

5.2.4 Software Speech Synthesis

Support for software speech synthesis is available on all installer images which have the graphical installer, i.e. all netinst, CD and DVD images, and the netboot gtk variant. It can be activated by selecting it in the boot menu by typing **s** **Enter**. The textual version of the installer will then be automatically selected, and support for software speech synthesis will be automatically installed on the target system.

The first question (language) is spoken in english, and the remainder of installation is spoken in the selected language (if available in `espeak`).

The default speech rate is quite slow. To make it faster, press CapsLock-6. To make it slower, press CapsLock-5. The default volume should be medium. To make it louder, press CapsLock-2. To make it quieter, press CapsLock-1. To get more details on the browsing shortcuts, see the [Speakup guide](#). To just accept the default answer for a question, simply press **Enter** at the prompt. To provide an empty answer for a question, type **!** at the prompt. To get back to the previous question, type **<** at the prompt.

5.2.5 Puhesyntetisaattorilaitteet

Support for hardware speech synthesis devices is available on all installer images which have the graphical installer, i.e. all netinst, CD and DVD images, and the netboot gtk variant. You thus need to select a "Graphical install" entry in the boot menu.

Puhesyntetisaattorilaitteita ei voi automaattisesti tunnistaa. On siis lisättävä käynnistysvalitsin `speakup.synth=driver` josta `speakup` tietää mitä ajuria tulee käyttää. `driver` tulee korvata laitteen ajurikoodilla (katso [drive code list](#)). Tällöin automaattisesti valitaan asentimen tekstiversio ja asennetaan kohdejärjestelmään tuki puhesyntetisaattorilaitteelle.

5.2.6 Lisälaittekortit

Jotkin esteettömyyslaitteet ovat lisälaittekortteja jotka asennetaan tietokoneen sisään ja lukevat tekstiä suoraan näyttömuistista. Jotta ne toimisivat on tuki ruutupuskurille poistettava käytöstä käynnistysvalitsimella `vga=normal fb=false`. Tämä toisaalta pienentää käytettävissä olevien kielten määrää.

Haluttaessa voidaan käynnistyslataimen tekstiversio aktivoida ennen käynnistystarkentimen lisäämistä kirjoittamalla **h** **Enter**.

5.2.7 Suurikonstrastinen teema

For users with low vision, the installer can use a high-contrast color theme that makes it more readable. To enable it, append the `theme=dark` boot parameter.

5.2.8 Zoom

For users with low vision, the graphical installer has a very basic zoom support: the Control-+ and Control- shortcuts increase and decrease the font size.

5.2.9 Expert install, rescue mode, automated install

Expert, Rescue, and Automated installation choices are also available with accessibility support. To access them, one has to first enter the "Advanced options" submenu from the boot menu by typing **a**. When using a BIOS system (the boot menu will have beeped only once), this has to be followed by **Enter**. Then, to enable speech synthesis, **s** can optionally be pressed (followed again by **Enter** when using a BIOS system). From there, various shortcuts can be used: **x** for expert installation, **r** for rescue mode, or **a** for automated installation. When using a BIOS system, they must be followed by **Enter**.

The automated install choice allows to install Debian completely automatically by using preseeding, whose source can be entered after accessibility features get started. Preseeding itself is documented in Liite [B](#).

5.2.10 Accessibility of the installed system

Documentation on accessibility of the installed system is available on the [Debian Accessibility wiki page](#).

5.3 Käynnistysparametrit

Käynnistysparametrit ovat Linuxin ytimen parametreja, joilla varmistetaan oheislaitteita käytettävän asianmukaisesti. Enimmäkseen ydin osaa tunnistaa oheislaitteiden tiedot automaattisesti. Joissain tapauksissa on ydintä kuitenkin hieman autettava.

Jos järjestelmän käynnistämistä yritetään ensimmäistä kertaa, kokeile käynnistysparametrien oletusarvoja (eli älä anna mitään parametreja) ja katso toimiiko kaikki oikein. Luultavasti toimii. Jos ei toimi, voidaan myöhemmin käynnistää uudestaan ja etsiä erikoisparametreja jotka kertovat järjestelmälle laitteistosta.

Linux BootPrompt HOWTO:sta löytyy tietoa monista käynnistysparametreista, mukaan lukien vinkkejä epämääräisille laitteille. Tämä luku on vain luonnos tärkeimmistä parametreista. Joitakin yleisiä kompastuskiviä on selitetty kohdassa Kohta 5.4.

5.3.1 Boot console

If you are booting with a serial console, generally the kernel will autodetect this. If you have a videocard (framebuffer) and a keyboard also attached to the computer which you wish to boot via serial console, you may have to pass the **console=device** argument to the kernel, where *device* is your serial device, which is usually something like `ttys0`.

You may need to specify parameters for the serial port, such as speed and parity, for instance **console=ttys0,9600n8**; other typical speeds may be 57600 or 115200. Be sure to specify this option after "---", so that it is copied into the bootloader configuration for the installed system (if supported by the installer for the bootloader).

In order to ensure the terminal type used by the installer matches your terminal emulator, the parameter **TERM=type** can be added. Note that the installer only supports the following terminal types: `linux`, `bterm`, `ansi`, `vt102` and `dumb`. The default for serial console in `debian-installer` is `vt102`. If you are using an IPMI console, or a virtualization tool which does not provide conversion into such terminals types itself, e.g. QEMU/KVM, you can start it inside a `screen` session. That will indeed perform translation into the `screen` terminal type, which is very close to `vt102`.

5.3.2 Debianin asentimen parametrit

Asennusjärjestelmä tunnistaa muutamia lisäparametreja², jotka voivat olla hyödyllisiä.

Useilla parametreilla on "lyhyt muoto" auttamaan ytimen komentorivivalitsimien rajoitusten välttämässä ja helpottamaan parametrien kirjoittamista. Jos parametrilla on lyhyt muoto, se näytetään hakasulkeissa (tavallisen) pitkän muodon jälkeen. Myös tämän ohjeen esimerkeissä käytetään tavallisesti lyhyttä muotoa.

debconf/priority (priority) Tämä parametri määrää, kuinka alhaisen prioriteetin viestit näytetään.

Oletusasennus käyttää asetusta **priority=high**. Tämä tarkoittaa, että näytetään viestit, joiden prioriteetti on korkea tai kriittinen, mutta prioriteetin keskitaso ja matala viestit ohitetaan. Jos tulee pulmia, asennin säättää prioriteettia tarpeen mukaan.

Jos käynnistysparametriksi lisätään **priority=medium**, näytetään asennusvalikko ja pystytään tarkemmin säätämään asennusta. Kun käytetään **priority=low**, näytetään kaikki viestit (tämä on sama kuin käynnistystapa *expert*). Kun asetusta on **priority=critical**, asennusjärjestelmä näyttää vain kriittiset viestit ja yrittää tehdä oikeat valinnat kyselemättä turhia.

DEBIAN_FRONTEND This boot parameter controls the type of user interface used for the installer. The current possible parameter settings are:

- **DEBIAN_FRONTEND=noninteractive**
- **DEBIAN_FRONTEND=text**
- **DEBIAN_FRONTEND=newt**
- **DEBIAN_FRONTEND=gtk**

The default frontend is **DEBIAN_FRONTEND=newt**. **DEBIAN_FRONTEND=text** may be preferable for serial console installs. Some specialized types of install media may only offer a limited selection of frontends, but the **newt** and **text** frontends are available on most default install media. On architectures that support it, the graphical installer uses the **gtk** frontend.

² Nykyisillä ytimillä (versio 2.6.9 tai uudempi) voidaan käyttää 32:ta komentorivin parametria ja 32:ta ympäristömuuttujaa. Jos nämä rajat ylitetään, tapahtuu kernel panic.

BOOT_DEBUG Asettamalla tämän käynnistysparametrin arvoksi 2 asentimen käynnistysprosessi tekee yksityiskohtaisen lokin. Arvolla 3 ovat vianjäljitykseen tarkoitetut komentotulkit käytössä asennusprosessin tärkeissä vaiheissa. (Käynnistystä jatketaan poistumalla komentotulkista.)

BOOT_DEBUG=0 Tämä on oletusarvo

BOOT_DEBUG=1 Tavallista yksityiskohtaisempi.

BOOT_DEBUG=2 Paljon vianjäljitystietoa.

BOOT_DEBUG=3 Käynnistysprosessin valikoiduissa kohdissa käynnistetään komentotulkki. Jatka käynnistystä poistumalla komentotulkista.

INSTALL_MEDIA_DEV Tämän parametrin arvo on sen laitteen polkunimi, josta Debianin asennin ladataan. Esimerkiksi **INSTALL_MEDIA_DEV=/dev/floppy/0**

Normaalisti käynnistyslevyke etsii root-levyketä kaikista levykeasemista. Tällä parametrilla saadaan etsintä kohdistumaan vain yhteen nimettyyn laitteeseen.

log_host, log_port Causes the installer to send log messages to a remote syslog on the specified host and port as well as to a local file. If not specified, the port defaults to the standard syslog port 514.

vähämuisti Voidaan käyttää pakottamaan asennin käyttämään käytettävissä olevan muistin määrään perustuvaa oletusarvoa suurempaa vähäisen muistin tasoa. Mahdolliset arvot ovat 1 ja 2. Katso myös Kohta [6.3.1.1](#).

noshell Estää asenninta tarjoamasta komentotulkkia konsoleilla tty2 ja tty3. Hyödyllinen automaattisissa asennuksissa kun keskusmuistia on niukasti.

debian-installer/framebuffer (fb) Joissakin suoritinperheissä käytetään ruutupuskuria (framebuffer), jotta asennus olisi saatavilla useilla kielillä. Jos ruutupuskuri aiheuttaa pulmia, se voidaan ottaa pois käytöstä parametrilla **vga=normal fb=false**. Pulman oireita ovat virheilmoitukset btermistä tai bogl:stä, tyhjä ruutu tai jumittuminen muutaman minuutin sisällä asennuksen alusta.

debian-installer/theme (theme) Teema määrää asentimen käyttöliittymän ulkonäön (värit, kuvakkeet, jne.). Saatavilla olevat teemat ovat käyttöliittymäkohtaisia. Tällä hetkellä käyttöliittymillä newt ja gtk on on näkövammaisille suunniteltuna vain teema "dark". Aseta teema käynnistämällä parametrilla **theme=dark**.

netcfg/disable_autoconfig By default, the `debian-installer` automatically probes for network configuration via IPv6 autoconfiguration and DHCP. If the probe succeeds, you won't have a chance to review and change the obtained settings. You can get to the manual network setup only in case the automatic configuration fails.

If you have an IPv6 router or a DHCP server on your local network, but want to avoid them because e.g. they give wrong answers, you can use the parameter **netcfg/disable_autoconfig=true** to prevent any automatic configuration of the network (neither v4 nor v6) and to enter the information manually.

hw-detect/start_pcmcia Mikäli PCMCIA-palvelut aiheuttavat pulmia, aseta tämä arvoon **false**. Tämä on tunnetusti tarpeen jollakin läppäreillä.

disk-detect/dmraid/enable (dmraid) Aseta arvoksi **tos**i ottaaksesi käyttöön tuen SATA RAID -levyille (kutsutaan myös nimillä ATA RAID, BIOS RAID ja fake RAID) asentimessa. Tuki on tällä hetkellä kokeiluasteella. Lisätietoja löytyy [Debian-asennin wikistä](#).

preseed/url (url) Anna url noudettavaan valmiiden vastausten tiedostoon. Tiedosto noudetaan asennuksen automatisoimiseksi. Katso Kohta [4.6](#).

preseed/file (file) Anna valmiiden vastausten tiedoston polkunimi. Tiedosto noudetaan asennuksen automatisoimiseksi. Katso Kohta [4.6](#).

preseed/interactive Asettamalla arvoksi **true** näytetään kysymykset vaikka niihin olisi valmis vastaus. Tämä saattaa olla hyödyllistä testattaessa tai jäljitettäessä vikaa valmiiden vastausten tiedostosta. Huomaa, ettei tällä ole mitään vaikutusta käynnistysparametreina välitettyihin parametreihin, mutta niitä varten on toinen merkintätapa. Katso lisätietoja Kohta [B.5.2](#).

auto-install/enable (auto) Viivästä kysymyksiä jotka normaalisti kysytään ennen kuin valmiit vastaukset ovat käytettävissä kunnes verkon asetukset on tehty. Katso kohdasta Kohta [B.2.3](#) yksityiskohtaisempia ohjeita tämän hyödyntämisestä asennuksen automatisoinnissa.

finish-install/keep-consoles Sarjapääätteeltä tai hallinnointikonsolista tapahtuvien asennusten aikana tavalliset virtuaalikonsolit (VT1:stä VT6:een) on tavallisesti poistettu käytöstä tiedostossa `/etc/inittab`. Asetus arvoon `true` estää tämän.

cdrom-detect/eject Oletusarvona `debian-installer` poistaa automaattisesti asennuksessa käytetyn levyn asemasta ennen uudelleenkäynnistystä. Tämä saattaa olla tarpeetonta, jos tietokone ei automaattisesti käynnisty CD-levyltä. Joissakin tapauksissa se voi olla jopa ei-toivottavaa, esimerkiksi jos CD-asema ei osaa vetää levyä takaisin sisään eikä käyttäjä ole paikalla työntämässä sitä asemaan. Monet kelkattomat, ohuet ja caddyä käyttävät asemat eivät osaa ladata levyä asemaan automaattisesti.

Automaattinen levyn poisto asemasta estetään asettamalla arvoksi `false`, ja huomaa, että joutunut varmistamaan ettei kone käynnisty automaattisesti CD-asemalta asennuksen ensimmäisen vaiheen jälkeen.

base-installer/install-recommends (recommends) Asettamalla tämä valitsin arvoon `false`, paketinhallintajärjestelmä ei automaattisesti asenna ”Suosittelee”-paketteja, ei asennuksen aikana eikä asennetussa järjestelmässä. Katso myös Kohta 6.3.4.

Huomaa tällä valitsimella saatavan laihemman järjestelmän, mutta mahdollisesti myös puuttuu ominaisuuksia joiden voisi olettaa olevan saatavilla. On ehkä vasiten asennettava joitakin suositelluista paketeista halutun täyden toiminnallisuuden saavuttamiseksi. Tätä valitsinta tulisi näin ollen vain hyvin kokeneiden käyttäjien käyttää.

debian-installer/allow_unauthenticated Oletusarvona asennin vaatii varastoalueiden autentikointia tunnetulla gpg-avaimella. Autentikoinnin saa pois päältä arvolla `true`. **Varoitus: ei turvallista, ei suositella.**

rescue/enable Asettamalla arvoksi `true` käynnistetään pelastustila eikä tavallinen asennus. Katso Kohta 8.7.

5.3.3 Valmiita vastauksia käynnistysparametreilla

Muutamaa poikkeusta lukuunottamatta käynnistysparametrilla voidaan antaa arvo mihin tahansa asennuksen aikana kysyttävään kysymykseen. Tosin tämä on hyödyllistä vain erikoistapauksissa. Yleisiä ohjeita tämän tekemisestä löytyy kohdasta Kohta B.2.2. Esimerkkejä joistakin tapauksista on seuraavassa luettelossa.

debian-installer/language (language), debian-installer/country (country), debian-installer/locale (locale) Kielen, maan ja maa-asetuston määrittämiseen asennuksen ajaksi ja asennetussa järjestelmässä on kaksi tapaa.

Ensimmäinen ja helpoin on välittää vain valitsin `locale`. Kieli ja maa määräytyvät sitten tästä maa-asetuston arvosta. Esimerkiksi `locale=de_CH` valitsee kieleksi saksan ja maaksi Sveitsin (asennetussa järjestelmässä maa-asetuston oletus on `de_CH.UTF-8`). Rajoituksena on, että kaikkia mahdollisia kielen, maan ja maa-asetuston yhdistelmiä ei voi tällä tavalla saada.

Toinen joustavampi tapa on määrittää `language` ja `country` erikseen. Tässä tapauksessa `locale` voidaan haluttaessa lisätä määrittämään tietty oletus maa-asetustolle asennetussa järjestelmässä. Esimerkki: `language=en country=DE locale=en_GB.UTF-8`.

anna/choose_modules (modules) Voidaan käyttää lataamaan automaattisesti asentimen osia joita ei oletusarvoisesti ladata. Esimerkkejä mahdollisesti hyödyllisistä valinnaisista osista ovat `openssh-client-udeb` (jotta kommentoa `scp` voidaan käyttää asennuksen aikana) ja `ppp-udeb` (katso Kohta D.5).

netcfg/disable_autoconfig Set to `true` if you want to disable IPv6 autoconfiguration and DHCP and instead force static network configuration.

mirror/protocol (protocol) Asennin käyttää oletusarvoisesti http-protokollaa tiedostojen noutamiseen Debianin asennuspalvelimilta eikä vaihto ftp:hen ole mahdollista asennuksen aikana käytettäessä tavallista prioriteettia. Asettamalla tämän parametrin arvoksi `ftp` pakotetaan asennin käyttämään tuota protokollaa. Huomaa, ettei ftp-palvelinta voi valita listasta, vaan konenimi on kirjoitettava itse.

tasksel:tasksel/first (tasks) Voidaan käyttää valitsemaan tehtäviä, jotka eivät ole käytettävissä vuorovaikutteisessa tehtävälissassa, kuten tehtävä `kde-desktop`. Katso lisätietoja kohdasta Kohta 6.3.5.2.

5.3.4 Parametrien välittäminen ytimen moduuleille

Jos ajurit on käännetty mukaan ytimeen, niille voidaan välittää parametreja ytimen ohjeissa kuvatulla tavalla. Jos ajurit kuitenkin on käännetty moduuleina, ja koska moduulit ladataan asennuksen aikana hieman eri tavalla kuin käynnistettäessä asennettua järjestelmää, ei parametreja ole mahdollista välittää tavalliseen tapaan. Sen sijaan on käytettävä asentimen tunnistamaa erikoismerkintää. Asennin varmistaa asetusten tallentuvan oikeisiin asetustiedostoihin ja tulevan sitä kautta käyttöön myös kun moduulit oikeasti ladataan. Parametrit välitetään automaattisesti myös asennetun järjestelmän asetustiedostoihin.

Huomaa, että nykyään on harvinaista jos moduuleille on pakko välittää parametreja. Useimmissa tapauksissa ydin osaa tunnistaa järjestelmän laitteiston ja asettaa hyvät oletusarvot. Joissakin tapauksissa saattaa kuitenkin olla välttämätöntä asettaa parametrien arvo itse.

Moduulien parametrit annetaan tässä muodossa:

```
moduulin_nimi.parametrin_nimi=arvo
```

Jos on annettava useita parametreja samalle tai eri moduuleille, toista vaan yllä olevaa. Esimerkiksi vanha 3Comin verkkokortti asetetaan käyttämään BNC-liitäntää (coax) ja keskeytystä IRQ 10 seuraavasti:

```
3c509.xcvt=3 3c509.irq=10
```

5.3.5 Ytimen moduulien lisääminen kieltolistalle

Joskus saattaa olla tarpeen lisätä moduuli kieltolistalle, jotta ydin ja udev eivät lataa sitä automaattisesti. Yksi mahdollinen syy on, että tietty moduuli aiheuttaa harmia asennettavan koneen laitteistolla. Toisinaan ydin luettelee kaksi eri ajuria samalle laitteelle. Tällöin laite ei ehkä toimi oikein jos ajurit aiheuttavat ristiriidan tai jos väärä ajuri ladataan ensin.

Moduuli lisätään kieltolistalle tähän tapaan: **moduulin_nimi.blacklist=yes**. Tämän jälkeen moduuli on kieltolistalla tiedostossa `/etc/modprobe.d/blacklist.local` sekä asennuksen aikana että asennetussa järjestelmässä.

Huomaa, että kieltolistasta huolimatta asennusjärjestelmä saattaa itse ladata moduulin. Tämä voidaan estää suorittamalla asennus expert-tilassa ja poistamalla valinta moduulin kohdalta laitetunnistuksen aikana näkyvästä luettelosta.

5.4 Asennusprosessin vianetsintä

5.4.1 CD-levyjen luotettavuus

Joskus asennin ei käynnisty CD-levyltä. Erityisesti näin voi käydä vanhoilla CD-aseilla. Myöskin voi sattua, että vaikka asennin on käynnistynyt CD-levyltä, se ei tunnista levyä tai asennuksen aikana tulee lukuvirheitä.

Näihin pulmiin on monia mahdollisia syitä. Tässä luetellaan vain joitakin yleisiä tapauksia ja yleisiä toimintaohjeita. Lopusta saat huolehtia itse.

Ensiksi kannattaa kokeilla kahta hyvin yksinkertaista juttua.

- Jos CD-levy ei käynnisty, tarkista että se asetettiin asemaan oikein ja ettei se ole likainen.
- If the installer fails to recognize a CD-ROM, try just running the option Detect and mount CD-ROM a second time. Some DMA related issues with very old CD-ROM drives are known to be resolved in this way.

Jos tämä ei toimi, kokeile seuraavien alilukujen ehdotuksia. Useimmat, mutta eivät kaikki, ehdotukset pätevät sekä CD- että DVD-levyille, mutta käytämme yksinkertaisuuden vuoksi termiä CD.

Jos asennus ei onnistu CD-levyltä, kokeile muita saatavilla olevia asennustapoja.

5.4.1.1 Yleisiä pulmia

- Eräät vanhat CD-asetat eivät tue uusilla kirjoittavilla CD-aseilla suurilla nopeuksilla kirjoitettujen levyjen lukemista.
- Some very old CD-ROM drives do not work correctly if "direct memory access" (DMA) is enabled for them.

5.4.1.2 Miten pulmia tutkitaan ja ehkä selvitetään

Jos CD-levy ei käynnisty, kokeile alla lueteltuja ehdotuksia.

- Check that your BIOS actually supports booting from CD-ROM (only an issue for very old systems) and that CD booting is enabled in the BIOS.
- Jos noudit ISO-otoksen, tarkista otoksen md5sum-tarkistussumman vastaavan otoksen summaa tiedostossa MD5SUMS. Tiedoston pitäisi olla samassa paikassa kuin noudettu otos.

```
$ md5sum debian-testing-i386-netinst.iso
a20391b12f7ff22ef705cee4059c6b92  debian-testing-i386-netinst.iso
```

Seuraavaksi kannattaa tarkistaa, että myöskin poltetun CD-levyn md5sum täsmää. Seuraavan komennon pitäisi toimia. Se käyttää otoksen kokoa lukeakseen oikean määrän tavuja levytä.

```
$ dd if=/dev/cdrom | \
> head -c 'stat --format=%s debian-testing-i386-netinst.iso' | \
> md5sum
a20391b12f7ff22ef705cee4059c6b92 -
262668+0 records in
262668+0 records out
134486016 bytes (134 MB) copied, 97.474 seconds, 1.4 MB/s
```

Jos järjestelmä ei havaitse CD-levyä, kun asennin on käynnistynyt onnistuneesti, auttaa joskus kun vaan koitetaan uudestaan. Jos CD-asemia on useita, yritä vaihtaa levy toiseen asemaan. Jos se ei toimi, tai jos levy tunnistetaan mutta tulee lukuvirheitä, yritä alla lueteltuja ehdotuksia. Tähän tarvitaan perustiedot Linux. Kommentojen antamiseksi on ensin vaihdettava toiseen virtuaalikonsoliin (VT2) ja käynnistettävä siihen komentotulkki.

- Vaihtamalla konsoliin VT4 tai lukemalla tiedostoa `/var/log/syslog` (käytä komentoa **nano** teksturina) näkee tarkat virheilmoitukset. Tämän jälkeen katso myös komennon **dmesg** tuloste.
- Tarkista komennon **dmesg** tulosteesta tunnistiuko CD-asema. Pitäisi näkyä jotain seuraavan kaltaista (rivit eivät välttämättä ole suoraan peräkkäin):

```
Probing IDE interface ide1...
hdc: TOSHIBA DVD-ROM SD-R6112, ATAPI CD/DVD-ROM drive
ide1 at 0x170-0x177,0x376 on irq 15
hdc: ATAPI 24X DVD-ROM DVD-R CD-R/RW drive, 2048kB Cache, UDMA(33)
Uniform CD-ROM driver Revision: 3.20
```

Jos tuollaista ei näy, on todennäköistä ettei linux tunnistanut ohjainta jossa CD-asema on kiinni, tai sitä ei ehkä tueta lainkaan. Jos tiedät mikä ajuri ohjelmelle tarvitaan, voit kokeilla sen lataamista itse komennolla **modprobe**.

- Tarkista, että CD-asemalle on laitetiedosto hakemistossa `/dev/`. Alla olevassa esimerkissä se olisi tiedosto `/dev/hdc`. Pitäisi olla myös `/dev/cdrom`.
- Tarkista komennolla **mount** onko CD-levy jo liitetty; jos ei ole, kokeile sen liittämistä itse:

```
$ mount /dev/hdc /cdrom
```

Tarkista tuleeko komennon jälkeen virheilmoituksia.

- Tarkista onko DMA päällä:

```
$ cd /proc/ide/hdc
$ grep dma settings
using_dma      1      0      1      rw
```

"1" ensimmäisessä sarakkeessa `using_dma:n` jälkeen tarkoittaa sen olevan päällä. Jos se on, kokeile sen ottamista pois käytöstä:

```
$ echo -n "using_dma:0" >settings
```

Varmistu, että ollaan CD-asemaa vastaavan laitteen hakemistossa.

- Jos asennuksen aikana ilmenee pulmia, yritä tarkistaa onko CD-levy kunnollinen lähellä asentimen päävalikon alariviä olevalla toiminnolla. Tätä toimintoa voidaan käyttää myös yleistestinä, jolla nähdään saadaanko levy luettua luotettavasti.

5.4.2 Käynnistysasetukset

Jos ilmenee pulmia ja ydin jumittuu käynnistyksen aikana, ei tunnista oheislaitteita joita koneessa oikeasti on, tai asemia ei tunnisteta kunnolla, on ensiksi tarkistettava käynnistysparametrit, kuten kerrotaan kohdassa Kohta 5.3.

In some cases, malfunctions can be caused by missing device firmware (see Kohta 2.2 and Kohta 6.4).

5.4.3 Software Speech Synthesis

If software speech synthesis does not work, there is most probably an issue with your sound board, usually because either the driver for it is not included in the installer, or because it has unusual mixer level names which are set to muted by default. You should thus submit a bug report which includes the output of the following commands, run on the same machine from a Linux system which is known to have sound working (e.g., a live CD).

- `dmesg`
- `lspci`
- `lsmod`
- `amixer`

5.4.4 Yleisiä suoritinperheen 32-bit PC asennuspulmia

Muutamit yleiset asennuspulmat voidaan selvittää tai välttää antamalla asentimelle sopivia käynnistysparametreja.

Jos näytön kuva on pielessä ytimen käynnistyessä, esimerkiksi kokonaan valkoinen, kokonaan musta tai värillistä pistemössöä, saattaa koneessa olla hankala näytönohjain, joka ei vaihda ruutupuskuroituun tilaan kunnolla. Tällöin voidaan käynnistysparametrilla `fb=false` ottaa ruutupuskuroitu konsoli pois käytöstä. Konsolin ominaisuuksien rajoitukset sallivat vain suppean joukon kieliä asennuksen aikana. Katso yksityiskohtia kohdasta Kohta 5.3.

5.4.4.1 Järjestelmä jumittuu PCMCIA:n asetuksia tehtäessä

Some very old laptop models produced by Dell are known to crash when PCMCIA device detection tries to access some hardware addresses. Other laptops may display similar problems. If you experience such a problem and you don't need PCMCIA support during the installation, you can disable PCMCIA using the `hw-detect/start_pcmcia=false` boot parameter. You can then configure PCMCIA after the installation is completed and exclude the resource range causing the problems.

Toinen tapa on käynnistää asennin expert-tilassa. Tällöin kysytään laitteiston tarvitsemia asetuksia osoitteiden arvoalueista. Jos asennettava kone on esimerkiksi yksi yllä mainituista Dellin läppäreistä, pitäisi siihen kirjoittaa `exclude port 0x800-0x8ff`. Saatavilla on myös luettelo yleisistä osoitteiden arvoalueiden asetuksista ohjeessa [System resource settings section of the PCMCIA HOWTO](#). Huomaa, että pilkut, jos niitä on, on jätettävä pois kun tätä arvoa kirjoitetaan asentimelle.

5.4.5 Ytimen käynnistysviestien tulkinta

Käynnistyksen aikana saattaa näkyä useita tämän tapaisia viestejä: `can't find jotain`, tai `jotain not present`, `can't initialize jotain`, tai jopa `this driver release depends on jotain`. Useimmat näistä viesteistä ovat harmittomia. Niitä näkyy, koska asennusydin on tehty toimimaan useiden erilaisten oheislaitteiden kanssa. Tietenkään missään tietokoneessa ei ole kaikkia mahdollisia oheislaitteita, joten ydin saattaa näyttää muutamia valituksia oheislaitteista joita koneessa ei ole. Järjestelmä saattaa myös seisahtua hetkeksi. Näin tapahtuu kun odotetaan jonkin laitteen vastausta, eikä sitä laitetta ole tietokoneessa. Jos järjestelmän käynnistäminen kestää sietämättömän kauan, voit myöhemmin tehdä muokatun ytimen (katso Kohta 8.6).

5.4.6 Asennuspulmista ilmoittaminen

Jos asennusta ei saa tehtyä loppuun vaikka käynnistysvaihe toimi, saattaa valikon toiminto Save debug logs olla hyödyllinen. Sillä voidaan järjestelmän virhelokit ja asentimen asetustiedostot tallentaa levykelle, tai noutaa ne verkkoselaimella. Tämä tieto saattaa auttaa vikojen jäljittämässä ja korjaamisessa. Jos lähetät vikailmoitukset, halunnet liittää nämä tiedot vikailmoitukseen.

Muut asiaankuuluvat asennusviestit löytyvät asennuksen aikana hakemistosta `/var/log/`, ja hakemistosta `/var/log/installer/` kun tietokone on käynnistynyt asennettuun järjestelmään.

5.4.7 Asennusraporttien lähettäminen

Jos pulmia on vieläkin, ole hyvä ja lähetä asennusraportti. Olisi hyvä lähettää asennusraportti myös onnistuneesta asennuksesta, jotta saamme mahdollisimman paljon tietoa mahdollisimman monista laitteistokokoonpanoista.

Huomaa, että asennusraporttisi julkaistaan Debianin vianjäljitysjärjestelmässä (BTS) ja lähetetään edelleen julkiselle sähköpostilistalle. Varmistu, että käytät sähköpostiosoitetta jonka julkistamista et pane pahaksesi.

If you have a working Debian system, the easiest way to send an installation report is to install the `installation-report` and `reportbug` packages (**`apt install installation-report reportbug`**), configure `reportbug` as explained in Kohta 8.5.2, and run the command **`reportbug installation-reports`**.

Alternatively you can use this template when filling out installation reports, and file the report as a bug report against the `installation-reports` pseudo package, by sending it to submit@bugs.debian.org.

```
Package: installation-reports

Boot method: <How did you boot the installer? CD? floppy? network?>
Image version: <Full URL to image you downloaded is best>
Date: <Date and time of the install>

Machine: <Description of machine (eg, IBM Thinkpad R32)>
Processor:
Memory:
Partitions: <df -Tl will do; the raw partition table is preferred>

Output of lspci -knn (or lspci -nn):

Base System Installation Checklist:
[O] = OK, [E] = Error (please elaborate below), [ ] = didn't try it

Initial boot:           [ ]
Detect network card:    [ ]
Configure network:     [ ]
Detect CD:              [ ]
Load installer modules: [ ]
Detect hard drives:     [ ]
Partition hard drives: [ ]
Install base system:    [ ]
Clock/timezone setup:  [ ]
User/password setup:   [ ]
Install tasks:         [ ]
Install boot loader:   [ ]
Overall install:       [ ]

Comments/Problems:

<Description of the install, in prose, and any thoughts, comments
and ideas you had during the initial install.>
```

In the bug report, describe what the problem is, including the last visible kernel messages in the event of a kernel hang. Describe the steps that you did which brought the system into the problem state.

Luku 6

Debianin asentimen käyttö

6.1 Asentimen toiminta

Debianin asennin koostuu useista kunkin asennuksen toiminnon suorittavasta osasta. Kukin varta vasten kirjoitettu osa tekee työnsä kysyen käyttäjältä tarvittaessa. Kysymyksillä on tärkeysjärjestys, ja asentimen käynnistyessä säädetään jätetäänkö vähäpätöisemmät kysymykset kysymättä.

Oletusasennuksessa kysytään vain välttämättömät (korkea prioriteetti) kysymykset. Tällöin asennus on sangen automaattinen eikä käyttäjän tarvitse tehdä paljoakaan. Asentimen osat suoritetaan automaattisesti järjestyksessä; suoritettavat osat riippuvat käytetystä asennustavasta ja laitteistosta. Jos kysymystä ei kysytä, käytetään oletusarvoa.

Pulmatilanteessa käyttäjä näkee virheruudun ja mahdollisesti asentimen valikon, josta voidaan valita vaihtoehtoisen toiminto. Käyttäjä vastaa jokaisen osan kysymyksiin järjestyksessä, eikä näe valikkoa lainkaan jos pulmatilanteita ei tule. Ilmoitukset vakavista virheistä asetetaan ”kriittiselle” prioriteetille, jotta ne näytettäisiin käyttäjälle aina.

Some of the defaults that the installer uses can be influenced by passing boot arguments when `debian-installer` is started. If, for example, you wish to force static network configuration (IPv6 autoconfiguration and DHCP are used by default if available), you could add the boot parameter `netcfg/disable_autoconfig=true`. See Kohta 5.3.2 for available options.

Edistyneet käyttäjät saattavat käyttää mieluummin valikkoa, jolloin jokaisen vaiheen valitsee käyttäjä eikä asennin suorita vaiheita automaattisesti järjestyksessä. Valikon saa käyttöön tarkentimella `priority=medium`.

Mikäli ytimen moduuleille on asennettaessa annettava tarkentimia laitteistovaatimusten takia, on asennin käynnistettävä ”expert” -tilassa. Tämä tehdään joko käynnistämällä asennin komennolla `expert` tai käyttämällä tarkenninta `priority=low`. Expert-tilassa `debian-installer` asentimen toiminta on täysin käyttäjän määrättävissä.

Hiiri ei toimi merkkipohjaisessa käyttöliittymässä. Valintaikkunoissa liikutaan käyttämällä tässä mainittuja näppäimiä. **Sarkain** tai **nuoli oikealle** siirtyvät ”eteenpäin”, ja Vaihto-Sarkain tai **nuoli vasemmalle** siirtyvät ”taaksepäin” näytön painikkeissa ja valinnoissa. **nuoli ylös** ja **nuoli alas** liikkuvat vieritettävässä luettelossa ja myös vieritävät luetteloa. Lisäksi pitkissä luetteloissa voi sanan alkukirjaimella siirtyä suoraan listan kirjaimella alkavien sanojen kohtaan ja **Page Up** ja **Page Down** siirtyvät luettelossa ruudullisen kerrallaan. **Välilyönti** merkitsee esimerkiksi valintaruudun. Hyväksy valinta painamalla **Enter**.

Joissakin valintaikkunoissa voi olla tarjolla lisäohjeita. Jos ohje on saatavilla, näkyy näytön alimmalla rivillä, että ohjeita saatavilla näppäilemällä **F1**.

Virheilmoitukset ja lokit ohjataan neljänteen konsoliin. Tähän konsoliin pääsee näppäinyhdistelmällä Vasen Alt-F4 (Pidä vasenta **Alt**-näppäintä painettuna samalla kun painat funktionäppäintä **F4**); asentimeen palataan painamalla Vasen Alt-F1.

Nämä viestit ovat myös tiedostossa `/var/log/syslog`. Tämä loki kopioidaan asennuksen jälkeen tiedostoon `/var/log/installer/syslog` asennetussa järjestelmässä. Muut asentimen ilmoitukset löytyvät asennuksen aikana hakemistosta `/var/log/` ja tietokoneen käynnistettyä asennetun järjestelmän hakemistosta `/var/log/installer/`.

6.1.1 Using the graphical installer

The graphical installer basically works the same as the text-based installer and thus the rest of this manual can be used to guide you through the installation process.

If you prefer using the keyboard over the mouse, there are two things you need to know. To expand a collapsed list (used for example for the selection of countries within continents), you can use the **+** and **-** keys. For questions where more than one item can be selected (e.g. task selection), you first need to tab to the Continue button after making your selections; hitting enter will toggle a selection, not activate Continue.

If a dialog offers additional help information, a Help button will be displayed. The help information can be accessed either by activating the button or by pressing the **F1** key.

To switch to another console, you will also need to use the **Ctrl** key, just as with the X Window System. For example, to switch to VT2 (the first debug shell) you would use: Ctrl-Left Alt-F2. The graphical installer itself runs on VT5, so you can use Left Alt-F5 to switch back.

6.2 Osien esittely

Tässä on luettelo asentimen osista ja lyhyt kuvaus kunkin osan tehtävistä. Yksityiskohtaista tietoa kunkin osan käytöstä on Kohta 6.3.

päävalikko Näyttää käyttäjälle osaluettelon asentimen toimintojen aikana, ja käynnistää osan kun se valitaan. Päävalikon kysymysten prioriteetiksi asetetaan keskitaso, joten prioriteetin ollessa korkea tai kriittinen (oletusarvo on korkea), valikkoa ei näytetä. Jos tapahtuu käyttäjän puuttumista vaativa virhe, kysymyksen prioriteettia voidaan laskea väliaikaisesti jotta korjaustoimintoja voi tehdä, ja tällöin valikko saattaa tulla näkyviin.

Käynnissä olevasta asentimen osasta pääsee päävalikkoon valitsemalla Go Back-painike riittävän monta kertaa.

localechooser Valitaan maa-asetusto asennukselle ja asennettavalle järjestelmälle: kieli, maa ja maa-asetukset. Asennin näyttää viestit valitulla kielellä, paitsi jos käännöstä ei ole tehty kokonaan, jolloin osa viesteistä saatetaan näyttää englanniksi.

console-setup Luettelo josta valitaan koneen näppäimistöä vastaava malli.

hw-detect Tunnistaa automaattisesti suurimman osan tietokoneen laitteistosta, mukaan lukien verkkokortit, kiintolevyt ja PCMCIA.

cdrom-detect Etsii ja liittää Debianin asennusrompun.

netcfg Tekee verkkoasetukset, jotta tietokone pääsee Internetiin.

iso-scan Etsii ISO-otoksia (.iso-tiedostoja) kiintolevyiltä.

choose-mirror Asennuspaketit valitaan noudettavaksi jostain luettelon Debianin asennuspalvelimista.

cdrom-checker Tarkistaa rompun eheyden. Näin voi varmistua rompun tulleen kunnollisena perille.

lowmem Lowmem pyrkii tunnistamaan pienellä keskusmuistilla varustetun järjestelmän jolloin `debian-installer` kikkailee tarpeettomia osia pois muistista (jonkin verran toiminnallisuutta menetetään).

anna Anna's Not Nearly APT. Asentaa valitulta asennuspalvelimelta tai rompulta noudetut paketit.

user-setup Tehdään pääkäyttäjälle salasana ja tehdään tavallinen käyttäjä.

clock-setup Asettaa järjestelmän kellon oikeaan aikaan ja selvittää onko kello asetettu koordinoituun yleisaikaan.

tzsetup Valitaan aiemmin valitun maan perusteella aikavyöhyke.

partman Järjestelmän kiintolevyille tehdään osioita, luodaan tiedostojärjestelmiä valittuihin osioihin ja liitetään ne liitoskohtiin. Eikä tässä vielä kaikki, mukana on myös kiinnostavia toimintoja kuten automaattinen osiointi ja tuki LVM:lle. Tämä on Debianin suositeltu osiointiohjelma.

partitioner Järjestelmän kiintolevyille tehdään levyosiot. Sopiva osiointisovellus valitaan laitearkkitehtuurin perusteella.

partconf Näyttää osioluettelon, ja luo tiedostojärjestelmät valituille osioille käyttäjän komentojen mukaisesti.

lvmcfg Auttaa LVM:n (Logical Volume Manager eli loogisten levynteiden hallintaohjelma) asetusten teossa.

mdcfg Tehdään RAID:n (Redundant Array of Inexpensive Disks) asetukset. Tämä ohjelmallisesti toteutettu RAID on tavallisesti parempi kuin halpa IDE (mukamas rautatason) RAID-ohjain uudehkoilla emolevyillä.

base-installer Asennetaan niukin peruskokoonpano, jolla Debian GNU/Linux saadaan käyttöön tietokonetta käynnistettäessä.

apt-setup APT:n asetukset tehdään enimmäkseen automaattisesti asennustaltion mukaisesti.

pkgsel Valitaan ja asennetaan lisää ohjelmia ohjelmalla `tasksel`.

os-prober Tunnistetaan tietokoneeseen asennetut käyttöjärjestelmät ja välitetään tämä tieto bootloader:in asentimelle, joka ehkä tarjoaa niitä lisättäväksi käynnistyslataimen valikkoon. Tällä tavalla voidaan helposti tietokonetta käynnistettäessä valita käyttöjärjestelmä.

bootloader-installer The various bootloader installers each install a boot loader program on the hard disk, which is necessary for the computer to start up using Linux without using a floppy or CD-ROM. Many boot loaders allow the user to choose an alternate operating system each time the computer boots.

komentotulkki Komentotulkki voidaan käynnistää valikosta tai konsoliin numero kaksi.

tallenna lokit Tarjoaa virhetilanteessa kirjoitusmahdollisuuden levykkeelle, verkkolevylle, kiintolevylle tai muulle taltiolle jotta myöhemmin voidaan lähettää tarkka ilmoitus asentimen viasta Debianin kehittäjille.

6.3 Yksittäisten osien käyttäminen

Tässä luvussa kerrotaan tarkasti kustakin asentimen osasta. Osat on ryhmitelty asentimen käyttäjän varmaankin tunnistamiin vaiheisiin. Osat ovat siinä järjestyksessä kuin niitä käytetään asennuksen aikana. Huomaa ettei kaikkia osia käytetä jokaisessa asennuksessa; osan käyttö riippuu asennustavasta ja laitteistosta.

6.3.1 Debianin asentimen asetusten teko ja laiteasetukset

Debianin asentimen käynnistyttyä näytetään sen ensimmäinen ruutu. Tässä kohtaa asentimen toiminnot ovat vielä hyvin rajoitetut. Se ei tiedä paljoakaan laitteistosta, käytettävästä kielestä eikä oikeastaan edes mitä sen pitäisi tehdä. Ei huolta, asennin on varsin näppärä ja voi automaattisesti tunnistaa laitteistoa, etsiä muut asentimen osat ja päivittää itsensä monipuoliseksi asennusjärjestelmäksi. Asentimelle on kuitenkin kerrottava joitakin tietoja, joita se ei voi päätellä automaattisesti (kuten haluttu kieli, näppäimistöasettelu ja käytettävä asennuspalvelin).

Asennin tekee *laitetunnistusta* useaan kertaan tässä vaiheessa. Ensimmäisen kerran tarkoituksena on löytää erityisesti asentimen osien lataamiseen tarvittavaa laitteistoa (esim. romppuasema tai verkkokortti). Koska tämän ensimmäisen kerran aikana eivät kaikki ajurit vielä välttämättä ole saatavilla, on laitetunnistusta tehtävä lisää myöhemmin.

Laitteiston tunnistuksen aikana `debian-installer` tarkistaa tarvitseeko jonkin laitteen ajuri laiteohjelmiston lataamista. Jos laiteohjelmistoa tarvitaan mutta se ei ole saatavilla, näytetään valintaikkuna jolla laiteohjelmisto voidaan ladata irrotettavalta taltiolta. Lisätietoja kertoo Kohta 6.4.

6.3.1.1 Käytettävissä olevan muistin määrä / niukan muistin tila

Asentimen ensimmäisiä toimia on käytettävissä olevan muistin määrän selvittäminen. Jos muistin määrä on rajoitettu, tämä osa muuttaa asennustapahtumaa mahdollistamaan Debian GNU/Linux -järjestelmän asentamisen.

Ensimmäiseksi asennin supistaa muistin käyttöä ottamalla käännökset pois käytöstä, mistä syystä asennus voidaan tehdä vain englanniksi. Voit tietysti silti kotoistaa asennetun järjestelmän kun asennus on valmis.

Jos tämä ei riitä, asennin supistaa muistin käyttöä lisää lataamalla vain ne osat jotka ovat välttämättömiä perusjärjestelmän asennuksen loppuunsaattamiseen. Tämä rajoittaa asennusjärjestelmän toiminnallisuutta. On mahdollista valita itse lisää osia ladattavaksi, mutta huomaa jokaisen osan kuluttavan muistia ja voi siten aiheuttaa asennuksen epäonnistumisen.

Jos asennin toimii supistetun muistin tilassa, suositellaan tehtäväksi verraten suuri sivutusosio (64–128 Mt). Sivutusosiota käytetään näennäismuistina ja siten se lisää järjestelmän käytössä olevaa muistia. Asennin ottaa sivutusosion käyttöön mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Huomaa sivutusosion runsaan käytön hidastavan järjestelmää ja saattavan aiheuttaa runsaasti levytoimintoja.

Näistä toimista huolimatta järjestelmä saattaa yhä jumittua, saattaa tulla odottamattomia virheitä tai ydin lopettaa prosesseja muistin loppuessa (jolloin tulee ”Out of memory” -viestejä konsolille VT4 ja järjestelmälokiin).

On esimerkiksi ilmoitettu suuren `ext3`-tiedostojärjestelmän luomisen epäonnistuvan supistetun muistin tilassa kun sivutustilaa on liian vähän. Jos suurempi sivutustila ei auta, yritä luoda `ext2`-tiedostojärjestelmä (joka on asentimen olennainen osa). On mahdollista muuttaa `ext2`-osio `ext3:ksi` asennuksen jälkeen.

Asentimen voi pakottaa käyttämään oletusarvoa suurempaa supistetun muistin tasoa käynnistysvalitsimella ”lowmem” kuten kertoo Kohta 5.3.2.

6.3.1.2 Maa-asetuston valinta

Useimmissa tapauksissa ensimmäiset kysymykset koskevat maa-asetuston valintaa sekä asennukselle että asennettavalle järjestelmälle. Maa-asetusto koostuu kielen, sijainnin ja maa-asetuston valinnasta.

Valittua kieltä käytetään tästä lähtien asennustapahtumassa, kunhan valintaikkunoille on käännös käytettävissä. Jos käyttökelpoista käännöstä valitulle kielelle ei ole käytettävissä, asennin käyttää englantia.

Myöhemmin asennustapahtumassa asetetaan aikavyöhykkeen ja Debianin asennuspalvelimen oletusarvot valitun sijainnin (useimmiten maan nimen) mukaisiksi. Kieltä ja maata yhdessä käytetään maa-asetuston oletusarvoihin ja näppäimistön valinnan apuna.

Haluttu kieli pyydetään valitsemaan ensimmäiseksi. Kielten nimet ovat luettelossa sekä englanniksi (vasen puoli) että omakielisinä; oikeanpuoleisissa nimissä käytetään kielen omaa merkistöä. Luettelo on lajiteltu englanninkielisten nimien mukaan. Ylimpänä luettelossa on ylimääräinen valinta "C"-maa-asetusto valittavaksi kielen sijaan. "C"-maa-asetuston valitsemalla asennus jatkaa englannin kielellä; asennetussa järjestelmässä ei ole maa-asetusten tukea koska `locales`-paketti jätetään asentamatta.

Seuraavaksi on valittava maantieteellinen sijainti. Valittaessa kieli joka on virallinen kieli useammassa kuin yhdessä maassa¹, näytetään luettelo kyseisistä maista. Maa jota ei ole luettelossa voidaan valita valinnalla Other (luettelon viimeinen). Näin päästään mannerluetteloon, mantereen valinta vie luetteloon mantereen maista.

Jos kieleen on liitetty vain yksi maa, näytetään maaluettelo siitä mantereesta tai alueesta johon maa kuuluu siten, että tuo maa on valmiiksi valittuna. Painiketta Palaa käyttämällä voi valita maita toiselta mantereelta tai alueelta.

HUOMAA

On tärkeää valita maa jossa asut tai oleilet, koska sen mukaan määräytyy asennettavalle järjestelmälle asetettava aikavyöhyke.

Jos valittiin kielen ja maan yhdistelmä, jolle ei ole lainkaan määritelty maa-asetustoa ja kielelle on useita maa-asetustoja, antaa asennin valita mistä noista maa-asetustoista tulee asennetun järjestelmän oletus². Kaikissa muissa tapauksissa maa-asetuston oletus asetetaan valitun kielen ja maan mukaan.

Kaikissa edellisessä kappaleessa kuvatulla tavalla valituissa maa-asetustoissa on merkistökoodauksena käytössä UTF-8.

Jos asennuksessa prioriteetti on matala, on käytettävissä laajempi joukko maa-asetustoja, muun muassa niin kutsutut "legacy" maa-asetustot³ ovat tuotettavissa asennettavalle järjestelmälle. Jos niitä käytetään, kysytään mikä valituista maa-asetustoista on asennetun järjestelmän oletus.

6.3.1.3 Näppäimistön valinta

Näppäimistöt tavataan sovittaa kielessä käyttyjen merkkien mukaan. Valitse näppäimistöasettelu joka vastaa käytettävää näppäimistöä, tai valitse sitä muistuttava jos oikeaa näppäinasettelua ei ole tarjolla. Kun asennus on valmis, on näppäimistöasetteluja tarjolla enemmän (käynnistä `kbd-config` pääkäyttäjänä kun asennus on valmis).

Siirrä korostus halutun näppäimistön kohdalle ja paina **Enter**. Korostusta siirretään nuolinäppäimillä; ne ovat samassa paikassa kaikissa näppäimistöasetteluissa, joten nuolinäppäimiin ei näppäimistöasetukset vaikuta.

6.3.1.4 Etsitään Debianin asentimen ISO-otosta

Kun asennustapa on *hd-media* on tietyssä kohtaa löydettävä ja liitettävä Debianin asentimen ISO-otos josta saadaan loput asennuksen tiedostoista. Asentimen osa `iso-scan` tekee juuri tämän.

Ensin komento `iso-scan` liittää automaattisesti kaikki lohkolaitteet (ts. osiot) joilla on jokin tunnistettu tiedostojärjestelmä ja etsii järjestyksessä tiedostonimiä jotka päättyvät `.iso` (tai `.ISO`). On syytä huomata ensimmäisen yrityksen tutkivan vain tiedostoja juurihakemistossa ja ensimmäisen tason alihakemistoissa (ts. `/jotain.iso`, `/data/jotain.iso` löytyvät, mutta ei `/data/tmp/jotain.iso`). Kun iso-otos on löytynyt `iso-scan` tutkii sisällön perusteella onko tiedosto kelvollinen Debianin iso-otos vai ei. Jos on, homma on valmis. Jos ei ole, `iso-scan` etsii toisen otoksen.

¹ Täsmällisemmin: jos kyseiselle kielelle on monta maa-asetustoa eri maatunnuksilla.

² Jos prioriteetti on keskitaso tai matala, voidaan aina valita haluttu maa-asetusto valitulle kielelle saatavilla olevista (jos niitä on enemmän kuin yksi).

³ Legacy-maa-asetustot ovat niitä, joissa ei käytetä UTF-8:ta vaan jotain vanhemmista merkistökoodauksen standardeista kuten ISO 8859-1 (käytetään Länsi-Euroopan kielille tai EUC-JP (käytössä Japanissa)).

Jos ensimmäinen yritys löytää iso-otos epäonnistuu, **iso-scan** kysyy suoritetaanko perusteellisempi etsintä. Tällöin ei etsitä vain ensimmäisten tasojen hakemistoista vaan tutkitaan koko tiedostojärjestelmä.

Mikäli **iso-scan** ei löydä asentimen iso-otosta, uudelleenkäynnistä takaisin alkuperäiseen käyttöjärjestelmään ja tarkista otoksen nimen olevan oikein (päätyy `.iso`), otoksen olevan tiedostojärjestelmällä jonka `debian-installer` tunnistaa ja otoksen olevan kelvollinen (tarkistussumma täsmää). Kokeneet Unix-käyttäjät osaisivat tehdä tämän ilman uudelleenkäynnistystä toisella konsolilla.

6.3.1.5 Verkkoasetusten teko

Jos tähän kohtaan tultaessa asennin havaitsee laitteistossa useamman kuin yhden verkkolaitteen, kysytään mitä laitetta käytetään *ensisijaisena* verkkoliitännänä eli mitä liitännää asennin käyttää. Muiden liitännöjen asetuksia ei tehdä tässä kohdassa. Muiden liitännöjen asetuksia voi tehdä kun asennus on valmis; katso `interfaces(5)` man-sivulta.

6.3.1.5.1 Automatic network configuration By default, `debian-installer` tries to configure your computer's network automatically as far as possible. If the automatic configuration fails, that may be caused by many factors ranging from an unplugged network cable to missing infrastructure for automatic configuration. For further explanation in case of errors, check the error messages on the fourth console. In any case, you will be asked if you want to retry, or if you want to perform a manual setup. Sometimes the network services used for autoconfiguration can be slow in their responses, so if you are sure everything is in place, simply start the autoconfiguration attempt again. If autoconfiguration fails repeatedly, you can instead choose the manual network setup.

6.3.1.5.2 Manual network configuration The manual network setup in turn asks you a number of questions about your network, notably IP address, Netmask, Gateway, Name server addresses, and a Hostname. Moreover, if you have a wireless network interface, you will be asked to provide your Wireless ESSID ("wireless network name") and a WEP key or WPA/WPA2 passphrase. Fill in the answers from Kohta 3.3.

HUOMAA

Nyt teknisiä tiedonjyviä jotka ehkä on hyvä tietää: ohjelma olettaa verkon IP-osoitteen olevan bitwise-AND koneen IP-osoitteesta ja verkon peitosta. Ohjelma laskee yleislähetysosoitteen oletusarvoksi bitwise-OR koneen IP-osoitteesta ja verkon peiton negaatiosta. Myös yhdyskäytävä arvataan. Jos näitä tietoja ei ole saatavilla, kannattaa käyttää ohjelman arvauksia — ne voidaan tarvittaessa muuttaa kun asennus on valmis muokkaamalla tiedostoa `/etc/network/interfaces`.

6.3.1.5.3 IPv4 and IPv6 From Debian GNU/Linux 7.0 ("Wheezy") onwards, `debian-installer` supports IPv6 as well as the "classic" IPv4. All combinations of IPv4 and IPv6 (IPv4-only, IPv6-only and dual-stack configurations) are supported.

Autoconfiguration for IPv4 is done via DHCP (Dynamic Host Configuration Protocol). Autoconfiguration for IPv6 supports stateless autoconfiguration using NDP (Neighbor Discovery Protocol, including recursive DNS server (RDNSS) assignment), stateful autoconfiguration via DHCPv6 and mixed stateless/stateful autoconfiguration (address configuration via NDP, additional parameters via DHCPv6).

6.3.1.6 Valitaan aikavyöhyke ja asetetaan kellonaika

Asennin yrittää ensin muodostaa yhteyden Internetin aikapalvelimiin (yhteyskäytäntönä *NTP*) jotta järjestelmän kello saadaan asetettua oikeaan aikaan. Jos tämä ei onnistu, asennin olettaa käynnistyksen aikana laitekellostsa saadun kellonajan ja päiväyksen olevan oikein. Ei ole mahdollista itse asettaa järjestelmän kellonaikaa asennuksen aikana.

Asennuksen alussa valitun sijainnin perusteella asennin päättää näytetäänkö aikavyöhykkeiden luettelo. Jos sijainnissa on käytössä vain yksi aikavyöhyke ja käytössä on vakioasennin, ei luetteloa näytetä ja tuo aikavyöhyke otetaan käyttöön enemmittä kyselyttä.

Expert-tilassa tai asennettaessa keskitason prioriteetilla on lisäksi mahdollista valita aikavyöhykkeeksi "Coordinated Universal Time" (UTC) eli koordinoitu yleisaika.

Jos jostain syystä halutaan asettaa asennetulle järjestelmälle aikavyöhyke joka *ei* vastaa valittua sijaintia, on kaksi mahdollisuutta.

1. Yksinkertaisin tapa on valita toinen aikavyöhyke asennuksen valmistuttua ja kun on käynnistetty uusi järjestelmä. Tämä tehdään komennolla:

```
# dpkg-reconfigure tzdata
```

2. Toinen tapa on asettaa aikavyöhyke aivan asennuksen alussa käynnistysvalitsimella `time/zone=arvo`. Arvon pitää tietenkin olla kelvallinen aikavyöhyke, esimerkiksi **Europe/London** tai **UTC**.

Automaattiasennuksissa aikavyöhyke voidaan asettaa mihin tahansa arvoon myös valmiilla vastauksilla.

6.3.2 Käyttäjät ja salasanat

Just before configuring the clock, the installer will allow you to set up the "root" account and/or an account for the first user. Other user accounts can be created after the installation has been completed.

6.3.2.1 Asetetaan pääkäyttäjän salasana

Pääkäyttäjän tunnus *root* on superkäyttäjä; root ohittaa kaikki järjestelmän suojaukset. Pääkäyttäjän tunnusta olisi käytettävä vain järjestelmän ylläpitoon, ja vain kun se on välttämätöntä.

Luotavissa salasanoissa olisi oltava ainakin 6 merkkiä ja sekä isoja että pieniä kirjaimia, samoin kuin välimerkkejä. Ole erityisen huolellinen luotaessa salasanaa pääkäyttäjälle, tuolla tunnuksella on rajoittamattomat oikeudet. Älä käytä sanakirjasta löytyviä sanoja eikä arvattavissa olevia henkilötietoja.

Vaikka kuka tahansa kysyisi mikä on pääkäyttäjän salasana, on syytä olla erittäin varovainen. Pääkäyttäjän salasanaa ei tavallisesti pitäisi kertoa muille kuin järjestelmän ylläpitäjille.

6.3.2.2 Luo tavallisen käyttäjän tunnus

Asennin kysyy halutaanko tässä kohtaa luoda käyttäjätunnus tavalliselle käyttäjälle. Tunnus on tarkoitettu henkilökohtaiseen käyttöön. Pääkäyttäjän tunnusta *ei* pidä käyttää tavalliseen käyttöön eikä henkilökohtaisena kirjautumistunnuksena.

Ja miksi ei? No yksi syy on pääkäyttäjän rajoittamattomat oikeudet, joilla voi helposti saada aikaan korjaamaton vahinkoa. Toinen syy on, että käyttäjä voidaan höynäyttää käynnistämään *troijalainen* — haittaohjelma joka pääkäyttäjän oikeuksia käyttämällä avaa reikiä järjestelmän suojauksiin käyttäjän huomaamatta. Kaikki hyvät kirjat Unix-järjestelmien ylläpidosta kertovat tästä lisää — kannattaisi perehtyä jos ei ole tehnyt ylläpitoa aiemmin.

Ensimmäiseen kehoitteeseen kirjoitetaan käyttäjän koko nimi. Sitten kysytään käyttäjätunnus; useimmiten etunimi tai jotain vastaavaa on ihan hyvä ja etunimi onkin oletusarvo. Lopuksi kirjoitetaan käyttäjälle salasana.

Haluttaessa luoda lisää käyttäjätunnuksia asennuksen jälkeen käytetään komentoa **adduser**.

6.3.3 Osioiden teko ja liitoskohtien valinta

Kun laitetunnistus on suoritettu viimeisen kerran pitäisi asentimessa olla tässä kohtaa täysi toiminnallisuus, käyttäjäkohtaiset muutokset ja valmius tositoimiin. Kuten luvun otsikosta käy ilmi, parin seuraavan osan päätehtävät ovat levyosioiden teko, tiedostojärjestelmien luonti, liitoskohdat ja haluttaessa näihin liittyvät jutskat kuten RAID, loogisten levyniteiden hallinta LVM tai salatut laitteet.

Jos osioiden teko kauhistuttaa tai kaivataan tarkempaa tietoa luetaan Liite C.

Ensimmäinen vaihtoehto on tehdä levyosiot automaattisesti koko levyille tai levyn käyttämättömään osaan. Tätä kutsutaan myös "ohjatuksi" osioinniksi. Jos automaattista osiointia ei haluta, valitaan Tee levyosiot itse valikosta.

6.3.3.1 Tuotut osioinnin vaihtoehdot

Debianin asentimessa käytetty osiointisovellus on melko monipuolinen. Se osaa tehdä useita erilaisia osiointitapoja käyttämällä monenlaisia osiotauluja, tiedostojärjestelmiä ja kehittyneitä lohkolaitteita.

Käytettävissä olevien vaihtoehtojen joukko riippuu pääasiassa laitearkkitehtuurista, mutta muutkin seikat vaikuttavat. Esimerkiksi järjestelmissä joissa keskusmuisti on rajoitettu jäävät jotkut vaihtoehdot pois. Oletusarvotkin vaihtelevat. Vakiona käytettävä osiotaulun tyyppi saattaa esimerkiksi olla erilainen suurille kiintolevyille kuin pienille. Joitakin valitsimia voi muuttaa vain asennettaessa prioriteetilla keskitaso tai matala; korkeammilla prioriteeteilla käytetään järkeviä vakioasetuksia.

Asennin osaa monenlaiset edistyneemmät osionnit ja ulkoiset muistilaitteet, useissa tapauksissa yhdessä.

- *Loogisten levyniteiden hallintaohjelma (LVM)*

- *Käyttöjärjestelmän tekemä RAID*
Tuettu on RAID tasot 0, 1, 4, 5, 6 ja 10.
- *Salaus*
- *Serial ATA RAID* (käytössä `dmraid`)
Kutsutaan myös termeillä ”fake RAID” tai ”BIOS RAID”. Tuki Serial ATA RAID:lle on tällä hetkellä käytettävissä vain jos se otetaan käyttöön asenninta käynnistettäessä. Lisätietoja on saatavilla [Wikissämme](#).
- *Multipath* (koekäytössä)
Katso lisätietoja [Wikistämme](#). Tuki multipathille on tällä hetkellä käytettävissä vain jos se otetaan käyttöön asenninta käynnistettäessä.

Tuettuja ovat seuraavat tiedostojärjestelmät.

- *ext2, ext3, ext4*
Vakiotiedostojärjestelmäksi valitaan useimmissa tapauksissa ext4; ohjattua osiointia käytettäessä `/boot`-osioille valitaan ext2.
- *jfs* (ei ole käytettävissä kaikille suoritinperheille).
- *xfs* (ei ole käytettävissä kaikille suoritinperheille)
- *reiserfs* (valinnainen; ei saatavilla kaikille laitealustoille)
Tuki Reiser-tiedostojärjestelmälle ei enää ole käytettävissä vakiona. Käytettäessä asenninta keskitason tai matalalla prioriteetilla se voidaan ottaa käyttöön valitsemalla komponentti `partman-reiserfs`. Vain tiedostojärjestelmän versio 3 on tuettu.
- *qnx4*
Olemassa olevat osiot tunnustetaan ja niille voidaan asettaa liitoskohta. Ei ole mahdollista luoda uusia qnx4-osioita.
- *FAT16, FAT32*
- *NTFS* (vain luku)
Olemassa olevien NTFS-osioiden kokoa voidaan muuttaa ja niille voidaan antaa liitoskohta. Ei ole mahdollista luoda uusia NTFS-osioita.

6.3.3.2 Ohjattu osiointi

Ohjatussa osionnissa saattaa olla kolmekin vaihtoehtoa: luodaan osiot suoraan kiintolevylle (perinteinen tapa), käytetään loogisten levynteiden hallintaohjelmaa (LVM) tai käytetään salattua LVM:ää⁴.

HUOMAA

(salattu) LVM ei ehkä ole käytettävissä kaikille suoritinperheille.

Käytettäessä LVM:ää tai salattua LVM:ää luo asennin useimmat osiot yhden ison osion sisälle; saavutettu etu on ison osion sisällä olevien osioiden koon helppo muuttaminen. Salattua LVM:ää käytettäessä iso osio ei ole luettavissa jos ei tiedä salauslausetta, jolloin saadaan lisää tietoturvaa (henkilökohtaisille) tiedoille.

Salattua LVM:ää käytettäessä asennin myös pyyhkii levyn tiedot kirjoittamalla sinne satunnaista tietoa. Tämä parantaa tietoturvaa vielä lisää (koska ei enää voi tietää mitkä kohdat levystä ovat käytössä ja myös koska näin on varmasti pyyhitty kaikki tiedot aikaisemmista asennuksista), mutta saattaa viedä jonkin aikaa, levyn koosta riippuen.

⁴ Asennin salaa LVM-levyniteen 256 bitin AES-avaimella ja käyttää ytimen ”dm-crypt”-tukea

HUOMAA

Jos valitsit ohjatun osiointin LVM:ää tai salattua LVM:ää käyttäen, on joitakin osio-
taulun muutoksia kirjoitettava valitulle levyille kun LVM:än asetuksia tehdään. Käy-
tännössä nämä muutokset pyyhkivät kaikki tiedot jotka nyt ovat valitulla kiintolevyllä
eikä pyyhkimistä voi myöhemmin perua. Asennin kuitenkin pyytää vahvistusta
muutoksille ennen kuin ne kirjoitetaan levyille.

If you choose guided partitioning (either classic or using (encrypted) LVM) for a whole disk, you will first be asked to select the disk you want to use. Check that all your disks are listed and, if you have several disks, make sure you select the correct one. The order they are listed in may differ from what you are used to. The size of the disks may help to identify them.

Any data on the disk you select will eventually be lost, but you will always be asked to confirm any changes before they are written to the disk. If you have selected the classic method of partitioning, you will be able to undo any changes right until the end; when using (encrypted) LVM this is not possible.

Seuraavaksi voidaan valita alla olevassa taulukossa luetelluista mallineista. Mallineilla on etunsa ja haittansa, joista muutamia käsittelee Liite C. Jos olet epävarma, valitse ensimmäinen. Kannattaa muistaa ohjatun osiointin tarvitsevan tietyn vähimmäismäärän käyttämätöntä tilaa levyllä toimiakseen. Jos käytettävissä ei ole ainakin noin 1 Gt tilaa (riippuu mallineesta), ohjattu osiointi ei toimi.

Osiointin mallineet	Vähimmäistila	Tehdyt osiot
Kaikki tiedostot yhdessä levyosiossa	600 Mt	/, sivutus
Erillinen /home-osio	500 Mt	/, /home, sivutus
Erilliset /home-, /var- ja /tmp-osiot	1 Gt	/, /home, /var, /tmp, sivutus

Valittaessa ohjattu osioiden teko käyttäen (salattua) LVM:ää, asennin luo myös erillisen /boot-osion. Muut osiot, mukaan lukien sivutusosio, luodaan LVM-osion sisälle.

If you have booted in EFI mode then within the guided partitioning setup there will be an additional partition, formatted as a FAT32 bootable filesystem, for the EFI boot loader. This partition is known as an EFI System Partition (ESP). There is also an additional menu item in the formatting menu to manually set up a partition as an ESP.

Mallineen valinnan jälkeen seuraava ruutu näyttää uuden osiotaulun, josta ilmenee tehdäänkö osiolla tiedostojärjestelmä ja jos niin millainen, ja niiden liitoskohdat.

Osioiden luettelo voisi olla vaikka tämän näköinen:

```
SCSI1 (0,0,0) (sda) - 6.4 GB WDC AC36400L
#1 ensisij. 16.4 MB B f ext2 /boot
#2 ensisij. 551.0 MB swap swap
#3 ensisij. 5.8 GB ntfs
ens/log 8.2 MB VAPAA TILAA

SCSI2 (1,0,0) (sdb) - 80.0 GB ST380021A
#1 ensisij. 15.9 MB ext3
#2 ensisij. 996.0 MB fat16
#3 ensisij. 3.9 GB xfs /home
#5 logical 6.0 GB f ext4 /
#6 looginen 1.0 GB f ext3 /var
#7 looginen 498.8 MB ext3
```

Esimerkki näyttää kaksi levyä jaettuna useisiin osioihin; ensimmäisellä levyllä on hieman vapaata tilaa. Osion rivillä on osion numero, tyyppi, koko, lisäilmaismia, tiedostojärjestelmä ja (mahdollinen) liitoskohta. Huomaa: tätä nimenomaista kokoonpanoa ei voi tehdä ohjatulla osiointilla mutta se on esimerkki itse osiot tekemällä mahdollisista vaihtoehtoista.

Opastettu osioiden teko päättyy tähän. Jos muodostettu osiotaulu kelpaa, valitaan Lopeta osioiden teko ja tallenna muutokset levyille uuden osiotaulun ottamiseksi käyttöön (kuten tämän luvun lopussa kerrotaan). Jos pitää tehdä muutoksia, valitaan Kumoa osioihin tehdyt muutokset ja tehdään ohjattu osiointi uudelleen, tai muokataan ehdotettuja muutoksia kuten jäljempänä neuvotaan tehtäessä osiot itse.

6.3.3.3 Tee osiot itse

Yllä näytetyn kaltainen ruutu näytetään jos valitaan osioiden teko itse, paitsi että näytetään käytössä oleva osiotaulu ilman liitoskohtia. Tästä lähtien tämä luku käsittelee osiotaulun tekemistä itse ja osioiden käyttöä asennettavassa Debian-järjestelmässä.

Mikäli valittu levy on käyttämätön jossa ei ole osioita eikä vapaata tilaa, tarjotaan tehtäväksi uusi osiotaulu (välttämätöntä jotta uusia osioita voi tehdä). Tämän jälkeen taulukossa pitäisi valitun levyn alapuolella näkyä uusi rivi ”VAPAA TILA”.

If you select some free space, you will have the opportunity to create a new partition. You will have to answer a quick series of questions about its size, type (primary or logical), and location (beginning or end of the free space). After this, you will be presented with a detailed overview of your new partition. The main setting is Use as:, which determines if the partition will have a file system on it, or be used for swap, software RAID, LVM, an encrypted file system, or not be used at all. Other settings include mountpoint, mount options, and bootable flag; which settings are shown depends on how the partition is to be used. If you don't like the preselected defaults, feel free to change them to your liking. E.g. by selecting the option Use as:, you can choose a different filesystem for this partition, including options to use the partition for swap, software RAID, LVM, or not use it at all. When you are satisfied with your new partition, select Done setting up the partition and you will return to **partman**'s main screen.

Osion asetuksia muuttavaan valikkoon pääsee valitsemalla osio. Tämä on sama ruutu kuin uutta osiota tehtäessä, joten muutettavat asetuksetkin ovat samat. Pikavilkaisulla ehkä huomaamatta jäävä mahdollisuus on osion koon muuttaminen valitsemalla osion koon näyttävä kohta. Tämä toimii ainakin osioille joiden tiedostojärjestelmä on fat16, fat32, ext2, ext3 tai sivutus. Osion voi myös poistaa tästä valikosta.

Tarkista että luodaan ainakin kaksi osiota: yksi *juuri*-tiedostojärjestelmälle (jonka liitoskohdan on oltava /) ja toinen *sivutus*-osiolle. Jos juuritiedostojärjestelmän liittäminen unohtuu, **partman** ei suostu jatkamaan ennen kuin tämä on tehty.

If you boot in EFI mode but forget to select and format an EFI System Partition, **partman** will detect this and will not let you continue until you allocate one.

Komennon **partman** toiminnallisuutta voi lisätä asentimen moduuleilla, mutta tähän vaikuttaa laitearkkitehtuuri. Jos kaikkia luvattuja toimintoja ei löydy, tarkista onko kaikki tarvittavat moduulit ladattu (esim. `partman-ext3`, `partman-xfst` tai `partman-lvm`).

Kun osiot on tehty halutulla tavalla, valitaan Lopeta osioiden teko ja tallenna muutokset levyille osiointivalikosta. Ruudulla näkyy yhteenveto levyille tehtävistä muutoksista ja vahvistuksen jälkeen tiedostojärjestelmät luodaan valitulla tavalla.

6.3.3.4 Monilevylaitteen asetukset (ohjelmallisesti toteutettu RAID)

Jos koneessa on useampi kiintolevy⁵, voidaan komennolla **mdcfg** saada levyjärjestelmästä parempaa suorituskykyä ja/tai parempaa luotettavuutta. Tällainen järjestely on *monilevylaitte* (tai tunnetuimman toteutuksensa mukaan *ohjelmallisesti toteutettu RAID*).

MD on periaatteessa joukko eri levyillä olevia osiota jotka yhdistetään *loogiseksi* laitteeksi. Tätä laitetta voidaan käyttää kuten tavallista levyosiota (ts. komennolla **partman** sille voi tehdä tiedostojärjestelmän, määrätä liitoskohdan, jne.).

Saavutettu etu riippuu luotavan MD-laitteen tyypistä. Tällä hetkellä tuettuja ovat:

RAID0 Pääasiassa suorituskykyä parantamaan. RAID0 jakaa kirjoitettavan tiedon *raidoksi* ja jakaa raidat tasan levypakan levyille. Tämä saattaa nopeuttaa luku- ja kirjoitustoimintoja, mutta yhden levyn hajotessa menetetaan *kaikki* tieto (paloja tiedoista on toimivilla levyillä tai levyillä, puuttuvat palat *olivat* hajonneella levyillä).

Tyypillinen RAID0:n käyttö on videon muokkaukseen tehty levyosio.

RAID1 Sopii luotettavuutta korostaviin sovelluksiin. Se muodostuu useasta (tavallisesti kahdesta) saman kokoisesta osiosta ja jokaisella osiolla on täsmälleen samat tiedot. Tästä seuraa kolme seikkaa. Ensimmäkin yhden levyn hajotessa tieto on yhä peilattuna muilla levyillä. Toiseksi, käyttökelpoista levytilaa on vain osa levypakan koosta (tarkemmin sanottuna pakan pienimmän osion verran). Kolmanneksi, tiedostojen lukutoiminnot tapahtuvat levyiltä vuorotellen, mikä saattaa parantaa suorituskykyä palvelimella, esimerkiksi tiedostopalvelimella, jossa lukutoiminnot tapahtuu useammin kuin kirjoituksia.

Levypakassa voi olla varalevy joka otetaan käyttöön hajonneen levyn tilalle.

RAID5 Tämä on hyvä kompromissi nopeudesta, luotettavuudesta ja hukkaan menevästä levytilasta. RAID5 jakaa kirjoitettavan tiedon raitoihin ja jakaa raidat tasan yhtä lukuunottamatta pakan levyille (samaa tapaan kuin

⁵ Jos ollaan tarkkoja, MD-laitteen voi luoda myös samalla kiintolevyllä olevista osioista, mutta sillä ei saavuteta mitään etua.

RAID0). Toisin kuin RAID0, RAID5 laskee lisäksi *pariteettitietoa*, joka kirjoitetaan omalle levyilleen. Pariteettilevy ei ole koko ajan sama (se olisi RAID4), vaan sitä vaihdetaan säännöllisesti, joten pariteettitietoa kirjoitetaan tasaisesti kaikille levyille. Kun yksi levy hajoaa, tiedon puuttuva osa voidaan laskea jäljelle jääneistä tiedosta sisältävistä levyistä ja pariteettitiedosta. Tarvitaan vähintään kolme käytössä olevaa osiota muodostamaan RAID5. Levypakassa voi olla varalevy joka otetaan käyttöön hajonneen levyn tilalle.

Kuten nähdään, RAID5 on luotettavuudeltaan verrattavissa RAID1:een, mutta levytilaa menee vähemmän hukkaan. Toisaalta se saattaa olla hieman RAID0:aa hitaampi kirjoitustoiminnoissa, koska pariteetin laskemiseen kuluu aikaa.

RAID6 Samantapainen kuin RAID5, paitsi että pariteettilevyjä on kaksi eikä yksi.

RAID6-pakka selviää kahden levyn rikkoutumisesta.

RAID10 RAID10 yhdistää raidat (kuten RAID0) ja peilauksen (kuten RAID1). Se luo n kopiota kirjoitettavasta datasta ja jakaa ne levyosioille siten että mitkään saman datan kopiot eivät ole samalla laitteella. Oletusarvo n :lle on 2, mutta sen arvoa voidaan muuttaa expert-toimintatilassa. Levyosioita on oltava ainakin n . RAID10 käyttää erilaisia asetteluja kopioiden jakamiseen. Oletus on near copies. Tällöin kaikki kopiot ovat suunnilleen samoilla kohdilla kaikilla levyillä. Far copies sijoittaa kopiot eri kohtiin eri levyillä. Offset copy kopioi raidan eikä yksittäisiä kopioita.

RAID10 käyttämällä voidaan saavuttaa luotettavuus ja vikasietoisuus ilman pariteetin laskemista.

Yhteenvetona:

Tyyppi	Levyjä vähintään	Varalevy	Toipuuko levyrikosta?	Käytettävissä oleva tila
RAID0	2	ei	ei	Pienimmän osion koko kertaa pakan levyjen määrä
RAID1	2	haluttaessa	kyllä	Pakan pienimmän osion koko
RAID5	3	haluttaessa	kyllä	Pakan pienimmän osion koko kertaa (pakan levyjen määrä vähennettynä yhdellä)
RAID6	4	haluttaessa	kyllä	Pakan pienimmän osion koko kertaa (pakan levyjen määrä vähennettynä kahdella)
RAID10	2	haluttaessa	kyllä	Kaikkien osioiden määrä jaettuna kimpalekopioiden määrällä (oletusarvo kaksi)

Lisää tietoa ohjelmallisesti toteutetusta RAIDista löytyy ohjeesta [Software RAID HOWTO](#).

RAID-pakkaan kuuluvat osiot on merkittävä ennen MD-laitteen luomista. (Tämä tehdään komennolla **partman** valikossa Osion asetukset: jossa olisi valittava Käyttö: → fyysinen nide RAIDia varten.

HUOMAA

Varmistu, että suunniteltua osiointimallia käyttävä laite voidaan käynnistää. Yleensä on tarpeen luoda erillinen `/boot`-tiedostojärjestelmä kun juuritiedostojärjestelmälle (`/`) on käytössä RAID. Useimmat käynnistyslataimet (mukaan lukien lilo ja grub) tukevat peilattua (ei raitoja käyttävää) RAID1:stä, joten yksi mahdollisuus olisi `/` on RAID5 ja `/boot` on RAID1.

Seuraavaksi olisi valittava Tee ohjelmallisesti toteutetun RAID-laitteen asetukset komennon **partman** päävalikosta. (Valikko tulee näkyviin vasta kun ainakin yksi osio on merkitty olemaan fyysinen nide RAIDia varten.) Komennon **mdcfg** ensimmäisessä ruudussa valitaan Luo MD-laite. Asennin näyttää luettelon tuettujen MD-laitteiden tyypeistä, näistä olisi valittava yksi (esim. RAID1). Jatko riippuu MD-laitteelle valitusta tyyppistä.

- RAID0 on yksinkertainen — asennin näyttää luettelon käytettävissä olevista RAID-osiosta ja tarvitsee vain valita mistä osioista muodostetaan MD.
- RAID1 on hieman mutkikkaampi. Ensin kysytään MD:hen käytettävien levyjen ja varalevyjen määrät. Seuraavaksi on valittava käytettävissä olevien RAID-osioiden joukosta levyinä ja varalevyinä käytettävät. Valittujen osioiden määrän on täsmättävä MD:lle ilmoitettuihin määriin. Älä huoli vaikka tulee virhe; asennin ei päästä jatkamaan ennen kuin levyjen määrät täsmäävät.
- RAID5:n käyttöönotto on samantapaista kuin RAID1:n, paitsi että on valittava ainakin *kolme* levyosiota.
- RAID6:n käyttöönotto on samantapaista kuin RAID1:n, paitsi että on valittava ainakin *neljä* levyosiota.
- RAID10:n asetukset tehdään samaan tapaan kuin RAID1:lle, paitsi expert-tilassa. Siinä `debian-installer` kysyy asetelua. Asetelussa on kaksi osaa. Ensimmäinen osa on asetelun tyyppi. Se on joko *n* (near copies), *f* (far copies) tai *o* (offset copies). Toisessa osassa asetetaan datasta tehtävien kopioiden määrä. Aktiivisia laitteita on oltava vähintään kopioiden määrä, jotta jokainen kopio saadaan eri levyille.

MD-laitteita voi aivan hyvin olla eri tyyppisiä samalla kertaa. Jos esimerkiksi MD-laitteille on käytettävissä kolme 200 Gt kiintolevyä, joissa jokaisessa on kaksi 100 Gt osiota, voidaan kunkin levyn ensimmäisestä osiosta muodostaa RAID0 (nopea 300 Gt osio videon käsittelyyn) ja käyttää muut kolme osiota (2 käytössä ja yksi varalla) RAID1:een (hyvin luotettava 100 Gt `/home`-osio).

Kun MD-laitteiden asetukset ovat valmiit, palataan **partman**-komentoon valitsemalla Lopeta **mdcfg**:n valikosta. **partman** tekee uusille MD-laitteille tiedostojärjestelmät ja säätää niiden ominaisuuksia, esimerkiksi liitoskohdat.

6.3.3.5 Loogisten levyniteiden hallintaohjelman (LVM) asetukset

Pääkäyttäjänä tai ”edistyneenä” käyttäjänä tietokonetta käyttäneet ovat varmasti nähneet jonkun levyosion (tavallisesti kaikkein tärkeimmän) olevan liian täynnä, jonkin muun osion ollessa samaan aikaan melkein käyttämätön. Tilannetta piti korjailta siirtämällä tiedostoja, symbolisilla linkeillä jne.

Tällaisen tilanteen voi välttää käyttämällä loogisten levyniteiden hallintaohjelmaa (LVM). Yksinkertaistettuna LVM osaa yhdistää levyosiot (LVM käyttää termiä *fyysiset levyniteet*) näennäislevyksi (niin sanotuksi *levynideryhmäksi*, joka voidaan jakaa näennäisosioksi (*loogiseksi levyniteiksi*). Etuna tässä on, että loogisessa levyniteessä (ja tietysti levynideryhmissä joista se muodostuu) voi olla osia jotka ovat eri fyysisillä kiintolevyillä.

Kun 160 Gt `/home`-osioon huomataan tarvittavan lisää tilaa, voidaan yksinkertaisesti lisätä tietokoneeseen uusi 300 Gt levy, liittää se vanhaan levynideryhmään ja muuttaa `/home`-tiedostojärjestelmän sisältävän loogisen levyniteen kokoa ja hups vaan — käyttäjillä on taas tilaa ”uudella” 460 Gt osiolla. Tämä esimerkki on tietenkin hieman yksinkertaistettu. Jos **LVM HOWTO** ei vielä ole luettu siihen kannattaisi tutustua.

LVM:n käyttöönotto asentimessa on sängen helppoa **partman** sisältää kaiken tarvittavan tuen. Ensin on merkittävä LVM:n fyysisinä levyniteinä käyttämät levyosiot. (Tämä tehdään ohjelman **partman** valikossa Osion asetukset:, jossa olisi valittava Käyttö: → fyysinen levynide LVM:lle.

Palattaessa komennon **partman** pääruutuun, nähdään uusi valinta Tee levyniteiden hallintaohjelman asetukset. Kun se on valittu, pyydetään ensin vahvistamaan osiotaulun vireillä olevat muutokset (jos niitä on), jonka jälkeen näytetään LVM:n asetusvalikko. Valikon yläpuolella näkyy yhteenveto LVM:n asetuksista. Itse valikko on yhteysriippuva eli näyttää vain mahdolliset toiminnot. Mahdolliset toiminnot ovat:

- Näytä asetukset yksityiskohtaisesti: näyttää LVM:n rakenteen, loogisten levyniteiden nimet, koot ja muuta
- Luo levynideryhmä

- Luo looginen nide
- Poista levynideryhmä
- Poista looginen nide
- Kasvata levynideryhmää
- Pienennä levynideryhmää
- Lopeta: palaa komennon **partman** pääruutuun

Tuon valikon toiminnoilla luodaan ensin levynideryhmä ja sitten sen sisään loogisia levyniteitä.

Kun on palattu komennon **partman** pääruutuun, näkyvät luodut loogiset levyniteet samalla tavalla kuin tavalliset osiot (ja niitä olisi samalla tavalla käsiteltäväkin).

6.3.3.6 Salattujen levyniteiden asetukset

Asennin osaa tehdä salattuja osioita. Kaikki salatulle osiolle tallennettavat tiedostot kirjoitetaan heti salattuna. Pääsy salattuihin tietoihin sallitaan vasta kun on annettu salattua osiota luotaessa käytetty *salausavain*. Tämä ominaisuus on käytännöllinen suojaamaan salassapidettävää tietoa kannettavan tietokoneen tai kiintolevyn varastamisen varalta. Varas saattaa saada kiintolevyn käsiinsä, mutta ilman oikeaa salausavainta levyn sisältö näyttää satunnaiselta mössöltä.

Kaksi tärkeintä salattavaa osiota ovat: kotihakemistot, joissa on käyttäjien omat tiedostot, ja sivutusosio, johon saatetaan tallentaa tilapäisesti luottamuksellista tietoa ohjelman suorituksen aikana. Mikään ei tietenkään estä salaamista kaikkia muitakin kiinnostavia osiota. Esimerkiksi osioita `/var` mihin tietokantapalvelimet, postipalvelimet tai tulostuspalvelimet tallentavat tietojaan tai osiota `/tmp` johon useat ohjelmat tallentavat mahdollisesti kiinnostavia tilapäistiedostoja. Jotkut saattavat haluta salata tiedostojärjestelmän kokonaan. Ainoa poikkeus on osio `/boot` jonka on oltava salaamaton, koska tällä hetkellä ei ole mitään keinoa ladata ydin salatulta osiolta.

HUOMAA

On syytä huomata salattujen osioiden käsittelyn olevan hitaampaa toistuvien salaus- ja purkutoimien takia. Käsittelynopeuteen vaikuttavat tietokoneen suorituskyky, salausmenetelmä ja avaimen pituus.

Salausta käytetään luomalla uusi osio osiointin päävalikossa valittuun vapaaseen tilaan. Toinen tapa on valita olemassa oleva osio (esim. tavallinen osio, LVM:n looginen levynide tai RAID-levynide). Osion asetukset: valikossa on valittava fyysinen levynide salaukselle valintaluettelosta Käyttö. Valikko vaihtuu näyttämään useita salauksen asetuksia osiolle.

The encryption method supported by `debian-installer` is *dm-crypt* (included in newer Linux kernels, able to host LVM physical volumes).

Let's have a look at the options available when you select encryption via **Device-mapper (dm-crypt)**. As always: when in doubt, use the defaults, because they have been carefully chosen with security in mind.

Salausmenetelmä: aes Tällä valitaan *salausmenetelmä* osion tietojen salaamiseen. `debian-installer` tukee tällä hetkellä seuraavia lohkosalauksia: *aes*, *blowfish*, *serpent* ja *twofish*. Tässä ohjeessa ei ole mahdollista vertailla salaustapojen eroja, valintaa saattaa kuitenkin helpottaa salausmenetelmän *AES* valinta American National Institute of Standards and Technology:n vakiosalausmenetelmäksi 2000-luvulla.

Avaimen koko: 256 Tässä annetaan salausavaimen pituus. Avaimen suurempi pituus yleensä parantaa salausta. Toisaalta, pidempi avain yleensä hidastaa salausta. Salausmenetelmä määrää käytettävissä olevat avaimien pituudet.

IV-menetelmä: xts-plain64 *Satunnaissiemenen alustusalgoritmia* tai *IV*-menetelmää käytetään salakirjoituksessa varmistamaan että salakirjoitusmenetelmän soveltaminen samaan *selväkieliseen tietoon* käyttäen samaa salausavainta tuottaa aina erilaisen *salakirjoitetun tiedon*. Tavoitteena on ettei kräkkeri voi päätellä tietoa salatun tiedon toistuvista hahmoista.

Tarjolla olevista vaihtoehdoista on oletuksena oleva **xts-plain64** tällä hetkellä vähiten haavoittuva tunnetuille hyökkäyksille. Käytä muita salausmenetelmiä vain kun on varmistettava yhteensopivuus aikaisemmin asennetun järjestelmän kanssa, jos siinä ei voi käyttää uudempia salausmenetelmiä.

Salausavain: Tunnuslause Tässä valitaan tälle osiolle käytettävän salausavaimen tyyppi.

Tunnuslause Salausavain muodostetaan⁶ myöhemmin asennuksen aikana kysyttävästä tunnuslauseesta.

Satunnainen avain Uusi salausavain muodostetaan satunnaisesta aineistosta aina kun salattua osiota otetaan käyttöön. Toisin sanoen: Joka kerta kun järjestelmä sammutetaan osion tiedot menetetään salausavaimen kadotessa muistista. (Avainta voi tietenkin yrittää arvata kokeilemalla kaikki mahdollisuudet, mutta jollei salausmenetelmässä ole tuntematonta heikkoutta tähän ei riitä ihmisen ikä.)

Satunnaiset avaimet ovat käteviä sivutusosiolle, koska tunnuslausetta ei tarvitse muistaa eikä luottamuksellista tietoa tarvitse pyyhkiä sivutusosiolta ennen tietokoneen sammuttamista. Toisaalta *ei ole* mahdollista käyttää uusimpien Linux-ytimien ”suspend-to-disk” -toimintoa, koska sivutusosiolle kirjoitetun tiedon lukeminen on mahdotonta (käynnistettäessä suspendin jälkeen).

Tiedot pyyhitään: kyllä Määritetään kirjoitetaanko osion tietojen päälle satunnaisella aineistolla ennen salauksen käyttöönottoa. Tätä suositellaan, koska muuten salauksen murtaaja voisi huomata osion käytössä ja käyttämättä olevat osat. Lisäksi aikaisemmista asennuksista jääneen tiedon palauttaminen on vaikeampaa⁷.

Kun salatuille osioille on valittu halutut ominaisuudet, palataan takaisin osiointin päävalikkoon. Valikossa pitäisi nyt olla valinta Tee salattujen levyniteiden asetukset. Kun se on valittu, pyydetään vahvistamaan tietojen pyyhkiminen tyhjennettäviksi merkityiltä osioilta ja mahdollisesti muitakin toimenpiteitä kuten uuden osiotaulun kirjoittaminen. Isoilla osiolla tämä saattaa kestää hyvän tovin.

Seuraavaksi pyydetään kirjoittamaan tunnuslause sitä käyttäville osioille. Hyvän tunnuslauseen tulisi olla pidempi kuin 8 merkkiä, siinä pitäisi olla sekä kirjaimia, numeroita että muita merkkejä eikä löytyä sanakirjasta tai olla käytäjäan liittyvää tietoa (kuten syntymäpäiviä, harrastuksia, lemmikkien nimiä, perheenjäsenten tai sukulaisten nimiä jne.).

VAROITUS

Ennen tunnuslauseen kirjoittamista olisi varmistuttava näppäimistön asetusten olevan oikein ja näppäimistä tulevan oikeat merkit. Tämän voi varmistaa vaihtamalla toiseen virtuaalikonsoliin ja kirjoittamalla jotain tekstiä kehoitteeseen. Näin ei myöhemmin tule yllätystä jos vaikka tunnuslausetta kirjoitetaan qwerty-näppäimistöllä kun asennuksen aikana näppäinasettelu oli azerty. Näin voisi käydä monesta syystä. Ehkä asennuksen aikana vaihdettiin näppäinasetteluun, tai valittua näppäinasetteluun ei ole vielä otettu käyttöön kirjoitettaessa juuritiedostojärjestelmän tunnuslausetta.

Jos salausavainten luomiseen valittiin jokin muu tapa kuin tunnuslause, luodaan salausavaimet nyt. Koska ydin ei ehkä vielä ole ennättänyt kerätä riittävää määrää satunnaisuutta asennuksen ollessa vasta alkuvaiheessa, toiminto voi kestää kauan. Toimintoa voidaan nopeuttaa luomalla satunnaisuutta: esim. painelemalla satunnaisia näppäimiä tai vaihtamalla komentotulkkiin virtuaalikonsolilla kaksi ja tekemällä verkko- ja levyliikennettä (noudetaan tiedostoja, kopioimalla isoja tiedostoja /dev/nulliin jne.). Tämä toistetaan kaikille salattaville osioille.

After returning to the main partitioning menu, you will see all encrypted volumes as additional partitions which can be configured in the same way as ordinary partitions. The following example shows a volume encrypted via dm-crypt.

```
Encrypted volume (sda2_crypt) - 115.1 GB Linux device-mapper
#1 115.1 GB F ext3
```

Now is the time to assign mount points to the volumes and optionally change the file system types if the defaults do not suit you.

Pay attention to the identifiers in parentheses (*sda2_crypt* in this case) and the mount points you assigned to each encrypted volume. You will need this information later when booting the new system. The differences between the ordinary boot process and the boot process with encryption involved will be covered later in Kohta 7.2.

Kun osiointi on halutunlainen voidaan asennusta jatkaa.

⁶ Tunnuslauseen käyttäminen salausavaimena tarkoittaa tällä hetkellä osiolle käytettävän LUKS.

⁷ Virastoilla joiden lyhenteessä on kolme kirjainta uskotaan olevan välineet tiedon palauttamiseen vaikka magneto-optisen taltion päälle olisi kirjoitettu montakin kertaa.

6.3.4 Perusjärjestelmän asennus

Vaikkakin tämä vaihe sujuu kaikkein vaivattomimmin, siinä kuluu huomattava osa asennukseen menevästä ajasta koska noudetaan, tarkistetaan ja puretaan koko perusjärjestelmä. Jos tietokone tai nettiyhteys on hidas, tässä saattaa kulua toinenkin tovi.

Perusjärjestelmän asennuksen aikana ilmoitukset pakettien purkamisesta ja asetuksista ohjataan laitteelle **tty4**. Tähän päätteeseen pääsee painamalla Vasen Alt-F4; takaisin asentimeen pääsee painamalla Vasen Alt-F1.

Myös tämän asennusvaiheen ilmoitukset purkamisesta ja asetuksista ohjataan tiedostoon `/var/log/syslog`. Voit tarkistaa ne sieltä jos asennukseen käytetään sarjapääätettä.

Asennuksen yhteydessä asennetaan Linux-ydin. Oletusprioriteettia käytettäessä asennin valitsee parhaiten laitteistolle sopivan ytimen. Käytettäessä pienempää prioriteettia ydin voidaan valita luettelosta.

Kun paketteja asennetaan paketinhallintajärjestelmää käyttäen, se asentaa oletusarvona myös niiden suosittelemat paketit. Valitut sovellukset pystyvät suorittamaan perustoiminnallisuutensa ilmankin suositeltuja paketteja, mutta niillä tehdään sovellusta paremmaksi ja ne tulisi paketin ylläpitäjien mielestä tavallisissa tapauksissa asentaa sovelluksen kanssa.

HUOMAA

Teknisistä syistä perusjärjestelmän asennuksen aikana asennetut paketit asennetaan ilman niiden "suosittelemia" paketteja. Edellisessä kappaleessa mainittu sääntö tulee voimaan vasta perusjärjestelmän asentamisen jälkeen.

6.3.5 Asennetaan lisää ohjelmia

Kun perusjärjestelmä on asennettu, on käytössä toimiva mutta rajoitettu järjestelmä. Useimmat haluavat asentaa lisää ohjelmia sovittaakseen järjestelmän omiin tarpeisiinsa, ja asentimessa voidaan tehdä tämäkin. Tämä vaihe saattaa kestää vielä kauemmin kuin perusjärjestelmän asentaminen jos tietokone tai verkkoyhteys on hidas.

6.3.5.1 Tehdään apt:n asetukset

One of the tools used to install packages on a Debian GNU/Linux system is the program **apt**, from the **apt** package⁸. Other front-ends for package management, like **aptitude** and **synaptic**, are also in use. These front-ends are recommended for new users, since they integrate some additional features (package searching and status checks) in a nice user interface.

Asetukset on tehtävä jotta **apt** tietää mistä paketteja noudetaan. Asetukset tallennetaan tiedostoon `/etc/apt/sources.list`. Tiedostoa voi tutkia ja muuttaa mieleisekseen kun asennus on valmis.

Oletusprioriteetilla asennettaessa asennin huolehtii asetuksien teosta enimmäkseen automaattisesti, valitun asennustavan perusteella ja mahdollisesti käyttämällä aiemmin asennuksen aikana tehtyjä valintoja. Useimmissa tapauksissa asennin lisää tietoturvapäivitysten asennuspalvelimen automaattisesti, ja "stable-updates"-asennuspalvelimen jos asennetaan vakaata jakelua.

Jos asennetaan alemmalla prioriteetilla (esim. expert-tilassa) päästään itse tekemään enemmän valintoja. Voidaan valita käytetäänkö tietoturva- ja/tai stable-updates-asennuspalvelimia. Lisäksi on mahdollista lisätä paketteja jakelun "contrib" ja "non-free" -osista.

6.3.5.1.1 Asennus monelta CD- tai DVD-levyltä Jos asennetaan CD- tai DVD-levyltä joka on osa monen levyn kokoelmaa, asennin kysyy onko lisää romppuja joiden sisällysluettelo pitäisi lukea. Jos romppuja on lisää, tämä kannattanee tehdä jotta asennin voi käyttää niillä olevia paketteja.

Jos käytettävissä ei ole enempää CD- tai DVD-levyjä, ei se haittaa: niiden käyttäminen ei ole pakollista. Jos myöskään verkossa olevaa asennuspalvelinta (kuten seuraavassa luvussa selitetään) ei ole käytettävissä saattaa olla ettei voida asentaa kaikkia seuraavassa vaiheessa valittaviin tehtäviin kuuluvia paketteja.

⁸ Note that the program which actually installs the packages is called **dpkg**. However, this program is more of a low-level tool. **apt** is a higher-level tool, which will invoke **dpkg** as appropriate. It knows how to retrieve packages from your CD, the network, or wherever. It is also able to automatically install other packages which are required to make the package you're trying to install work correctly.

HUOMAA

Paketit kootaan CD-levyille (ja DVD-levyille) suosituimmat ensin. Tällöin useimpien tarvitaan vain kokoelman ensimmäisiä levyjä ja hyvin harvat käyttävät kokoelman viimeisillä levyillä olevia paketteja.

Tämä tarkoittaa myös että koko levykokoelman ostaminen tai noutaminen on rahan haaskausta koska useimpia niistä ei kuitenkaan koskaan käytetä. Useimmissa tapauksissa on parempi hankkia vain kolmesta kahdeksaan ensimmäistä CD:tä ja asentaa mahdolliset puuttuvat paketit Internetistä asennuspalvelimelta. Sama pätee DVD-levyjen kokoelmalle: ensimmäinen DVD, tai ehkä kaksi ensimmäistä DVD:tä, riittää useimmille.

Jos usean levyn sisällysluettelo on luettu, kehottaa asennin vaihtamaan levyä tarvittaessa paketteja muulta kuin asemassa olevalta levyiltä. Huomaa, että pitäisi lukea sisällysluettelo vain samaan kokoelmaan kuuluvilta levyiltä. Ei ole väliä missä järjestyksessä niiden sisällysluettelo luetaan, mutta numerojärjestystä käyttämällä ei niin helposti sählää.

6.3.5.1.2 Asentaminen verkossa olevalta asennuspalvelimelta Useimmissa asennuksissa kysytään käytetäänkö verkossa olevaa asennuspalvelinta pakettilähteenä. Useimmiten oletusvastaus on aivan hyvä, mutta on muutamia poikkeuksia.

Jos *ei* asenneta täydeltä CD- tai DVD-levyiltä tai ei käytetä täyttä CD/DVD-levyotosta, olisi käytettävä asennuspalvelinta verkosta, koska muuten tulee asennettua vain hyvin suppea järjestelmä. Jos kuitenkin käytössä on rajoitettu Internet-yhteys, on parasta *ettei* asennuksen seuraavassa vaiheessa valita työpöytä-tehtävää.

Jos asennetaan täydeltä CD-levyiltä tai käytetään täyttä CD-otosta, ei ole välttämätöntä käyttää asennuspalvelinta verkosta. Asennuspalvelimen käyttöä suositellaan koska yhdellä CD:llä on vain sangen rajoitettu määrä paketteja. Mikäli Internet-yhteys on rajoitettu, saattaa silti olla parasta *ettei* tässä kohtaa valita asennuspalvelinta verkosta, vaan saatetaan asennus loppuun tyytyen CD-levyn valikoimaan ja asennuksen jälkeen (eli kun asennettu järjestelmä on käynnistetty) lisätään paketteja valikoiden.

Asennettaessa DVD-levyiltä tai käytettäessä DVD-otosta pitäisi kaikkien asennuksen aikana tarvittavien pakettien olla ensimmäisellä levyllä. Samoin jos on luettu usean CD-levyn sisällysluettelo kuten edellisessä luvussa kerrottiin. Verkossa olevan asennuspalvelimen käyttö ei ole pakollista.

Verkossa olevan asennuspalvelimen lisäämisellä on etuna CD/DVD-levyjen tekemisen jälkeen tulleiden ja puolijulkaisussa julkistettujen päivitysten saaminen käyttöön asennuksen aikana. Näin saadaan CD/DVD-kokoelman käyttöikä jatkettua vaarantamatta asennetun järjestelmän tietoturva- tai vakautta.

Yhteenveto: verkossa olevan asennuspalvelimen valitseminen on enimmäkseen hyväksi, paitsi jos Internet-yhteys ei ole kovin hyvä. Jos paketin uusin versio on saatavilla CD/DVD-levyiltä, asennin käyttää aina sitä. Asennuspalvelinta käytettäessä noudettavan datan määrä riippuu siis

1. asennuksen seuraavassa vaiheessa valittavista tehtävistä
2. noiden tehtävien tarvitsemista paketeista
3. mitkä noista paketeista ovat luetuilla CD- tai DVD-levyillä ja
4. onko levyillä olevien pakettien päivitettyjä versioita saatavilla asennuspalvelimelta (joko tavalliselta asennuspalvelimelta tai tietoturvapäivitysten tai stable-updates päivitysten palvelimelta).

Huomaa viimeisen kohdan tarkoittavan, että vaikka verkossa oleva asennuspalvelin jätetään valitsematta käyttöön, saatetaan joitakin paketteja silti noutaa Internetistä jos niille on päivitys tietoturva- tai stable-updates-palvelimella ja nämä päivitykset on otettu käyttöön.

6.3.5.1.3 Choosing a network mirror If you have selected to use a network mirror during the installation (optional for CD/DVD installs, required for netboot images), you will be presented with a list of geographically nearby (and therefore hopefully fast) network mirrors, based upon your country selection earlier in the installation process. Choosing the offered default is usually fine.

A mirror can also be specified by hand by choosing "enter information manually". You can then specify a mirror host name and an optional port number. As of Wheezy, that actually has to be a URL base, i.e. when specifying an IPv6 address, one has to add square brackets around it, for instance "[2001:db8::1]".

If your computer is on an IPv6-only network (which is probably not the case for the vast majority of users), using the default mirror for your country might not work. All the mirrors in the list are reachable via IPv4, but only some

of them can be used via IPv6. As connectivity of individual mirrors can change over time, this information is not available in the installer. If there is no IPv6 connectivity for the default mirror for your country, you can either try some of the other mirrors offered to you or choose the "enter information manually" option. You can then specify "ftp.ipv6.debian.org" as the mirror name, which is an alias for a mirror available via IPv6, although it will probably not be the fastest possible one.

Another option when choosing to specify the mirror manually is to use "httpredir.debian.org" as your mirror. "httpredir.debian.org" is not a physical mirror but a mirror redirection service, i.e. it automatically refers your system to a real mirror near you in terms of network topology. It takes into account by which protocol you connect to it, i.e. if you use IPv6, it will refer you to an IPv6-capable mirror near you.

6.3.5.2 Ohjelmien valinta ja asentaminen

Asennuksen aikana on mahdollista valita asennettavat lisäohjelmat. Jotta välttyttäisiin yksittäisten asennuspakettien valitsemiselta 75573 saatavilla olevan paketin joukosta, tässä asentimen osassa valitaan ja asennetaan ennalta määriteltäviä ohjelmakokoelmia jotta tietokone saadaan nopeasti valmiiksi erilaisiin tehtäviin.

On siis mahdollista valita ensin *tehtäviä* ja asentaa myöhemmin yksittäisiä paketteja. Tehtävät ovat löyhästi yhteenkuuluvia pakettikokoelmia muutamaa tietokoneella työhön tai tehtävään, kuten "Työpöytäympäristö", "WWW-palvelin", tai "Tulostuspalvelin"⁹. Kohta D.2 luettelee asennettavien tehtävien tilatarpeet.

Jotkin tehtävät saattavat olla esivalittuja, tähän vaikuttavat asennettavan tietokoneen ominaisuudet. Valinnat voidaan poistaa jos niitä ei haluta. Tässä kohtaa voi jopa poistaa valinnan kaikista tehtävistä.

VIHJE

Asentimen merkkipohjaisessa käyttöliittymässä tehtävän valinta merkitään välilyöntinäppäimellä.

HUOMAA

The "Desktop environment" task will install a graphical desktop environment.

By default, `debian-installer` installs the Gnome desktop environment. It is possible to interactively select a different desktop environment during the installation. It is also possible to install multiple desktops, but some combinations of desktop may not be co-installable.

Note that this will only work if the packages needed for the desired desktop environment are actually available. If you are installing using a single full CD image, they will possibly need to be downloaded from a network mirror as some of the needed packages for your choice might only be included on later CDs. Installing any of the available desktop environments this way should work fine if you are using a DVD image or any other installation method.

The various server tasks will install software roughly as follows. Web server: `apache2`; Print server: `cups`; SSH server: `openssh`.

Tehtävä "Tavallinen järjestelmä" merkitsee asennettavaksi kaikki paketit joiden tärkeys on "perus". Näihin kuuluu lukuisia yleisiä työkaluohjelmia jotka tapaavat olla käytettävissä kaikissa Linux- tai Unix-järjestelmissä. Tämä tehtävä tulisi jättää valituksi paitsi jos tiedät mitä teet ja haluat todella suppean järjestelmän.

Mikäli asennuskielen valinnan yhteydessä maa-asetustoksi valittiin joku muu kuin "C", **tasksel** tarkistaa onko tuota maa-asetustoa vastaavia tehtäviä ja yrittää automaattisesti asentaa kyseiset maa-asetustopaketit. Näitä ovat esimerkiksi paketit joissa on sanaluetteloita tai kielen erikoisfontteja. Jos valittiin työpöytäympäristö, asennetaan myös sitä vastaavat maa-asetustopaketit (jos niitä on saatavilla).

⁹ On hyvä tietää asentimen tekemän tehtävien luettelon käynnistämällä komennon **tasksel**. Se voidaan käynnistää milloin vain asennuksen jälkeen asentamaan (tai poistamaan) paketteja, tai voidaan käyttää yksittäisten pakettien asentamiseen komentoa **aptitude**. Asennuksen jälkeen saadaan nimetty paketti asennettua komennolla **aptitude install pakettinimi**, missä *pakettinimi* on asennettavan paketin nimi.

Kun tehtävät on valittu, painetaan Continue. Tässä kohtaa komento **aptitude** asentaa paketit joista valitut tehtävät muodostuvat. Jos jokin ohjelmista tarvitsee lisätietoja käyttäjältä, se näyttää kehoitteen asennuksen aikana

Kannattaa huomata erityisesti Työpöytätehtävän olevan hyvin kookas. Erityisesti asennettaessa tavalliselta rompulta noutamalla rompulta puuttuvat paketit asennuspalvelimelta, asennin saattaa haluta noutaa suuren määrän paketteja verkosta. Jos Internet-yhteys on verraten hidaskäyttö, tähän voi kulua pitkä aika. Ei ole mahdollisuutta peruuttaa pakettien asennusta kun se on alkanut.

Vaikka paketit olisivatkin mukana rompulla, asennin saattaa silti noutaa ne asennuspalvelimelta jos palvelimella oleva versio on uudempi kuin rompulla oleva. Asennettaessa vakaata jakelua, näin voi käydä päivitysversion (alkuperäisen vakaan julkaisun päivitys) julkaisun jälkeen; asennettaessa testattavaa jakelua näin käy jos käytetään vanhaa otosta.

6.3.6 Järjestelmä käynnistymään kiintolevyllä

Asennettaessa levytöntä työasemaa ei koneen levyllä käynnistäminen tietenkään ole mielekästä, jolloin tämä vaihe ohitetaan.

6.3.6.1 Etsitään muita käyttöjärjestelmiä

Asennin etsii muita tietokoneelle asennettuja käyttöjärjestelmiä ennen kuin käynnistyslatain asennetaan. Jos tuettu käyttöjärjestelmä löytyy, tästä kerrotaan käynnistyslatainta asennettaessa ja asetukset tehdään sallimaan myös tämän käyttöjärjestelmän käynnistyminen Debianin lisäksi.

Huomaa useiden käyttöjärjestelmien käynnistämisen samalla koneella olevan yhä hieman kikkailua. Muiden käyttöjärjestelmien löytämisen ja asetusten tekemisen automatiikka on erilainen joka laitearkkitehtuurille ja jopa arkkitehtuurin muunnoksillekin. Jos automatiikka ei toimi olisi käytetyn alkulatausohjelman ohjeista etsittävä lisätietoa.

6.3.6.2 Asennetaan käynnistyslatain GRUB kiintolevylle

Arkkitehtuurin i386 käynnistyslatain on ”grub”. Grub on joustava ja varmatoiminen käynnistyslatain ja hyvä valinta sekä aloittelijoille että vanhoille parroille.

Oletusarvona grub asennetaan pääkäynnistyslohkoon (MBR), jolloin grub ohjaa käynnistyksen kokonaan. Haluttaessa grub voidaan asentaa muuallekin. Lisätietoja löytyy grub:n man-sivulta.

Jos grub:ia ei haluta asentaa, palaa painikkeella Go Back takaisin päävalikkoon, ja valitse siellä haluttu käynnistyslatain.

6.3.6.3 Asennetaan käynnistyslatain LILO kiintolevylle

Arkkitehtuurin i386 toinen käynnistyslatain on ”LILO”. Ohjelma on vanha, mutkikas ja sisältää paljon toiminnallisuutta, mukaan lukien käynnistysvalikot DOS, Windows ja OS/2 käyttöjärjestelmille. Lue huolellisesti ohjeet hake mistosta `/usr/share/doc/lilo` jos on tehtävä jotain erikoista; lue myös [LILO mini-HOWTO](#).

HUOMAA

Tällä hetkellä LILO tekee valikkoon rivit vain *ketjuladattaville* (chainloaded) käyttöjärjestelmille. Tästä syystä voidaan joutua lisäämään rivit GNU/Linux- ja GNU/Hurd-järjestelmille asennuksen jälkeen.

`debian-installer` näyttää kolme vaihtoehtoa käynnistyslataimen **LILO** asennusapaikaksi:

Pääkäynnistyslohko (MBR) Komento **LILO** ohjaa käynnistyksen kokonaan.

uusi Debianin osio Valitse tämä jos haluat käyttää jotain muuta käynnistyslatainta. **LILO** asentuu uuden Debian-osion alkuun ja toimii toissijaisena käynnistyslataimena.

Muu valinta Useful for advanced users who want to install **LILO** somewhere else. In this case you will be asked for desired location. You can use traditional device names such as `/dev/sda`.

Jos Windows 9x:n (tai MS-DOS:n) käynnistäminen ei enää onnistu tämän jälkeen, on käytettävä Windows 9x:n (tai MS-DOS:n) käynnistyslevykettä ja komentoa **fdisk /mbr** jotta MS-DOS:n pääkäynnistystietue saadaan takaisin — tämä tarkoittaa että on käytettävä jotain muuta keinoa Debianin käynnistämiseen!

6.3.6.4 Jatketaan ilman käynnistyslatainta

Tällä valinnalla voidaan asennus saattaa loppuun asentamatta mitään käynnistyslatainta. Näin voidaan tehdä joko koska arkkitehtuurille/arkkitehtuurin muunnokselle ei ole käynnistyslatainta tai sitä ei haluta (esim. käytetään jo asennettua käynnistyslatainta).

Tehtäessä käynnistyslataimen asetukset itse, olisi asennetun ytimen nimi tarkistettava hakemistosta `/target/boot`. Hakemistosta olisi myös katsottava onko siellä `initrd`; jos on, käynnistyslataimelle lienee kerrottava sen käytämisestä. Muuta tarvittavaa tietoa ovat juuritiedostojärjestelmälle valittu levy ja osio, ja mikäli `/boot` asennettiin erilliselle osiolle, myös sen levy ja osio.

6.3.7 Päätetään asennus

Tämä on viimeinen vaihe Debianin asennuksessa. Asennin tekee viime hetken tehtävät. Pääasiassa siistitään työn jälkiä jotka `debian-installer` jätti.

6.3.7.1 Tehdään kellon asetukset

Asennin kysynee onko tietokoneen kello maailmanajassa (UTC). Jos mahdollista tätä ei kysytä vaan asennin yrittää päätellä esimerkiksi muiden asennettujen käyttöjärjestelmien perusteella onko kello maailmanajassa.

Expert-asennuksessa päästään aina valitsemaan onko kello maailmanajassa vai paikallisessa ajassa. Järjestelmät joissa on asennettuna (myös) DOS tai Windows on laitekello tavallisesti paikallisessa ajassa. Käytettäessä monikäynnistystä valitaan paikallinen aika.

Tässä kohdin `debian-installer` yrittää myös kellonajan tallentamista järjestelmän laitekelloon. Tallennettava aika on maailmanaika tai paikallinen aika edellä tehdyn valinnan mukaisesti.

6.3.7.2 Järjestelmän uudelleenkäynnistys

Käynnistystaltion (romppu, levyke, jne) poistamisesta annetaan kehote. Sen jälkeen laite käynnistetään uudelleen uuteen Debian-järjestelmään.

6.3.8 Troubleshooting

Tässä luvussa käsiteltäviä asentimen osia ei tavallisesti käytetä, vaan ne ovat käytettävissä jos jotain menee pieleen.

6.3.8.1 Asentimen lokien tallentaminen

Jos asennus onnistuu, asennuksen aikana kertyneet lokitiedostot tallennetaan automaattisesti uuden Debian-järjestelmän hakemistoon `/var/log/installer/`.

Kohdan Tallenna vianetsinnän lokit valitseminen päävalikosta mahdollista lokien tallentamisen levykkeelle, verkokolevylle, kiintolevylle tai muulle taltiolle. Tämä voi olla hyödyksi jos asennuksen aikana ilmenee vakavia virheitä ja lokeja halutaan tutkia toisella koneella tai liittää lokit asennusraporttiin.

6.3.8.2 Komentotulkin käyttö ja lokien lukeminen

Asennuksen aikana pääsee komentotulkkiin monella tavalla. Useimmissa järjestelmissä ja jos ei asenneta sarjapääätettä käyttäen, on helpoin tapa vaihtaa toiseen *virtuaalikonsoliin* painamalla Vasen Alt-F2¹⁰ (Mac-näppäimistöillä, Option-F2). Vaihda takaisin asentimeen näppäilemällä Vasen Alt-F1.

Graafista asenninta käytettäessä katso myös Kohta 6.1.1.

Jos ei voi vaihtaa toiseen konsoliin, on päävalikossa toiminto Käynnistä komentotulkki. Takaisin päävalikkoon pääsee painamalla Go Back tarpeeksi monta kertaa. Asentimeen pääsee takaisin komentotulkin komennolla `exit` joka sulkee komentotulkin.

Tässä vaiheessa on käynnistetty muistilevyltä ja Unix-komentoja on käytettävissä rajoitetusti. Käytettävissä olevat ohjelmat näkee komennolla `ls /bin /sbin /usr/bin /usr/sbin` ja komennolla `help`. Komentotulkki on Bourne-tulkin kloonin nimeltä `ash` ja siinä on muutamia kivoja ominaisuuksia kuten tekstintäydennys ja komentohistoria.

Muokkaa ja katsele tiedostoja tekstuurilla `nano`. Asennusjärjestelmän lokitiedostot löytyvät hakemistosta `/var/log`.

¹⁰ Eli pidät pohjassa Alt-näppäintä **Välilyönnin** vasemmalla puolella ja funktionäppäintä **F2** samaan aikaan.

HUOMAA

Vaikkakin voit tehdä komentotulussa periaatteessa mitä vain käytettävissä olevilla komennoilla voi, komentotulkki on varsinaisesti tarkoitettu käytettäväksi jos jokin menee vikaan ja virheenjäljitykseen.

Tämän tekeminen itse komentotulussa saattaa häiritä asennusta ja johtaa virheisiin tai vaillinaiseen asennukseen. Erityisesti olisi aina annettava asentimen itse ottaa sivutusosio käyttöön eikä tehdä sitä itse komentotulussa.

6.3.9 Etäasennus

Yksi asentimen kiinnostava osa on *verkkopäätte*. Sitä käyttäen voidaan iso osa asennuksesta tehdä verkon kautta SSH:lla etäkäyttönä. Verkon käyttö edellyttää asennuksen ensimmäisten vaiheiden suorittamista konsolilta, ainakin verkon asetusten tekemiseen asti (Mutta tämän osan voi automatisoida, katso Kohta 4.6.)

Tätä asentimen osaa ei oletusarvona ladata asentimen päävalikkoon, joten se on otettava käyttöön erikseen valitsemalla. Jos asennetaan rompulta, on käynnistettävä keskitason prioriteetilla tai muutoin käynnistettävä asentimen päävalikko ja valittava Lataa asentimen osia rompulta ja lisäosien luettelosta valittava Jatka etäasennuksena käyttäen SSH:ta.. Latauksen onnistuminen ilmenee uutena valikon kohtana Jatka etäasennuksena käyttäen SSH:ta..

Kun tämä uusi kohta on valittu, kysytään seuraavaksi uutta salasanaa ja sille vahvistusta. Salasanalla saa yhteyden asennettavaan järjestelmään. Tässä kaikki. Nyt pitäisi näkyä ruutu jossa neuvotaan kirjautumaan etäyhteydellä käyttäjänä *installer* käyttäen juuri annettua salasanaa. Toinen tässä ruudussa oleva tärkeä kohta on asennettavan järjestelmän sormenjälki. Tämä on toimitettava tietoturvallisesti etäasennuksen tekeväälle henkilölle.

Mikäli asennusta halutaan jatkaa paikallisena asennuksena, voidaan milloin tahansa paina **Enter**, jolla palataan päävalikkoon mistä voidaan valita toinen asentimen osa.

Nyt vaihdetaan verkkokaapelin toiseen päähän. Ennen aloittamista on päätte asetettava käyttämään UTF-8-merkkikoodausta, koska sitä asennusjärjestelmä käyttää. Jos näin ei tehdä, etäasennuksen voi silti tehdä mutta ruudulla saattaa olla kummallisia ilmiöitä kuten rikkiäisiä valintaikkunan reunoja tai lukukelvottomia ei-ascii-merkkejä. Yhteys asennettavaan järjestelmään muodostetaan kirjoittamalla:

```
$ ssh -l installer asennettava_kone
```

Yllä *asennettava_kone_host* on joko asennettavan koneen konenimi tai IP-osoite. Ennen varsinaista sisäänkirjautumista näytetään etäkoneen sormenjälki ja käyttäjän on vahvistettava se oikeaksi.

HUOMAA

Asentimen **ssh**-palvelin käyttää oletusasetuksia jossa ei ole mukana keep-alive -pakettien lähetystä. Periaatteessa yhteyden asennettavaan järjestelmään pitäisi pysyä auki toistaiseksi. Joissakin tapauksissa — paikallisverkon asetukset vaikuttavat — yhteys saattaa katketa oltuaan jonkin aikaa jouten. Eräs tyypillinen tilanne jossa näin käy on jos asiakaskoneen ja asennettavan koneen välillä on Network Address Translation (NAT). Riippuu missä kohtaa asennusta yhteys katkesi voiko asennusta jatkaa kun yhteys on muodostettu uudelleen.

Yhteyden katkeamiselta voidaan ehkä välttyä lisäämällä valitsin `-o ServerAliveInterval=arvo` **ssh**-yhteyttä käynnistettäessä, tai lisäämällä tuo asetus **ssh**:n asetustiedostoon. Huomaa kuitenkin että joissakin tapauksissa tämän valitsimen lisääminen *aiheuttaa* yhteyden katkeamisen (esimerkiksi jos keep-alive -paketteja lähetetään lyhyen verkkoyhteyden katkoksen aikana, josta **ssh** olisi muuten toipunut). Sitä oli siis käytettävä vain tarvittaessa.

HUOMAA

Jos asennetaan useita koneita peräkkäin ja niillä sattuu olemaan sama IP-numero tai konenimi, **ssh** kieltäytyy muodostamasta yhteyttä. Koneiden sormenjälki ei ole sama, joka tavallisesti on merkki tekeytymisestä muuksi koneeksi. Mikäli tästä ei varmasti ole kyse, voidaan koneen rivi poistaa tiedostosta `~/.ssh/known_hosts` ja yrittää uudelleen.

^a Seuraava komento poistaa konetta vastaavan rivin: `ssh-keygen -R <hostname|IP address>`.

Kirjautumisen jälkeen näkyy aloitusruutu jossa on kaksi vaihtoehtoa, Käynnistä valikko ja Käynnistä komentotulkki. Ensimmäinen vie asentimen päävalikkoon, jossa asennusta voidaan jatkaa tavanomaiseen tapaan. Jälkimmäinen käynnistää komentotulkin jossa etäjärjestelmää voidaan tutkia ja mahdollisesti korjata. Toista päävalikkoa ei pidä käynnistää, mutta komentotulkkeja voi käynnistää useampia.

VAROITUS

Kun etäasennus SSH:ta käyttäen on käynnistetty, olisi vältettävä palaamista paikallisella konsolilla käynnissä olevaan asentimeen. Jos niin tehdään, saattaa uuden järjestelmän asetukset tallentava tietokanta mennä sekaisin. Tästä taas voi olla seurauksena epäonnistunut asennus tai asennettu järjestelmä toimii huonosti.

6.4 Puuttuvan laitetiedoston lataaminen

Kuten Kohta 2.2 kertoo, joillekin laitteille on ladattava laiteohjelmisto. Joissakin tapauksissa laite ei toimi lainkaan jos laiteohjelmisto ei ole käytettävissä; joskus puuttuva laiteohjelmisto ei vaikuta perustoimintoihin ja laiteohjelmistoa tarvitaan vain lisäominaisuuksien saamiseen käyttöön.

Mikäli laiteajuri vaatii laiteohjelmistoa jota ei ole saatavilla, `debian-installer` näyttää valintaikkunan josta laiteohjelmiston lataus voidaan valita. Mikäli tämä valitaan, `debian-installer` käy läpi käytettävissä olevat laitteet ja etsii irrallisia laiteohjelmätiedostoja tai paketteja joissa on laiteohjelmistoja. Jos näitä löytyy, laiteohjelmisto kopioidaan oikeaan paikkaan (`/lib/firmware`) ja laiteajuria vastaava moduuli ladataan uudelleen.

HUOMAA

Läpikäytävät laitteet ja tuetut tiedostojärjestelmät riippuvat laitearkkitehtuurista, asennustavasta ja asennuksen vaiheesta. Erityisesti asennuksen aikaisissa vaiheissa laiteohjelmiston lataus onnistuu todennäköisimmin levykkeeltä tai USB-muistilta joissa on FAT-tiedostojärjestelmä. Jos laite on i386 tai amd64 laiteohjelmisto voidaan ladata myös MMC- tai SD-kortilta.

Huomaa että laiteohjelmiston lataamisen voi ohittaa jos on tiedossa että laite toimii ilmankin tai jos laitetta ei tarvita asennuksen aikana.

`debian-installer` only prompts for firmware needed by kernel modules loaded during the installation. Not all drivers are included in `debian-installer`, in particular radeon is not, so this implies that the capabilities of some devices may be no different at the end of the installation from what they were at the beginning. Consequently, some of your hardware may not be being used to its full potential. If you suspect this is the case, or are just curious, it is not a bad idea to check the output of the `dmesg` command on the newly booted system and search for "firmware".

6.4.1 Taltion valmistelu

Official CD images do not include non-free firmware. The most common method to load such firmware is from some removable medium such as a USB stick. Alternatively, unofficial CD builds containing non-free firmware can be found at <http://cdimage.debian.org/cdimage/unofficial/non-free/cd-including-firmware/>. To prepare a USB stick (or other medium like a hard drive partition, or floppy disk), the firmware files or packages

must be placed in either the root directory or a directory named `/firmware` of the file system on the medium. The recommended file system to use is FAT as that is most certain to be supported during the early stages of the installation.

Tarballs and zip files containing current packages for the most common firmware are available from:

- <http://cdimage.debian.org/cdimage/unofficial/non-free/firmware/>

Just download the tarball or zip file for the correct release and unpack it to the file system on the medium.

Jos tarvittava laiteohjelmisto ei ole mukana tar-tiedostossa, voidaan yksittäisiä laiteohjelmistopaketteja ladata myös Debian-asennuspalvelimen (epävapaasta) osiosta. Seuraavassa katsauksessa pitäisi olla luettelo useimmista saatavilla olevista laiteohjelmistopaketeista mutta sen kattavuutta ei taata ja luettelossa saattaa olla mukana muitakin kuin laiteohjelmistopaketteja.

- <http://packages.debian.org/search?keywords=firmware>

On myös mahdollista kopioida yksittäisiä laiteohjelmistotiedostoja taltiolle. Irtotiedostoja saadaan esimerkiksi jo asennetusta järjestelmästä tai laitevalmistajalta.

6.4.2 Laiteohjelmisto ja asennettu järjestelmä

Asennuksen aikana ladatut laiteohjelmistot kopioidaan automaattisesti asennettuun järjestelmään. Useimmissa tapauksissa tämä varmistaa laiteohjelmistoa tarvitsevan laitteen toimivan oikein myös kun on käynnistetty asennettuun järjestelmään. Jos asennettu järjestelmä kuitenkin käyttää eri versiota ytimeistä kuin asennin on pieni mahdollisuus ettei laiteohjelmistoa voida ladata versioerojen vuoksi.

Jos laiteohjelmisto ladattiin laiteohjelmistopakettista, `debian-installer` asentaa asennettuun järjestelmään myös kyseisen paketin ja lisää automaattisesti APT:n pakettivaraston osion `non-free` tiedostoon `sources.list`. Tästä on se etu, että laiteohjelmiston pitäisi päivittyä automaattisesti jos uusi versio julkaistaan.

Jos laiteohjelmiston lataus ohitettiin asennuksen aikana, kyseinen laite ei luultavasti toimi asennetussa järjestelmässä ennen kuin laiteohjelmisto (tai laiteohjelmistopaketti) on asennettu käyttäjän toimesta.

HUOMAA

Jos laiteohjelmisto ladattiin irrallisista laiteohjelmistotiedostoista, ei asennettuun järjestelmään kopioitu laiteohjelmisto päivity automaattisesti jos ei vastaavaa laiteohjelmistopakettia (jos sellainen on saatavilla) asenneta asennuksen valmistuttua.

Luku 7

Asennetun Debian-järjestelmän käynnistäminen

7.1 Totuuden hetki

Sähköinsinöörit tapaavat katsoa järjestelmän ensimmäisellä käynnisykerralla toimiiko se vai ”tulevatko savut ulos”.

If you did a default installation, the first thing you should see when you boot the system is the menu of the `grub` or possibly the `lilo` bootloader. The first choices in the menu will be for your new Debian system. If you had any other operating systems on your computer (like Windows) that were detected by the installation system, those will be listed lower down in the menu.

Ei pidä pelästyä jos järjestelmä ei käynnisty kunnolla. Jos asennus onnistui, todennäköisesti Debianin käynnistymisen estävä vika on sängen pieni. Useimmissa tapauksissa vika on korjattavissa tekemättä asennusta uudestaan. Yksi käytettävissä oleva tapa käynnistysvikojen korjaamiseen on asentimen sisäänrakennettu pelastustila (katso Kohta 8.7).

Jos Debian ja Linux ovat uusia sinulle, saatat tarvita kokeneempien käyttäjien tukea. Suoraan tietoverkosta apua löytyy IRC-kanavilta `#debian` ja `#debian-boot` IRC-verkossa OFTC. Toinen tapa on käyttää [debian-user-sähköpostilistaa](#). Voit myöskin tehdä asennusraportin kuten selitetään kohdassa Kohta 5.4.7. Katso, että kuvaat vian selkeästi ja liitä mukaan virheilmoitukset jotka voivat auttaa muita vian etsinnässä.

Jos tietokoneella oli muita käyttöjärjestelmiä, joita ei havaittu tai ei tunnistettu oikein, ole hyvä ja tee asennusraportti.

7.2 Salattujen levynteiden liittäminen

Jos asennuksen aikana tehtiin salattuja levynteitä ja niille annettiin liitoskohdat, pyydetään jokaisen levyniteen tunnuslause käynnistyksen aikana.

Osoille joiden salausmenetelmä on `dm-crypt` näytetään käynnistyksen aikana seuraava kehote:

```
Starting early crypto disks... part_crypt
(starting)
Enter LUKS Passphrase:
```

`part` kehotteen ensimmäisellä rivillä on osio, esim. `sda2` tai `md0`. Nyt varmaan mietit *minkä levyniteen* tunnuslause pitäisi kirjoittaa. Onko kyseessä `/home`? Vai `/var`? Jos salattuja osioita on vain yksi, on tämä tietysti helppoa ja kirjoitetaan vain levynidettä tehtäessä asetettu tunnuslause. Jos salattuja osioita tehtiin enemmän kuin yksi, ovat Koh-ta 6.3.3.6 lopuksi tietenkin tekemäsi muistiinpanot tarpeen. Jos et kirjoittanut muistiin miten `part_crypt` kuvautuvat liitoskohdiksi, voit vieläkin selvittää ne katsomalla asennetun järjestelmän tiedostoista `/etc/crypttab` ja `/etc/fstab`.

Kehotteen ulkonäkö voi olla muuttunut kun liitetään salattua juuritiedostojärjestelmää, riippuen käynnistyksessä käytetyn `initrd:n` tehneestä `initramfs-generaattorista`. Alla oleva esimerkki on `initrd:stä` jonka teki `initramfs-tools`:

```
Begin: Mounting root file system... ...
Begin: Running /scripts/local-top ...
Enter LUKS passphrase:
```

Tunnuslausetta kirjoitettaessa ei näytetä mitään merkkejä (ei edes tähteä eli asteriskia). Väärän tunnuslauseen voi kirjoittaa kaksi kertaa. Kolmannella kerralla käynnistys ohittaa levyniteen ja aloittaa seuraavan tiedostojärjestelmän liittämisen. Katso lisätietoja Kohta 7.2.1.

Kun kaikki tunnuslauseet on kirjoitettu käynnistyksen pitäisi jatkua tavalliseen tapaan.

7.2.1 Vikojen etsintää

Mikäli salattuja levyniteitä jäi liittämättä käynnistyksessä väärän tunnuslauseen takia, on ne liitettävä käynnistyksen jälkeen käsin. Erilaisia tilanteita on useita.

- Juuriosion jääminen liittämättä estää käynnistymisen ja tietokone on käynnistettävä uudelleen jotta päästään yrittämään uudestaan.
- The easiest case is for encrypted volumes holding data like `/home` or `/srv`. You can simply mount them manually after the boot.

Jos käytössä on `dm-crypt` on homma hieman hankalampi. Levyniteet on ensin rekisteröitävä sovelluksella `device mapper` suorittamalla:

```
# /etc/init.d/cryptdisks start
```

Komento tutkii kaikki tiedostossa `/etc/crypttab` mainitut levyniteet ja luo tarvittavat laitteet hakemistoon `/dev` kun oikeat tunnuslauseet on kirjoitettu. (Levyniteet jotka jo on rekisteröity ohitetaan, joten komennon voi huoletta toistaa useita kertoja). Kun rekisteröinti on onnistunut, levyniteet voidaan liittää tavalliseen tapaan:

```
# mount /liitoskohta
```

- If any volume holding noncritical system files could not be mounted (`/usr` or `/var`), the system should still boot and you should be able to mount the volumes manually like in the previous case. However, you will also need to (re)start any services usually running in your default runlevel because it is very likely that they were not started. The easiest way is to just reboot the computer.

7.3 Sisäänkirjautuminen

Kun järjestelmä on käynnistynyt, näytetään sisäänkirjautumisen kehote. Käytä sisäänkirjautumisessa asennuksen aikana valitsemaasi henkilökohtaista tunnusta ja salasanaa. Järjestelmä on nyt käyttövalmis.

Uusi käyttäjä halunee tutustua järjestelmään jo asennettuun ohjeistoon aloitellessaan järjestelmän käyttöä. Tällä hetkellä ohjeistoja on useita, erilaisia ohjeistoja yhdistävä työ etenee. Tässä muutamia aloituskohtia.

Asentamiesi sovellusten mukana tulleet ohjeet löytyvät hakemistosta `/usr/share/doc/`, sovelluksen mukaan nimetyistä alihakemistosta (tai tarkemmin sanottuna sovellusta vastaavan Debian-paketin mukaan nimetyistä). Laajemmat ohjeet ovat kuitenkin usein pakattuna erillisiin ohjepaketteihin, joita oletusarvoisesti ei yleensä asenneta. Esimerkiksi pakettienhallintatyökalun `apt` ohjeet löytyvät paketeista `apt-doc` tai `apt-howto`.

Lisäksi hakemistopuussa `/usr/share/doc/` on muutamia erikoishakemistoja. Linux HOWTO:t on asennettu (pakattuina) `.gz`-tiedostoina hakemistoon `/usr/share/doc/HOWTO/en-txt/`. Kun komento `dhhelp` on asennettu voidaan `www`-selaimella lukea ohjeiden hakemisto tiedostosta `/usr/share/doc/HTML/index.html`.

Helppo tapa näiden ohjeiden lukemiseen tekstiselaimella on seuraavat komennot:

```
$ cd /usr/share/doc/
$ w3m .
```

Piste komennon `w3m` jäljessä tarkoittaa nykyhakemiston sisällön näyttämistä.

Jos graafinen työpöytäympäristö on asennettuna, voidaan myös sen selainta käyttää. Käynnistä selain Sovellusvalikosta ja kirjoita `/usr/share/doc/` osoitekenttään.

Toinen tapa on katsoa komentoilla `info komento` tai `man komento` useimpien komentotulkin kehoteessa käytettävien komentojen ohje. Komento `help` näyttää ohjeita komentotulkin sisäänrakennetuista komendoista. Lisäksi kirjoittamalla komento ja `--help` saadaan tavallisesti lyhyt yhteenveto komennon käytöstä. Jos komento vie rittää tulosteet ruudun yläreunasta näkymättömiin, kirjoita `| more` komennon jälkeen samalle riville seisauttamaan tulostusta. Luettelon kaikista tietyllä kirjaimella alkavista komendoista saa kirjoittamalla kirjaimen ja kaksi sarkainta.

Luku 8

Mitä seuraavaksi?

8.1 Ajetaan järjestelmä alas

Käynnissä olevaa Debian GNU/Linux-järjestelmää ei saa sammuttaa tietokoneen edessä tai takana olevasta reset-nappulasta tai virtakytkimestä. Debian GNU/Linux olisi ajettava alas siististi, muuten tiedostoja voi kadota ja/tai tulla levyvirheitä. Jos käytössä on työpöytäympäristö, on sovellusvalikossa tavallisesti tarjolla kohta ”kirjautu ulos” josta järjestelmä voidaan sammuttaa (tai käynnistää uudelleen).

Alternatively you can press the key combination `Ctrl-Alt-Del`. If the key combinations do not work, a last option is to log in as root and type the necessary commands. Use **reboot** to reboot the system. Use **halt** to halt the system without powering it off ¹. To power off the machine, use **poweroff** or **shutdown -h now**. The systemd init system provides additional commands that perform the same functions; for example **systemctl reboot** or **systemctl poweroff**.

8.2 Uusille Unix-käyttäjille

Uuden Unix-käyttäjän lienee parasta hankkia kirjoja ja lukea niitä. Arvokasta tietoa on paljon myös teoksessa [Debian Reference](#). Osoitteesta [list of Unix FAQs](#) löytyy useita UseNetin kirjoituksia, ne ovat myös hieno näkymä historiaan.

Linux on eräs Unix-toteutus. Osoitteessa [Linux Documentation Project \(LDP\)](#) on koottuna useita HOWTO-ohjeita ja netistä saatavilla olevia kirjoja Linuxista. Useimmat näistä teoksista voi asentaa omaan koneeseensa; asennetaan `doc-linux-html` -paketti (HTML versiot) tai `doc-linux-text` -paketti (tekstiversiot), ohjeet tulevat hakemistoon `/usr/share/doc/HOWTO`. LDP:n HOWTO-ohjeita on saatavilla myös Debian-paketteina eri kielillä. Suomenkielinen [Linux.fi-wiki](#) kokoaa paljon ohjeita, myös aloittelijalle sopivia.

8.3 Asennoidu oikein Debianiin

Debian eroaa jonkin verran muista jakeluista. Myös muita Linux-jakeluita käyttäneiden olisi tiedettävä Debianista muutamia seikkoja jotta järjestelmä pysyisi hyvässä vireessä. Tämän luvun sisältö antaa suuntaviivoja, tarkoitus ei ole opettaa kädestä pitäen Debianin käyttöä, vaan olla hyvin tiivis katsaus hyvin kiireisille lukijoille.

8.3.1 Debianin paketoitijärjestelmä

Debianin paketoitijärjestelmä on tärkein käsitteistä jotka olisi ymmärrettävä. Lyhyesti sanottuna, järjestelmässä on suuria osia joiden hallinnoinnista vastaa paketoitijärjestelmä. Näitä osia ovat:

- `/usr` (paitsi `/usr/local`)
- `/var` (hakemisto `/var/local` voidaan tehdä ja huseerata siellä vapaasti)
- `/bin`
- `/sbin`
- `/lib`

¹ Under the SysV init system **halt** had the same effect as **poweroff**, but with systemd as init system (the default since jessie) their effects are different.

Jos esimerkiksi tiedosto `/usr/bin/perl` korvataan, se onnistuu mutta päivitetessä paketti `perl` korvatus tiedoston päälle kirjoitetaan. Asiantuntevat käyttäjä voivat kiertää tämän pulman ”jäädymällä” paketin komennolla **aptitude**.

One of the best installation methods is `apt`. You can use the command line version of **apt** or full-screen text version `aptitude`. Note `apt` will also let you merge `main`, `contrib`, and `non-free` so you can have export-restricted packages as well as standard versions.

8.3.2 Additional Software Available for Debian

There are official and unofficial software repositories that are not enabled in the default Debian install. These contain software which many find important and expect to have. Information on these additional repositories can be found on the Debian Wiki page titled [The Software Available for Debian's Stable Release](#).

8.3.3 Vaihtoehtoja sovelluksille

Usein on samaan tarkoitukseen useita sovelluksia. Komennon **update-alternatives** avulla voidaan valita oma mielisovellus käyttöön jos tarjolla on useita. Kannattaa lukea man-sivu komennolle `update-alternatives`.

8.3.4 Tehtävien ajastettu suoritus

Kaikkien järjestelmän ylläpitäjän tehtäviin liittyvien tiedostojen tulisi sijaita hakemistossa `/etc` koska siellä on asetustiedostoja. Pääkäyttäjän ajastetut tehtävät päivittäin, viikoittain tai kuukausittain suoritettaviksi olisi tallennettava hakemistoihin `/etc/cron.{daily,weekly,monthly}`. Ne käynnistetään tiedostosta `/etc/crontab`, ja suoritetaan aakkosjärjestyksessä yksi kerrallaan.

Toisaalta, jos ajastettu tehtävä on (a) suoritettava tietyn käyttäjän oikeuksilla tai (b) suoritettava tiettyyn aikaan tai toistettava määrävällein, käytetään joko tiedostoa `/etc/crontab` tai mieluummin `/etc/cron.d/jotain`. Näissä nimenomaisissa tiedostoissa on myös lisäkenttä, joka määrää minkä käyttäjän oikeuksilla ajastettu tehtävä suoritetaan.

Kummakssakin tapauksessa muokataan tiedostoja ja `cron` havaitsee muutoksen automaattisesti. Erikoiskomentoja ei tarvitse käynnistää. Lisätietoa löytyy man-sivuilta `cron(8)`, `crontab(5)` ja tiedostosta `/usr/share/doc/cron/README.Debian`.

8.4 Lisää lukemista ja lisätietoja

Yksittäisestä ohjelmasta saa tietoa ensinnäkin komennoilla **man ohjelma** tai **info ohjelma**.

Myöskin hakemistossa `/usr/share/doc` on runsaasti hyödyllisiä ohjeistoja. Erityisesti `/usr/share/doc/HOWTO` ja `/usr/share/doc/FAQ` sisältävät paljon kiinnostavaa tietoa. Ennen vikailmoituksen tekemistä luetaan `/usr/share/doc/debian/bug*`. Ohjelman nimenomaan Debianiin liittyvistä ominaisuuksista löytyy tieto tiedostosta `/usr/share/doc/(paketin nimi)/README.Debian`.

Debianin [www-sivustolla](#) on paljon tietoa Debianista. Katso erityisesti [Debian GNU/Linux FAQ](#) ja [Debian Reference](#). Debianin muiden ohjeiden hakemisto on [Debian Documentation Project](#). Debian-yhteisö tekee talkootyötä; Debianin postituslistoille liitytään [Postilistoille liittyminen](#) -sivulla. Viimeisenä mutten vähäisimpänä [Debianin postituslistojen arkistot](#) sisältää suuren määrän Debian-tietoa.

Yleistä tietoa GNU/Linuxista tarjoaa [Linux Documentation Project](#). Saatavilla on HOWTO-ohjeita ja viitteitä muuhun hyvin arvokkaaseen tietoon GNU/Linux-järjestelmän osista.

8.5 Järjestelmän asetukset sähköpostin käyttöön

Sähköpostin on nykyään monien elämän tärkeä osa. Koska sähköpostin asetukset voidaan tehdä monella tavalla, ja koska oikeat asetukset ovat tärkeitä joillekin Debianin varusohjelmille, pyritään tässä luvussa selvittämään perusasiat.

Sähköpostijärjestelmä muodostuu kolmesta pääosasta. Ensimmäinen on *Mail User Agent* (MUA), ohjelma jolla käyttäjä kirjoittaa ja lukee sähköpostit. Sitten on *Mail Transfer Agent* (MTA), joka huolehtii sähköpostien kuljettamisesta koneelta toiselle. Viimeisenä on *Mail Delivery Agent* (MDA) joka huolehtii saapuvien sähköpostien siirtämisestä käyttäjän sähköpostilaatikkoon.

Nämä kolme toimintoa voidaan toteuttaa kolmella erillisellä ohjelmalla, mutta ne voidaan myös yhdistää yhteen tai kahteen ohjelmaan. On myös mahdollista, että eri ohjelmat huolehtivat näistä toiminnoista sähköpostin tyyppin mukaan.

Linux- ja Unix-järjestelmissä **mutt** on historiallisista syistä hyvin suosittu MUA. Kuten useimmat perinteistä Linux-ohjelmat siinä on tekstikäyttöliittymä. Sitä käytetään usein **eximin** tai **sendmailin** toimiessa MTA:na ja **procmailin** MDA:na.

Graafisten työpöytäympäristöjen suosion kasvaessa graafinen sähköpostiohjelma kuten GNOMEn **evolution**, KDE:n **kmail** tai Mozillan **thunderbird** (Debianissa saatavilla nimellä **icedove**² lisää suosiotaan. Nämä ohjelmat yhdistävät MUA:n, MTA:n ja MDA:n toiminnot, mutta niitä voidaan — ja usein käytetäänkin — yhdessä perinteistä Linux-työkalujen kanssa.

8.5.1 Sähköpostin oletusasetukset

Even if you are planning to use a graphical mail program, it is important that a traditional MTA/MDA is also installed and correctly set up on your Debian GNU/Linux system. Reason is that various utilities running on the system³ can send important notices by e-mail to inform the system administrator of (potential) problems or changes.

Tästä syystä paketit **exim4** ja **mutt** asennetaan oletusarvona (kunhan et asennuksen aikana poistanut valintaa ”standard” tehtävästä). **exim4** on yhdistetty MTA/MDA joka on verraten pieni mutta hyvin joustava. Oletusarvona sen asetukset on tehty käsittelemään vain koneen sisäinen sähköposti ja lähettämään järjestelmän ylläpitäjälle (tunnus root) tarkoitettu sähköposti asennuksen aikana tehdyille tavalliselle käyttäjälle⁴.

Koneen sisäiset sähköpostit toimitetaan lisäämällä ne tiedostoon `/var/mail/käyttäjätunnus`. Sähköpostit voi lukea komennolla **mutt**.

8.5.2 Sähköpostien lähetys ulkomaailmaan

Kuten aiemmin mainittiin, asennetun Debian-järjestelmän asetukset on tehty käsittelemään vain koneen sisäinen sähköposti, ei lähettämään sähköpostia koneen ulkopuolelle tai vastaanottamaan sähköpostia muualta.

Jos haluat **exim4:n** käsittelevän muutakin kuin koneen sisäistä sähköpostia, lue seuraavasta luvusta käytettävissä olevista perusasetuksista. Muista kokeilla, että sähköpostin lähetys ja vastaanotto toimii oikein.

Jos aiot käyttää graafista sähköpostiohjelmaa ja käytät Internetpalveluntarjoajan tai yrityksesi sähköpostipalvelinta, ei ole varsinaista tarvetta tehdä **exim4:n** asetuksia siten, että se käsittelee muuta kuin koneen sisäistä sähköpostia. Riittää kun teet mieluisimman graafisen sähköpostiohjelmasi asetukset siten, että se käyttää oikeita palvelimia sähköpostin lähettämiseen ja vastaanottoon (tässä ohjeessa ei neuvota miten se tehdään).

Saatat kuitenkin tuossa tapauksessa joutua tekemään yksittäisten varusohjelmien asetuksia jotta ne osaisivat lähettää sähköpostia oikein. Yksi tällainen varusohjelma on **reportbug**, ohjelma jolla tehdään ja lähetetään vikailmoituksia Debianin paketeista. Oletusarvona se olettaa voivansa käyttää **exim4:ää** vikailmoitusten lähettämiseen.

Jotta saisit **reportbugin** käyttämään käyttämään ulkoista sähköpostipalvelinta oikein, ole hyvä ja käytä kommentoa **reportbug --configure** ja vastaa ”ei” kysymykseen onko MTA käytettävissä. Sitten kysytään SMTP-palvelinta jota käytetään vikailmoitusten lähettämiseen.

8.5.3 Exim4 Mail Transport Agentin asetukset

Jos haluat järjestelmän käsittelevän myös muuta kuin koneen sisäistä sähköpostia, on paketin **exim4** asetukset tehtävä uudelleen⁵:

```
# dpkg-reconfigure exim4-config
```

Kun tuo komento on suoritettu (rootina), kysytään haluatko jakaa asetukset pieniin tiedostoihin. Jos olet epävarma, valitse oletusarvo.

Seuraavaksi näytetään muutamia tavallisia sähköpostiympäristöjä. Valitse lähinnä tarpeitasi vastaava.

Internetiin kytketty kone Koneessa on nettiyhteys ja sähköpostin lähetys ja vastaanotto tapahtuu suoraan SMTP:llä.

Seuraavissa ruuduissa kysytään muutamia peruskysymyksiä, kuten koneen sähköpostinimi tai luettelo verkkoalueista joiden posti vastaanotetaan tai välitetään.

lähetys smarthostin kautta Tässä lähtevä sähköposti välitetään toiselle koneelle, jota sanotaan ”smarthost”iksi, joka huolehtii viestin välittämisestä vastaanottajalle. Yleensä smarthost myös tallentaa tietokoneellesi osoitetun sähköpostin, jotta koneesi ei tarvitse olla koko ajan yhteydessä nettiin. Tällöin sähköpostit on noudettava smarthostilta fetchmailin kaltaisella ohjelmalla.

² Syy **thunderbirdin** nimemiselle **icedoveksi** on käyttöehdoissa. Yksityiskohtaisemmat tiedot eivät kuulu tämän ohjeen piiriin.

³ Examples are: **cron**, **quota**, **logcheck**, **aide**, ...

⁴ Asetus rootin sähköpostin välityksestä tavalliselle käyttäjälle on tiedostossa `/etc/aliases`. Jos tavallista käyttäjätunnusta ei luotu, sähköposti toimitetaan suoraan root-tunnukselle.

⁵ Tietysti voit myös poistaa **exim4:n** ja korvata sen jollain muulla MTA/MDA:lla.

Useissa tapauksissa smarthost on Internetpalveluntarjoajan sähköpostipalvelin, mistä syystä tämä valinta sopii hyvin soittoyhteyden käyttäjille. Se voi olla myös yrityksen sähköpostipalvelin, tai jopa toinen kone omissa verkossasi.

lähetyt smarthostin kautta; ei paikallista sähköpostia Tämä valinta on suunnilleen sama kuin edellinen, paitsi että järjestelmän asetuksia ei tehdä käsittelemään paikallista sähköpostialuetta. Sähköposti koneen sisällä (esim. järjestelmän ylläpitäjälle) kuitenkin käsitellään.

vain paikallinen sähköpostien toimitus Tämä on järjestelmän oletusasetus.

ei tehdä asetuksia nyt Tämän voi valita jos aivan varmasti tietää mitä tekee. Valinta jättää sähköpostijärjestelmän asetukset tekemättä — sähköpostia ei voi lähettää eikä vastaanottaa ennen asetusten tekemistä, ja ehkä jää näkemättä järjestelmän lähettämiä tärkeitä viestejä.

Jos mikään näistä tapauksista ei vastaa tarpeitasi, tai jos asetukset on tehtävä tarkemmin, on hakemistossa `/etc/exim4` olevia asetustiedostoja muokattava kun asennus on valmis. Lisää tietoa `exim4`:stä löytyy hakemistosta `/usr/share/doc/exim4`; tiedosto `README.Debian.gz` sisältää yksityiskohtaisempaa tietoa `exim4`:n asetusten teosta ja selittää mistä löytyy lisätietoja.

Huomaa, että sähköpostin lähettäminen suoraan Internetiin kun käytössä ei ole virallista verkkotunnusta voi johdattaa sähköpostin hylkäämiseen vastaanottavien palvelimien roskapostisuodattimissa. Käytä mieluummin Internetpalveluntarjoajasi sähköpostipalvelinta. Jos silti haluat lähettää sähköpostit suoraan, lienee tarpeen käyttää jotain muuta sähköpostiosoitetta kuin oletusarvona tehty. Jos MTA:na on käytössä `exim4`, tämä on mahdollista lisäämällä tietua tiedostoon `/etc/email-addresses`.

8.6 Uuden ytimen kääntäminen

Miksi pitäisi kääntää uusi ydin? Usein se ei olekaan välttämätöntä, sillä Debianin toimittama oletusydin toimii useimmissa laitekoonpanoissa. Lisäksi Debianissa on usein tarjolla useita vaihtoehtoisia ytimiä. Niinpä kannattaa ensin tarkistaa onko paremmin laitteistoon sopiva vaihtoehtoinen ytimen paketti saatavilla. Saattaa kuitenkin olla hyödyllistä kääntää uusi ydin jotta:

- laitteiston erikoisominaisuudet saadaan käytettyä, tai valmiiden ytimien aiheuttamat laitteistoristiriidat vältettyä
- saadaan käyttöön ytimen valitsimet joita ei tueta valmiissa ytimissä (kuten 4 Gt muistin koko)
- optimoidaan ydintä käynnistymisen nopeuttamiseksi poistamalla ajureita joita ei käytetä
- tehdään staattisesti linkitetty ydin eikä moduuleja käyttävä
- otetaan käyttöön päivitetty ydin tai ytimen kehitysversio
- opiskellaan Linux-ytimeistä lisää

8.6.1 Useita asennettuja ytimiä

Ei pidä pelätä ytimen kääntämistä. Se on hauskaa ja hyödyllistä.

Ytimen kääntämiseksi Debian-tavalla, on ensin asennettava muutamia paketteja: `fakeroot`, `kernel-package`, `kernel-source-2.6` ja muutamia muita jotka luultavasti ovat jo asennettuina (katso täydellinen luettelo `/usr/share/doc/kernel-package/README.gz`).

Tällä tavalla ytimen lähdekoodeista kootaan `.deb`-paketti, ja myös yhteensopiva riippuvaksi merkitty `.deb` ei-standardista moduleista jos niitä käytetään. Tämä on parempi tapa käyttää useita ytimiä; hakemistoon `/boot` tallennetaan ydin, `System.map` ja koostamisessa käytetty `config`-tiedosto.

Huomaa, ettei ole *pakollista* kääntää ydintä ”Debian-tavalla”; mutta mielestämme paketinhallinnan käyttäminen ytimien järjestyksessä pitämiseen on itse asiassa turvallisempaa ja helpompaa. Itse asiassa ytimen lähdekoodin voi noutaa suoraan Linusilta eikä paketista `linux-source-2.6` ja silti kääntää ytimen `kernel-package`-menetelmällä.

Huomaa paketin `kernel-package` ohjeiden kokonaisuudessaan löytyvän hakemistosta `/usr/share/doc/kernel-package`. Tässä luvun ohjeet opastavat lyhyesti kädestä pitäen ohjelman käytössä.

Tästä eteenpäin oletetaan käyttäjän voivan tehdä koneellaan mitä vain ja puretaan ytimen lähdekoodit kotihakemiston alle⁶. Myöskin oletetaan ytimen version olevan 3.16. Varmistu työhakemiston olevan hakemisto johon ytimen

⁶ Ytimen lähdekoodit voi purkaa muuallekin ja kääntää muokatun ytimen, mutta kotihakemisto on yksinkertaisin koska ei tarvita erikoisoi-keuksia.

lähdekoodit puretaan, ja pura ne komennolla `tar xf /usr/src/linux-source-3.16.tar.xz` ja vaihda työhakemistoksi `linux-source-3.16` jonka komento teki.

Nyt on tehtävä ytimen asetukset. Komenna `make xconfig` jos X11:n asetukset on tehty, se on asennettu ja käynnissä; muussa tapauksessa komenna `make menuconfig` (`libncurses5-dev` on oltava asennettuna). Lue käytönaikaiset ohjeet ajan kanssa ja valitse huolellisesti. Jos et ole varma, yleensä parempi ottaa mukaan laiteajuri (ohjelma joka huolehtii oheislaitteista kuitenkin verkkokorteista, SCSI-ohjaimista ja niin edelleen). On oltava varovainen: valitsimet jotka eivät liity johonkin tiettyyn laitteeseen on parasta jättää oletusarvoonsa jos et ymmärrä niitä. Älä unohda valita "Kernel module loader" valikosta "Loadable module support" (se ei ole valittuna oletusarvona). Jos sitä ei oteta mukaan, Debian-asennus kohtaa pulmia.

Siivoa lähdekoodipuu ja nollaa sovelluksen `kernel-package` parametrit. Tämä tehdään komennolla `make-kpkg clean`.

Nyt käännetään ydin komennolla `fakeroot make-kpkg --initrd --revision=omaydin.1.0 kernel_image`. Versionumeron "1.0" voi muuttaa mieleisekseen; sitä käytetään vain ytimen koosteiden versioiden nimeämiseen. Myöskin "omaydin" tilalle voi kirjoittaa minkä tahansa sanan (esim. konenimen). Ytimen kääntäminen voi kestää hyvän tovin, riippuen kääntävän tietokoneen nopeudesta.

Kun käänös on valmis, oma ydin voidaan asentaa kuten mikä tahansa paketti. Pääkäyttäjänä komennetaan `dpkg -i ../linux-image-3.16-subarchitecture_1.0.custom_i386.deb`. Kohta `subarchitecture` on valinnainen arkkitehtuurin muunnos, kuten "686", riippuen käytetyistä ytimen valinnoista. Komento `dpkg -i` asentaa ytimen ja muutamia kivoja aputiedostoja. Esimerkiksi tiedosto `System.map` asennetaan kuten pitää (se auttaa ytimen vikojen jäljityksessä), asennetaan myös tiedosto `/boot/config-3.16` jossa on käytetyt ytimen asetukset. Uusi ytimen asennuspaketti on myöskin niin fiksu, että se automaattisesti päivittää käynnistyslataimen käyttämään uutta ydintä. Jos on tehty moduulien paketti, on sekin muistettava asentaa.

Nyt on aika tehdä uudelleenkäynnistys: yllä tehtyjen toimenpiteiden mahdollisesti näyttämät varoitukset on syytä lukea huolella, sitten tehdään `shutdown -r now`.

Lisätietoja Debianin ytimistä ja ytimen kääntämisestä kertoo [Debian Linux Kernel Handbook](#). Tarvittaessa lisää tietoa sovelluksesta `kernel-package`, luetaan hienot ohjeet hakemistosta `/usr/share/doc/kernel-package`.

8.7 Hajonneen järjestelmän korjaaminen

Joskus jotain menee pieleen ja huolella asennettu järjestelmä ei enää käynnistyäkään. Ehkä käynnistyslataimen asetukset menivät rikki kokeiltaessa muuttaa jotain, tai ehkä uusi asennettu ydin ei käynnisty, tai ehkä kosmiset säteet osuivat kiintolevyyn ja muuttivat bitin tiedostossa `/sbin/init`. Oli miten oli, korjaamiseen tarvitaan toimiva järjestelmä ja pelastustila voi olla siihen omiaan.

To access rescue mode, select **rescue** from the boot menu, type **rescue** at the `boot:` prompt, or boot with the `rescue/enable=true` boot parameter. You'll be shown the first few screens of the installer, with a note in the corner of the display to indicate that this is rescue mode, not a full installation. Don't worry, your system is not about to be overwritten! Rescue mode simply takes advantage of the hardware detection facilities available in the installer to ensure that your disks, network devices, and so on are available to you while repairing your system.

Nyt pitäisi näkyviin tulla osiointisovelluksen sijaan luettelo järjestelmän levyosioista, ja kehote valita niistä yksi. Tavallisesti pitää valita osio jossa on korjattava juuritiedostojärjestelmä. Voidaan valita sekä RAID ja LVM-laitteille että suoraan levyille tehtyjä osioita.

Mikäli mahdollista, asennin käynnistää komentotulkin korjattava tiedostojärjestelmä työhakemistona, kehoitteen kirjoitetuilla komennoilla voi korjata tiedostojärjestelmää. Jos esimerkiksi käynnistyslatain GRUB on asennettava uudelleen ensimmäisen kiintolevyn pääkäynnistyslohkoon, voidaan se tehdä komennolla `grub-install '(hd0)'`.

Jos asennin ei voi käynnistää käyttökelpoista komentotulkia valitussa juuritiedostojärjestelmässä, ehkäpä koska tiedostojärjestelmä on rikki, asennin näyttää varoituksen ja tarjoutuu sen sijaan käynnistämään komentotulkin asentimen ympäristössä. Tässä ympäristössä ei ehkä ole saatavilla yhtä paljon työkaluja, mutta useinkin riittävästi korjauksien tekemiseen. Valittu juuritiedostojärjestelmä on liitetty hakemistoon `/target`.

Kummassakin tapauksessa järjestelmä käynnistyy uudelleen kun komentotulkista poistutaan.

Lopuksi, huomaa että rikkoontuneen järjestelmän korjaaminen saattaa olla vaikeaa, eikä tämä ohje yritä kertoa kaikkia mahdollisia vikoja eikä niiden korjaamista. Jos pulmia ilmenee, pyydä asiantuntija-apua.

Liite A

Asennus-Howto

Tämä ohje kuvaa Debian GNU/Linux version stretch asennuksen arkkitehtuurille 32-bit PC ("i386") uudella asentimella `debian-installer`. Asennuksen pikainen läpikäynti antanee riittävästi tietoa useimpiin asennuksiin. Kun lisätieto voi olla hyödyllistä, annetaan viite yksityiskohtaisempiin kuvauksiin tämän ohjeen muissa osissa.

A.1 Valmistelevat toimet

Debianin asennin on yhä testausvaiheessa. Jos löydät vikoja asennuksen aikana, ole hyvä ja tutustu lukuun Kohta 5.4.7 josta löydät ohjeen vioista ilmoittamiseen. Mikäli kysymyksiisi ei löydy vastausta tästä ohjeesta, kysy sähköpostilistalla `debian-boot` (`debian-boot@lists.debian.org`) tai irkissä (kanava `#debian-boot` IRC-verkossa OFTC).

A.2 Asentimen käynnistys

CD-otokset löytyvät `debian-installer`:in seittisivustosta. Debian-cd -työryhmä tarjoaa asenninta käyttävät CD-otokset [Debianin CD-sivulla](#). Lisää tietoa CD-levyjen hankinnasta löytyy kohdasta Kohta 4.1.

Jotkut asennustavat vaativat muita kuin CD-otoksia. `debian-installer` -seittisivusto sisältää muiden otosten osoitteet. Kohta 4.2.1 selvittää miten otokset löytyvät Debianin peilikopioista.

Seuraavat aliluvut kertovat yksityiskohtaisemmin mitä otosta olisi missäkin asennustavassa käytettävä.

A.2.1 CD-levy

The netinst CD image is a popular image which can be used to install stretch with the `debian-installer`. This image is intended to boot from CD and install additional packages over a network; hence the name 'netinst'. The image has the software components needed to run the installer and the base packages to provide a minimal stretch system. If you'd rather, you can get a full size CD image which will not need the network to install. You only need the first CD of the set.

Nouda mieluisa CD-otos ja kirjoita se CD-aihiolle. Käynnistettäessä CD-levyltä voi olla tarpeen muuttaa BIOS:n asetuksia, kuten neuvotaan luvussa Kohta 3.6.1.

A.2.2 USB-muisti

Asennus on mahdollista myös irrotettavalta USB-muistilaitteelta. Esimerkiksi USB-avaimenperä on kätevä asennustaltio Debianille, sen voi ottaa mukaansa kaikkialle.

The easiest way to prepare your USB memory stick is to download any Debian CD or DVD image that will fit on it, and write the CD image directly to the memory stick. Of course this will destroy anything already on the memory stick. This works because Debian CD images are "isohybrid" images that can boot both from CD and from USB drives.

On muita joustavampia tapoja valmistella USB-muisti debian-asentimen käyttöön. Pienempienkin muistien käyttö on mahdollista. Lisätietoja löytyy luvusta Kohta 4.3.

Jotkut BIOSit osaavat käynnistää USB-muistilta, jotkut eivät. BIOS-asetukset on ehkä tehtävä käynnistymään laitteelta "removable drive" tai "USB-ZIP" jotta USB-muistilta voidaan käynnistää. Jos käynnistys USB-muistilta ei onnistu, voidaan käynnistää levykkeeltä ja käyttää USB-muistia asennuksen loppuosaan. Hyödyllisiä vinkkejä ja tarkempia yksityiskohtia löytyy luvusta Kohta 5.1.1.

A.2.3 Verkkokäynnistys

`debian-installer` on mahdollista käynnistää kokonaan verkosta. Erilaiset verkkokäynnistystavat riippuvat arkitehtuurista ja verkkokäynnistysasetuksista. Hakemiston `netboot/` tiedostoja voidaan käyttää `debian-installer`:in verkkokäynnistykseen.

The easiest thing to set up is probably PXE netbooting. Untar the file `netboot/pxeboot.tar.gz` into `/srv/tftp` or wherever is appropriate for your tftp server. Set up your DHCP server to pass filename `pxelinux.0` to clients, and with luck everything will just work. For detailed instructions, see Kohta 4.5.

A.2.4 Käynnistys kiintolevyltä

Asennin on mahdollista käynnistää käyttämättä irrotettavia muistilaitteita koneen kiintolevyltä, jossa voi olla joku muu käyttöjärjestelmä. Nouda `hd-media/initrd.gz`, `hd-media/vmlinuz` ja Debian CD-otos kiintolevyn juurihakemistoon. Varmistu CD-otoksen tiedostonimen päättyvän `.iso`. Nyt pitää vain käynnistää linux `initrd`:llä. Kohta 5.1.5 selvittää yhden tavan.

A.3 Asennus

Kun asennin käynnistyy näkyy asentimen aloitusruutu. Käynnistys tapahtuu näppäilemällä **Enter**. Ohjeista selviävät muut käynnistystavat ja -parametrit (katso Kohta 5.3).

Hetken päästä valitaan käytettävä kieli. Nuolinäppäimillä siirrytään kielen kohdalle ja jatketaan näppäilemällä **Enter**. Seuraavaksi valitaan maa niiden joukosta joissa valittua kieltä puhutaan. Jos haluttu maa ei ole lyhyessä listassa, käytettävissä on myös maailman kaikkien maiden lista.

Asennin ehkä kysyy vahvistusta käytettävälle näppäinasettelulle. Käytä oletusarvoa paitsi jos tiedät paremman vaihtoehdon.

Nyt voit huilata sillä välin kun Debianin asennin tunnistaa laitteistoa ja lataa loput osansa CD-levyltä, levykkeeltä, USB-muistilta jne.

Seuraavaksi asennin tunnistaa verkkolaitteita ja yrittää tehdä verkkoasetukset DHCP:llä. Jos verkkoyhteyttä ei ole tai jos DHCP:tä ei ole, verkkoasetukset voi tehdä itse.

Seuraava askel on kellon ja aikavyöhykkeen asetus. Asennin yrittää ottaa yhteyden Internetissä olevaan aikapalvelimeen oikean kellonajan varmistamiseksi. Aikavyöhyke perustuu aiemmin valittuun maa-asetukseen ja asennin kysyy aikavyöhykettä vain, jos maassa käytetään useampia vyöhykkeitä.

Setting up your clock and time zone is followed by the creation of user accounts. By default you are asked to provide a password for the "root" (administrator) account and information necessary to create one regular user account. If you do not specify a password for the "root" user this account will be disabled but the **sudo** package will be installed later to enable administrative tasks to be carried out on the new system.

Nyt tehdään levyosiot. Ensin on mahdollista tehdä levyosiot automaattisesti käyttäen koko levyä tai levyn vapaata tilaa (katso Kohta 6.3.3.2). Tätä suositellaan uusille käyttäjille tai kiireisille asentajille. Jos et halua automaattista osioiden tekoa, valikosta löytyy Osioi itse.

Mikäli levyllä on ennestään DOS- tai Windows-osioita jotka halutaan säilyttää on syytä olla tarkkana jos osiot tehdään automaattisesti. Tehtäessä osiot itse voidaan asentimella tehdä tilaa Debianin asentamiseen muuttamalla levyllä olevien FAT- tai NTFS-osioden kokoa: valitaan osio ja määritetään sen uusi koko.

Seuraavassa ruudussa näkyy osiotaulu, miten osiot tullaan alustamaan ja liitoskohdat. Osioita muokataan tai poistetaan valitsemalla se. Jos osiot tehtiin automaattisesti, valikossa on Lopeta osioiden teko ja tallenna muutokset levyille joka valitsemalla otetaan tehdyt osiot käyttöön. Muista varata ainakin yksi osio sivutustilaksi ja liittää yksi osio juuriosioiksi /. Tarkempaa tietoa osioiden käytöstä on kohdassa Kohta 6.3.3; liitteessä Liite C on yleisempää tietoa osioiden käytöstä.

Nyt `debian-installer` alustaa osiot ja aloittaa peruskokoonpanon asennuksen. Tämä saattaa viedä tovin. Sen jälkeen asennetaan ydin.

Aiemmin asennettu peruskokoonpano on toimiva mutta hyvin suppea asennus. Seuraavassa vaiheessa asennetaan paketteja lisäämään järjestelmän toiminnallisuutta tehtäviä valitsemalla. Ennen kuin paketteja voidaan asentaa on tehtävä `apt:n` asetukset, koska ne määräävät mistä paketteja noudetaan. Tehtävä "Tavallinen järjestelmä" on valmiiksi valittuna ja se olisi yleensä asennettava. Valitse "Työpöytäympäristö" jos haluat asennettavaksi graafisen käyttöliittymän. Katso kohdasta Kohta 6.3.5.2 lisätietoja tästä vaiheesta.

Viimeinen vaihe on alkulatausohjelman asentaminen. Jos asennin havaitsee muita käyttöjärjestelmiä tietokoneella, niistä ilmoitetaan ja lisätään käynnistysvalikkoon. Oletusarvona GRUB asennetaan ensimmäisen kiintolevyn pääkäynnistyslohkoon, joka yleensä on hyvä valinta. Tämä valinta voidaan ohittaa ja tehdä asennus muualle.

`debian-installer` ilmoittaa nyt asennuksen päättyneen. Poista CD-levy tai muu käynnistyksessä käytetty taltio ja käynnistä kone näppäilemällä **Enter**. Uuden asennettun järjestelmän pitäisi käynnistyä ja pääset kirjautumaan sisään. Tästä kerrotaan luvusta Luku 7.

Lisätietoja asennuksesta löytyy luvusta Luku 6.

A.4 Lähetä asennusraportti

If you successfully managed an installation with `debian-installer`, please take time to provide us with a report. The simplest way to do so is to install the `reportbug` package (**`apt install reportbug`**), configure `reportbug` as explained in Kohta 8.5.2, and run **`reportbug installation-reports`**.

Jos asennus ei edennyt loppuun asti, on asentimessa luultavasti vika. Jotta asenninta saataisiin paranneltua on meidän tiedettävä vioista. Pyytäisimme hieman aikaasi raportin lähettämiseen. Voit käyttää asennusraporttia vikailmoitukseen. Jos asennus ei onnistunut lainkaan, raportin pohja on saatavilla luvussa Kohta 5.4.6.

A.5 Ja lopuksi...

Toivomme Debianin asennuksen sujuvan mukavasti ja Debianin olevan hyödyllinen. Kannattaa lukea Luku 8.

Liite B

Asennuksen automatisointi valmiilla vastauksilla

Tämä liite selittää miten debianin asentimen kysymyksiin annetaan valmiit vastaukset asennuksen automatisoimiseksi.

Tässä liitteessä käytetyt asetustiedostojen osat ovat saatavilla myös esimerkkiasetustiedostona <http://d-i.aliases.debian.org/manual/example-preseed.txt>.

B.1 Johdanto

Valmiit vastaukset tarkoittaa asennuksen aikana kysyttävien kysymysten vastauksien antamista etukäteen, jolloin asennuksen aikana ei tarvitse istua vastailemassa. Tämä mahdollistaa useimpien asennustapojen täydellisen automatisoinnin ja jopa muutamia lisäominaisuuksia joita ei tavallisessa asennuksessa ole.

Valmiit vastaukset eivät ole pakollisia. Jos käytetään tyhjää valmiiden vastausten tiedostoa, asennin toimii kuten normaalissa manuaalisessa asennuksessa. Jokainen ennalta annettu vastaus (jos valinta on oikea) muuttaa asennusta jollain tavalla normaalista.

B.1.1 Valmiiden vastausten tallennustapoja

Valmiille vastauksille on kolme tallennuspaikkaa: *initrd*, *tiedosto* ja *verkko*. *initrd* toimii kaikilla asennustavoilla ja tukee valmiita vastauksia useampiin kysyttäviin asioihin, mutta vaatii eniten valmisteluja. Sekä tiedostoa että verkkoa voidaan käyttää eri asennustavoissa.

Seuraava taulukko näyttää mitä valmiiden vastausten tallennuspaikkoja voi käyttää minkäkinlaisissa asennustavoissa.

Asennustapa	initrd	tiedosto	verkko
CD/DVD	kyllä	kyllä	kyllä ¹
netboot	kyllä	ei	kyllä
kiintolevy (myös USB-muisti)	kyllä	kyllä	yes ¹

An important difference between the preseeding methods is the point at which the preconfiguration file is loaded and processed. For *initrd* preseeding this is right at the start of the installation, before the first question is even asked. Preseeding from the kernel command line happens just after. It is thus possible to override configuration set in the *initrd* by editing the kernel command line (either in the bootloader configuration or manually at boot time for bootloaders that allow it). For file preseeding this is after the CD or CD image has been loaded. For network preseeding it is only after the network has been configured.

¹ mutta vain jos verkkoyhteys toimii ja muuttujalla `preseed/url` on sopiva arvo

Tärkeää

Obviously, any questions that have been processed before the preconfiguration file is loaded cannot be preseeded (this will include questions that are only displayed at medium or low priority, like the first hardware detection run). A not so convenient way to avoid these questions from being asked is to preseed them through the boot parameters, as described in Kohta [B.2.2](#).

In order to easily avoid the questions that would normally appear before the preseeding occurs, you can start the installer in "auto" mode. This delays questions that would normally be asked too early for preseeding (i.e. language, country and keyboard selection) until after the network comes up, thus allowing them to be preseeded. It also runs the installation at critical priority, which avoids many unimportant questions. See Kohta [B.2.3](#) for details.

B.1.2 Rajoituksia

Vaikkakin useimpiin asentimen kysymyksiin voidaan antaa valmiit vastaukset, on muutamia tärkeitä poikkeuksia. Kiintolevy on joko (uudelleen) osoitettava kokonaan tai käytettävä levyllä olevaa vapaata tilaa; ei ole mahdollista käyttää valmiita osioita.

B.2 Valmiiden vastausten käyttö

Ensin on valmiit vastaukset sisältävä tiedosto tietenkin tehtävä ja tallennettava se paikkaan josta sitä halutaan käyttää. Tiedoston tekemistä käsitellään jäljempänä tässä liitteessä. Tallentaminen oikeaan paikkaan on varsin suoraviivaista käytettäessä verkkoa tai jos tiedosto halutaan lukea levykkeeltä tai USB-muistilta. Jos tiedosto halutaan tallentaa CD- tai DVD-levylle, on ISO-otos luotava uudelleen. Tiedoston saaminen mukaan initrd:hen ei kuulu tämän ohjeen piiriin; katso kehittäjän ohjeita Debianin asentimelle.

Valmiiden vastausten tiedostosta on esimerkki <http://d-i.aliioth.debian.org/manual/example-preseed.txt> jota voi käyttää oman tiedoston pohjana. Tuo tiedosto käyttää tämän liitteen esimerkkeinä olevia asetuksia.

B.2.1 Valmiiden vastausten tiedoston lataaminen

Jos tallennuspaikkana on initrd, riittää varmistaa tiedoston nimeltä `preseed.cfg` olevan initrd:n juurihakemistossa. Asennin tarkistaa automaattisesti onko tuo tiedosto paikallaan ja lataa sen.

For the other preseeding methods you need to tell the installer what file to use when you boot it. This is normally done by passing the kernel a boot parameter, either manually at boot time or by editing the bootloader configuration file (e.g. `syslinux.cfg`) and adding the parameter to the end of the append line(s) for the kernel.

If you do specify the preconfiguration file in the bootloader configuration, you might change the configuration so you don't need to hit enter to boot the installer. For `syslinux` this means setting the timeout to 1 in `syslinux.cfg`.

Tiedostolle on mahdollista asettaa tarkistussumma varmistamaan asentimen saavan oikean asetustiedoston. Tällä hetkellä tarkistussumman on oltava md5sum, ja jos se annetaan sen on vastattava valmiit vastaukset sisältävää tiedostoa tai asennin jättää tiedoston käyttämättä.

Boot parameters to specify:

```
- if you're netbooting:
  preseed/url=http://host/path/to/preseed.cfg
  preseed/url/checksum=5da499872beccfed2c4872f9171c3d
- or
  preseed/url=tftp://host/path/to/preseed.cfg
  preseed/url/checksum=5da499872beccfed2c4872f9171c3d

- if you're booting a remastered CD:
  preseed/file=/cdrom/preseed.cfg
  preseed/file/checksum=5da499872beccfed2c4872f9171c3d

- if you're installing from USB media (put the preconfiguration file in the
  toplevel directory of the USB stick):
```

```
preseed/file=/hd-media/preseed.cfg
preseed/file/checksum=5da499872becccfeda2c4872f9171c3d
```

Note that `preseed/url` can be shortened to just `url`, `preseed/file` to just `file` and `preseed/file/checksum` to just `preseed-md5` when they are passed as boot parameters.

B.2.2 Annetaan valmiita vastauksia käynnistysparametreilla

Jos valmiiden vastausten tiedostoa ei voi käyttää joidenkin vaiheiden automatisoimiseen, asennus voidaan siitä huolimatta automatisoida täysin, koska valmiit vastaukset voidaan välittää komentorivillä asenninta käynnistettäessä.

Käynnistysparametreja voidaan käyttää myös, jos ei varsinaisesti haluta käyttää valmiita vastauksia, vain antaa vastaus johonkin tiettyyn kysymykseen. Joitakin esimerkkejä tilanteista joissa tämä on hyödyllistä löytyy toisaalta tästä asennusohjeesta.

Debianin asentimessa käytettävän muuttujan arvo asetetaan kirjoittamalla `polku/siihen/muuttujaan=arvo` mille tahansa tämän liitteen esimerkeissä luetellulle valmiita vastauksia käyttävälle muuttujalle. Jos arvoa käytetään kohdejärjestämien pakettien asetusten tekemiseen, on alkuun lisättävä muuttujan *omistaja*², tähän tapaan: `omistaja:polku/siihen/muuttujaan=arvo`. Jos omistajaa ei anneta, muuttujan arvoa ei kopioida kohdejärjestelmän `debconf`-tietokantaan, ja sitä ei niin ollen käytetä tehtäessä paketin asetuksia.

Yleensä valmiiden vastausten antaminen tällä tavalla merkitsee, että kysymystä ei kysytä. Antaaksesi kysymykselle tietyn oletusarvon siten, että kysymys edelleen kysytään, käytä operaattoria `?=` normaalin `=` sijaan. Katso myös Kohta B.5.2.

Joillain usein käynnistimen kehotteessa käytetyillä muuttujilla olevan lyhennysmerkintä. Jos lyhennysmerkintä on käytettävissä, sitä käytetään tämän liitteen esimerkeissä pitkän nimen tilalla. Erityisesti muuttujan `preseed/url` lyhennysmerkintä on `url`, mukana on myös hieman automaagisuutta mahdollistamaan lyhyempien urlien käyttö. Toinen esimerkki on lyhyt muoto `tasks`, joka tarkoittaa `tasksel:tasksel/first`.

"---" saa erikoismerkityksen käynnistysparametreissa. Viimeisen "---" jälkeen tulevat ytimen parametrit voidaan kopioida asennetun järjestelmän käynnistyslataimen asetuksiin (jos asennin tukee niitä käynnistyslataimelle). Asennin suodattaa automaattisesti pois tunnistamansa parametrit (kuten valmiita vastauksia koskevat).

HUOMAA

Nykyiset linux-ytimet (2.6.9 ja uudemmat) hyväksyvät enintään 32 komentorivin parametria ja 32 ympäristömuuttujaa, joihin lasketaan mukaan asentimelle oletusarvona annetut muuttujat. Jos nämä numerot ylitetään, ydin kaatuu (crash). (Aikaisemmillä ytimillä nämä rajat olivat pienemmät.)

Useimmissa asennuksissa voidaan jotkin käynnistyslataimen asetustiedoston valitsimet, kuten `vga=normal`, turvallisesti poistaa. Näin enemmän parametreja valmiiden vastausten käyttöön.

HUOMAA

Voi olla ettei käynnistysparametreille voi aina antaa arvoa jossa on tyhjämerkki, vaikka käytettäisiinkin lainausmerkkejä arvon ympärillä.

B.2.3 Auto mode

There are several features of Debian Installer that combine to allow fairly simple command lines at the boot prompt to result in arbitrarily complex customized automatic installs.

This is enabled by using the `Automated install` boot choice, also called `auto` for some architectures or boot methods. In this section, `auto` is thus not a parameter, it means selecting that boot choice, and appending the following boot parameters on the boot prompt. See Kohta 5.1.7 for information on how to add a boot parameter.

Tämä käy ilmi näistä muutamista esimerkeistä:

² `Debconf`-muuttujan (tai mallineen) omistaja on tavallisesti sen paketin nimi, johon vastaava `debconf`-malline kuuluu. Asentimessa itsessään käytettyjen muuttujien omistaja on "d-i". Mallineilla ja muuttujilla voi olla useita omistajia, tästä on apua päätettäessä voidaanko ne poistaa `debconf`-tietokannasta jos paketti poistetaan.

```
auto url=autoserver
```

Tässä oletetaan käytössä olevan DHCP-palvelin, jonka antamalla asetuksilla asennettava kone saa osoitteen `autoserver` DNS:ltä, mahdollisesti lisättyään loppuun paikallisen verkkoaluenimen jos DHCP sen kertoi. Jos komento annettiin verkossa, jossa verkkoaluenimi on `example.com`, ja DHCP:n asetukset ovat kohtuullisen järkevät, noudettaisiin valmiiden vastausten tiedosto osoitteesta `http://autoserver.example.com/d-i/stretch/.preseed.cfg`.

Tuon urlin viimeinen osa (`d-i/stretch/.preseed.cfg`) otetaan `auto-install/defaultroot`:sta. Oletusarvona tähän sisältyy hakemisto `stretch` jotta tulevat versiot voivat määrittää oman koodinimensä ja päivitys uudempaan versioon sujuu hallitusti. Osa `./` merkitsee juurta josta myöhemmät polkunimet voivat aloittaa (käytettäväksi `preseed/include:ssa` ja `preseed/run:ssa`). Tämän avulla tiedostot voidaan määrittää joko kokonaisina URLeina, ”/”alkavilla ja sillä ankkuroiduilla polkunimillä tai jopa suhteellisina niminä jotka alkavat viimeisimmän valmiiden vastausten tiedoston sijainnista. Tämän avulla voidaan rakentaa siirrettävämpiä komentotiedostoja, joissa kokonainen komentotiedostojen hierarkia voidaan siirtää uuteen paikkaan sitä rikkomatta, esimerkiksi kopioimalla tiedostot USB-muistille kun ne alunperin olivat webbipalvelimella. Jos tässä esimerkissä valmiiden vastausten tiedostossa asetetaan `preseed/run` arvoon `/scripts/late_command.sh`, noudetaan tiedosto osoitteesta `http://autoserver.example.com/d-i/stretch/.scripts/late_command.sh`.

Jos ei ole paikallisia DHCP- tai DNS-palvelimia, tai jos et halua käyttää oletuspolkua tiedostoon `preseed.cfg`, voit silti käyttää eksplisiittistä urlia, ja jos et käytä osaa `./` se ankkuroidaan polun alkuun (ts. URL:n kolmanteen kauttaviivaan `/`). Seuraava esimerkki edellyttää mahdollisimman vähän tukea paikallisverkolta:

```
auto url=http://192.168.1.2/polku/omaan/preseed.tiedostooni
```

Tämä toimii seuraavasti:

- jos URL:stä puuttuu yhteyskäytäntö, oletetaan `http`,
- jos konenimen osuudessa ei ole pisteitä, siihen lisätään DHCP:ltä saatu verkkoaluenimi, ja
- jos konenimen jälkeen ei tule `/`-merkkejä, lisätään oletuspolku.

URLin lisäksi voidaan antaa asetuksia jotka eivät sinänsä vaikuta suoraan debianin asentimen toimintaan, mutta jotka voidaan välittää edelleen ladatussa valmiiden vastausten tiedostossa `preseed/run` -määrittäillä annetuille komentotiedostoille. Tällä hetkellä ainoa esimerkki tästä on `auto-install/classes`, jolla on lyhennysmerkintä `classes`. Tätä voidaan käyttää näin:

```
auto url=example.com classes=class_A;class_B
```

Tässä `class` voi tarkoittaa esimerkiksi asennettavan järjestelmän tyyppiä tai käytettävää kotoistusta.

Tätä käsitettä voidaan tietenkin laajentaa, ja jos niin tehdään, on järkevää käyttää siihen `auto-install/style` jota sitten käytetään komentotiedostoissa. Jos on tarvetta tehdä tämmöistä, ole hyvä ja mainitse siitä postituslistalla debian-boot@lists.debian.org, jotta vältymme nimien yhteentörmäyksiltä, ja voimme ehkä lisätä lyhennysmerkinnän sinua varten.

The `auto boot choice` is not yet defined on all arches. The same effect may be achieved by simply adding the two parameters `auto=true` `priority=critical` to the kernel command line. The `auto` kernel parameter is an alias for `auto-install/enable` and setting it to `true` delays the locale and keyboard questions until after there has been a chance to preseed them, while `priority` is an alias for `debconf/priority` and setting it to `critical` stops any questions with a lower priority from being asked.

Lisää kiinnostavia parametreja asennuksen automatisointiin DHCP:tä käyttämällä: `interface=auto` `netcfg/dhcp_timeout=60`, joka saa tietokoneen käyttämään ensimmäistä kelvollista verkkoliitäntää ja odottamaan kauemmin vastausta DHCP-kyselyyn.

VIHJE

Laaja esimerkki valmiiden vastausten käytöstä, mukana komentotiedostoja ja luokkia, löytyy [kehittäjän verkkosivulta](#). Sieltä saatavat esimerkit näyttävät myös muita kivoja toimintoja joita saadaan valmiiden vastausten luovalla käytöllä.

B.2.4 Valmiiden vastausten yhteydessä hyödylliset lyhennysmerkinnät

Seuraavat lyhennysmerkinnät saattavat olla hyödyllisiä käytettäessä (auto mode) valmiita vastauksia. Huomaa näiden olevan vain lyhennysmerkintä kysymyksen nimelle, ja aina on annettava myöskin arvo: esimerkiksi `auto=true` tai `interface=eth0`.

priority	debconf/priority
fb	debian-installer/framebuffer
language	debian-installer/language
country	debian-installer/country
locale	debian-installer/locale
theme	debian-installer/theme
auto	auto-install/enable
classes	auto-install/classes
tiedosto	preseed/file
url	preseed/url
domain	netcfg/get_domain
hostname	netcfg/get_hostname
interface	netcfg/choose_interface
protocol	mirror/protocol
suite	mirror/suite
modules	anna/choose_modules
recommends	base-installer/install-recommends
tasks	tasksel:tasksel/first
desktop	tasksel:tasksel/desktop
dmraid	disk-detect/dmraid/enable
keymap	keyboard-configuration/xkb-keymap
preseed-md5	preseed/file/checksum

B.2.5 DHCP-palvelin kertomaan mistä valmiiden vastausten tiedosto löytyy

DHCP:täkin voi käyttää kertomaan mistä päin verkkoa valmiit vastaukset sisältävä tiedosto noudetaan. DHCP sallii tiedoston nimen välittämisen. Tämä on tavallisesti verkkokäynnistyksen tiedosto, mutta jos se näyttäisi olevan URL noutaa verkosta haettavia valmiita vastauksia tukeva asennustaltio tiedoston URL:n avulla ja käyttää sitä valmiiden vastausten tiedostona. Seuraava esimerkki näyttää miten tämä tehdään ISC DHCP -palvelimen version 3 `dhcpd.conf`-tiedostossa (Debianin paketti `dhcp3-server`).

```
if substring (option vendor-class-identifier, 0, 3) = "d-i" {
    filename "http://host/preseed.cfg";
}
```

Huomaa edeltävän esimerkin tarjoavat tätä tiedostonimeä vain DHCP-asiakkaille jotka ilmoittavat nimekseen "d-i", joten tämä ei vaikuta tavallisiin DHCP-asiakkaisiin, vain asentimeen. Toinen tapa on kirjoittaa teksti vain nimetyn koneen tietueeseen jolloin sitä ei taaskaan käytetä kaikkiin verkosta tapahtuviin asennuksiin.

DHCP:tä on hyvä käyttää kertomaan valmiit vastaukset vain verkkokohtaisiin kysymyksiin, kuten käytettävä Debian-asennuspalvelin. Näin verkkoa käyttävät asennukset saavat automaattisesti valittua hyvän asennuspalvelimen, mutta muut asennukset voidaan tehdä vuorovaikutteisesti. DHCP:n käyttö automatisoimaan Debianin asennus kokonaa olisi tehtävä vain harkitusti.

B.3 Valmiiden vastausten tiedoston tekeminen

Valmiiden vastausten tiedosto on komennon `debconf-set-selections` käyttämässä muodossa. Tiedoston rivi on muotoa:

```
<omistaja> <kysymyksen nimi> <kysymyksen tyyppi> <arvo>
```

The file should start with `#_preseed_v1`

Valmiiden vastausten tiedostoa kirjoitettaessa olisi pidettävä mielessä muutamia sääntöjä.

- Kirjoita vain yksi välilyönti tai sarkainmerkki tyyppiin ja arvon väliin: kaikki muut tyhjätilymerkit katsotaan arvoon kuuluviksi.

- Rivi voidaan jakaa usealle riville kirjoittamalla kenoviiva (“\”) jatkorivin merkiksi. Hyvä kohta rivin jakamiseen on kysymyksen nimen jälkeen; huono kohta on tyypin ja arvon välissä. Jaetut rivit yhdistetään yhdeksi riviksi tiivistämällä edeltävät ja jälkeen tulevat tyhjätilamerkit yhdeksi välilyönniksi.
- For debconf variables (templates) used only in the installer itself, the owner should be set to “d-i”; to preseed variables used in the installed system, the name of the package that contains the corresponding debconf template should be used. Only variables that have their owner set to something other than “d-i” will be propagated to the debconf database for the installed system.
- Useimpiin kysymyksiin on valmis vastaus annettava englanninkielisenä arvona eikä käännettynä arvona. Joissakin kysymyksissä (esimerkiksi moduulissa `partman`) on kuitenkin käytettävä käännettyjä arvoja.
- Joihinkin kysymyksiin arvo on koodi eikä asennuksen aikana näytettävä teksti.
- Start with `#_preseed_V1`

Valmiiden vastausten tiedosto on helpointa tehdä esimerkkitiedostosta Kohta B.4 ja muokata sitä sopivaksi.

Toinen tapa on tehdä asennus tavalliseen tapaan ja sitten, uudelleenkäynnistyksen jälkeen, paketin `debconf-utils` komennolla **debconf-get-selections** vedostaa sekä debconf-tietokanta että asentimen debconf-tietokanta yhteen tiedostoon:

```
$ echo "#_preseed_V1" > file
$ debconf-get-selections --installer >> file
$ debconf-get-selections >> file
```

Tällä tavalla tehdyssä tiedostossa on kuitenkin muutamia kohtia joihin ei pitäisi antaa valmista vastausta, joten esimerkkitiedoston käyttö pohjana on parempi useimmille käyttäjille.

HUOMAA

Tämä vedostamistapa toimii, koska asennuksen lopuksi asentimen cdebconf-tietokanta tallennetaan asennettuun järjestelmään tiedostoon `/var/log/installer/cdebconf`. Koska tietokanta saattaa sisältää salassapidettävää tietoa, on tiedoston lukuoikeus oletusarvona vain pääkäyttäjällä.

Hakemisto `/var/log/installer` ja kaikki sen tiedostot poistetaan järjestelmästä jos paketti `installation-report` poistetaan valitsimella `purge`.

Valmiiden vastausten mahdollisia arvoja näkee komennolla **nano** tutkimalla tiedostoa `/var/lib/cdebconf` asennuksen aikana. Tiedostosta `templates.dat` näkee tyhjat mallineet ja tiedostosta `questions.dat` tämänhetkiset arvot ja muuttujille sijoitetut arvot.

Valmiiden vastausten tiedoston kelvollisuuden voi tarkistaa ennen asennusta komennolla **debconf-set-selections -c preseed.cfg**.

B.4 Valmiiden vastausten tiedoston sisältö (julkaisulle stretch)

Tässä liitteessä käytetyt asetustiedostojen osat ovat saatavilla myös esimerkkiasetustiedostona <http://d-i.alieth.debian.org/manual/example-preseed.txt>.

Huomaa tämän esimerkin olevan tarkoitettu Intel x86-arkkitehtuurille tapahtuvaan asennukseen. Jos asennetaan jollekin muulle arkkitehtuurille, jotkin esimerkeistä (kuten näppäimistön valinta ja käynnistyslataimen asennus) eivät ehkä ole mielekkäitä ja ne on korvattava arkkitehtuurikohtaisilla debconfin asetuksilla.

Details on how the different Debian Installer components actually work can be found in Kohta 6.3.

B.4.1 Kotoistus

During a normal install the questions about localization are asked first, so these values can only be preseeded via the `initrd` or kernel boot parameter methods. Auto mode (Kohta B.2.3) includes the setting of `auto-install/enable=true` (normally via the `auto preseed` alias). This delays the asking of the localisation questions, so that they can be preseeded by any method.

Lokaalin avulla voidaan määrätä sekä kieli että maa, ja parina voi olla mikä tahansa `debian-installer`:in tukema kieli ja tunnustettu valtio. Jos pari ei muodosta kunnollista lokaalia, asennin valitsee automaattisesti valitun kielen kanssa kelpaavan lokaalin. Lokaali annetaan käynnistysparametrina kirjoittamalla `locale=fi_FT`.

Tämä tapa on hyvin helppo käyttää, muttei kuitenkaan mahdollista kaikkien kielen, maan ja maa-asetuston³ kombinaatioiden antamista valmiilla vastauksilla. Näinollen valmiit vastaukset voidaan antaa kullekin erikseen. Kieli ja maa voidaan antaa myös käynnistysvalitsimilla.

```
# Preseeding only locale sets language, country and locale.
d-i debian-installer/locale string en_US

# The values can also be preseeded individually for greater flexibility.
#d-i debian-installer/language string en
#d-i debian-installer/country string NL
#d-i debian-installer/locale string en_GB.UTF-8
# Optionally specify additional locales to be generated.
#d-i localechooser/supported-locales multiselect en_US.UTF-8, nl_NL.UTF-8
```

Keyboard configuration consists of selecting a keymap and (for non-latin keymaps) a toggle key to switch between the non-latin keymap and the US keymap. Only basic keymap variants are available during installation. Advanced variants are available only in the installed system, through **dpkg-reconfigure keyboard-configuration**.

```
# Näppäimistön valinta.
d-i keyboard-configuration/xkb-keymap select fi
# d-i keyboard-configuration/toggle select No toggling
```

Näppäimistön asetukset ohitetaan antamalla kysymykseen keymap valmis vastaus `skip-config`. Tällöin ytimen näppäinasettelu jää käyttöön.

B.4.2 Verkkoasetukset

Valmiit vastaukset verkkoasetuksiin ei tietystikään toimi jos valmiiden vastausten tiedosto noudetaan verkosta. Mutta CD-levyltä tai USB-muistilta käynnistettäessä lataaminen on tosi näppärää. Noudettaessa valmiiden vastausten tiedostot verkosta, voidaan verkon asetukset antaa ytimen käynnistysparametreina.

Mikäli verkosta käynnistettäessä on valittava tietty verkkoliitäntä ennen valmiiden vastausten tiedoston noutamista verkosta, käytetään käynnistysparametria kuten `interface=eth1`.

Vaikkakaan valmiit vastaukset verkon asetuksiin ei tavallisesti ole mahdollista noudettaessa valmiiden vastausten tiedosto verkosta (käytettäessä "preseed/url"), voidaan seuraavalla kikkailu kiertää tämä rajoitus vaikkapa haluttaessa antaa kiinteä osoite verkkoliitännälle. Kikkailu tapahtuu pakottamalla verkon asetukset tehtäväksi uudelleen kun valmiiden vastausten tiedosto on ladattu tekemällä "preseed/run" -komentotiedosto jossa on seuraavat komennot:

```
kill-all-dhcp; netcfg
```

Seuraavat `debconf`-muuttujat vaikuttavat verkon asetuksiin.

```
# Disable network configuration entirely. This is useful for cdrom
# installations on non-networked devices where the network questions,
# warning and long timeouts are a nuisance.
#d-i netcfg/enable boolean false

# netcfg will choose an interface that has link if possible. This makes it
# skip displaying a list if there is more than one interface.
d-i netcfg/choose_interface select auto

# To pick a particular interface instead:
#d-i netcfg/choose_interface select eth1

# To set a different link detection timeout (default is 3 seconds).
# Values are interpreted as seconds.
#d-i netcfg/link_wait_timeout string 10

# If you have a slow dhcp server and the installer times out waiting for
# it, this might be useful.
```

³ Valmis vastaus locale:lle arvona `en_NL` esimerkiksi johtaisi asennetussa järjestelmässä oletusmaa-asetustoon `en_US.UTF-8`. Mikäli sen sijaan halutaan esimerkiksi `en_GB.UTF-8`, on arvoille annettava valmis vastaus kullekin erikseen.

```

#d-i netcfg/dhcp_timeout string 60
#d-i netcfg/dhcpv6_timeout string 60

# If you prefer to configure the network manually, uncomment this line and
# the static network configuration below.
#d-i netcfg/disable_autoconfig boolean true

# If you want the preconfiguration file to work on systems both with and
# without a dhcp server, uncomment these lines and the static network
# configuration below.
#d-i netcfg/dhcp_failed note
#d-i netcfg/dhcp_options select Configure network manually

# Static network configuration.
#
# IPv4 example
#d-i netcfg/get_ipaddress string 192.168.1.42
#d-i netcfg/get_netmask string 255.255.255.0
#d-i netcfg/get_gateway string 192.168.1.1
#d-i netcfg/get_nameservers string 192.168.1.1
#d-i netcfg/confirm_static boolean true
#
# IPv6 example
#d-i netcfg/get_ipaddress string fc00::2
#d-i netcfg/get_netmask string ffff:ffff:ffff:ffff::
#d-i netcfg/get_gateway string fc00::1
#d-i netcfg/get_nameservers string fc00::1
#d-i netcfg/confirm_static boolean true

# Any hostname and domain names assigned from dhcp take precedence over
# values set here. However, setting the values still prevents the questions
# from being shown, even if values come from dhcp.
d-i netcfg/get_hostname string unassigned-hostname
d-i netcfg/get_domain string unassigned-domain

# If you want to force a hostname, regardless of what either the DHCP
# server returns or what the reverse DNS entry for the IP is, uncomment
# and adjust the following line.
#d-i netcfg/hostname string somehost

# Disable that annoying WEP key dialog.
d-i netcfg/wireless_wep string
# The wacky dhcp hostname that some ISPs use as a password of sorts.
#d-i netcfg/dhcp_hostname string radish

# If non-free firmware is needed for the network or other hardware, you can
# configure the installer to always try to load it, without prompting. Or
# change to false to disable asking.
#d-i hw-detect/load_firmware boolean true

```

Huomaa komennon **netcfg** muodostavan verkon peiton automaattisesti jos muuttujalla `netcfg/get_netmask` ei ole valmista vastausta. Tässä tapauksessa muuttujalle on merkittävä seen automaattisissa asennuksissa. Samoin **netcfg** valitsee sopivan osoitteen jos `netcfg/get_gateway` on ilman arvoa. Erikoistapauksena `netcfg/get_gateway` voidaan asettaa arvoon "none" tarkoittamaan ettei reititintä pidä käyttää.

B.4.3 Pääteyhteys verkon kautta

```

# Seuraavia asetuksia käytetään haluttaessa etäasennus SSH:n kautta
# pääteyhteyhdellä. Tämä on järkevää vain jos aikomus on jatkaa
#asennus loppuun ei-automattisesti.
#d-i anna/choose_modules string network-console
#d-i network-console/authorized_keys_url string http://10.0.0.1/openssh-key
#d-i network-console/password password r00tme

```

```
#d-i network-console/password-again password r00tme
```

B.4.4 Asennuspalvelimen asetukset

Käytettävästä asennustavasta riippuen asennuspalvelimelta voidaan noutaa lisää asentimen osia, asentaa peruskokoonpano ja tehdä tiedosto `/etc/apt/sources.list` asennettavaan järjestelmään.

Parametri `mirror/suite` kertoo mitä julkaisua käytetään asennuksessa.

Parametri `mirror/udeb/suite` kertoo mistä julkaisusta asentimen lisäosat noudetaan. Tästä parametrasta on hyötyä vain jos osat tosiaan noudetaan verkosta ja sen on vastattava käytetyn asennustavan `initrd:n` tekemisessä käytettyä julkaisua. Normaalisti asennin käyttää automaattisesti oikeata arvoa eikä pitäisi olla tarvetta asettaa tätä.

```
# Jos valitaan ftp, ei merkkijonolle mirror/country tarvitse antaa arvoa.
#d-i mirror/protocol string ftp
d-i mirror/country string manual
d-i mirror/http/hostname string http.us.debian.org
d-i mirror/http/directory string /debian
d-i mirror/http/proxy string

# Asennettava julkaisu
#d-i mirror/suite string testing
# Julkaisu, josta asentimen lisäosat noudetaan (valinnainen).
#d-i mirror/udeb/suite string testing
```

B.4.5 Käyttäjätunnusten luonti

The password for the root account and name and password for a first regular user's account can be preseeded. For the passwords you can use either clear text values or `crypt(3)` hashes.

VAROITUS

Be aware that preseeding passwords is not completely secure as everyone with access to the preconfiguration file will have the knowledge of these passwords. Storing hashed passwords is considered secure unless a weak hashing algorithm like DES or MD5 is used which allow for bruteforce attacks. Recommended password hashing algorithms are SHA-256 and SHA512.

```
# Skip creation of a root account (normal user account will be able to
# use sudo).
#d-i passwd/root-login boolean false
# Alternatively, to skip creation of a normal user account.
#d-i passwd/make-user boolean false

# Root password, either in clear text
#d-i passwd/root-password password r00tme
#d-i passwd/root-password-again password r00tme
# or encrypted using a crypt(3) hash.
#d-i passwd/root-password-crypted password [crypt(3) hash]

# To create a normal user account.
#d-i passwd/user-fullname string Debian User
#d-i passwd/username string debian
# Normal user's password, either in clear text
#d-i passwd/user-password password insecure
#d-i passwd/user-password-again password insecure
# or encrypted using a crypt(3) hash.
#d-i passwd/user-password-crypted password [crypt(3) hash]
# Create the first user with the specified UID instead of the default.
#d-i passwd/user-uid string 1010
```



```
# The user account will be added to some standard initial groups. To
# override that, use this.
#d-i passwd/user-default-groups string audio cdrom video
```

Muuttujille `passwd/root-password-crypted` ja `passwd/user-password-crypted` voidaan antaa valmis vastaus myös ”!” arvona. Tällöin vastaavan käyttäjätunnuksen käyttö on estetty. Tämä voi olla kätevää pääkäyttäjän tunnukselle, tietenkin vain jos on tehty muu tapa tehdä pääkäyttäjä tehtävät tai kirjautua pääkäyttäjänä (esimerkiksi tunnustautua SSH-avaimilla tai komento **sudo**).

The following command (available from the `whois` package) can be used to generate a SHA-512 based `crypt(3)` hash for a password:

```
mkpasswd -m sha-512
```

B.4.6 Kellon ja aikavyöhykkeen asetukset

```
# Määrittää onko laitekello standardiajassa vai paikallisessa ajassa.
d-i clock-setup/utc boolean true

# Tämä voidaan asettaa mihin tahansa kelvolliseen ympäristömuuttujan
# $TZ arvoon; kelvolliset arvot löytyvät hakemistosta /usr/share/zoneinfo/.
d-i time/zone string Europe/Helsinki
# Määrittää käytetäänkö NTP:tä kellon asettamiseen asennuksen aikana.
d-i clock-setup/ntp boolean true
# Käytettävä aikapalvelin. Oletus on lähes aina sopiva.
#d-i clock-setup/ntp-server string ntp.esimerkki.fi
```

B.4.7 Osiointi

Valmiiden vastausten käyttämistä levyn osioinnissa rajoittaa se, mitä `partman-auto` tukee. Voidaan osioida joko levyllä jo oleva vapaa tila tai koko levy. Osioiden asettelu levyllä voidaan määrätä käyttämällä valmista mallinetta, muokattua mallinetta mallinetiedostosta tai valmiiden vastausten tiedostoon tallennettua mallinetta. Tällä hetkellä ei ole mahdollista käyttää valmiita vastauksia useiden levyjen osioimiseen.

Valmiit vastaukset monimutkaisemmille levyosioinneille, joissa on käytössä RAID, LVM ja salaus, on tuettu, mutta ei kaikilla ilman valmiita vastauksia tehtävän asennuksen mahdollisuuksilla.

The examples below only provide basic information on the use of recipes. For detailed information see the files `partman-auto-recipe.txt` and `partman-auto-raid-recipe.txt` included in the `debian-installer` package. Both files are also available from the [debian-installer source repository](#). Note that the supported functionality may change between releases.

VAROITUS

Levylaitteiden ajurien lataamisjärjestys vaikuttaa levyjen nimeämiseen. Jos järjestelmässä on useinta kiintolevyjä, varmistu huolellisesti oikean levyn tulevan valituksi valmiita vastauksia käytettäessä.

B.4.7.1 Esimerkki osioinnista

```
# If the system has free space you can choose to only partition that space.
# This is only honoured if partman-auto/method (below) is not set.
#d-i partman-auto/init_automatically_partition select biggest_free

# Alternatively, you may specify a disk to partition. If the system has only
# one disk the installer will default to using that, but otherwise the device
# name must be given in traditional, non-devfs format (so e.g. /dev/sda
# and not e.g. /dev/discs/disc0/disc).
# For example, to use the first SCSI/SATA hard disk:
#d-i partman-auto/disk string /dev/sda
```

```

# In addition, you'll need to specify the method to use.
# The presently available methods are:
# - regular: use the usual partition types for your architecture
# - lvm:      use LVM to partition the disk
# - crypto:  use LVM within an encrypted partition
d-i partman-auto/method string lvm

# If one of the disks that are going to be automatically partitioned
# contains an old LVM configuration, the user will normally receive a
# warning. This can be preseeded away...
d-i partman-lvm/device_remove_lvm boolean true
# The same applies to pre-existing software RAID array:
d-i partman-md/device_remove_md boolean true
# And the same goes for the confirmation to write the lvm partitions.
d-i partman-lvm/confirm boolean true
d-i partman-lvm/confirm_nooverwrite boolean true

# You can choose one of the three predefined partitioning recipes:
# - atomic:  all files in one partition
# - home:   separate /home partition
# - multi:  separate /home, /var, and /tmp partitions
d-i partman-auto/choose_recipe select atomic

# Or provide a recipe of your own...
# If you have a way to get a recipe file into the d-i environment, you can
# just point at it.
#d-i partman-auto/expert_recipe_file string /hd-media/recipe

# If not, you can put an entire recipe into the preconfiguration file in one
# (logical) line. This example creates a small /boot partition, suitable
# swap, and uses the rest of the space for the root partition:
#d-i partman-auto/expert_recipe string
#
# boot-root ::
#
#     40 50 100 ext3
#
#         $primary{ } $bootable{ }
#
#         method{ format } format{ }
#
#         use_filesystem{ } filesystem{ ext3 }
#
#         mountpoint{ /boot }
#
#
#     .
#
#     500 10000 1000000000 ext3
#
#         method{ format } format{ }
#
#         use_filesystem{ } filesystem{ ext3 }
#
#         mountpoint{ / }
#
#
#     .
#
#     64 512 300% linux-swaps
#
#         method{ swap } format{ }
#
#
#
# The full recipe format is documented in the file partman-auto-recipe.txt
# included in the 'debian-installer' package or available from D-I source
# repository. This also documents how to specify settings such as file
# system labels, volume group names and which physical devices to include
# in a volume group.

# This makes partman automatically partition without confirmation, provided
# that you told it what to do using one of the methods above.
d-i partman-partitioning/confirm_write_new_label boolean true
d-i partman/choose_partition select finish
d-i partman/confirm boolean true
d-i partman/confirm_nooverwrite boolean true

# When disk encryption is enabled, skip wiping the partitions beforehand.
#d-i partman-auto-crypto/erase_disks boolean false

```

B.4.7.2 Osiointi käyttäen RAIDia

You can also use preseeding to set up partitions on software RAID arrays. Supported are RAID levels 0, 1, 5, 6 and 10, creating degraded arrays and specifying spare devices.

If you are using RAID 1, you can preseed grub to install to all devices used in the array; see Kohta [B.4.11](#).

VAROITUS

Tämänkaltaisen automaattisen osioinnin kanssa tekee helposti virheitä. Lisäksi toiminnallisuutta testataan `debian-installer`:in kehittäjien toimesta suhteellisen vähän. Vastuu mallineiden oikeellisuudesta (ovat järkeviä eivätkä sisällä ristiriitoja) on käyttäjällä. Tarkista lokitiedosto `/var/log/syslog` jos pulmia ilmenee.

```
# HUOMIO: tämä valinta on laadultaan testiversio ja käytettävä varoen

# Mallineeksi olisi valittava "raid".
#d-i partman-auto/method string raid
# Määritä osioitavat levyt. Niihin tulee kaikkien sama osiointi,
# joten tämä toimii vain jos levyt ovat samankokoisia.
#d-i partman-auto/disk string /dev/sda /dev/sdb

# Seuraavaksi on määritettävä käytettävä fyysinen osiointi.
#d-i partman-auto/expert_recipe string \
#     multiraid ::                                \
#         1000 5000 4000 raid                    \
#         $primary{ } method{ raid }            \
#         .                                       \
#         64 512 300% raid                       \
#         method{ raid }                        \
#         .                                       \
#         500 10000 1000000000 raid              \
#         method{ raid }                        \
#         .

# Lopuksi on määritettävä kuinka yllä määriteltyjä osioita käytetään
# RAID-pakassa. Muista käyttää oikeita osioiden numeroita loogisille
# osioille.
# Parametrit ovat:
# <raidtype> <devcount> <sparecount> <fstype> <mountpoint> \
#     <devices> <sparedevices>
# RAID tasot 0, 1, 5, 6 ja 10 on tuettu; laitteiden erottimena on "#"
#d-i partman-auto-raid/recipe string \
#     1 2 0 ext3 /                                \
#         /dev/sda1#/dev/sdb1                    \
#     .                                           \
#     1 2 0 swap -                                \
#         /dev/sda5#/dev/sdb5                    \
#     .                                           \
#     0 2 0 ext3 /home                            \
#         /dev/sda6#/dev/sdb6                    \
#     .

# Tämä saa partmanin tekemään osiot automaattisesti kysymättä vahvistusta.
d-i partman-md/confirm boolean true
d-i partman-partitioning/confirm_write_new_label boolean true
d-i partman/choose_partition select finish
d-i partman/confirm boolean true
```

B.4.7.3 Määritellään miten osiot liitetään

Tavallisesti tiedostojärjestelmät liitetään käyttämällä yksikäsitteistä tunnistinta (UUID) avaimena; tällöin ne liitetään oikein vaikka laitenimi muuttuisi. UUID:t ovat pitkiä ja vaikealukuisia, joten haluttaessa asennin voi liittää tiedostojärjestelmät käyttäen perinteisiä laitenimiä tai antamiasi nimiöitä. Jos asenninta pyydetään liittämään nimiötä käyttämällä, liitetään kaikki nimiöttömät osiot UUID:n perusteella.

Laitteet joilla on pysyvä nimi, kuten LVM:n loogiset niteet, jatkavat perinteisten nimien käyttämistä eivätkä käytä UUID:tä.

VAROITUS

Perinteiset laitenimet voivat muuttua sen mukaan missä järjestyksessä ydin havaitsee laitteet käynnistyksessä, jolloin saatetaan liittää väärä tiedostojärjestelmä. Samaan tapaan nimiöt saattavat olla samoja kun asennetaan uusi levy tai kytketään USB-levy, ja jos näin käy on järjestelmän toiminta käynnistyksessä satunnaista.

```
# Vakiona liitetään UUID:n perusteella, mutta perinteiset laitenimet saadaan
# valinnalla "traditional" tai valinnalla "label" ensisijaisesti nimiö ja
# jos nimiötä ei ole niin UUID.
#d-i partman/mount_style select uuid
```

B.4.8 Perusjärjestelmän asennus

Tässä asennuksen vaiheessa ei oikeastaan ole kovinkaan paljoa mahdollista käyttää valmiita vastauksia. Ainoat kysymykset koskevat ytimen asentamista.

```
# Configure APT to not install recommended packages by default. Use of this
# option can result in an incomplete system and should only be used by very
# experienced users.
#d-i base-installer/install-recommends boolean false

# The kernel image (meta) package to be installed; "none" can be used if no
# kernel is to be installed.
#d-i base-installer/kernel/image string linux-image-686
```

B.4.9 Apt:n asetukset

Tiedoston `/etc/apt/sources.list` teko ja perusasetukset on täysin automatisoitu asennustavan ja aiempien kysymysten vastausten perusteella. Muiden (paikallisten) varastoalueiden lisääminen on valinnaista.

```
# You can choose to install non-free and contrib software.
#d-i apt-setup/non-free boolean true
#d-i apt-setup/contrib boolean true
# Uncomment this if you don't want to use a network mirror.
#d-i apt-setup/use_mirror boolean false
# Select which update services to use; define the mirrors to be used.
# Values shown below are the normal defaults.
#d-i apt-setup/services-select multiselect security, updates
#d-i apt-setup/security_host string security.debian.org

# Additional repositories, local[0-9] available
#d-i apt-setup/local0/repository string \
#     http://local.server/debian stable main
#d-i apt-setup/local0/comment string local server
# Enable deb-src lines
#d-i apt-setup/local0/source boolean true
# URL to the public key of the local repository; you must provide a key or
# apt will complain about the unauthenticated repository and so the
# sources.list line will be left commented out
#d-i apt-setup/local0/key string http://local.server/key
```

```
# By default the installer requires that repositories be authenticated
# using a known gpg key. This setting can be used to disable that
# authentication. Warning: Insecure, not recommended.
#d-i debian-installer/allow_unauthenticated boolean true

# Uncomment this to add multiarch configuration for i386
#d-i apt-setup/multiarch string i386
```

B.4.10 Pakettien valinta

Asennettavaksi voidaan valita mitkä tahansa saatavilla olevista tehtävistä. Tätä kirjoitettaessa saatavilla olevia tehtäviä ovat ainakin:

- **standard** (standard tools)
- **desktop** (graphical desktop)
- **gnome-desktop** (Gnome desktop)
- **xfce-desktop** (XFCE desktop)
- **kde-desktop** (KDE Plasma desktop)
- **cinnamon-desktop** (Cinnamon desktop)
- **mate-desktop** (MATE desktop)
- **lxde-desktop** (LXDE desktop)
- **web-server** (web server)
- **print-server** (print server)
- **ssh-server** (SSH server)

Voidaan myös jättää kaikki tehtävät valitsematta, ja pakotetaan halutun pakettijoukon asennus muilla tavoin. Suositellaan aina valittavaksi tehtävä **standard**.

Jos tehtävien asentamien pakettien lisäksi halutaan asentaa yksittäisiä paketteja, voidaan käyttää parametria `pkg sel/include`. Tämän parametrin arvona voi olla luettelo paketteja eroteltuna joko pilkuin tai välilyönnein, joten sitä on helppo käyttää ytimen käynnistysparametrinakin.

```
#tasksel tasksel/first multiselect standard, web-server, kde-desktop

# Asennetaan yksittäisiä lisäpaketteja
#d-i pkgsel/include string openssh-server build-essential
# Päivitetäänkö paketit debootstrapin jälkeen.
# Sallitus arvot: none, safe-upgrade, full-upgrade
#d-i pkgsel/upgrade select none

# Eräät asentimen versiot voivat kertoa mitä ohjelmia on asennettuna
# ja mitä ohjelmia käytetään. Oletusarvo on, ettei raporttia lähetetä,
# mutta raporttien lähettäminen auttaa Debian-projektia tietämään
# suosituimmat ohjelmat ja kokoamaan ne CD-levyille.
#popularity-contest popularity-contest/participate boolean false
```

B.4.11 Käynnistyslataimen asennus

```
# Grub is the default boot loader (for x86). If you want lilo installed
# instead, uncomment this:
#d-i grub-installer/skip boolean true
# To also skip installing lilo, and install no bootloader, uncomment this
# too:
```

```

#d-i lilo-installer/skip boolean true

# This is fairly safe to set, it makes grub install automatically to the MBR
# if no other operating system is detected on the machine.
d-i grub-installer/only_debian boolean true

# This one makes grub-installer install to the MBR if it also finds some other
# OS, which is less safe as it might not be able to boot that other OS.
d-i grub-installer/with_other_os boolean true

# Due notably to potential USB sticks, the location of the MBR can not be
# determined safely in general, so this needs to be specified:
#d-i grub-installer/bootdev string /dev/sda
# To install to the first device (assuming it is not a USB stick):
#d-i grub-installer/bootdev string default

# Alternatively, if you want to install to a location other than the mbr,
# uncomment and edit these lines:
#d-i grub-installer/only_debian boolean false
#d-i grub-installer/with_other_os boolean false
#d-i grub-installer/bootdev string (hd0,1)
# To install grub to multiple disks:
#d-i grub-installer/bootdev string (hd0,1) (hd1,1) (hd2,1)

# Optional password for grub, either in clear text
#d-i grub-installer/password password r00tme
#d-i grub-installer/password-again password r00tme
# or encrypted using an MD5 hash, see grub-md5-crypt(8).
#d-i grub-installer/password-crypted password [MD5 hash]

# Use the following option to add additional boot parameters for the
# installed system (if supported by the bootloader installer).
# Note: options passed to the installer will be added automatically.
#d-i debian-installer/add-kernel-opts string nousb

```

Salasanalle voidaan tehdä MD5-tiiviste grub:ia varten komennolla **grub-md5-crypt**, tai käyttämällä komentoa esimerkistä Kohta [B.4.5](#).

B.4.12 Asennuksen lopetus

```

# Asennettaessa sarjaväylän konsolilta ovat tavalliset virtuaalikonsolit
# (VT1-VT6) poistettu käytöstä tiedostossa /etc/inittab. Poista
# kommentti seuraavilta riveiltä jos virtuaalikonsolit halutaan käyttöön.
#d-i finish-install/keep-consoles boolean true

# Vältetään viimeinen viesti asennuksen valmistumisesta.
d-i finish-install/reboot_in_progress note

# Tämä estää asenninta poistamasta CD-levyä asemasta käynnistettäessä
# järjestelmää uudelleen, mikä on hyödyllistä joissakin tilanteissa.
#d-i cdrom-detect/eject boolean false

#Tällä tavalla asennin lopettaa kun on valmista, mutta ei käynnistä
#asennettua järjestelmää.
#d-i debian-installer/exit/halt boolean true
# Tämän avulla saadaan asennin sammuttamaan virta koneesta asennuksen
# valmistuttua, eikä vain sammuttamaan käyttöjärjestelmää (halt).
#d-i debian-installer/exit/poweroff boolean true

```

B.4.13 Valmiit vastaukset muille paketeille

```
# Asennettaviksi valitut ohjelmat tai asennuksen meneminen pieleen
# vaikuttavat kysyttäviin kysymyksiin. Muitakin kysymyksiä voi olla,
# ja niihinkin voi antaa valmiit vastaukset. Kaikkien mahdollisten
# asennuksen aikana kysyttävien kysymysten luettelon saa asennuksen
# jälkeen komennoilla:
# debconf-get-selections --installer > file
# debconf-get-selections >> file
```

B.5 Lisäasetukset

B.5.1 Mielivaltaisten komentojen käynnistämien asennuksen aikana

Valmiiden vastausten vallan mahtava ja joustava ominaisuus on komentojen tai komentotiedostojen suorittaminen tietyissä paikoissa asennuksen aikana.

When the filesystem of the target system is mounted, it is available in `/target`. If an installation CD is used, when it is mounted it is available in `/cdrom`.

```
# Valmiiden vastausten käyttö ei ole perusturvallista. Asentimessa
# ei ole lainkaan tarkistuksia tahallisten puskurin ylivuotojen
# tai muiden sen kaltaisten arvojen varalle. Käytä valmiiden
# vastausten tiedostoja vain luotettavista lähteistä! Jotta
# tämä varmasti tulisi selväksi, ja koska tämä on usein hyödyllistä,
# näin voidaan käynnistää mikä tahansa komentotulkin komento
# automaattisesti asentimesta.

# Tämä ensimmäinen komento suoritetaan mahdollisimman aikaisin, heti
# valmiiden vastausten tiedoston lukemisen jälkeen.
#d-i preseed/early_command string anna-install some-udeb
# Tämä komento suoritetaan välittömästi ennen levyosioinnin käynnistämistä.
# Saattaa olla hyödyllistä käyttää mukautuvia levyosioinnin valmiita
# vastauksia jotka ovat riippuvaisia levyjen tilasta (levyt eivät ehkä ole
# näkyvissä kun preseed/early_command suoritetaan).
#d-i partman/early_command
# string debconf-set partman-auto/disk "$ (list-devices disk | head -nl)"
# Tämä komento suoritetaan juuri ennen asennuksen päättymistä, mutta
# /target hakemiston vielä ollessa kunnossa. /target voidaan käyttää
# suoraan juurihakemistona tai käyttämällä komentoja apt-install ja
# in-target helposti asentaa paketteja ja suorittaa komentoja
# asennetussa järjestelmässä.
#d-i preseed/late_command string apt-install zsh; in-target chsh -s /bin/zsh
```

B.5.2 Oletusarvojen muuttaminen valmiilla vastauksilla

Oletusarvoa on mahdollista muuttaa valmiilla vastauksella, siten, että kysymys silti esitetään. Tämä tehdään muuttamalla ilmaisimen *seen* arvoksi "false" sen jälkeen kun vastaus on asetettu.

```
d-i foo/bar string value
d-i foo/bar seen false
```

Sama vaikutus *kaikille* kysymyksille saadaan asetuksella `preseed/interactive=true` käynnistyskehoitteessa. Tästä voi olla apua myös testattaessa tai jäljitettäessä vikaa valmiiden vastausten tiedostosta.

Huomaa, että omistajaa "d-i" tulisi käyttää vain asentimen itsensä käyttämille muuttujille. Kohdejärjestelmään asennetuille paketeille kuuluville muuttujille tulisi käyttää tuon paketin nimeä. Katso alaviitettä Kohta [B.2.2](#).

Jos valmiita vastauksia annetaan käynnistysparametreilla, saadaan asennin kysymään vastaava kysymys käyttämällä operaattoria "?=" eli `foo/bar?=arvo`. Tämä vaikuttaa tietenkin vain parametreihin, joita vastaa asennuksen aikana esitettävä kysymys, eikä sisäisiin ("internal") parametreihin.

For more debugging information, use the boot parameter `DEBCONF_DEBUG=5`. This will cause `debconf` to print much more detail about the current settings of each variable and about its progress through each package's installation scripts.

B.5.3 Valmiiden vastausten tiedostojen lataaminen ketjussa

Valmiiden vastausten tiedostossa on mahdollista ottaa käyttöön muita tiedostoja. Noiden tiedostojen asetukset korvaavat aikaisemmin ladatuissa tiedostoissa olleet vastaavat arvot. Tämä mahdollistaa esimerkiksi yleisten paikallisten verkkoasetusten tallentaminen yhteen tiedostoon ja tarkemmat asetukset tiettyihin kokoonpanoihin toisiin tiedostoihin.

```
# Luettelossa voi olla useita tiedostoja välilyönneillä eroteltuina;
# ne kaikki ladataan. Liitetyissä tiedostoissa voi olla myös omia
# preseed/include-määreitä. Huomaa: jos tiedostonimet ovat suhteellisia,
# ne etsitään samasta hakemistosta kuin liittävä valmiiden vastausten
# tiedosto.
#d-i preseed/include string x.cfg

# Asennin tarkistaa haluttaessa valmiiden vastausten tiedostojen
# tarkistussummat ennen tiedostojen käyttöä. Tällä hetkellä vain
# md5sum on tuettu, luettele md5sum-arvot samassa järjestyksessä
# kuin liitettävien tiedostojen luettelo.
#d-i preseed/include/checksum string 5da499872becccfeda2c4872f9171c3d

# Joustavampi tapa: ajetaan komento komentotulkissa ja jos se
# tulostaa valmiiden vastausten tiedostojen nimiä, liitetään ne.
#d-i preseed/include_command \
#     string if [ "'hostname'" = bob ]; then echo bob.cfg; fi

# Kaikkein joustavin tapa: noudetaan ohjelma ja ajetaan se. Ohjelma
# voi käyttää komentoja kuten debconf-set muokataksien debconf-tietokantaa.
# Komentotiedostoja voi olla useita, välilyönnein eroteltuna.
# Huomaa, että jos tiedostonimet ovat suhteellisia, ne etsitään samasta
# hakemistosta kuin ne käynnistävä valmiiden vastausten tiedosto
#d-i preseed/run string foo.sh
```

Mahdollista on myös antaa verkkoasetusten valmiiden vastausten URL `initrd:n` tai tiedostojen valmiiden vastausten vaiheessa. Tällöin verkkoasetusten valmiit vastaukset käytetään kun verkko tulee käyttöön. Tätä tehtäessä on oltava varovainen, koska valmiita vastauksia käytetään kaksi erillistä kertaa, jolloin on esimerkiksi mahdollista suorittaa `preseed/early`-komento toiseen kertaan heti kun verkko on käytössä.

Liite C

Osiot Debianille

C.1 Debianin osiot ja osioiden koot

GNU/Linux tarvitsee välttämättä ainakin yhden osion käyttöön. Koko käyttöjärjestelmä, sovellukset ja henkilökohtaiset tiedostot voidaan tallentaa yhteen levyosioon. Useimpien mielestä erillinen sivutusosio on myös välttämätön, vaikkakin ilman on mahdollista tulla toimeen. ”sivutus” on käyttöjärjestelmän työtilaa, jonka avulla levyä voidaan käyttää ”näennäismuistina”. Kun sivutus on erillisellä osiolla, pystyy Linux käyttämään sitä paljon tehokkaammin. On mahdollista pakottaa Linux käyttämään tavallista tiedostoa sivutustilana, mutta tätä ei suositella.

Useimmat käyttävät GNU/Linux kuitenkin vähimmäismäärää enemmän osioita. On kaksi syytä jakaa tiedostojärjestelmä useaan pienempään osioon. Ensimmäinen on varmuus. Jos tiedostojärjestelmä menee jostain syystä rikki, vaikutus yleensä rajoittuu yhteen osioon. Näin on palautettava (huolellisesti tallennetuilta varmuuskopioilta) vain osa järjestelmästä. Vähitään olisi tehtävä niin sanottu ”juuriosio”. Tässä osiossa on järjestelmän välttämättömimmät osat. Jos mikä tahansa muu osio menee rikki, voidaan GNU/Linux silti käynnistää järjestelmän korjaamiseksi. Näin saatetaan välttää järjestelmän asentaminen kokonaan uudestaan.

Toinen syy on useimmiten tärkeämpi yrityskäytössä, mutta riippuu oikeastaan tietokoneen käyttötarkoituksesta. Esimerkiksi roskapostilla kuormitettu sähköpostipalvelin saattaa helposti täyttää osion. Jos `/var/mail` on erillinen osio sähköpostipalvelimella, jää suurin osa järjestelmästä yhä käyttökelpoiseksi vaikka roskapostia tulvisikin.

Useiden osioiden käyttämisen ainoa varsinainen hankaluus on vaikeus tietää etukäteen minkä kokoisia osioita tarvitaan. Jos joku osio on liian pieni, on joko asennettava järjestelmä uudelleen tai jatkuvasti tiedostoja siirtämällä tehtävä tilaa liian pieneen osioon. Toisaalta jos osio on liian iso, tuhlataan levytilaa jota voisi käyttää muuallakin. Levytila on nykyään halpaa, muttei sitä silti pidä tervätä hukkaan.

C.2 Hakemistopuu

Debian GNU/Linux noudattaa [Filesystem Hierarchy Standard](#)-julkaisua hakemistojen ja tiedostojen nimeämisessä. Standardi auttaa käyttäjiä ja sovelluksia tietämään tiedostojen ja hakemistojen sijainnin. Juurihakemiston nimenä on yksinkertaisesti vinoviiva `/`. Kaikissa Debian-järjestelmissä on juuressa nämä hakemistot:

Hakemisto	Sisältö
<code>bin</code>	Välttämättömät komennot
<code>boot</code>	Käynnistyslataimen pysyvät tiedostot
<code>dev</code>	Laitetiedostot
<code>etc</code>	Konekohtaiset järjestelmän asetukset
<code>home</code>	Käyttäjien kotihakemistot
<code>lib</code>	Välttämättömät jaetut kirjastot ja ytimen moduulit
<code>media</code>	Irrotettavien taltioiden liitoskohdat
<code>mnt</code>	Liitoskohta tiedostojärjestelmien tilapäiseen liittämiseen
<code>proc</code>	Näennäishakemisto järjestelmätiedoille
<code>root</code>	Pääkäyttäjän kotihakemisto
<code>run</code>	Run-time variable data
<code>sbin</code>	Järjestelmän välttämättömät komennot
<code>sys</code>	Näennäishakemisto järjestelmätiedoille
<code>tmp</code>	Tilapäisiä tiedostoja

Hakemisto	Sisältö
usr	Alempi järjestelmätaso
var	Muuttuvaa tietoa
srv	Järjestelmän tarjoamien palveluiden tietoja
opt	Lisäsovelluspaketteja

Seuraavassa luettelossa on tärkeitä huomioita hakemistoista ja levyosioista. Huomaa levytilan käytön vaihtelevan suuresti järjestelmän kokoonpanon ja käytettävän mukaan. Nämä ovat yleisluonteisia suosituksia ja tarkoitettu auttamaan osiointia alkuun.

- Juuriosion / on aina sisällettävä hakemistot /etc, /bin, /sbin, /lib and /dev, muuten ei käynnistäminen onnistu. Juuriosiolle tarvitaan normaalisti 250–350 Mt.
- /usr: sisältää kaikki käyttäjien ohjelmat (/usr/bin), kirjastot (/usr/lib), ohjeet (/usr/share/doc), jne. Tämä on yleensä tiedostojärjestelmän eniten tilaa vievä osa. Levytilaa olisi oltava ainakin 500 Mt. Määrää lisätään asennettavien ohjelmapakettien määrän ja tyyppin mukaan. Runsaasti varusteltu työasema tai palvelin tarvitsisi 4–6 Gt.
- It is now recommended to have /usr on the root partition /, otherwise it could cause some trouble at boot time. This means that you should provide at least 600–750MB of disk space for the root partition including /usr, or 5–6GB for a workstation or a server installation.
- /var: muuttuvia tiedostoja kuten usenetin artikkelit, sähköposteja, seittisivustoja, tietokantoja, paketinhallintajärjestelmän välimuisti, jne. tallennetaan tähän hakemistoon. Järjestelmän käyttötapa vaikuttaa suuresti tämän hakemiston kokoon, mutta useimmiten sen määrää paketinhallintajärjestelmän yleisrasite. Jos aiotaan asentaa suunnilleen kaikki mitä Debianissa on tarjolla yhdellä kertaa, pitäisi 2 tai 3 Gt hakemistossa /var riittää. Jos asennus tehdään useampana eränä (eli asennetaan palvelut ja apuohjelmat, sitten merkkipohjaiset sovellukset, sitten X, ...) riittää 300–500 Mt. Jos levytilaa on niukasti eikä ole aikomus tehdä isoja järjestelmän päivityksiä, voidaan tulla toimeen niinkin vähällä kuin 30 tai 40 Mt.
- /tmp: ohjelmien luomat tilapäiset tiedosto menevät luultavimmin tähän hakemistoon. Tavallisesti pitäisi 40–100 Mt riittää. Jotkin sovellukset — mukaan lukien pakkausohjelmat, CD/DVD koostamisohjelmat ja multimedia — saattavat tallentaa otostiedostoja hakemistoon /tmp. Jos näitä ohjelmia aiotaan käyttää, olisi hakemistolle /tmp varattava tilaa vastaavasti.
- /home: jokainen käyttäjä tallentaa henkilökohtaiset tiedostonsa tämän hakemiston alihakemiston. Koko on riippuvainen järjestelmän käyttäjien määrästä ja mitä tiedostoja he tallentavat kotihakemistoonsa. Suunnitellusta käytettävästä riippuen olisi varattava noin 100 Mt käyttäjää kohti, mutta varausta muokataan tarpeen mukaan. Tilaa on varattava huomattavasti enemmän jos tallennetaan paljon multimediatiedostoja (kuvia, MP3, elokuvia) kotihakemistoihin.

C.3 Osiointisuositus

Uusille käyttäjille, henkilökohtaiseen Debian-työasemaan, kotitietokoneeseen ja muihin yhden käyttäjän järjestelmiin yksi /-osio (ja sivutus) lienee helpoin ja yksinkertaisin tapa. Jos osio on suurempi kuin noin 6 Gt, valitaan osion tyyppi ext3. Jos osio on ext2, tarvitaan säännölliset tiedostojärjestelmän tarkistukset ja tämä voi aiheuttaa viivettä käynnistyksessä jos osio on suuri.

Monen käyttäjän järjestelmässä tai jos levytilaa on hyvin paljon on parasta antaa hakemistoille /var, /tmp, ja /home kullekin oma osionsa erillään /-osiosta

Jos asennetaan paljon ohjelmia muualta kuin Debian-jakelusta, saatetaan tarvita iso /usr/local-osio. Mikäli tietokone toimii postipalvelimena, saattaa olla tarpeen tehdä erillinen osio /var/mail. Usein on hyvä idea tehdä erillinen osio /tmp, kooltaan esimerkiksi 20–50 Mt. Jos palvelinkoneessa on paljon käyttäjätunnuksia, on yleensä hyvä tehdä erillinen iso /home-osio. Yleisesti ottaen osiointitilanne vaihtelee konekohtaisesti riippuen koneen käytettävästä.

Hyvin mutkikkaiden järjestelmien ylläpitäjän olisi luettava **Multi Disk HOWTO**. Siinä on yksityiskohtaista tietoa, enimmästään Internetpalvelun tarjoajille ja palvelinkoneiden asentajille.

Näkemyksiä sivutusosion koosta on monia. Yksi hyvin toimiva perussääntö on käyttää yhtä paljon sivutustilaa kuin järjestelmässä on muistia. Useimmissa tapauksissa osion ei tulisi olla pienempi kuin 16 Mt. Näihin sääntöihin on tietysti poikkeuksia. Jos yritetään ratkaista 10000 yhtälön yhtälöryhmää koneella, jossa 256 Mt muistia, voidaan tarvita gigatavu (tai enemmän) sivutustilaa.

On some 32-bit architectures (m68k and PowerPC), the maximum size of a swap partition is 2GB. That should be enough for nearly any installation. However, if your swap requirements are this high, you should probably try to spread the swap across different disks (also called "spindles") and, if possible, different SCSI or IDE channels. The kernel will balance swap usage between multiple swap partitions, giving better performance.

Esimerkiksi vanhahkossa kotikoneessa saattaa olla 32 Mt muistia ja 1,7 Gt kiintolevy `/dev/sda`. Toisella käyttöjärjestelmällä saattaa olla 500 Mt osio `/dev/sda1`, 32 Mt sivutusosio `/dev/sda3` ja noin 1,2 Gt `/dev/sda2` Linuxin osiona.

Luku Kohta [D.2](#) antaa käsityksen asennuksen jälkeen asennettävien tehtävien levytilan tarpeesta.

C.4 Laitenimet Linuxissa

Linuxin käyttämät levyjen ja osioiden nimet saattavat erota muiden käyttöjärjestelmien laitenimistä. Osioita tehtäessä ja liitettäessä on tiedettävä Linuxin käyttämät nimet. Tässä on nimeämiskäytännön perusteet:

- Ensimmäinen levykeasema on `/dev/fd0`.
- Toinen levykeasema on `/dev/fd1`.
- The first hard disk detected is named `/dev/sda`.
- The second hard disk detected is named `/dev/sdb`, and so on.
- Ensimmäinen SCSI CD-ROM on `/dev/scd0`, voi käyttää myös `/dev/sr0`.

Jokaisella levyllä osiot nimetään lisäämällä kymmenjärjestelmän numero levyn nimen perään: `sda1` ja `sda2` ovat järjestelmän ensimmäisen SCSI-levyn ensimmäinen ja toinen osio.

Tässä on esimerkki todellisesta järjestelmästä. Olkoon koneessa 2 SCSI-levyä, toisen SCSI ID on 2 ja toisen 4. Ensimmäinen levy (se jonka ID on 2) on `sda`, ja toinen on `sdb`. Jos levyllä `sda` on kolme osiota, ne ovat `sda1`, `sda2`, ja `sda3`. Levy `sdb` ja sen osiot nimetään vastaavasti.

Huomaa kahden SCSI-ohjaimen (eli SCSI-kanavan) tapauksessa levyjen järjestyksen voivan olla sekava. Tällaisessa tapauksessa on parasta katsoa käynnistyksen aikana näkyviä viestejä, ja vertailla levyjen mallia ja/tai kokoja.

Linux represents the primary partitions as the drive name, plus the numbers 1 through 4. For example, the first primary partition on the first drive is `/dev/sda1`. The logical partitions are numbered starting at 5, so the first logical partition on that same drive is `/dev/sda5`. Remember that the extended partition, that is, the primary partition holding the logical partitions, is not usable by itself.

C.5 Debianin osiointisovellukset

Debianin kehittäjät ovat muokanneet useita erilaisia osiointisovelluksia toimimaan erilaisien kiintolevyjen ja laitearkkitehtuurien kanssa. Tämän ohjeen kattaman arkkitehtuurin osiointisovellus tai osiointisovellukset ovat seuraavassa luettelossa:

partman Debianin suositeltu osiointisovellus. Tämä monitoimisuusohjelma osaa myös muuttaa osion kokoa, luoda tiedostojärjestelmiä ("formatoida" Windowsin termeillä) ja liittää ne liitoskohtiin.

fdisk Alkuperäinen Linuxin osiointiohjelma, sopii asiantuntijoille.

Ole varovainen jos koneen levyllä on FreeBSD-osioita. Asennusohjelmat tukevat niitä, mutta **fdisk** saattaa nimetä (tai ei nimeä lainkaa) ne muilla laitenimillä. Katso [Linux+FreeBSD HOWTO](#).

cdisk Helppokäyttöinen merkkipohjainen kokoruudun käyttöliittymä meille tavallisille näppäimistönsäilyttäjille.

Huomaa ettei **cdisk** ymmärrä FreeBSD-osioita lainkaan, joten laitenimet voivat taas olla erilaisia.

Jokin näistä ohjelmista käynnistetään oletusarvona kun valitaan Tee levyosiot (tai vastaavaa). Saattaa olla mahdollista käyttää jotain muuta osiointisovellusta käynnistämällä se komentoriviltä virtuaalikonsolilla kaksi, mutta tätä ei suositella.

Muista merkitä käynnistysosio käynnistyskelpoiseksi ("Bootable").

C.5.1 32-bit PC ja osiointi

Jos tietokoneessa on ennestään muu käyttöjärjestelmä kuten DOS tai Windows, ja tuo käyttöjärjestelmä halutaan säilyttää kun Debian asennetaan, on tuon muun käyttöjärjestelmän levyosion kokoa ehkä muutettava, jotta saadaan vapaata tilaa Debianin asennukselle. Asennin tukee sekä FAT- että NTFS-tiedostojärjestelmien koon muuttamista; asentimen osiointivaiheessa valitaan Osioi itse ja sitten yksinkertaisesti valitaan levyllä oleva osio ja muutetaan sen kokoa.

The PC BIOS generally adds additional constraints for disk partitioning. There is a limit to how many "primary" and "logical" partitions a drive can contain. Additionally, with pre 1994–98 BIOSes, there are limits to where on the drive the BIOS can boot from. More information can be found in the [Linux Partition HOWTO](#), but this section will include a brief overview to help you plan most situations.

"Ensisijaiset" osiot ovat PC-levyjen alkuperäinen osiointitapa. Niitä voi kuitenkin olla enintään neljä kappaletta. Tämän rajoituksen ohittamiseksi keksittiin "laajennetut" ja "loogiset" osiot. Muuttamalla yksi ensisijaisista osioista laajennetuksi osioksi, voidaan tuon osion tila jakaa useaan loogiseen osioon. Yhteen laajennettuun osioon voi tehdä jopa 60 loogista osiota; laajennettuja osioita voi kuitenkin olla vain yksi levyä kohti.

Linux rajoittaa osioiden määrän levyä kohti 255 osioon SCSI-levyille (käytettävissä on 3 ensisijaista osiota ja 252 loogista osiota), ja 63 osioon IDE-levyille (käytettävissä on 3 ensisijaista osiota ja 60 loogista osiota). Kuitenkin tavallinen Debian GNU/Linux järjestelmä tekee vain 20 laitetiedostoa osioille, joten enempiä osioita ei voi levyille tehdä luomalla ensin itse laitetiedostot ylimääräisille osioille.

Jos tietokoneessa on iso IDE-levy eikä käytetä LBA-osoitusta eikä päällysajuria (kiintolevyjen valmistajat saattavat toimittaa niitä), on käynnistysosion (osio jossa ytimen suorituskelpoinen tiedosto sijaitsee) sijaittava levyn 1024 ensimmäisen sylinterin alueella (tavallisesti noin 524 Mt, jos BIOS ei muunna osoitteita).

Tätä rajoitusta ei ole jos BIOS on uudempi kuin noin 1995–98 (riippuu valmistajasta) ja ominaisuus "Enhanced Disk Drive Support Specification" on tuettu. Sekä Lilo, Linuxin käynnistyslatain, että Debianin vaihtoehtoinen **mbr** joutuvat käyttämään BIOSia ytimen lukemiseen levyltä keskusmuistiin. Jos BIOSin keskeytystä 0x13 käyttävä lisäys isojen levyjen käyttöön löytyy, sitä käytetään. Muussa tapauksessa peräydytään käyttämään perinteistä levyrajapintaa, joka ei osaa käyttää levyosoitteita 1023. sylinterin jälkeen. Kun Linux on käynnistynyt, ei BIOSilla enää ole merkitystä, koska Linux ei käytä levyä BIOSin kautta.

Jos levy on iso, on ehkä käytettävä sylinteriosoitteen muunnosta. Nämä voidaan valita BIOSin asetuksista, esimerkiksi LBA (Logical Block Addressing) tai CHS translation mode ("Large"). Lisätietoa isojen levyjen käyttämisestä on ohjeessa [Large Disk HOWTO](#). Jos käytetään sylinteriosoitteen muunnosta eikä BIOS tue lisäystä isojen levyjen käyttöön, on käynnistysosion sijaittava *muunnettujen* 1023 ensimmäisen sylinterin alueella.

Suosittelutapa tämän tekemiseen on pienen (25–50 Mt pitäisi riittää) osion luominen levyn alkuun käytettäväksi käynnistysosiona, ja luoda muut tarvittavat osiot jäljelle jäävään osaan levyä. Tämä käynnistysosio on *liitettävä* kohtaan `/boot`, koska tuohon hakemistoon tallennetaan Linux-ytimet. Tämä järjestely toimii kaikissa järjestelmissä, eikä ole väliä onko käytössä LBA tai CHS translation mode tai tukeeko BIOS lisäystä isojen levyjen käyttöön.

Liite D

Sekalaista

D.1 Linuxin laitetiedostot

Hakemistosta `/dev` löytyy Linuxissa erilaisia erikoistiedostoja. Nämä tiedostot ovat laitetiedostoja ja ne käyttäytyvät eri tavalla kuin tavalliset tiedostot. Tavallisimmat laitetiedostojen tyypit ovat lohkolaitteille ja merkkilaitteille. Nämä tiedostot toimivat rajapintana varsinaiseen laiteajuriin (joka on Linux-ytimessä), joka puolestaan keskustelee laitteen kanssa. Toinen harvinaisempi laitetiedosto on nimetty *putki*. Tärkeimmät laitetiedostojen tyypit luetellaan alla olevassa taulukoissa.

fd0	Ensimmäinen levykeasema
fd1	Toinen levykeasema

sda	First hard disk
sdb	Second hard disk
sda1	Ensimmäisen kiintolevyn ensimmäinen osio
sdb7	Seventh partition of the second hard disk

sr0	First CD-ROM
sr1	Second CD-ROM

ttyS0	Sarjaportti 0, MS-DOS:ssa COM1
ttyS1	Sarjaportti 1, MS-DOS:ssa COM2
psaux	PS/2 hiiriportti
gpmdata	Näennäislaite, GPM-demonin (hiiri) toistin

cdrom	Symbolinen linkki romppuasemaan
mouse	Symbolinen linkki hiiren laitetiedostoon

null	Kaikki tälle laitteelle kirjoitettu katoaa
zero	Tältä laitteelta voi lukea nolliä loputtomasti

D.1.1 Hiiren asetukset

Hiirtä voi käyttää sekä Linuxin konsolissa (gpm:n avulla) että X-ikkunointiympäristössä. Tavallisesti riittää asentaa gpm ja X Window -järjestelmä. Molempien asetukset olisi tehtävä käyttämään hiirilaitteena `/dev/input/mice`. Hiiren oikea protokolla on gpm:ssä **exps2** ja X:ssä **ExplorerPS/2**. Vastaavat asetustiedostot ovat `/etc/gpm.conf` ja `/etc/X11/xorg.conf`.

Jotta hiiri toimisi on tiettyjen ytimen moduulien oltava ladattuna. Useimmissa tapauksissa oikeat moduulit tun-

nistetaan automaattisesti, mutta ei aina vanhanmallisille sarja- tai väylähiirille¹, jotka ovat sangen harvinaisia, niitä on vain hyvin vanhoissa tietokoneissa. Yhteenvedo erilaisille hiirille tarvittavista Linuxin ytimen moduuleista:

Moduuli	Kuvaus
psmouse	PS/2-hiiri (automaattitunnistus pitäisi toimia)
usbhid	USB-hiiri (automaattitunnistus pitäisi toimia)
sermouse	Useimmat sarjahiiret
logibm	Logitechin sovitinkortissa oleva väylähiiri
inport	ATI:n tai Microsoftin InPort-kortissa oleva väylähiiri

Hiirijurin moduulin lataamisen voidaan käyttää komentoa **modconf** (tulee samannimisessä asennuspaketissa), katso kohtaa **kernel/drivers/input/mouse**.

D.2 Tehtävien vaatima levytilä

Peruskokoonpanon asennus ja kaikki vakiopaketit amd64-arkkitehtuurilla oletusarvona olevaa ydintä käyttäen vie 800 Mt levytilää. Suppea perusasennus vie 613 Mt, jos standard-tehtävää ei valita.

TÄRKEÄÄ

Molemmissa tapauksissa tämä on todellinen käytetty levytilä asennuksen *jälkeen* kun tilapäiset tiedostot on poistettu. Myöskään ei oteta huomioon tiedostojärjestelmän yleisrasitetta, esimerkiksi tiedosto-operaatioiden kirjanpidon tiedostoja. Tämä tarkoittaa, että tarvitaan huomattavasti enemmän levytilää sekä asennuksen *aikana* että järjestelmän tavallisessa käytössä.

Seuraavassa taulukossa luetellaan aptituden ilmoittamat koot taskselin tuntemille tehtäville. Huomaa joillakin tehtävillä olevan yhteisiä osia, joten kahden tehtävän yhteensä kuluttama levytilä voi olla vähemmän kuin niiden kokojen summa.

Vakiona asennetaan GNOME-työpöytäympäristö, mutta vaihtoehtoisia työpöytäympäristöjä voidaan asentaa joko käyttämällä erikoisromppua tai määrittämällä haluttu työpöytäympäristö asenninta käynnistettäessä (katso Koh- ta 6.3.5.2).

Huomaa, että taulukossa lueteltuihin kokoihin on lisättävä peruskokoonpanon vaatima tilä laskettaessa levyosioiden kokoa. Valtaosa sarakkeessa ”Koko purettuna” olevasta tilasta kuluu hakemistosta `/usr`; sarakkeessa ”Koko pakattuna” mainittu tilä tarvitaan (tilapäisesti) hakemistosta `/var`.

Tehtävä	Koko purettuna (Mt)	Koko pakattuna (Mt)	Asennuksen aikana tarvittava tilä (Mt)
Työpöytäympäristö			
• GNOME (oletus)	3163	935	4098
• KDE Plasma	3044	911	3955
• Xfce	2122	593	2715
• LXDE	2133	602	2735
• MATE	2288	644	2932
• Cinnamon	2878	843	3721
Läppäri	29	9	38
Web server	40	9	49
Print server	407	95	502
SSH server	1	0	1

Jos asennuskieli on joku muu kuin englanti, **tasksel** saattaa asentaa automaattisesti *kotoistustehtävän*, jos sellainen on asennuskielille saatavissa. Tilavaatimus riippuu kielestä; olisi varauduttava 350 Mt kokonaistilaan noudossa ja asennuksessa.

¹ Sarjahiirissä on tavallisesti 9-reikäinen D:n muotoinen liitin; väylähiirissä on 8-piikkinen pyöreä liitin, jota ei pidä sekoittaa PS/2-hiiren 6-piikkiseen pyöreään liittimeen tai ADB-hiiren 4-piikkiseen pyöreään liittimeen.

D.3 Debian GNU/Linuxin asentaminen Unix/Linux-järjestelmästä.

Tämä luku selittää miten Debian GNU/Linux asennetaan koneessa jo olevasta Unix- tai Linux-järjestelmästä käyttämättä valikkopohjaista asenninta josta muut osat tätä ohjetta kertovat. Tämä ohjetta ”ristiinasennuksesta” ovat pyytäneet käyttäjät jotka vaihtavat Debian GNU/Linuxiin järjestelmistä Red Hat, Mandriva ja SUSE. Tässä luvussa edellytetään jonkinlaista kokemusta *nix-komennoista ja tiedostojärjestelmässä liikkumisesta. Tässä luvussa \$ tarkoittaa komentoa joka kirjoitetaan koneessa jo olevassa käyttöjärjestelmässä, ja # tarkoittaa chroot-eristetyssä Debianissa kirjoitettavaa komentoa.

Kun uuden Debian-järjestelmän asetukset on saatu mieleisiksi, voidaan vanhan järjestelmän käyttäjien tiedot (jos niitä on) siirtää ja jatkaa koneen käyttöä. Kyseessä on siis Debian GNU/Linux asennus ”ilman alhaallaoloaikaa”. Tämä on myös näppärä keino jos laitteiston kanssa on vaikeuksia käynnistys- ja asennustaltioiden kanssa.

HUOMAA

Koska tämä on enimmäkseen käsityötä, olisi huomioitava itse tehtävä huomattava määrä perusasetusten säätämistä, missä tarvitaan myös enemmän tietämystä Debianista ja Linuxista yleensä kuin asennettaessa tavallisella tavalla. Ei pidä olettaa tällä tavalla asennetun järjestelmän olevan täsmälleen samanlainen kuin tavallisesti asennetun. Huomaa myös tässä kerrottavan vain perusvaiheet järjestelmän kuntoon saattamisessa. Lisäasetukset ja/tai -asetukset saattavat olla tarpeen.

D.3.1 Alkuunpääsy

With your current *nix partitioning tools, repartition the hard drive as needed, creating at least one filesystem plus swap. You need around 613MB of space available for a console only install, or about 2133MB if you plan to install X (more if you intend to install desktop environments like GNOME or KDE Plasma).

Osoille on luotava tiedostojärjestelmät. Esimerkiksi jos tehdään ext3-tiedostojärjestelmä osioon /dev/sda6 (se on esimerkin juuriosio):

```
# mke2fs -j /dev/sda6
```

Jos halutaankin ext2-tiedostojärjestelmä, jätetään `-j` pois.

Alustetaan sivutus ja otetaan se käyttöön (korvaa osion numero halutulla Debianin sivutusosiollla):

```
# mkswap /dev/sda5
# sync
# swapon /dev/sda5
```

Yksi osio on liitettävä kohtaan /mnt/debinst (asennus tehdään tähän, siitä tulee uuden järjestelmän juuritiedostojärjestelmä (/)). Liitoskohta voi olla mikä tahansa hakemisto, mutta nimeä käytetään myöhemmin.

```
# mkdir /mnt/debinst
# mount /dev/sda6 /mnt/debinst
```

HUOMAA

Jos osa tiedostojärjestelmästä (esim. /usr) halutaan omiin levyosioihinsa, on nämä osiot tehtävä ja liitettävä itse ennen kuin jatketaan seuraavaan kohtaan.

D.3.2 Asennetaan debootstrap

Debianin asentimen käyttämä työkaluohjelma on **debootstrap**. Se on virallinen tapa Debianin peruskokoonpanon asentamiseen. Se käyttää komentoja **wget** ja **ar**, mutta on muuten riippuvainen ainoastaan /bin/sh:sta ja Unixin/Linuxin perusohjelmista². Asenna **wget** ja **ar** jos niitä ei vielä nykyjärjestelmässä ole, ja nouda ja asenna sitten

² Näitä ovat GNU:n perustyökalut ja komennot kuten **sed**, **grep**, **tar** ja **gzip**.

debootstrap.

Tai voidaan käyttää seuraavaa menettelyä ja asentaa se itse. Tee työhakemisto johon `.deb` puretaan:

```
# mkdir work
# cd work
```

Komennon **debootstrap** suoritettava ohjelmätiedosto on Debianin asennuspalvelimella (muista valita oikea tiedosto koneen suoritinperheelle). Nouda **debootstrap** `.deb` **varastoalueelta**, kopioi paketti työhakemistoon ja pura siitä suorituskelpoiset ohjelmätiedostot, joiden asentamiseen tarvitaan pääkäyttäjän oikeuksia.

```
# ar -x debootstrap_0.X.X_arch.deb
# cd /
# zcat /kokonainen-polkunimi/work/data.tar.gz | tar xv
```

D.3.3 Suoritetaan debootstrap

Komento **debootstrap** osaa noutaa tarvittavat tiedostot suoraan varastoalueelta. [http.us.debian.org/debian](http://us.debian.org/debian) tilalle voi kirjoittaa minkä tahansa Debianin asennuspalvelimen kopion, mieluiten verkon topologiassa lähellä olevan. Asennuspalvelimen kopioiden luettelo on osoitteessa <http://www.debian.org/mirror/list>.

Jos stretch Debian GNU/Linux -romppu on liitettyä hakemistoon `/cdrom`, voidaan http URL korvata tiedostoon viittaavalla URL:llä: **file:/cdrom/debian/**

Substitute one of the following for *ARCH* in the **debootstrap** command: **amd64, arm64, armel, armhf, i386, mips, mips64el, mipsel, powerpc, ppc64el, or s390x.**

```
# /usr/sbin/debootstrap --arch ARCH stretch \
    /mnt/debinst http://ftp.us.debian.org/debian
```

If the target architecture is different than the host, you should add the **--foreign** option.

D.3.4 Perusjärjestelmän asetukset

Now you've got a real Debian system, though rather lean, on disk. **chroot** into it:

```
# LANG=C.UTF-8 chroot /mnt/debinst /bin/bash
```

If the target architecture is different from the host, you will need to first copy `qemu-user-static` to the new host:

```
# cp /usr/bin/qemu-ARCH-static /mnt/debinst/usr/bin
# LANG=C.UTF-8 chroot /mnt/debinst qemu-ARCH-static /bin/bash
```

After chrooting you may need to set the terminal definition to be compatible with the Debian base system, for example:

```
# export TERM=xterm-color
```

Depending on the value of `TERM`, you may have to install the `ncurses-term` package to get support for it.

If the target architecture is different from the host, you need to finish the multi-stage boot strap:

```
/debootstrap/debootstrap --second-stage
```

D.3.4.1 Luo laitetiedostot

Tässä kohtaa hakemistossa `/dev/` on vain hyvin peruslaitetiedostoja. Asennuksen seuraavissa vaiheissa saatetaan tarvita lisää laitetiedostoja. Etenemistapoja on erilaisia, ja valittavaan tapaan vaikuttaa isäntäjärjestelmä josta asennusta tehdään, käytetäänkö modulaarista ydintä vai ei, ja käytetäänkö asennettavassa järjestelmässä dynaamisia (t.s. käytössä `udev`) vai staattisia laitetiedostoja.

Joitakin käytettävissä olevista valitsimista:

- install the `makedev` package, and create a default set of static device files using (after chrooting)

```
# apt install makedev
# mount none /proc -t proc
# cd /dev
# MAKEDEV generic
```


- luo itse vain tietyt laitetiedostot komennolla **MAKEDEV**
- liitä hakemisto `/dev` isäntäjärjestelmästä kohdejärjestelmän liitoskohtaan `/dev`; huomaa joidenkin pakettien `postinst`-komentotiedostojen saattavan yrittää laitetiedostojen luomista, joten tätä valitsinta olisi käytettävä varoen

D.3.4.2 Liitetään osiot

On luotava tiedosto `/etc/fstab`.

```
# editor /etc/fstab
```

Tästä esimerkkitiedostosta voi muokata sopivan:

```
# /etc/fstab: static file system information.
#
# file system      mount point      type      options                    dump pass
/dev/XXX           /                ext3      defaults                   0      1
/dev/XXX           /boot            ext3      ro,nosuid,nodev           0      2

/dev/XXX           none             swap      sw                          0      0
proc              /proc           proc      defaults                   0      0

/dev/fd0           /media/floppy    auto      noauto,rw,sync,user,exec  0      0
/dev/cdrom         /media/cdrom     iso9660   noauto,ro,user,exec       0      0

/dev/XXX           /tmp             ext3      rw,nosuid,nodev           0      2
/dev/XXX           /var             ext3      rw,nosuid,nodev           0      2
/dev/XXX           /usr             ext3      rw,nodev                   0      2
/dev/XXX           /home            ext3      rw,nosuid,nodev           0      2
```

Komento **mount -a** liittää kaikki tiedostossa `/etc/fstab` luetellut tiedostojärjestelmät, tai liitä tiedostojärjestelmät yksitellen komentamalla:

```
# mount /path # esim.: mount /usr
```

Nykyiset Debian-järjestelmät tekevät liitoskohdat irrotettaville taltioille hakemistoon `/media`, mutta säilyttävät yhteensopivuuden takia symboliset linkit hakemistossa `/`. Luo linkit tarpeen mukaan, esimerkiksi:

```
# cd /media
# mkdir cdrom0
# ln -s cdrom0 cdrom
# cd /
# ln -s media/cdrom
```

Tiedostojärjestelmä `proc` voidaan liittää useita kertoja ja mielivaltaisiin liitoskohtiin, vaikkakin tapana on käyttää `/proc`. Jos ei käytetty komentoa **mount -a**, varmistu että `proc` on liitetty ennen jatkamista:

```
# mount -t proc proc /proc
```

Komennon **ls /proc** pitäisi nyt näyttää tiedostoja hakemistossa. Jos tämä ei toimi, `proc` voidaan ehkä liittää `chroot`-eristyksen ulkopuolelta:

```
# mount -t proc proc /mnt/debinst/proc
```

D.3.4.3 Aikavyöhyke

Setting the third line of the file `/etc/adjtime` to "UTC" or "LOCAL" determines whether the system will interpret the hardware clock as being set to UTC respective local time. The following command allows you to set that.

```
# editor /etc/adjtime
```

Here is a sample:

```
0.0 0 0.0
0
UTC
```

The following command allows you to choose your timezone.

```
# dpkg-reconfigure tzdata
```

D.3.4.4 Verkon asetukset

Verkon asetukset tehdään muokkaamalla tiedostoja `/etc/network/interfaces`, `/etc/resolv.conf`, `/etc/hostname` ja `/etc/hosts`.

```
# editor /etc/network/interfaces
```

Tässä on muutamia yksinkertaisia esimerkkejä hakemistosta `/usr/share/doc/ifupdown/examples`:

```
#####
# /etc/network/interfaces -- configuration file for ifup(8), ifdown(8)
# See the interfaces(5) manpage for information on what options are
# available.
#####

# We always want the loopback interface.
#
auto lo
iface lo inet loopback

# To use dhcp:
#
# auto eth0
# iface eth0 inet dhcp

# An example static IP setup: (broadcast and gateway are optional)
#
# auto eth0
# iface eth0 inet static
#     address 192.168.0.42
#     network 192.168.0.0
#     netmask 255.255.255.0
#     broadcast 192.168.0.255
#     gateway 192.168.0.1
```

Tiedostoon `/etc/resolv.conf` kirjoitetaan nimipalvelimet ja hakuasetuksia:

```
# editor /etc/resolv.conf
```

Yksinkertainen `/etc/resolv.conf`:

```
search hqdom.local\000
nameserver 10.1.1.36
nameserver 192.168.9.100
```

Kirjoita järjestelmän konenimi (2 - 63 merkkiä):

```
# echo DebianinKonenimi > /etc/hostname
```

Vielä perusversio tiedostosta `/etc/hosts` jossa on mukana IPv6-tuki:

```
127.0.0.1 localhost
127.0.1.1 DebianHostName

# The following lines are desirable for IPv6 capable hosts\
::1      ip6-localhost ip6-loopback\
fe00::0 ip6-localnet
ff00::0 ip6-mcastprefix
ff02::1 ip6-allnodes
ff02::2 ip6-allrouters
ff02::3 ip6-allhosts
```

Jos verkkoliitännät on useita, olisi ajurimoduulien nimet järjestettävä tiedostossa `/etc/modules` haluttuun järjestykseen. Näin on jokainen liitäntä käynnistyksessä tunnetulla nimellä (`eth0`, `eth1`, etc.).

D.3.4.5 Aptin asetukset

Debootstrap will have created a very basic `/etc/apt/sources.list` that will allow installing additional packages. However, you may want to add some additional sources, for example for source packages and security updates:

```
deb-src http://ftp.us.debian.org/debian stretch main
deb http://security.debian.org/ stretch/updates main
deb-src http://security.debian.org/ stretch/updates main
```

Make sure to run **apt update** after you have made changes to the sources list.

D.3.4.6 Näppäimistön asetukset ja maa-asetusto

To configure your locale settings to use a language other than English, install the `locales` support package and configure it. Currently the use of UTF-8 locales is recommended.

```
# apt install locales
# dpkg-reconfigure locales
```

To configure your keyboard (if needed):

```
# apt install console-setup
# dpkg-reconfigure keyboard-configuration
```

Huomaa ettei näppäimistön asetuksia saa käyttöön kun ollaan chroot-eristettynä, mutta ne tulevat käyttöön seuraavassa käynnistyksessä.

D.3.5 Asennetaan ydin

Jos tämä järjestelmä aiotaan käynnistää, haluttaneen Linux ydin ja käynnistyslatain. Saatavilla olevat ytimien valmiit asennuspaketit löytää komennolla:

```
# apt search linux-image
```

Then install the kernel package of your choice using its package name.

```
# apt install linux-image-arch-etc
```

D.3.6 Käynnistyslataimen asetukset

To make your Debian GNU/Linux system bootable, set up your boot loader to load the installed kernel with your new root partition. Note that **debootstrap** does not install a boot loader, but you can use **apt** inside your Debian chroot to do so.

Check **info grub** or **man lilo.conf** for instructions on setting up the bootloader. If you are keeping the system you used to install Debian, just add an entry for the Debian install to your existing `grub2 grub.cfg` or `lilo.conf`. For `lilo.conf`, you could also copy it to the new system and edit it there. After you are done editing, call **lilo** (remember it will use `lilo.conf` relative to the system you call it from).

Installing and setting up `grub2` is as easy as:

```
# apt install grub-pc
# grub-install /dev/sda
# update-grub
```

The second command will install **grub2** (in this case in the MBR of `sda`). The last command will create a sane and working `/boot/grub/grub.cfg`.

Huomaa tässä oletettavan laitetiedoston `/dev/sda` olevan luotu. On muitakin tapoja asentaa **grub**, mutta niiden käsittely ei kuulu tähän liitteeseen.

Tässä on tiedoston `/etc/lilo.conf` perusversio malliksi:

```
boot=/dev/sda6
root=/dev/sda6
install=menu
delay=20
lba32
```

```
image=/vmlinuz
initrd=/initrd.img
label=Debian
```

D.3.7 Remote access: Installing SSH and setting up access

In case you can login to the system via console, you can skip this section. If the system should be accessible via the network later on, you need to install SSH and set up access.

```
# apt install ssh
```

Root login with password is disabled by default, so setting up access can be done by setting a password and re-enable root login with password:

```
# passwd
# editor /etc/ssh/sshd_config
```

This is the option to be enabled:

```
PermitRootLogin yes
```

Access can also be set up by adding an ssh key to the root account:

```
# mkdir /root/.ssh
# cat << EOF > /root/.ssh/authorized_keys
ssh-rsa ....
EOF
```

Lastly, access can be set up by adding a non-root user and setting a password:

```
# adduser joe
# passwd joe
```

D.3.8 Viimeistely

As mentioned earlier, the installed system will be very basic. If you would like to make the system a bit more mature, there is an easy method to install all packages with "standard" priority:

```
# tasksel install standard
```

Of course, you can also just use **apt** to install packages individually.

Asennuksen jälkeen hakemistossa `/var/cache/apt/archives/` on suuri määrä noudettuja asennuspaketteja. Levytilaa voidaan vapauttaa komennolla:

```
# apt clean
```

D.4 Debian GNU/Linux:in asennus käyttäen Parallel Line IP:tä (PLIP)

Tässä luvussa kerrotaan miten Debian GNU/Linux asennetaan tietokoneelle jossa ei ole Ethernetliitäntää, vain yhdyskäytävänä toimiva etätietokone johon on yhteys nollamodeemikaapelilla (eli nollatulostinkaapelilla). Yhdyskäytäväkoneen olisi oltava verkossa jossa on Debianin asennuspalvelimen kopio (esim. Internetissä).

Tämän liitteen esimerkissä tehdään PLIP-yhteys yhdyskäytäväkoneeseen josta on soittoyhteys Internetiin (ppp0). Käytettävät IP-numerot PLIP-liitäntöille ovat 192.168.0.1 tälle koneelle (kohdekone) ja 192.168.0.2 yhdyskäytäväkoneelle (on valittava osoitteet jotka eivät kuulu paikallisverkon osoiteavaruuteen).

Asennuksen aikana tehty PLIP-yhteys on käytettävissä myös kun on käynnistetty asennettuun järjestelmään (katso Luku 7).

Ennen asennuksen aloittamista on tarkistettava BIOS:n asetuksista IO base address ja IRQ sekä kohdekoneen että yhdyskäytäväkoneen rinnakkaisportille. Yleisimmät arvot ovat `io=0x378, irq=7`.

D.4.1 Vaatimukset

- Kohdekone, käytetään nimeä *kohde*, johon Debian asennetaan
- Asennustaltio; katso Kohta 2.4.
- Toinen tietokone, käytetään nimeä *lähde*, joka on kytketty Internettiin ja toimii yhdyskäytävänä.
- DB-25 nollamodeemikaapeli. Katso ohjeesta **PLIP-Install-HOWTO** lisätietoja ja teko-ohjeet jos teet kaapelin itse.

D.4.2 Lähdekoneen asetukset

Seuraava komentotiedosto on yksinkertainen esimerkki lähdekoneessa tehtävistä asetuksista jotta se toimii yhdyskäytävänä Internettiin ppp0-portin kautta.

```
#!/bin/sh

# Poistetaan ytimeistä käytössä olevat moduulit jottei tule
# ristiriitoja ja jotta niiden asetukset saadaan tehtyä uudelleen.
modprobe -r lp parport_pc
modprobe parport_pc io=0x378 irq=7
modprobe plip

# Tehdään plip-liitännän asetukset (tässä plip0, katso dmesg | grep plip)
ifconfig plip0 192.168.0.2 pointopoint 192.168.0.1 netmask 255.255.255.255 up

# Tehdään yhdyskäytävän asetukset
modprobe iptable_nat
iptables -t nat -A POSTROUTING -o ppp0 -j MASQUERADE
echo 1 > /proc/sys/net/ipv4/ip_forward
```

D.4.3 Asennetaan kohdekone

Käynnistetään kone asennustaltiolta. Asennus on suoritettava expert-tilassa; kirjoita asentimen kehotteeseen **expert**. Jos ytimien moduuleille on välitettävä parametreja, on tämäkin tehtävä asentimen kehotteessa. Esimerkiksi asennin käynnistetään ja annetaan moduulille parport_pc parametrit "io" ja "irq":

```
expert parport_pc.io=0x378 parport_pc.irq=7
```

Asennuksen aikana pitäisi kysymyksiin vastata kuten seuraavassa kerrotaan.

1. Ladattavat asentimen osat

Valitaan luettelosta kohta **plip-modules**; tämän jälkeen PLIP-ajurit ovat käytettävissä asennusjärjestelmässä.

2. Tunnista verkkolaitteisto

- Jos kohdekoneessa on verkkoliitäntä, näytetään luettelo löydettyjen liitäntöjen ajurimoduuleista. Mikäli halutaan pakottaa *debian-installer* käyttämään plip-liitäntää eikä näitä, on poistettava valinta kaikista luettelon ajurimoduuleista. Asennin ei tietenkään näytä tätä luetteloa jos kohdekoneessa ei ole verkkoliitäntää.
- Koska aiemmin ei löytynyt tai ei valittu verkkoliitäntää, pyytää asennin valitsemaan verkkoajurin luettelosta. Valitaan moduuli **plip**.

3. Tee verkkoasetukset

- Haetaanko verkkoasetukset automaattisesti DHCP:llä?
- IP-osoite: **192.168.0.1**
- kaksipisteosoite: **192.168.0.2**
- Nimipalvelinten osoitteet: voidaan käyttää samoja kuin yhdyskäytäväkone (katso tiedostosta `/etc/resolv.conf`)

D.5 Debian GNU/Linux:in asennus käyttäen PPP over Ethernet:tiä (PPPoE)

Joissakin maissa PPP over Ethernet (PPPoE) on yleinen yhteyskäytäntö laajakaistayhteyksille (ADSL tai kaapeli) Internetpalveluntarjoajaan. Verkkoyhteyden asetusten teko PPPoE:lle ei ole oletusarvona tuettu asentimessa, mutta saadaan toimimaan hyvin helposti. Tämä luku selittää miten.

Asennuksen aikana tehty PPPoE-yhteys on käytettävissä myös kun on käynnistetty asennettuun järjestelmään (katso Luku 7).

Jotta PPPoE olisi käytettävissä asennuksen aikana on asennettava romppuotokselta. Se ei ole tuettu muilla asennustavoilla (esim. netboot).

Asentaminen PPPoE:n kautta on enimmäkseen samanlaista kuin muutkin asennukset. Seuraavat kohdat selittävät eroavuudet.

- Käynnistä asennin käynnistysparametrilla `modules=ppp-udeb`³. Näin varmistetaan PPPoE:n asetusten teosta vastaavan osan (`ppp-udeb`) latautuminen ja automaattinen käynnistyminen.
- Tee asennuksen tavalliset ensimmäiset vaiheet (kielen, maan ja näppäinasettelun valinta; lisäosien lataus⁴).
- Seuraava vaihe on verkkosovittimien tunnistus, jotta laitteessa olevat Ethernet-kortit löytyvät.
- Tämän jälkeen aloitetaan varsinainen PPPoE:n asetusten teko. Asennin tutkii kaikista löydettyistä Ethernet-liitännöistä onko siellä PPPoE konsentraattori (palvelin joka huolehtii PPPoE-yhteyksistä).
Konsentraattori ei aina löydy ensimmäisellä yrityksellä. Tämmöistä tapahtuu toisinaan hitaissa tai kuormiteuissa verkossa tai viallisten palvelimien kanssa. Useimmissa tapauksissa toinen yritys löytää konsentraattorin; uudelleen yritetään valitsemalla Tee PPPoE:n asetukset ja käynnistä yhteys asentimen päävalikosta.
- Kun konsentraattori on löytynyt, käyttäjälle näytetään sisäänkirjautumiskehote (PPPoE:n käyttäjätunnus ja salasana).
- Tässä kohtaa asennin käyttää annettuja tietoja ja muodostaa PPPoE-yhteyden. Jos tiedot olivat oikein, PPPoE-yhteyden asetuksien pitäisi olla tehty ja asentimen pitäisi pystyä muodostamaan yhteys Internetiin sen kautta ja noutamaan (jos tarvitaan) paketteja. Jos sisäänkirjautumisen tiedot olivat väärin tai tapahtuu jokin virhe, asennin pysähtyy, mutta asetukset voidaan tehdä uudelleen valitsemalla valikosta Tee PPPoE:n asetukset ja käynnistä yhteys.

³ Katso kohdasta Kohta 5.1.7 käynnistysvalitsimen lisäämisestä.

⁴ `ppp-udeb`:n lataus lisäosana tapahtuu tässä vaiheessa. Jos haluat asentaa prioriteetilla keskitaso tai matala (expert-tilassa), voit myös itse valita paketin `ppp-udeb` jolloin ei kirjoiteta "modules"-käynnistysparametria.

Liite E

Hallinnolliset tiedot

E.1 Tietoa tästä ohjeesta

This manual was created for Sarge's debian-installer, based on the Woody installation manual for boot-floppies, which was based on earlier Debian installation manuals, and on the Progeny distribution manual which was released under GPL in 2003.

Tämä ohje on kirjoitettu DocBook XML -kuvauskielillä. Tulostusmuodot tuotetaan ohjelmallisesti paketteja `docbook-xml` ja `docbook-xsl` käyttäen.

Tämän ohjeen ylläpidettävyyttä parannetaan hyödyntämällä lukuisia XML:n ominaisuuksia, esimerkiksi entiteettejä ja profiloinnin attribuutteja. Niitä käytetään kuten ohjelmointikielten muuttujia ja ehtorakenteita. Tämän ohjeen XML-lähdekoodissa on tietoa kaikista eri arkkitehtuureista — profiloinnin attribuuteilla erotetaan arkkitehtuuririippuvat osat.

Tämän version suomentaja on Tapio Lehtonen tale@debian.org ja Esko Arajärvi edu@iki.fi. Aikaisempia Debianin asennusohjeita ovat suomentaneet myös Panu Hällfors, Tommi Vainikainen ja Antti-Juhani Kaijanaho. Tarkistusluvusta kiitos lokalisointi.org:n postituslistalle laatu.

E.2 Ohjetalkoisiin osallistuminen

Vikailmoituksia ja parannusehdotuksia tälle ohjeelle lienee kätevintä lähettää vikailmoituksena paketille `installation-guide`. Tutustu pakettiin `reportbug` tai lue [Debianin vianseurantajärjestelmän](#) ohjeet. Olisi mukavaa jos tarkistaisit onko viasta jo mainittu [asennusohjeen aktiivisten vikojen luettelossa](#). Tunnettuun vikaan voi lähettää vahvistuksen tai lisätietoa sähköpostilla osoitteeseen xxxx@bugs.debian.org, missä `xxxx` on vian numero.

Vieläkin parempi olisi toimittaa korjaustiedosto noutamalla tämän ohjeen [DocBook-lähdekoodi](#). Auttaa voi vaikkei DocBook olisikaan tuttu, sillä alkuun pääsee ohjeen hakemistossa olevalla lunttilapulla (`cheatsheet.xml`). DocBook on HTML:n kaltaista, mutta tarkoitettu tekstin merkityksen ilmaisemiseen eikä ulkoasun muokkaamiseen. Korjaustiedostot ovat tervetulleita sähköpostituslistalle `debian-boot` (katso jäljempää). Lähdekoodien noutaminen SVN:n avulla neuvotaan [README](#) -tiedostossa lähdekoodihakemiston juuressa.

Toivomme *ettei* tämän ohjeen tekijöihin oteta yhteyttä suoraan. Keskustelua muun muassa tästä ohjeesta käydään `debian-installer`-postituslistalla, listan osoite on debian-boot@lists.debian.org. Ohjeet listalle liittymiseen löytyvät sivulta [Postilistoille liittyminen](#), tai [Debianin sähköpostilistojen arkistoja](#) voi selata netistä.

E.3 Tärkeimmät avustajat

This document was originally written by Bruce Perens, Sven Rudolph, Igor Grobman, James Treacy, and Adam Di Carlo. Sebastian Ley wrote the Installation Howto.

Miroslav Kuře has documented a lot of the new functionality in Sarge's debian-installer. Frans Pop was the main editor and release manager during the Etch, Lenny and Squeeze releases.

Many, many Debian users and developers contributed to this document. Particular note must be made of Michael Schmitz (m68k support), Frank Neumann (original author of the [Amiga install manual](#)), Arto Astala, Eric Delaunay/Ben Collins (SPARC information), Tapio Lehtonen, and Stéphane Bortzmeyer for numerous edits and text. We have to thank Pascal Le Bail for useful information about booting from USB memory sticks.

Erittäin hyödyllistä tekstiä ja tietoa löytyi Jim Minthan ohjeesta Howto for network booting (URL ei saatavilla), [Debianin VUKK:sta](#), [Linux/m68k FAQ:sta](#), [Linux for SPARC Processors FAQ:sta](#), [Linux/Alpha FAQ:sta](#) muiden

muassa. Näiden vapaasti saatavilla olevien ja täynnä tietoa olevien lähteiden ylläpitäjille on annettava tunnustusta.

Tämän ohjeen chrooted-asennuksia käsittelevä osuus Kohta **D.3** on osittain lainattu dokumenteista joiden tekijänoikeuden omistaa Karsten M. Self.

PLIP:tä käyttäviä asennuksia käsittelevä osuus (Kohta **D.4** pohjautuu Gilles Lamiralin ohjeeseen **PLIP Install Howto**).

E.4 Tavaramerkit

Kaikki tavaramerkit ovat omistajiensa omistamia.

Liite F

GNU yleinen lisenssi (GPL lisenssi)

HUOMAA

This is an unofficial translation of the GNU General Public License into Finnish. It was not published by the Free Software Foundation, and does not legally state the distribution terms for software that uses the GNU GPL — only the original **English text** of the GNU GPL does that. However, we hope that this translation will help Finnish speakers to better understand the GNU GPL.

Tämä on GPL lisenssin epävirallinen käännös suomeksi. Tätä käännöstä ei ole julkaissut Free Software Foundation eikä se määritä oikeudellisesti sitovasti GPL lisenssiä käyttävien ohjelmien levitysehtoja -- vain alkuperäinen englanninkielinen GPL lisenssin teksti on oikeudellisesti sitova. Toivomme kuitenkin, että tämä käännös auttaa suomenkielisiä ymmärtämään GPL lisenssiä paremmin.

Versio 2, kesäkuu 1991

Tekijänoikeus 1989, 1991, Free Software Foundation, Inc.
51 Franklin St, Fifth Floor, Boston, MA 02110-1301, USA

Käännöksen versio 1.0, heinäkuu 2001

Käännös ja sovittaminen Suomen oikeusjärjestelmään:
Mikko Välimäki, Berkeley, CA

Käännöksen uusin versio ja lisätietoja on saatavilla osoitteesta:
<http://www.turre.com/>
email: gpl@turre.com

Alkuperäinen englanninkielinen versio on osoitteessa:
<http://www.gnu.org/>

Tämän lisenssisopimuksen kirjaimellinen kopioiminen ja levittäminen on sallittu, ↔
mutta muuttaminen on kielletty.

F.1 Johdanto

Yleensä tietokoneohjelmien lisenssisopimukset on suunniteltu siten, että ne estävät ohjelmien vapaan jakamisen ja muuttamisen. Sen sijaan GPL lisenssi on suunniteltu takaamaan käyttäjän vapaus jakaa ja muuttaa ohjelmaa — lisenssi varmistaa, että ohjelma on vapaa kaikille käyttäjille. GPL lisenssi soveltuu pääosin Free Software Foundationin ohjelmia ja mihin tahansa muuhun ohjelmaan, jonka tekijät ja oikeudenomistajat sitoutuvat sen käyttöön. (Joihinkin Free Software Foundationin ohjelmiin sovelletaan GPL lisenssin sijasta LGPL lisenssiä [GNU kirjastolisenssi]). Kuka tahansa voi käyttää GPL lisenssiä.

Kun tässä Lisenssissä puhutaan vapaasta ohjelmasta, silloin ei tarkoiteta hintaa. GPL lisenssi on nimittäin suunniteltu siten, että käyttäjälle taataan vapaus levittää kopioita vapaista ohjelmista (ja pyytää halutessaan maksu tästä palvelusta). GPL lisenssi takaa myös sen, että käyttäjä saa halutessaan ohjelman lähdekoodin, että hän voi muuttaa ohjelmaa tai käyttää osia siitä omissa vapaissa ohjelmissaan, ja että kaikkien näiden toimien tiedetään olevan sallittuja.

Jotta käyttäjän oikeudet turvattaisiin, lisenssillä asetetaan rajoituksia, jotka estävät ketä tahansa kieltämästä näitä oikeuksia tai vaatimasta niiden luovuttamista. Nämä rajoitukset merkitsevät tiettyjä velvoitteita jokaiselle käyttäjälle, joka levittää ohjelmakopioita tai muuttaa ohjelmaa.

Jokaisen joka esimerkiksi levittää kopioita GPL lisenssin alaisesta ohjelmasta, ilmaiseksi tai maksusta, on annettava käyttäjille kaikki oikeudet, jotka hänelläkin on. Jokaisella käyttäjällä on oltava varmasti mahdollisuus saada ohjelman lähdekoodi. Ohjelman käyttäjille on myöskin esitettävä tämän lisenssisopimuksen ehdot, jotta he tietävät oikeutensa.

Jokaisen oikeudet turvataan kahdella toimenpiteellä: (1) ohjelma suojataan tekijänoikeudella, ja (2) käyttäjille tarjotaan tämä lisenssi, joka antaa laillisen luvan kopioida, levittää ja muuttaa ohjelmaa.

Edelleen, jokaisen tekijän ja Free Software Foundationin suojaamiseksi on varmistettava, että jokainen ymmärtää, että vapaalla ohjelmalla ei ole takuuta. Jos joku muuttaa ohjelmaa ja levittää sen edelleen, ohjelman vastaanottajien on tiedettävä, että heillä ei ole alkuperäistä ohjelmaa. Joten mikä tahansa ongelma, jonka muut ovat aikaansaaneet, ei vaikuta alkuperäisen tekijän maineeseen.

Ohjelmistopatentit uhkaavat jokaista vapaata ohjelmaa. On olemassa vaara, että vapaiden ohjelmien levittäjät patenttoivat ohjelmia sillä seurauksella, että heillä on ohjelmiin omistusoikeus. Tämän välttämiseksi jokainen patentti on joko lisensoitava ilmaiseksi kaikille käyttäjille tai jätettävä kokonaan lisensoimatta.

Seuraa tarkat ehdot vapaiden ohjelmien kopioimiselle, levittämiselle ja muuttamiselle.

F.2 GNU yleinen lisenssi (GPL lisenssi)

Ehdot kopioimiselle, levittämiselle ja muuttamiselle

0. Tätä Lisenssiä sovelletaan kaikkiin ohjelmiin tai muihin teoksiin, jotka sisältävät tekijänoikeuden haltijan ilmoituksen, että teoksen levittäminen tapahtuu GPL lisenssin ehtojen mukaan. ”Ohjelma” viittaa kaikkiin tällaisiin tietokoneohjelmiin ja muihin teoksiin. ”Ohjelmaan perustuva teos” tarkoittaa joko Ohjelmaa tai mitä tahansa tekijänoikeuslain mukaista jälkiperäistä teosta: toisin sanoen teosta, joka sisältää Ohjelman tai osan siitä, kirjaimellisesti tai muutettuna, tai toiselle kielelle käännettynä. (Tästä eteenpäin käänös sisältyy käsitteeseen ”muutos”). ”Lisenssin saaja” on se, jolle ohjelma lisensoidaan.

Tämä lisenssi ei kata muita toimenpiteitä kuin kopioimisen, levittämisen ja muuttamisen. Ohjelman ajaminen ei ole kiellettyä. Ohjelman tuloste on tämän Lisenssin alainen vain silloin, kun se muodostaa Ohjelmaan perustuvan teoksen (riippumatta siitä ajetaanko Ohjelmaa vai ei). Milloin tuloste on Lisenssin alainen riippuu siitä, mitä Ohjelma tekee.

1. Lisenssin saajalla on oikeus kopioida ja levittää sanatarkkoja kopioita Ohjelman lähdekoodista sellaisena kuin se on saatu, millä tahansa laitteella. Ehtona on, että asianmukaisesti jokaisesta kopiosta ilmenee kenellä on siihen tekijänoikeus ja että Ohjelmaan ei ole takuuta; edelleen, kaikki viitaukset tähän Lisenssiin ja ilmoitukseen takuun puuttumisesta on pidettävä koskemattomana; ja vielä, jokaiselle Ohjelman vastaanottajalle on annettava tämä Lisenssi ohjelman mukana.

Lisenssin saaja voi pyytää maksun Ohjelman kopioimisesta ja voi halutessaan myydä Ohjelmaan takuun.

2. Ohjelmakopion tai kopioiden tai minkä tahansa osan muuttaminen on sallittu. Kun ohjelmaa muutetaan, muodostuu Ohjelmaan perustuva teos. Lisenssin saajalla on lupa kopioida ja levittää näitä muutoksia ja Ohjelmaan perustuvaa teosta ehdolla, että ensinnäkin Kohdan 1 edellytykset täytetään ja lisäksi vielä seuraavat:

- a. a) Muuteltujen tiedostojen on sisällettävä selkeä merkintä, josta ilmenee, kuka tiedostoja on muuttanut ja päiväs, jolloin muutokset on tehty.
- b. b) Jokainen teos, jonka Lisenssin saaja julkaisee tai levittää edelleen, ja joka kokonaan tai osittain perustuu tai sisältää osia Ohjelmasta, on lisensoitava kokonaisuudessaan ilman maksua kaikille kolmansille osapuolille tämän Lisenssin ehtojen mukaisesti.
- c. c) Jos muuteltu ohjelma lukee ajettaessa interaktiivisesti komentoja, Lisenssin saajan on ohjelman käynnistyessä normaaliin interaktiiviseen käyttöön saatettava näytölle tai tulostettavaksi ilmoitus, josta selviää asianmukaisesti ohjelman tekijänoikeus ja ilmoitus, ettei Ohjelmalla ole takuuta (tai vaihtoehtoisesti, että Lisenssin saaja myöntää Ohjelmalle takuun) ja että käyttäjät voivat levittää ohjelmaa edelleen näiden ehtojen mukaisesti sekä annettava käyttäjille ohjeet, miten he voivat nähdä kopion tästä Lisenssistä. (Poikkeus: jos Ohjelma itsessään on interaktiivinen muttei normaalisti tulosta tällaista ilmoitusta, myöskään Lisenssin saajan tekemän Ohjelman perustuvan teoksen ei tarvitse tulostaa ilmoitusta)

Nämä ehdot koskevat muuteltua teosta kokonaisuudessaan. Jos yksilöivät osat tästä teoksesta eivät ole johdettuja Ohjelmasta ja ne voidaan perustellusti katsoa itsenäisiksi ja erillisiksi teoksiksi, silloin tämä Lisenssi ja sen ehdot eivät koske näitä osia, kun niitä levitetään erillisinä teoksina. Mutta jos samoja osia levitetään osana kokonaisuutta, joka on Ohjelmaan perustuva teos, tämän kokonaisuuden levittäminen on tapahduttava tämän Lisenssin ehtojen mukaan, jolloin tämän lisenssin ehdot laajenevat kokonaisuuteen ja täten sen jokaiseen osaan riippumatta siitä, kuka ne on tehnyt ja millä lisenssiehdoilla.

Eli tämän Kohdan tarkoitus ei ole saada oikeuksia tai ottaa pois Lisenssin saajan oikeuksia teokseen, jonka hän on kokonaan kirjoittanut; pikemminkin tarkoitus on käyttää oikeutta kontrolloida Ohjelmaan perustuvien jälkiperäisteosten tai kollektiivisten teosten levittämistä.

Lisäksi pelkkä toisen teoksen, joka ei perustu Ohjelmaan, liittäminen Ohjelman (tai Ohjelmaan perustuvan teoksen) kanssa samalle tallennus- tai jakeluvälineelle ei merkitse sitä, että toinen teos tulisi tämän Lisenssin sitomaksi.

3. Lisenssin saajalla on oikeus kopioida ja levittää Ohjelmaa (tai siihen perustuvaa teosta, Kohdan 2 mukaisesti) objektikoodina tai ajettavassa muodossa yllä esitettyjen Kohtien 1 ja 2 mukaisesti edellyttäen lisäksi, että yksi seuraavista ehdoista on täytetty:

- a. a) Ohjelman mukaan liitetään täydellinen koneella luettava lähdekoodi, joka on levitettävä yllä mainittujen Kohtien 1 ja 2 ehtojen mukaisesti välineellä, jota käytetään yleisesti ohjelmistojen jakeluun; tai
- b. b) Ohjelman mukaan liitetään vähintään kolme vuotta voimassa oleva kirjallinen tarjous luovuttaa kelle tahansa kolmannelle osapuolelle, enintään lähdekoodin fyysisen levittämisen hinnalla, täydellinen koneella luettava lähdekoodi, joka on levitettävä yllä mainittujen Kohtien 1 ja 2 ehtojen mukaisesti välineellä, jota käytetään yleisesti ohjelmistojen jakeluun; tai
- c. c) Ohjelman mukaan liitetään Lisenssin saajan tieto tarjouksesta, joka koskee lähdekoodin levittämistä. (Tämä vaihtoehto on sallittu vain ei-kaupalliseen levittämiseen ja sillä ehdolla, että ohjelma on saatu objektikoodina tai ajettavassa muodossa yllä mainitun alakohdan b mukaisesti)

Teoksen lähdekoodi tarkoittaa sen suositeltavaa muotoa muutosten tekemistä varten. Ajettavan teoksen täydellinen lähdekoodi tarkoittaa kaikkea lähdekoodia kaikkiin teoksen sisältämiin moduleihin ja lisäksi kaikkiin sen mukana seuraaviin käyttöliittymätiedostoihin sekä skripteihin, joilla hallitaan ajettavan teoksen asennusta ja kääntämistä. Kuitenkin erityisenä poikkeuksena levitetyn lähdekoodin ei tarvitse sisältää mitään sellaista, mikä yleensä levitetään (joko lähdekoodi- tai binäärimuodossa) käyttöjärjestelmän pääkomponenttien (kääntäjä, kernel, jne.) mukana, joiden päällä teosta ajetaan, ellei tällainen komponentti tule ajettavan teoksen mukana.

Jos ajettavan tai objektikoodin levittäminen tehdään tarjoamalla pääsy tietyssä paikassa olevaan kopioon, tällöin tarjoamalla vastaavasti pääsy samassa paikassa olevaan lähdekoodiin luetaan lähdekoodin levittämiseksi, vaikka kolmansia osapuolia ei pakotettaisi kopioimaan lähdekoodia objektikoodin mukana.

4. Ohjelman kopioiminen, muuttaminen, lisensointi edelleen tai Ohjelman levittäminen muuten kuin tämän Lisenssin ehtojen mukaisesti on kielletty. Kaikki yritykset muulla tavoin kopioida, muuttaa, lisensoida edelleen tai levittää Ohjelmaa ovat pätemättömiä ja johtavat automaattisesti tämän Lisenssin mukaisten oikeuksien päättymiseen. Sen sijaan ne, jotka ovat saaneet kopioita tai oikeuksia Lisenssin saajalta tämän Lisenssin ehtojen mukaisesti, eivät menetä saamiaan lisensoituja oikeuksia niin kauan kuin he noudattavat näitä ehtoja.

5. Lisenssin saajalta ei vaadita tämän Lisenssin hyväksymistä, koska siitä puuttuu allekirjoitus. Kuitenkaan mikään muu ei salli Lisenssin saajaa muuttaa tai levittää Ohjelmaa tai sen jälkiperäisteosta. Nämä toimenpiteet ovat lailla kiellettyjä siinä tapauksessa, että Lisenssin saaja ei hyväksy tätä Lisenssiä. Niinpä muuttamalla tai levittämällä Ohjelmaa (tai Ohjelmaan perustuvaa teosta) Lisenssin saaja ilmaisee hyväksyvänsä tämän Lisenssin ja kaikki sen ehdot sekä edellytykset Ohjelman ja siihen perustuvien teosten kopioimiselle, levittämiseksi ja muuttamiselle.

6. Aina kun Ohjelmaa (tai Ohjelmaan perustuvaa teosta) levitetään, vastaanottaja saa automaattisesti alkuperäiseltä tekijältä lisenssin kopioida, levittää ja muuttaa Ohjelmaa näiden ehtojen ja edellytysten sitomina. Vastaanottajalle ei saa asettaa mitään lisärajoitteita tässä annettujen oikeuksien käytöstä. Lisenssin saajalla ei ole vastuuta valvoa noudattavatko kolmannet osapuolet tätä Lisenssiä.

7. Jos oikeuden päätös tai väite patentin loukkauksesta tai jokin muu syy (rajoittumatta patenttikysymyksiin) asettaa Lisenssin saajalle ehtoja (olipa niiden alkuperä sitten tuomio, sopimus tai jokin muu), jotka ovat vastoin näitä lisenssiehtoja, ne eivät anna oikeutta poiketa tästä Lisenssistä. Jos levittäminen ei ole mahdollista siten, että samanaikaisesti toimitaan sekä tämän Lisenssin että joidenkin muiden rajoittavien velvoitteiden mukaisesti, tällöin Ohjelmaa ei saa lainkaan levittää. Jos esimerkiksi jokin patenttilisenssi ei salli kaikille niille, jotka saavat Ohjelman Lisenssin saajalta joko suoraan tai epäsuorasti, Ohjelman levittämistä edelleen ilman rojaltimaksuja, tällöin ainut tapa täyttää sekä patenttilisenssin että tämän Lisenssin ehdot on olla levittämättä Ohjelmaa lainkaan.

Jos jokin osa tästä kohdasta katsotaan pätemättömäksi tai mahdottomaksi vahvistaa oikeudessa joissakin tietyissä olosuhteissa, silloin tätä kohtaa on tarkoitus soveltaa pätevin osin ja muissa olosuhteissa kokonaisuudessaan.

Tämän kohdan tarkoitus ei ole johtaa siihen, että Lisenssin saaja rikkoisi mitään patenttia tai muuta varallisuus-oikeutta tai väittää mitään näiden oikeuksien pätevydestä; tämän kohdan ainoana tarkoituksena on suojata vapaiden

ohjelmien levitysjärjestelmän yhtenäisyys, joka on luotu käyttämällä yleisiä lisenssejä. Monet ovat antaneet arvokkaan panoksensa mitä erilaisimpiin ohjelmiin, joita levitetään tässä järjestelmässä luottaen sen soveltamisen pysyvyyteen; on jokaisen tekijän ja lahjoittajan päätösvallassa haluaako hän levittää ohjelmaa jossakin muussa järjestelmässä ja Lisenssin saaja ei voi vaikuttaa tähän valintaan.

Tämän kohdan tarkoituksena on tehdä täysin selväksi se, mikä on tämän Lisenssin muiden osien seuraus.

8. Jos patentit tai tekijänoikeudella suojatut käyttöliittymät rajoittavat Ohjelman levittämistä tai käyttöä joissakin valtioissa, Ohjelman alkuperäinen tekijä, joka lisensoi ohjelmaansa tällä Lisenssillä, voi asettaa nimenomaisia maantieteellisiä levitysrajoituksia, jolloin levittäminen on sallittu joko mukaan- tai poislukien nämä valtiot. Tällaisessa tapauksessa nämä rajoitukset otetaan huomioon kuin ne olisi kirjoitettu tämän Lisenssin sekaan.

9. Free Software Foundation voi julkaista korjattuja tai uusia versioita GPL lisenssistä aika ajoin. Näiden uusien versioiden henki on yhtenevä nykyisen version kanssa, mutta ne saattavat erota yksityiskohdissa ottaen huomioon uusia ongelmia ja huolenaiheita. Jokaiselle versiolle annetaan ne muista erottava versionumero. Jos Ohjelma käyttää tämän Lisenssin tiettyä versiota tai ”mitä tahansa myöhempää versiota”, Lisenssin saaja saa valita, käyttääkö sitä tai jotakin Free Software Foundationin julkaisemaa myöhempää versiota Lisenssistä. Jos Ohjelma ei mainitse mitä versiota tästä Lisenssistä se käyttää, on sallittua valita mikä tahansa versio, jonka Free Software Foundation on koskaan julkaissut.

10. Jos Lisenssin saaja haluaa ottaa osia Ohjelmasta mukaan muihin vapaisiin ohjelmiin, joiden levityshehdot ovat erilaiset, hänen tulee kirjoittaa tekijälle ja kysyä lupaa. Jos ohjelman tekijänoikeuden omistaa Free Software Foundation, on kirjoitettava heille; he tekevät joskus poikkeuksia. Free Software Foundationin päätösten ohjenuorana on kaksi päämäärää; säilyttää kaikista heidän vapaista ohjelmista johdettujen ohjelmien vapaa asema ja yleisesti kannustaa ohjelmien jakamiseen ja uudelleen käyttöön.

Ei takuuta

11. Koska tämä Ohjelma on lisensoitu ilmaiseksi, tälle Ohjelmalle ei myönnetä takuuta lain sallimissa rajoissa. Ellei tekijänoikeuden haltija kirjallisesti muuta osoita, Ohjelma on tarjolla sellaisena kuin se on” ilman minkäänlaista takuuta, ilmaistua tai hiljaista, sisältäen, muttei tyhjentävästi, hiljaisen takuun kaupallisesti hyväksyttävästä laadusta ja soveltuvuudesta tiettyyn tarkoitukseen. Lisenssin saajalla on kaikki riski Ohjelman laadusta ja suorituskyvystä. Jos ohjelma osoittautuu virheelliseksi, Lisenssin saajan vastuulla ovat kaikki huolto- ja korjauskustannukset.

12. Ellei laista tai kirjallisesta hyväksynnästä muuta johdu, tekijänoikeuden haltija ja kuka tahansa kolmas osapuoli, joka voi muuttaa tai levittää ohjelmaa kuten edellä on sallittu, eivät ole missään tilanteessa vastuussa Lisenssin saajalle yleisistä, erityisistä, satunnaisista tai seurauksellisista vahingoista (sisältäen, muttei tyhjentävästi, tiedon katoamisen, tiedon vääristymisen, Lisenssin saajan tai kolmansien osapuolten menetykset ja ohjelman puutteen toimia minkä tahansa toisen ohjelman kanssa), jotka aiheutuvat ohjelman käytöstä tai siitä, että ohjelmaa ei voi käyttää, siinäkin tapauksessa, että tekijänoikeuden haltija tai kolmas osapuoli olisi maininnut kyseisten vahinkojen mahdollisuudesta.

Ehtojen loppu

F.3 Miten näitä ehtoja voi soveltaa uusiin ohjelmiin?

Jos uuden ohjelman kehittäjä haluaa, että yleisö saa siitä suurimman mahdollisen hyödyn, silloin paras keino päästä tähän päämäärään on tehdä ohjelmasta vapaa, jolloin kuka tahansa voi näiden ehtojen mukaisesti muuttaa ja levittää sitä edelleen.

Tämän mahdollistamiseksi ohjelmaan tulee lisätä seuraavat ilmoitukset. On turvallisinta liittää ne jokaisen lähdekooditiedoston alkuun, jotta takuun puuttuminen käy tehokkaimmin selville; lisäksi jokaisessa tiedostossa tulisi olla vähintäänkin ”tekijänoikeus”rivi sekä viite, mistä täydellinen tekijänoikeusilmoitus on saatavilla.

```
Yksi rivi, josta ilmenee ohjelman nimi ja mitä se tekee.
Tekijänoikeus (C) yyyy tekijän nimi
```

```
Tämä ohjelma on vapaa; tätä ohjelmaa on sallittu levittää edelleen ja muuttaa GNU ←
yleisen lisenssin (GPL lisenssin) ehtojen mukaan sellaisina kuin Free ←
Software Foundation on ne julkaissut; joko Lisenssin version 2, tai (valinnan ←
mukaan) minkä tahansa myöhemmän version mukaisesti.
```

```
Tätä ohjelmaa levitetään siinä toivossa, että se olisi hyödyllinen, mutta ilman ←
mitään takuuta; ilman edes hiljaista takuuta kaupallisesti hyväksyttävästä ←
laadusta tai soveltuvuudesta tiettyyn tarkoitukseen. Katso GPL lisenssistä ←
lisää yksityiskohtia.
```

```
Tämän ohjelman mukana pitäisi tulla kopio GPL lisenssistä; jos näin ei ole, ←
kirjoita osoitteeseen Free Software Foundation Inc., 51 Franklin Street, ←
Fifth Floor, Boston, MA 02110-1301, USA.
```

Lopuksi lisäys, miten tekijään saa yhteyden sähkö- ja paperipostilla.

Jos ohjelma on interaktiivinen, siihen tulee lisätä esimerkiksi seuraavanlainen lyhyt ilmoitus, joka tulostuu kun se käynnistyy interaktiiviseen tilaan:

```
Gnomovision versio 69, Tekijänoikeus (C) vuosi tekijän nimi.  
Gnomovisionilla ei ole mitään takuuta; nähdäksesi yksityiskohdat kirjoita "näytä ↔  
t". Tämä on vapaa ohjelma ja sen levittäminen edelleen on sallittu tietyin ↔  
ehdoin; nähdäksesi yksityiskohdat kirjoita "näytä c".
```

Mielikuvituksellisten kommentojen "näytä t" ja "näytä c" tulee näyttää asiaankuuluvat kohdat GPL lisenssistä. Luonnollisesti käytetyt komennot voivat olla jotakin muuta kuin "näytä t" tai "näytä c"; ne voivat olla jopa hiirellä painettavia tai valikkotoimintoja — mikä sitten sopiikaan ohjelmaan.

Tekijän tulee saada työnantajalta (jos hän työskentelee ohjelmoijana) tai koulultaan, jos sellainen on, allekirjoitus otsikolla "tekijänoikeuden luovutus" ohjelmaan, jos se on tarpeellinen. Tässä on esimerkki, jota voi käyttää nimet muuttamalla:

```
Täten Yoyodine, Inc. luovuttaa kaikki tekijänoikeudet James Hackerin ↔  
kirjoittamaan ohjelmaan "Gnomovision" (joka tekee ohituksia kääntäjiin).
```

```
Ty Coonin allekirjoitus, 1.4.1989  
Ty Coon, Vicen pääjohtaja
```

Tämä GPL lisenssi ei salli ohjelman ottamista osaksi yksinoikeudella omistettuja ohjelmia. Jos ohjelma on aliohjelmakirjasto, voi olla käytännöllisempää, että yksinoikeudella omistettut ohjelmat saavat linkittää kirjastoon. Jos tämä halutaan sallia, silloin tulee käyttää GNU kirjastolisenssiä (LGPL) tämän lisenssin sijasta. Address: Turre Legal Oy Aleksanterinkatu 17, 6th floor FI-00100 Helsinki, Finland Email: office@turre.com Tel: +358 50 5980498 Direct: see personnel